

ΠΑΝΑΡΧΑΙΟΙ
ΕΛΛΗΝΕΣ
ΣΤΟΝ ΒΟΡΡΑ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΔΑΥΛΟΣ

ΔΡΧ. 1000

Ο ΝΕΟΣ ΜΕΣΑΙΩΝΑΣ ΤΟΥ ΕΞΟΥΣΙΑΣΜΟΥ

Προσφορά βρέφους
πρός θυσίαν
σὲ τραγόμορφο θεό.

**Τελετουργικὲς ἀνθρωποθυσίες:
"Ἄλλοτε, τώρα, στὴν Ἑλλάδα, ἄλλοῦ**

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό
Κυδαθηναίων 29, Πλάκα
105 58 'Αθήνα.
Τηλέφ.: 3223957, 9841655

Τά Γραφεία του Περιοδικού
λειτουργούν προϋνές ώρες
9.30 - 13.30 καθημερινά.

Ίδρυτής-Ίδιοκτήτης-
Έκδότης-Διευθυντής:
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ
'Αχιλλέως - Μουσών 51
Παλαιό Φάληρο.

Φωτοστοιχειοθεσία - 'Ατελιέ:
«Ν. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ.»
Μάγερ 11, 'Αθήνα, τηλ.: 5221792.

Έκτυπώσεις:
Π. ΚΟΚΚΑΛΗΣ
Βιβλιοδεσία:
Κ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΟΣ

- Τιμή άντιτύπου: 1000 δρχ.
- Έτήσια συνδρομή: 10.000 δρχ.
- Οργανισμών κ.λ.π.: 15.000 δρχ.
- Φοιτητών: 7.000 δρχ.
- Έξωτερικού: 60 δολλ. ΗΠΑ.
- Οί συνδρομές προκαταβάλλονται
κατά την έγγραφη.

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ

Τά χειρόγραφα δέν επιστρέφονται.

Όλες οι συνεργασίες και τά
ταχυδρομικά έμβάσματα στη
διεύθυνση:
ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ, Μουσών 51
175 62, Π. Φάληρο, 'Αθήνα.

Παρακαλούνται οί συνδρομητές
πού αλλάζουν διεύθυνση, νά τό
γνωστοποιούν στο περιοδικό.

Έπιτρέπεται ή άναδημοσίευση
κειμένων του «Δ», μέ την προϋ-
πόθεση ότι θά άναφέρεται ρητώς
ή πηγή τους.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 9728:

Ό πρωτογονισμός έναντίον του πολιτισμού

Δ.Ι.Α.

ΣΕΛΙΣ 9729:

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ
Ν. ΜΕΤΑΞΑΣ, Κ.Χ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, ΦΟΙΤΗΤΕΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ, Α. ΜΑΝΩΛΑΣ, Μ.
ΜΑΡΚΟΥ, Α. ΚΑΡΑΜΙΧΑΛΕΛΗΣ, Γ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ, Ν.
ΝΟΚΑΣ, Ι. ΣΤΑΜΑΤΙΟΥ, Δ. ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ.

ΣΕΛΙΣ 9739:

Τό άσυνδίδαστον Έπιστήμης- Έξουσιασμού
ΛΑΜΠΡΟΣ ΝΤΟΚΑΣ

ΣΕΛΙΣ 9747:

Κοπέρνικος, ό σφετεριστής του 'Αριστάρχου
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΑΓΚΑΔΑΣ

ΣΕΛΙΣ 9753:

Ή «Παλαιά Διαθήκη» ως «συρραφή»
στοιχείων από θρύλους άλλων λαών
Ε. ΑΤΤΑΒΥΡΙΟΣ

ΣΕΛΙΣ 9761:

Λείψανα άρχαίον ναού και λατρεία
πού έπιθιώνει στην πυραμίδα Ταϋγέτου
Δ. ΤΟΡΤΟΡΕΛΗ-ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΥ

ΣΕΛΙΣ 9765:

Ή Παιδεία: Παρελθόν, παρόν, δέον
ΚΩΝ. Β. ΚΟΥΤΡΟΥΒΕΛΗΣ

ΣΕΛΙΣ 9765:

Σχόλια για τά σχολεία
ΠΑΝ ΑΙΟΛΟΣ

ΣΕΛΙΣ 9779:

Ή καταγωγή της θυζαντινής μουσικής
από την άρχαία Έλληνική μουσική
ΔΗΜ. ΟΔ. ΣΤΑΘΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕΛΙΣ 9779:

Παρασημαντική και μουσική διδασκαλία
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΟΛΑΤΙΔΗΣ

ΣΕΛΙΣ 9789:

Πανάρχαia έξάπλωση έκπολιτιστών
Έλλήνων στον Εύρωπαϊκό Βορρά
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΩΤΟΥΛΑΣ

ΣΕΛΙΣ 9789:

Έλληνική επίδραση στους Κέλτες
ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΣΑΜΑΛΗΣ

ΣΕΛΙΣ 9795:

Τελετουργικές άνθρωποθυσίες
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΑΡΑΝΤΟΣ

ΣΕΛΙΣ 9802:

Ντέ Σάντις, ό ποιητής της Στερνατίας
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΠΙΤΣΕΛΑΣ

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΊΤΑ: σελ. 9745 • ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ: σελ.
9751 • ΕΘΝΙΚΑ: σελ. 9759 • Η ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΤΩΝ
ΑΓΙΩΝ ΠΡΟΠΑΤΟΡΩΝ ΗΜΩΝ: σελ. 9777 • Η ΚΙΝΗΣΙΣ
ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ: σελ. 9802.

Ὁ πρωτογονισμὸς ἐναντίον τοῦ πολιτισμοῦ

Οἱ ἐκδηλώσεις τῆς δουλήσεως τοῦ Διεθνoῦς Ἐξουσιασμοῦ γιὰ ἐπαναφορὰ τῆς ἀνθρωπότητος σ' ἓνα Νέο Μεσαίωνα εἶναι πολλές. Στὴν ἐποχὴ μας, ἐποχὴ τοῦ θριάμβου τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Πληροφορικῆς, τὸ κέντρο ἰσχύος στὸν πλανήτη μας αἰσθάνεται τὴν θανάσιμην ἀπειλὴ τῆς ἐλεύθερης ἔρευνας καὶ τῆς λογικῆς προσεγγίσεως τῆς πραγματικότητος καὶ στρέφεται σπασμωδικὰ ἐναντίον τους μὲ πολλοὺς τρόπους, ἐνῶ ταυτόχρονα ἀγωνίζεται ἀδίστακτα νὰ ἐπιβάλῃ τὸ παράλογο, τὸ μυστικιστικόν, τὸ θεοκρατικόν. Ἐχοντας ὡς μοναδικὸ τῆς σκοπὸ τὴν συντήρησιν τῆς δυνάμεώς της ἡ Διεθνὴς Ἐξουσία κατοχυρώνει καὶ ἀναβιώνει τὸν ἐξουσιαστικὸν δογματισμὸν καὶ γίνεται διώκτης τῆς ἀλήθειας, ὅπουδῆποτε αὐτὴ ἀναζητεῖται, συντηρεῖται ἢ θεραπεύεται.

«Καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ –ἐγράψαμε στὴν στήλῃ αὐτὴ πρὶν ἀπὸ ἐπτὰ χρόνια– ἐμφανίζεται τὸ ἐξῆς παράδοξο: Ἡ ἐπιδίωξις τῆς δυνάμεως, ἐνῶ προϋποθέτει κατάργησιν τῆς ἐλεύθερης ἀναζητήσεως τοῦ ἀληθινοῦ, γιὰτὶ ἡ τελευταία ἀνατρέπει τὴν ἄλλη προϋπόθεσιν τῆς Ἐξουσίας, τὸ πολιτικοπνευματικὸν δόγμα, ταυτόχρονα προϋποθέτει τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευνα, γιὰτὶ αὐτὴ μόνον μπορεῖ νὰ προσφέρῃ μὲ τίς ἐφαρμογὰς της μιὰ ἄλλη, ἀπολύτως ἐπίσης ἀπαραίτητη προϋπόθεσιν τῆς δυνάμεως, τὴν τεχνολογίαν. Τὸ δῆλημμα γιὰ τὴν Ἐξουσία εἶναι δραματικόν:

»Καταργώντας τὴν ἐλεύθερον ἐπιστημονικὴν ἀναζήτησιν, χάνει τὴν τεχνικὴν τῆς ἰσχύος καὶ συνεπῶς αὐτοκαταργεῖται ἡ ἴδια· καὶ ἐπιτρέποντας τὴν ἐλεύθερον ἐπιστημονικὴν ἀναζήτησιν, ἀνατρέπει τὸ ἐξουσιαστικὸν τῆς δόγμα καὶ συνεπῶς πάλι αὐτοκαταργεῖται ἡ ἴδια. Μιὰ θανάσιμη ἐσωτερικὴ ἀντινομία κατατρῶγει τὰ σπάγχνα τῆς Ἐξουσίας, ἀντινομία τῆς ὁποίας ἐν τέλει πικροὶ καρποὶ εἶναι ὅλα τὰ παρανοϊκὰ συμπτώματα πὺν κατατρύχουν τὴν σύγχρονον φιλοσοφίαν, τέχνην, θεωρίαν, πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν πρακτικὴν καὶ σὲ τελευταία ἀνάλυσιν ὅλες τίς μορφὰς ἀτομικῆς καὶ ὁμαδικῆς ζωῆς τοῦ παρανοϊκοῦ “πολιτισμοῦ” μας.

»Καὶ δέδοται πρόθεσιν τῆς Ἐξουσίας εἶναι νὰ μὴν αὐτοκτονήσῃ – δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ καμμία ἀμφιβολία γι' αὐτό: Θὰ προσπαθῇ μέχρι τέλους νὰ “συμβιδίξῃ τὰ ἀσυμβίδια”, νὰ νοθεύῃ δηλαδὴ τὴν ἐπιστήμην μὲ τὴν ἐξουσιαστικὴν σκοπιμότητα, ἀλλὰ ταυτόχρονα ν' ἀπελευθερώσῃ τὴν ἐπιστήμην ἀπὸ τὴν ἐξουσιαστικὴν δουλείαν, γιὰ νὰ μπορῇ ἡ ἔρευνα νὰ κατακτᾷ ἀλήθειες πὺν παράγουν ἰσχύ. Ἐν τέλει ἡ ἐλεύθερη ἔρευνα, ἡ πεμπτονσία αὐτῆς Ἑλληνικότητος, τῆς Ἑλληνικότητος πὺν τόσο καταπολεμήθηκε, κατασφυοφανήθηκε, καταδιώχθηκε καὶ μισήθηκε ἀπὸ τὴν Ἐξουσίαν, προβάλλει ἀέρινην ἀλλ' ἀδυσώπητην, χαμογελαστὴν ἀλλ' ἀτεγκτην, αἰμόφυρτην ἀλλὰ πανίσχυρην, ἡττημένην ἀλλὰ ἀκατανίκητην – μὲ μιὰ λέξιν προβάλλει σάν μοναδικὴν ἐλπίδα, γιὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ὁ ἄνθρωπος κόσμος μας ἀπὸ τὸ θανάσιμον ἀγκάλιασμα τῶν παραφρόνων ἐχθρῶν τοῦ Πολιτισμοῦ».

[«Δαυλός», τεῦχος 63, Μάρτιος 1987, σ. 3492]

Ἡ προσφυγὴ στὸ Νεκροταφεῖο τῆς Ἱστορίας καὶ ἡ ἐπαναχρησιμοποίησιν παλαιῶν μεθόδων καὶ συνταγῶν, ὅπως εἶναι τὸ «μοντέλο» τοῦ Μεσαίωνος, ἀποκαλύπτουν δέδοται τὴν πνευματικὴν στείρωσιν τοῦ Ἐξουσιασμοῦ. Ὅμως πρωτίστως προδικάζουν, ὅτι ἡ σημερινὴ σύγκρουσιν μεταξὺ πρωτογονισμοῦ καὶ πολιτισμοῦ θὰ εἶναι ἡ τελευταία σπασμωδικὴ καὶ ἀπονενομημένη ἀπόπειρα καὶ ὁ ἐπιθανάτιος ρόγχος τοῦ πρώτου ἐν ὄψει τοῦ ἱστορικοῦ θανάτου του καὶ τοῦ θριάμβου τοῦ δευτέρου.

Δ.Ι.Α.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

“Οταν χτυπᾷς τὶς ιδέες μὲ τὰ ρόπαλα...”

Κύριε διευθυντά,

Οἱ τρομοκράτες μὲ τὴν ἐπίθεσή τους στὸ περίπτερο τοῦ «Δαυλοῦ» στὴν Ἐκθεση Βιβλίου ἀπεδείχθησαν αὐτὸ πού εἶναι: νεροκουβαλητὲς τῶν ἐξουσιαστῶν. Καὶ αὐτὸ νὰ μὴν τοὺς ἐνοχλεῖ, διότι εἶναι πέρα γιὰ πέρα ἀληθές.

Ἄς ἀναλογισθοῦν ὁμῶς δύο πράγματα:

1. Οἱ ιδέες εἶναι ὅπως τὰ καρφιά. Ὅσο περισσότερο τὰ χτυπᾷς, τόσο καλύτερα «πιάνουν».
2. Ποτὲ ἢ διὰ δὲν φέρνει ἀποτέλεσμα. Οἱ ιδέες πολεμοῦνται μὲ ἄλλες ιδέες ἰσχυρότερες. Ὅταν χρησιμοποιεῖ κανεὶς διὰ, αὐτὸ σημαίνει ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ἀντιπαρῇσει ἰσχυρὲς ιδέες σὲ κείνες τῶν ἀντιπάλων.

Ἄς τὰ ἔχουν αὐτὰ ὑπ’ ὄψη τους...

Μετὰ τιμῆς

Νικόλαος Μεταξᾶς

Φιλόλογος

Αἰμ. Γρεβενῶν 4, ΘΕΣ/ΝΙΚΗ

Οἱ σκοταδιστὲς θεματοφύλακες τῆς Δημοκρατίας;

Κύριε διευθυντά,

«Κάτω οἱ φασιστες», κραυγάζαν οἱ ἀναρχικοὶ στὴν ἐπέλασή τους ἐναντίον τῶν περιπτέρων στὴν Ἐκθεση τοῦ Βιβλίου στὸ Πεδίον τοῦ Ἄρεως. Στὸ πέρασμά τους κατέστρεψαν βιβλία, πού πραγματευόνταν θέματα κυρίως Ἑλληνικά, ἱστορικά καὶ πολιτιστικά καὶ τὸ περιοδικὸ «Δαυλός». Ἡ μανία τους ἐφθασε ὥς καὶ στὴν «Ἱστορία Γενέσεως τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας» τοῦ Ἡ. Τσατσόμοιρου. Ἦταν, εἶπαν τὰ ΜΜΕ, βιβλία «ἀκροδεξιῶν τάσεων» καὶ «ἐθνικιστικά» [...]. Ἐκεῖ φθάσαμε: Ὅ,τι ἀσχολεῖται μὲ τὸν Ἑλληνικὸ Πολιτισμὸ νὰ θεωρεῖται ἀπορριπτέον. Ἐφ’ ὅσον ὁμως προβάλλουν ιδέες καὶ δὲν παραβιάζουν τοὺς νόμους τῆς Δημοκρατίας μὲ ἐκνομες ἐνέργειες, σὰν αὐτὲς τῶν ἀναρχικῶν, ἔχουν ὅλο τὸ δικαίωμα νὰ τὶς προβάλλουν. «Ἔστω κι ἂν δὲν συμφωνῶ μὲ τὶς ιδέες σου, θὰ θυσιάσω ἀκόμη καὶ τὴν ζωή μου, γιὰ νὰ ἔχεις τὸ δικαίωμα νὰ τὶς ἐκφράξεις», ἔλεγε ὁ Βολταῖρος. Ἀλήθεια, γιὰτὶ ἐνοχλεῖ τόσο πολὺ ὀρισμένους ἢ προδολεῖ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος; [...].

Ἀλλὰ τώρα ἀρχίζει νὰ διαφαιίνεται καὶ ὁ ἐγκληματικὸς ρόλος τοῦ κράτους, πού ἀνέχεται καὶ συγχά ὑποβάλλει τοὺς πάντα ἀγνωστους καὶ ἀσύληπτους τρομοκράτες, πού ἀνενόχλητοι καί,νε, σπάζουν, ρημάζουν καὶ τρομοκρατοῦν τὸ κέντρο τῶν Ἀθηναίων. Ἐπομένως δὲν ἔχουν ἄδικο αὐτοὶ πού τοὺς θεωροῦν σὰν ἐμμοσους τῆς ΚΥΠ καὶ τῶν ξένων κέντρων.

Ὅσο δικαίωμα ἔχουν οἱ διάφοροι διεθνιστὲς τοῦ συρμοῦ καὶ «φοινικιστὲς» τῆς «μαύρης ἡπείρου» νὰ προβάλλουν τὸν Ἑλληνισμό, ἄλλο τόσο δικαίωμα

ἔχει καὶ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς νὰ δεῖ τὴν ἀλήθεια νὰ λάμψει. Καὶ ἐπειδὴ τὰ ΜΜΕ εἶναι ἐλεγχόμενα, δὲν μᾶς ἀπομένει παρὰ τὸ βιβλίο. Ὅσο δικαίωμα ἔχει ὁ Ἐθναίωμασωνισμὸς καὶ τὰ ξένα Κέντρα Ἐξουσίας νὰ συνωμοτοῦν σὲ βάρος αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Ἑθνους, τὸ ἴδιο δικαίωμα ἔχουμε καὶ οἱ Ἕλληνες πατριῶτες νὰ ἀντιστεκώμαστε καὶ νὰ ἀποκαλύπτουμε τὶς ἀτιμίες τῶν. Μὲ τὸ βιβλίο. Ἐπὶ τέλους μᾶς «μπουμπούνισαν» μὲ τὸ «ὀλοκαύτωμα τοῦ Περιούσιου Λαοῦ» καὶ δὲν εἰπώθηκε λέξη γιὰ τὶς θυσίες καὶ τὰ ὀλοκαυτώματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ (Μικρασιατικὴ Καταστροφή, Κυπριακὴ Τραγωδία, Γενοκτονία Ποντίων κ.λπ.). Ἐμφανικὰ γέμισε ὁ κόσμος μὲ Ἑβραίους φιλοσόφους στὶς φυλλάδες καὶ στὰ περιοδικά, Ἑλληνικά καὶ ξένα. Γι’ αὐτὸ ὁ κόσμος πορεύεται πρὸς τὴν καταστροφή καὶ τὸ χάος; [...]

Πάντως εἶναι προκλητικὴ καὶ ἡ στάση τῶν ἐργαζομένων στὰ βιβλιοπωλεῖα. Οἱ ἄνθρωποι, ὑποτίθεται, τοῦ βιβλίου νὰ προπαγανδίζουν τὸ «κάψιμο» τοῦ βιβλίου! Πρόκειται γιὰ φασιστικὴ νοοτροπία. Ἀλλὰ φταιξίμο ἔχουν καὶ οἱ μεγαλοεκδότες, πού μονοπωλοῦν τὰ διεθνιστικὰ βιβλία καὶ ἀπορρίπτουν τὰ Ἑλληνικοῦ περιεχομένου. Ἐχω προσωπικὴ ἀντίληψη ἐπ’ αὐτοῦ. Τὸ μεγαλύτερο ὁμως φταιξίμο ἔχει ἡ κυβέρνηση, πού καίτοι εἰδοποιήθηκε γιὰ τὴν ἐπίθεση, ἀδράνησε καὶ δὲν ἔλαβε μέτρα προστασίας.

Μετὰ τιμῆς

Κ.Χ. Κωνσταντινίδης

Ὑποστράτηγος ἐ.ά.

Καλύμνου 20, 152 31 ΧΑΛΑΝΔΡΙ

‘Ο «Δαυλός», ό καθηγητής Γ. Μπαμπινιώτης και οι φοιτητές του...

‘Αγαπητέ «Δαυλέ»,

Σας πληροφορούμε, ότι ό κ. Μπαμπινιώτης διάσποντας (στις 23 Μαΐου) τη σημετική προέλευση του ‘Ελληνικού ‘Αλφαβήτου δέχτηκε κάποια έρώτηση από έναν φοιτητή, ό όποιος προσπαθούσε να ύποστηρίξει την ‘Ελληνική προέλευση του άλφαβήτου μας. ‘Ο κ. Μπ. θέλοντας να κερδίσει τις έντυπώσεις έλεπε, ότι δέν ύπάρχει κανείς σοβαρός έπιστήμονας, πού να ύποστηρίξει την ‘Ελληνική προέλευση του άλφαβήτου μας. Αυτά τά ύποστηρίζουν, έλεπε, μόνο δικοί μας ‘Ελληνες έθνικιστές, όπως ό «Δαυλός». Μεταξύ των άλλων κατηγόρησε τον «Δαυλό», ότι είναι ένα περιοδικό πού προσπαθεί ν’ αποδείξει, ότι όλα προέρχονται άπ’ τους ‘Ελληνες και ότι παρουσιάζει άτεκμηρίωτες έπιστημονικές δοξασίες, όπως ότι και τις πυραμίδες της Αιγύπτου τις έκτισαν οι ‘Ελληνες. ‘Ο κ. Μπ. κατηγορεί τους αντίφρονούντες με πολιτικούς χαρακτηρισμούς («έπί έθνικισμό»). Ξέρουμε όμως, από πού κατευθύνεται και τί θέσεις κατέχει, ώστε να ύποστηρίξει αυτές τις άπόψεις πού μειώνουν τον έλληνικό πολιτισμό.

‘Επειδή όμως ό κ. Μπ. λέγει, ότι δέν ύπάρχει βιβλιογραφία, πού να μñν ύποστηρίξει τη σημετική προέλευση του άλφαβήτου, άς διαβάσει τό βιβλίο του σημετιόλογου ‘Αδόλφου Λόντς, πού ύποστηρίζει, ότι: «... οι ‘Ελληνες δίδαξαν τό άλφάβητό τους στους Φοίνικες» («Προχριστιανική ‘Εποχή», σ. 109), άς διαβάσει τό βιβλίο του γλωσσόλογου Γ. Φαρμάκη, πού τονίζει, ότι: «... τό δέ σημερινόν μας άλφάβητον είναι άπόρροια εξέλιξεως και ούχι φοινικικόν, ως τινές ισχυρίζονται» («Αί κλειδες της γλώσσης μας», σ. 14-15), άς διαβάσει τό βιβλίο του Α. Ζαρντέ «La Formation du Peuple Grec», Παρίσι 1923, σ. 215, πού «άπορριπτει την γνώμην ότι τό έλληνικόν άλφάβητον προήλθεν εκ του Φοινικικού... Πρέπει να είμεθα προσεκτικοί, προσθέτει ό Ζαρντέ, όταν όμιλώμεν περί Φοινικικών έπιρροών... Οι ‘Ελληνες ύπήρξαν ανταγωνιστάι και όχι μαθηταί των Φοινίκων, οι όποιοι άντιθέτως ύπήρξαν μαθηταί των ‘Ελλήνων» (‘Εγκ. «‘Ηλιος», τόμος «Λαοί ‘Ανατολής», σελ. 84). ‘Ας διαβάσει έπίσης – άν όλα αυτά τά άγνοεί –, τί γράφει και ό γνωστός έρευνητής ‘Αλ. Λαγκαδάς στο βιβλίο του «Οί άρχαίοι ‘Ελληνες και ή θάλασσα»: «Υπάρχουν ιστορικοί πού πιστεύουν, πώς Φοίνικες ήταν οι δημιουργοί του άλφαβήτου και πώς οι ‘Ελληνες πήραν τά γράμματα από εκείνους, όμως αυτό δέν είναι άλήθεια». ‘Ας διαβάσει τέλος, τί γράφει ή έγκυκλοπαίδεια «‘Ελευθερουδάκης»: «‘Η γνώμη εισέτι, ότι οι ‘Ελληνες παρέλαβον περί τό 1.000 π.Χ. τά σύμβολα γραφής παρά των Φοινίκων, έκλονίσθη έχάτως...» (έκδ. 1931, τ. 12, σ. 656).

‘Ο κ. Μπ. μάς διδάσκει, ότι τό φοινικικό άλφάβητο προέρχεται άπ’ τά αλγυπτιακά ιερογλυφικά. Σ’ έρώτηση όμως του ίδιου φοιτητή αναγκάστηκε να δεχτεί, ότι ύπάρχει ή άποψη, ότι ή φοινικική

γραφή προέρχεται άπ’ τη γραμμική γραφή της Κρήτης, τονίζοντας ότι ή κρητική θεωρία δέν έχει σχέση με τη δημιουργία του ‘Ελληνικού ‘Αλφαβήτου. Αυτό όμως δέν είναι άληθές, γιατί, όπως τονίζει ό άκαδημαϊκός Π. Καββαδίας, οι Φοίνικες ήταν διαμορφωτές συστήματος γραφής, πού ήταν έν χρήσει στην Κρήτη και ότι «είσαγαόντες τό έαυτών άλφάβητον εις την ‘Ελλάδα απέδωκαν τοις έν ταίς χώραις του Αιγαίου ό,τι παρ’ αυτών είχαν παραλάβει έν προτέρους χρόνους». Σαφέστατος είναι και ό πρόεδρος της εταιρείας Θερακολογικών Μελετών ‘Α. Καψής τονίζοντας, ότι: «τά λεγόμενα Φοινικία γράμματα του 8ου ή 9ου π.Χ. αι. γράφτηκαν πολλούς αιώνες μετά από τά έλληνικά γράμματα (2000-5000 π.Χ.) και συνεπώς οι ‘Ελληνες δέν τά πήραν από τους Φοίνικες, άλλ’ αυτοί επέστρεψαν τροποποιημένα τά γράμματα πού πήραν από την κοιτίδα τους ‘Ελλάδα». ‘Αλλά και ό γνωστός άρχαιολόγος Α. Παπαγιαννόπουλος-Παλαιός τονίζει, ότι: «‘Εκ της θεωρίας ταύτης προέκυψαν δύο γνώμαι: ή ότι τό ‘Ελληνικόν και τό Φοινικικόν άλφάβητον είναι σύγχρονα σχεδόν και προήλθον άμφότερα εκ του Κρητικού ή ότι οι Φοίνικες παραλαβόντες πρώτοι εκ των Κρητών μετέδωκαν μετά ταύτα τοῦτο εις τους ‘Ελληνες» («‘Ελλάς», Γ, σ. 282). Σ’ αυτό συμφωνεί και ό διάσημος άμερικανός καθηγητής W. Durant: «‘Είναι πιθανόν, οι ‘Ελληνες και οι Φοίνικες να παρέλαβον τό άλφάβητον από την Κρήτην» («Ιστορία του Πολιτισμού», τ. Α’, σ. 312). ‘Αλλά και ή Σοβιετική ‘Εγκυκλοπαίδεια αναφέρει, ότι: «Στά 1940-50 διατυπώθηκε ή ύπόθεση ότι από την Κρητική γραφή προήλθον τό Φοινικικό και τό ‘Ελληνικό άλφάβητο» (τ. 6, σ. 183). ‘Απ’ όλα αυτά συνάγεται τό συμπέρασμα, ότι ή κρητική προέλευση του φοινικικού άλφαβήτου έχει άμεση σχέση και με την προέλευση του ‘Ελληνικού ‘Αλφαβήτου.

‘Ολοι αυτοί και τόσοι άλλοι, πού δέ μπορούμε ν’ αναφέρουμε στην έπιστολή μας αυτή, τολμούν και διαφωνούν με τον κ. Μπ. και συνεπώς είναι «φασίστες». Και δέν είναι μόνον αυτοί. Είναι και ό Διόδωρος Σικελιώτης, είναι και αυτές οι άρχαίες παραδόσεις, πού τολμούν και παρουσιάζουν τον Παλαμήδη ως έφευρέτη του άλφαβήτου και όχι τους Φοίνικες. ‘Ο κ. Μπ. έκλεισε τό θέμα λέγοντας ότι οι έθνικιστές (μεταξύ των όποιων και ό «Δαυλός») άσכולούνται με άσημαντα θέματα, όπως την προέλευση του άλφαβήτου! ‘Ασφαλώς για τον κ. Μπ. τά σημετικά θέματα είναι οι ... «‘Ινδοευρωπαίοι». Τί να πούμε όμως για έναν καθηγητή, πού κοροϊδεύει τους φοιτητές του και παρουσιάζει τους αντίφρονούντες ως έθνοκάπηλους και σωδινιστές, ενώ αυτοπαρουσιάζεται ως... άγνός ‘Ελληνας; Τά συμπεράσματα δικά σας.

Μετά τιμής

**Φοιτητές Φιλοσοφικής Σχολής
Πανεπιστημίου ‘Αθηνών**

Ἡ Γεωμετρικὴ Μῆτρα Γραμμάτων καὶ Ἀριθμῶν

Ἀγαπητὲ κ. Λάμπρου,

Σχετικὰ μὲ τὸ σχῆμα τῆς «Γεωμετρικῆς Μήτρας Γραμμάτων καὶ Ἀριθμῶν», τὴν ὁποία παρουσιάσατε στὰ ὑπ' ἀριθμ. 142 καὶ 145 τεύχη τοῦ ἔγκριτου περιοδικοῦ σας, σὰς πληροφορῶ ὅτι τὸ σχῆμα αὐτὸ ἀπεικονίζεται εὐκρινῶς πάνω σὲ μίαν ἐγγράρακτη πέτρα, ποὺ βρίσκεται στὸ τοπικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο τοῦ χωρίου Ἀλείρανθος Νάξου.

Σὰς ἐσωκλείω τὸ ὑπ' ἀριθμ. 349 Σεπτεμβρίου 1972 τεῦχος τῆς τοπικῆς ἐφημερίδος «Ναξιακὸν Μέλλον», στὸ ὁποῖον ὑπάρχει σχετικὸν ἄρθρο τοῦ ἀποβιώσαντος ἐν τῷ μεταξύ Ναξίου Μιχαὴλ Μπαρδάνη, μέσα στὸ ὁποῖον ἄρθρον παρατίθενται εἰκόνες διαφόρων ἐκθεμάτων τοῦ ὡς ἄνω Μουσείου, ποὺ ὁ ἴδιος ἔχει συλλέξει ἀπὸ διάφορους

τόπους τῆς Νάξου, ὅπου εἶχε διαπιστώσει ἵχνη προϊστορικῶν οἰκισμῶν.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων εἰκόνων, ποὺ περιλαμβάνονται ἀνάμεσα στὸ κείμενο τοῦ ἄρθρου, εἶναι καὶ ἡ εἰκόνα τῆς πέτρας μὲ τὴν παράστασιν τῆς περὶ ἧς πρόκειται «μήτρας».

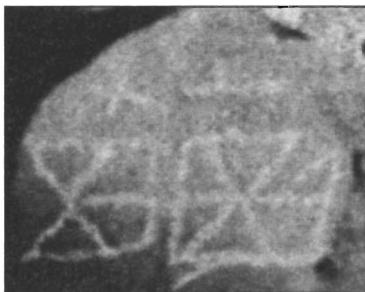
Προσθέτω ἐπ' εὐκαιρία, ἐπειδὴ σὲ κάποιον ἄρθρο τοῦ «Δαυλοῦ» εἶδα νὰ γίνεται μνεία γιὰ ἐλέφαντες στὸ ἱερὸ Κυκλαδονήσι Δῆλος,

ὅτι στὸ πιὸ πάνω Μουσεῖο ὑπάρχει ἄλλη πέτρα, εὔρημα τοῦ ἰδίου Μ. Μπαρδάνη, στὴν ὁποία παριστάνεται εἰκόνα ἐλέφαντος.

Μετὰ τιμῆς

Λεωνίδας Κ. Μανωλᾶς

ὁδὸς Χ. Μιχαήλ 45, Ἀθῆνα 113 63

Ὁ ἐκβαρβαρισμὸς καὶ ἡ ἐκπόρνευση τοῦ σημερινοῦ «ἀθλητισμοῦ»

Ἀγαπητὲ κ. Λάμπρου,

Σχετικὰ μὲ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ κ. Σ. Χριστοδουλάρη γιὰ τὸν ἐξελληνισμό ὄρων τῆς καλαθοσφαίρισης, τὴν ὁποία δημοσιεύσατε στὸ τεῦχος 161, σελ. 9571-2, θὰ ἤθελα νὰ παρατηρήσω τὰ ἑξῆς:

Κατ' ἀρχὰς ἀξίζουσιν συγχαρητήρια στὸν ἐπιστολογράφο γιὰ τὴν συγκεκριμένη ἐργασία του, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν γενικὴ προσπάθεια πού, ὑποθέτω, κάνει μέσω τοῦ φορέα, στὸν ὁποῖο προεδρεύει, γιὰ τὴ διάσωση τῆς γλώσσας μας. Κάθε τέτοια προσπάθεια εἶναι ἀξιέπαινη. Πλὴν ὅμως εἶναι ἀπαραίτητο, νομίζω, νὰ ἐπισημάνω, ὅτι κατὰ τὴ γνώμη μου δὲν ἀξίζει τὸν κόπο νὰ ἀσχολεῖται κανεὶς σοδαρὰ μὲ τὸν «ἀθλητισμὸ» στὶς μέρες μας: Ὅταν μία «Ἑλληνικὴ» ὁμάδα μὲ ὄνομα ποὺ ἀντιπροσωπεύει μία ἀπὸ τὶς ὑψηλότερες ἀξίες τῶν προγόνων μας («Ὀλυμπιακός»), δὲν ἔχει στὴ

σύνθεσή της περισσότερους ἀπὸ ἓναν Ἕλληνα· ὅταν οἱ «ἀθλητές» ἀμείβονται ἀδρά ἢ μᾶλλον προκλητικὰ· ὅταν μεταξὺ τῶν θεατῶν τὸ σπανιώτερο – ἂν ὄχι ἀνύπαρκτο – εἶδος εἶναι ὁ φίλαθλος, ἐνῶ τὸ κυρίαρχο εἶναι ὁ φανατικὸς ὁπαδός, τοῦ ὁποῖου μοναδικὸς πόθος εἶναι ἡ νίκη μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο καὶ ὁποιοδήποτε κόστος· ὅταν τὴ μία μέρα δολοφονεῖται μὲ μαχαιριὰ ἓνας νέος ἄνθρωπος καὶ τὴ μεθεπόμενη διεξάγεται χωρὶς φόβο καὶ πάθος ὁ... τελικός· ὅταν τὸ ἴδιο δρᾶν, ποὺ ἡ νότια ὁμάδα χάνει τὸ πανευρωπαϊκὸ κύπελλο, οἱ ὁπαδοὶ τῆς βόρειας ὁμάδας πανηγυρίζουν γιὰ τὴν ἥττα τῆς καὶ ζητωκραυγάζουν ὑπὲρ τῆς Ἰσπανικῆς (ἀλήθεια, γνωρίζετε, ὅτι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ὁπαδοὶ εἶχαν τὴ φαεινὴ ἰδέα νὰ ἀναρτήσουν στὸ γήπεδο τὴν Βουλγαρικὴ σημαία σὲ ἀπάντηση πρὸς τὸ «Βούλγαροι» τῶν νοτίων «ἐχθρῶν»

καὶ ὅτι πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς δηλώνουν «καλύτερα μὲ τὰ Σκόπια παρὰ μὲ τὴν Ἀθήνα» καὶ τὸ πιστεύουν· ὅταν... ὅταν... ὅταν. Τὰ «ὅταν» εἶναι πάρα πολλὰ καὶ θὰ χρειαζόμουν 2 σελίδες τουλάχιστον γιὰ ὅλα τὰ «ὅταν». Γι' αὐτὸ περιορίζομαι στὰ παραπάνω, ποὺ εἶναι τὰ κυριώτερα. Ὅταν λοιπὸν συμβαίνουν τὰ παραπάνω, τότε εἶναι, νομίζω, τελείως ἄχρηστο νὰ ἀσχολούμαστε μὲ τὸν ἐξελληνισμό τῶν ὄρων τοῦ «ἀθλήματος». Ἀντίθετα μάλιστα θὰ ἔπρεπε νὰ ἀνησυχούμε, ἂν αὐτοὶ οἱ βάρβαροι χρησιμοποιοῦσαν ἐλληνικοὺς ὄρους· τότε θὰ ἔπρεπε νὰ προσπαθοῦμε νὰ τοὺς ἀφελήνισουμε. Τὸ πρῶτο μας μέλημα πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἐξελληνισμὸς τῶν βαρβάρων ὡς πρὸς τὶς ἀντιλήψεις τους, τὸν τρόπο σκέψης τους, τὶς κοινωνικὲς τους ἐκδηλώσεις κ.λπ. ἰδανικά, τὰ ὅποια μᾶλλον ἀγνοοῦν.

Τέλος σχετικὰ μὲ τὴ ραγδαία ἀνοδο τοῦ ἀθλήματος τῆς καλαθοσφαίρισης πιστεύω ἀκράδαντα, ὅτι εἶναι φαινόμενο παροδικό, γιὰ τὸν ἀπλούστατο λόγο ὅτι οἱ «φίλοι τοῦ ἀθλήματος» δὲν εἶναι φίλοι τοῦ ἀθλήματος, ἀλλὰ φίλοι τῶν διακρίσεων καὶ μόνο, μέσω τῶν ὁποίων αἰσθάνονται πῶς σημαντικοί, πῶς ὀλοκληρωμένοι ὡς ἄτομα [ἀκριβῶς μὲ τὸν ἴδιο τρόπο συμβάλλει στὴν ὀλοκλήρωση τοῦ νεοέλληνα τὸ αὐτοκίνητο, τὸ τσιγάρο, τὸ ὑπογεγραμμένο

(«signé»!) ἔνδυμα, τὸ ρολόι κλπ. ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ἐπέλεξε «θάσει τῆς ξεχωριστῆς, προσωπικῆς καθαρὰ ἀρεσκείας του», δηλ. θάσει τῆς... διαφήμισης]. Ἔτσι μετὰ τὶς πρῶτες ἀποτυχίες, ποὺ κατὰ τὰ φαινόμενα ἔρχονται σύντομα, τὸ φιλοθέαμον κοινὸν θὰ στραφεῖ σὲ ἄλλο «ἀθλημα».

Ἐπιμένω λοιπὸν· δὲν ἀξίζει τὸν κόπο νὰ ἀσχολούμαστε σοβαρὰ μὲ ὅλο αὐτὸ τὸ σύστημα, ποὺ καταχρηστικὰ ὀνομάζεται «ἀθλητισμός». Αὐτὸ ἴσως ἀποδεικνύουν καὶ τὰ λεγόμενα γνωστοῦ καλαθοσφαιριστῆ, μέλους τῆς ἐθνικῆς ὁμάδας, ὁ ὁποῖος σὲ ἐρώτηση δημοσιογράφου σχετικὰ μὲ «ἄλλες δραστηριότητές του ἐκτὸς τοῦ ἀθλητισμοῦ» καὶ πῶς συγκεκριμένα «σχετικὰ μὲ τὶς σπουδές του στὴ Νομικὴ Σχολή, ὅπου φοιτᾷ» (:), ἀπήντησε: «Πάνω ἀπ' ὅλα τὸ μπάσκετ. Ἡ Νομικὴ εἶναι γιὰ μένα ἓνα χόμπυ». Εὐτυχῶς ποὺ δὲν εἶναι φοιτητῆς Ἱατρικῆς... Εἶναι πῶς δύσκολο καὶ ἐπικίνδυνο... χόμπυ.

Εὐχαριστῶ γιὰ τὴν προσοχή
Μὲ ἐκτίμηση

Μάρκος Μάρκου

Φοιτητῆς Νομικῆς Α.Π.Θ.

Νεοκλῆ Καζάξη 16, 551 33 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ἡ σιωνιστικὴ-μὴ ἐλληνικὴ Παιδεία τοῦ Ρωμαίου

Κύριε διευθυντά,

Ἔτυχε νὰ πέσει στὰ χέρια μου μία ἐκδοσὴ τῆς *Βιβλιοθήκης* τοῦ Ἀπολλοδώρου, στὴν ὁποία ἐξιστορεῖται ἡ ἐλληνικὴ «μυθολογία». Στὸ βιβλίο Α' VII.2 διαβάσαμε: «*Προμηθέως δὲ παῖς Δευκαλίων ἐγένετο. Οὗτος βασιλεύων τῶν περὶ τὴν Φθίαν τόπων γαμῆ Πύρραν τὴν Ἐπιμηθέως καὶ Πανδώρας, ἣν ἔπλασαν θεοὶ πρῶτην γυναικα... ἐπεὶ δὲ ἀφανίσαι Ζεὺς τὸ χάλκοῦν ἠθέλησε γένος, ὑποθεμένου Προμηθέως Δευκαλίων τεκτηνόμενος λάρνακα, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐνθέμενος, εἰς ταύτην μετὰ Πύρρας εἰσέβη. Ζεὺς δὲ πολὺν ὑέτον ἀπ' οὐρανοῦ χέας τὰ πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος κατέκλυσεν, ὥστε διαφθαρῆναι πάντας ἀνθρώπους, ὀλίγων χωρὶς οἳ συνέφυγον εἰς*

τὰ πλησίον ὑψηλὰ ὄρη, τότε δὲ καὶ τὰ κατὰ Θεσσαλίαν ὄρη διέστη, καὶ τὰ ἐκτὸς Ἰσθμοῦ καὶ Πελοποννήσου συνεχέσθη πάντα. Δευκαλίων δὲ ἐν τῇ λάρνακι διὰ τῆς θαλάσσης φερόμενος ἐφ' ἡμέρας ἐννέα καὶ νύκτας τὰς ἴσας τῷ Παρνασσῷ προσίσχει, κάκει τῶν ὄμβρων παῦλαν λαβόντων ἐκβάς θύει Διὶ φυξίῳ. Ζεὺς δὲ πέμψας Ἐρμῆν πρὸς αὐτὸν ἐπέτρεψεν αἰρεῖσθαι ὅ,τι δούλεται... ὁ δὲ αἰρεῖται ἀνθρώπους αὐτῷ γενέσθαι. καὶ Διὸς εἰπόντος ὑπὲρ κεφαλῆς ἔβαλλεν αἵρων λίθους, καὶ οὓς μὲν ἔβαλε Δευκαλίων, ἄνδρες ἐγένοντο, οὓς δὲ Πύρρα, γυναῖκες, ὅθεν καὶ λαοὶ μεταφορικῶς ὠνομάσθησαν ἀπὸ τοῦ λάας ὁ λίθος».

Ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὸ κείμενο αὐτό, ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ παράδοση

ὅτι ὁ Δευκαλίων κατὰ τὸν κατακλυσμὸ κατασκευάσε κιβωτόν, στήν ὁποία μπήκε καὶ ἡ γυναῖκα του Πύρρα. Ἡ κιβωτὸς αὐτὴ, στήν ὁποία τοποθέτησαν καὶ ὅλα τὰ «ἐπιτήδεια», μετὰ ἀπὸ περιπλάνηση ἐννέα ἡμερονυκτίων προσάραξε στὸν Παρνασσό. Μετὰ τὴν ἔξοδό τους στὸν Παρνασσό ἔκαναν θυσία στὸ Δία.

Ἀναρωτιέται κανεῖς, πόσοι ἀπὸ ἐμᾶς γνωρίζουν αὐτὰ ποὺ ἀναφέρει ὁ Ἀπολλόδωρος ὅτι διαδραματίστηκαν κατὰ τὸν κατακλυσμὸ τοῦ Δευκαλίωνος. Σημειωτέον,

ὅτι ἓνας ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ Δευκαλίωνος ὀνομαζόταν Ἑλλήν. Πιστεύω, ὅτι ἐλάχιστοι. Ἀντίθετα, πόσοι ἀγνοοῦν, ὅτι ἡ κιβωτὸς τοῦ Νῶε προσάραξε στὸ Ἀραράτ; Νομίζω, ὅτι δὲν τὸ ἀγνοεῖ κανένας. Εἶναι φανερό, ὅτι ἡ παιδεία μας δὲν εἶναι καὶ τόσο ἐλληνοπρεπής.

Μετὰ τιμῆς

Ἀθανάσιος Καραμυχαλέλης

Ἐφέτης Διοικητικῶν Δικαστηρίων
Χίου 16, Βριλλήσια, 152 35

Ἡ ἐπίθεση τοῦ Σκοταδισμού κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λόγου

Κύριε διευθυντά,

«*Διάνοια καὶ λόγος ταυτόν*», εἶπεν ὁ Πλάτων. Ἡ γλῶσσα καὶ ἡ σκέψις εἶναι αἱ δύο πλευραὶ τοῦ αὐτοῦ νομίσματος. Ἀπὸ ὁλόκληρον τὴν γνωστὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος οὐδεμία γλῶσσα δύναται νὰ καταστή ἄνωτέρα τῆς Ἑλληνικῆς.

Ἡ κυρία αἰτία, ποὺ ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ σκέψις ἐμεγαλοῦργησε, εἶναι ἡ δυνατότης ἐκφράσεώς της διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, τῆς ὀρθῆς γλώσσης. Αὐτὰ βεδαίως εἶναι γνωστά κυρίως εἰς τοὺς «πολέμους τοῦ Ἑλληνισμοῦ» (ὄρος), τοὺς ἐκπροσώπους αὐτοὺς τοῦ Κοσμικοῦ Κακοῦ. Ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐπιχειρεῖται τὸ πλῆγμα καὶ ἡ ἐξαφάνισις τοῦ Ἑλληνικοῦ Λόγου καὶ Σκέψεως. Ἐχάσαμε μάχες, ἀλλὰ ὄχι τὸν πόλεμον. Ὁ δὲ πόλεμος ἤρχισε μὲ τὴν καθιέρωσιν τῆς Δημοτικῆς καὶ ἐσυνεχίσθη μὲ τὴν καθιέρωσιν τοῦ μονοτονικοῦ. Ἔπεται ἡ κατάργησις τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου καὶ ἡ ἀντικατάστασις του ἀπὸ τὸ Λατινικόν, ἥτις εἶναι πλέον ὁρατὴ.

Δὲν θὰ ἐρωτήσω τοὺς διαφόρους ἀνθέλληνας, ἐκείνοι τὰ σχέδιά των προωθοῦν. Θὰ ἐρωτήσω τοὺς Ἑλληνικῆς καταγωγῆς συνοδοιπόρους των, ἐὰν γνωρίζουν, τί πραγματικῶς εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα καὶ τί κρυφὰ νοήματα περιέχει. Καὶ ὡς λέξεις καὶ ὡς φράσεις καὶ ὡς σύνολον. Ὡς παράδειγμα θὰ ἀναφέρω μίαν λέξιν, ἡ ὁποία μάλιστα σήμερον χρησιμοποιεῖται προσδιορίζουσα κάτι τὸ ὑβριστικόν. Συγκεκριμένα ἡ λέξις «*ΖΩΝ*».

Ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν κατάληξιν -*ΩΝ*, δλεπεί-συμπεραίνει κανεῖς, ὅτι ἀναφέρεται εἰς

τὸ θεῖον (τὸ ὄντως ὄν τοῦ Πλάτωνος). Μὲ τὴν προσθήκην τοῦ *Ω* γίνεται *ΩΩΝ*. Μᾶς ἔχει παραδοθεῖ, ὅτι τὸ Σύμπαν εἶναι ὡσειδές. Δηλ. συμπεραίνομεν, ὅτι ὁ θεὸς εὐρίσκεται ἐντὸς τοῦ ὡσειδοῦς Σύμπαντος. Ἀλλὰ εἰς ποῖον Σύμπαν; Μὲ τὴν προσθήκην τοῦ *Ζ* καὶ μὲ τὴν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις γνώσιν ὅτι τὰ Σύμπαντα εἶναι ἐπτὰ (εἰς τὸν πληθυντικὸν ἡ λέξις εἶναι «ζῶα» ἡτοι *ΖΩΑ*) συμπεραίνομεν, ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὸ ἑβδομον Σύμπαν· εἰς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον περικλείονται τὰ ὑπόλοιπα ἔξι.

(ΠΑΡΕΝΘΕΣΙΣ: Σὰς ἐνθυμίζει τίποτε τὸ κακότεχνον ἀντίγραφον, ἀλλὰ πλῆρες νοήματος «*ὁ πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρὼν*»;)

Ἐρχόμενος εἰς τὸ ρῆμα «ζάω-ζῶ», παρατηρῶ, ἐκτὸς τοῦ *Ζ*, τὸ -*ΩΑ* ἀντιστροφόμενον καὶ μετατρεπόμενον εἰς τὸ ρῆμα *ΑΩ* = ἀνέρχομαι, ἀνυψοῦμαι. Ἡτοι ζῶ = ἀνέρχομαι, ἀνυψοῦμαι πρὸς τὸν θεόν. Κάτι τὸ ὁποῖον σήμερον ἔχασε τὴν πραγματικὴν του ἔννοιαν· ὅπως ἄλλωστε καὶ ὁ ἀνθρωπος δὲν εἶναι πλέον ὁ «*ἄνω θρώσκων*». Πῶς ὅμως δύναται τις νὰ ἀνυψωθῇ; Μόνον μὲ τὴν μάθησιν καὶ τὴν γνώσιν. Ἐκ τοῦ *ΔΑΩ* = μανθάνω, γνωρίζω, ἡτοι *Δ-ΑΩ* = ἀνυψοῦμαι μέσω τοῦ *Δ* (ὅπου *Δ* ἢ μία ἐκ τῶν ἑνδεκα Πυθαγορείων Τετρακτύων, ἡ ἔχουσα ὡς βάσιν τὴν ἠθικὴν).

Ὅπως μᾶς ἀφαιρέσατε, κύριοι Δημοτικισταί, τὴν κατάληξιν «*ν*» καὶ τὴν λέξιν «*ὦν*» ἀπὸ τὸ λεξιλόγιον, πῆτε μας, ἐὰν εἶναι ποτὲ δυνατόν νὰ ἀναζητηθοῦν καὶ νὰ συλληφθοῦν αἱ ἀνωτέρω ἔννοιαι. Ὅχι μόνον εἰς τὴν συγκεκριμένην λέξιν ἀλλὰ εἰς

όλας τὰς λέξεις τῆς θείας Ἑλληνικῆς γλώσσῃς. Ὅσον διὰ τὴν ἀντικατάστασιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων μετὰ Λατινικά, οὐδὲν σχόλιον. Ὁ ἐπίλογος τοῦ Ὁργουελλικοῦ «1984» ἐν πράξει.

Ἐφθάσαμεν εἰς τὸ ἀπελπιστικὸν σημεῖον, αἱ νεώτεραι γενεαὶ νὰ μὴν δύνανται ἔστω νὰ διαβάσουν τὴν ἀπλὴν καθαρεύουσαν. Ὁμοιάζει εἰς αὐτοὺς ὡς ξένη γλῶσσα. Ἡ δὲ ἰδική μου γενεὰ—ἡ περιθώριος γενεὰ τῆς μεταπολιτεύσεως—ἐμεινε ἡμιμαθῆς. Οἱ μὲν περυσότεροι (σχεδὸν ὅλοι) ἐξεχάσαμε, οἱ δὲ ὀλιγώτεροι προσπαθοῦμεν, ὅπως συμπληρώσωμεν μόνοι μας τὰ κενὰ ποὺ μᾶς ἀφῆσαν οἱ «ἐκσυγχρονιστὰς τῆς Ρωμοσύνης». Τὰ λάθη εἶναι συχνά, διότι εἴμεθα ἀδοήθητοι. Ἀλλά, κύριοι «ἐκσυγχρονιστὰς τοῦ Ρωμαϊκοῦ», ἐπιμένομεν.

Δὲν δύναμαι νὰ γνωρίζω, ἐὰν τὰ σχέδια

τῶν ἐκπροσώπων τοῦ Κοσμικοῦ Κακοῦ καὶ τῶν ὑπηρετῶν τῶν γίνοντων πραγματικότης. Ἐν μόνον γνωρίζω, ὅτι ἤρχισαν τὸν τελικὸν πόλεμον τολμώντας νὰ ἐπιθεθοῦν εἰς τὸ θεϊκὸν Ἑλληνικὸν Ἀλφάβητον, τὸ «παγὰν ἀενάου φύσεως ριζώματα ἔχον», τολμῶ νὰ διατυπώσω. Συνεχίζουν μάλιστα εἰς πεδία πέραν τοῦ ἐπιστητοῦ. Ἄς μὴν λησμονοῦν—διότι τὸ γνωρίζουν—, ὅτι πλησιάζει ἡ χρονικὴ στιγμή, καθ' ἣν ὁ Φοῖβος Ἀπόλλων μετακινεῖται εἰς νέαν συστοιχίαν—καὶ ὁ νοὴν νοεῖται—, ὅπου θὰ ρίψει τὰ ἀείχρονα πυρφόρα βέλη Του καὶ θὰ θανατώσει ὁριστικῶς τὸν Σιωνιστικὸν ὄφιν κατὰ πρῶτον. Καὶ ἔπεται συνέχεια.

Μετὰ τιμῆς
Γ. Γεωργίου

Λ. Μαραθῶνος 69, 190 07 Μαραθῶν

Ὁ νεολιθικὸς οἰκισμὸς στὴν Εὐτρηση Βοιωτίας

Ἀγαπητὲ κ. Λάμπρου,

Στὸ τεῦχος 158 καὶ στὸν χάρτη τῆς σελίδος 9351 μετὰ τοὺς κυριώτερους νεολιθικοὺς οἰκισμοὺς δὲν συμπεριλαμβάνεται ἡ Εὐτρηση Βοιωτίας (δίπλα στὰ Λεῦκτρα). Πρόκειται γιὰ ἕναν ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους οἰκισμοὺς, ποὺ ἀναπτύχθηκε παράλληλα μετὰ αὐτοὺς τοῦ Ὁρχομενοῦ, Σέσκλου καὶ Διμηνίου, ὅπως ἀπέδειξαν οἱ ἀνασκαφὲς ποὺ ἐγίναν τὸ 1923-27 ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Χάρβαρντ καὶ οἱ συμπληρωματικὲς τὸ 1958 ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον Τσιντσιννάτι.

Ὁ Ὁμηρος ἀναφέρει τὴν Εὐτρηση στὸν κατάλογο τῶν πόλεων ποὺ ἔστειλαν πλοῖα καὶ ἄνδρες στὸν Τρωϊκὸ Πόλεμον (*Ιλιάς* Β 502). Ὁ Στράβων καὶ ὁ Στέφανος Βυζάντιος ἀναφέρουν, ὅτι ὁ Ζῆθος καὶ ὁ Ἀμφίων διέμεναν στὴν Εὐτρηση, προτοῦ κυριέψουν τὴν Θήβα καὶ οἱ στὴν Εὐτρηση ὑπῆρχε τὸ ἱερὸ τοῦ Εὐτρησίτου Ἀπόλλωνος καὶ μαντεῖο μετὰ πολλὴν μεγάλῃ φήμῃ (*«μαντεῖον ἐνδοξότατον»*). Εὐρήματα θρίσκονται στὸ Μουσεῖο Θήβας. Μεταξὺ αὐτῶν σημειώνουμε ὁστεῖνα καὶ λίθινα ἐργαλεῖα ἀπὸ ὀψιδιανὸ τῆς Μήλου, διπλοῦς τοίχους, πόρτες ποὺ στηρίζονται σὲ ἄξονα καὶ κεραμικὴ ποὺ ἀνάγεται στὴ νεολιθικὴ περίοδο. Τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλω-

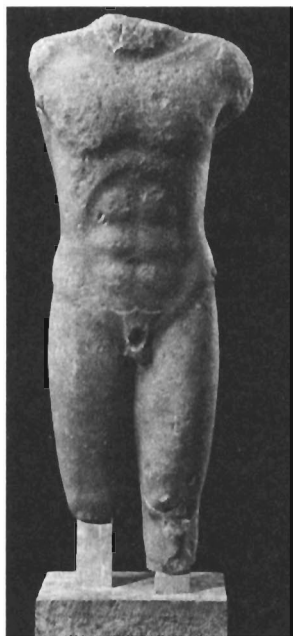
νος τοῦ Εὐτρησίτου καὶ ὁ πιθαμοφρέας (συνημμένη φωτογραφία), ποὺ παρουσιάζει ὁμοιότητες μετὰ τὸ ἀγγεῖο γεωμετρικῆς ἐποχῆς (φωτ. 1, σελίδα 8475, «Δαυλός», τ. 145), μετὰ τὸ γράμμα Χ νὰ κυριαρχεῖ καὶ τὰ σχήματα ῥόμβου καὶ ἴσως καὶ τὰ κάθετα «ὀκτάγρια» κάτω ἀπὸ τὸν ῥόμβον, νὰ εἶναι τὸ σύμβολο τοῦ ἀπείρου. Ἐπίσης κάποιες ὁμοιότητες βλέπουμε καὶ στὸν ἀμφορέα νεολιθικῆς ἐποχῆς, ποὺ δρεθῆκε στὴν Κίνα. Θέματα ποὺ προβληματίζουν. Ἐνα ἀπὸ αὐτά, ποὺ ξεκινᾷ ἀπὸ τοὺς δύο πιθαμοφρεῖς τῆς Εὐτρησης καὶ τῆς Κίνας, εἶναι καὶ τὸ ἐξῆς: Πρόκειται γιὰ παράλληλη ἐξέλιξη ἢ ἐπικοινωνία (παγκοσμιότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ);

Σημείωση: Βρίσκομαι στὴ διαδικασία μετάφρασης τοῦ διβλίου τοῦ Χάρβαρντ γιὰ τὶς ἀνασκαφὲς στὴν Εὐτρηση. Θὰ σᾶς τὸ στείλω, ὅταν ἐκδοθεῖ. Ἴσως ἀνακαλύψετε ἐκεῖ καὶ ἐπιχειρήματα κατὰ τῆς Ἰνδοευρωπαϊκῆς θεωρίας.

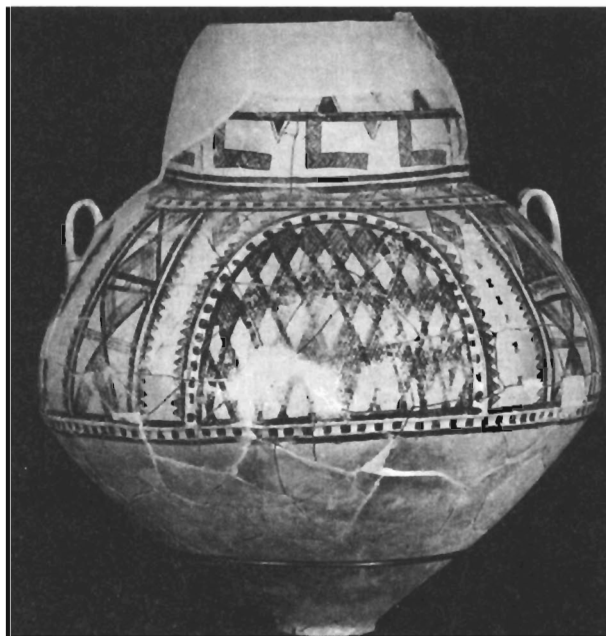
Μετὰ ἐκτίμησιν καὶ φιλικὸν χαιρετισμὸν

Ν. Νόκας

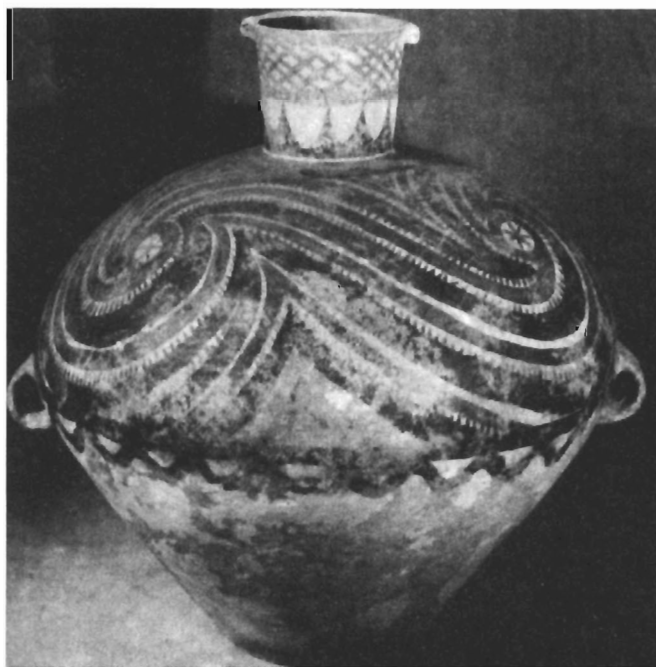
Ἀντιπτεράρχος ἐ.ἀ.,
πρῶτον Δήμαρχος Λεῦκτρων
Κύπρου 3, 121 27 ΜΕΛΙΣΣΙΑ

Ἀπόλλων, τῶν ἀρχῶν τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. ἀπὸ τὴν Εὐτρηση.

Εὐτρηση: Πιθαμορεὺς.

Κίνα. Πιθαμορεὺς Νεολιθικῆς ἐποχῆς.

Ἡ δράση τῶν Μισελλήνων καὶ τὸ δικό μας καθήκον

Κύριε διευθυντά,

Εἶμαι ἓνας 19χρονος ἀναγνώστης τοῦ ἐνδιαφέροντος περιοδικοῦ σας, καὶ ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἐπιστολή μου εἶναι ἡ συνεχὴς καταδίκη τοῦ «ἐθνικισμοῦ» μὲ τὴν παράλληλη ὑποστήριξη τοῦ διεθνισμοῦ, ὅπως αὐτὰ ἐκδηλώνονται ἀπὸ ὀρισμένους ἀκαδημαϊκοὺς καὶ ἄλλους φορεῖς.

Ὁ ἐθνικισμὸς ἀποτελεῖ μιὰ φυσιολογικότατη ἀνάγκη, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ λογικὴ κατάληξη λαῶν μὲ ἱστορικὰ ἐρεῖσματα καὶ τίτλους προσφοράς στὴν ἀνθρωπότητα, ὅπως οἱ Ἕλληνες, καθὼς καὶ ἀναγκαῖο μέσο ἄμυνας γιὰ τὰ ὀλιγάριθμα ἔθνη. Αὐτὸ ἐξάλλου τὸ γνωρίζουν καὶ τὸ ἐφαρμόζουν ἄριστα οἱ Ἑβραῖοι, οἱ ὁποῖοι, ἐντελῶς ὀξυμωρα, ἀποτελοῦν καὶ τοὺς πλέον φανατικούς κατηγορητὲς τοῦ ἐθνικισμοῦ τῶν ὑπολοίπων λαῶν... Ἀκόμα ὁ ἐθνικισμὸς περιστρέφεται γύρω ἀπὸ μία κεντρικὴ ἰδέα, ἡ ὁποία καὶ τὸν τροφοδοτεῖ. Γιὰ παράδειγμα ἡ κεντρικὴ ἰδέα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐθνικισμοῦ εἶναι ὁ μεγαλειώδης καὶ φωτοδότης πολιτισμὸς του, ἐνῶ τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἐθνικισμοῦ εἶναι ἡ ρατσιστικὴ καὶ αὐταρχικὴ θρησκεία του, τὴν ὁποία παραδόξως ἔχει κατορθώσει νὰ ἐπιδώσει σὲ ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ ἀνθρώπινου πληθυσμοῦ. Αὐτὴ τὴν καταδίκη τοῦ ἐθνικισμοῦ ἴσως νὰ τὴν καταλαβαίναμε, ἂν περιοριζόταν στὴν κατάδικη ὑποτιθέμενων διωγμῶν, καταπίεσης μειονοτήτων κ.ἄ. Ὅμως ἡ καταδίκη περιλαμβάνει καὶ τὶς διαφορὲς ἐκδηλώσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, ἀφοῦ ὁποιαδήποτε ἀναφορά π.χ. σὲ Ἑλληνικὴς πυραμίδες, σὲ αὐτόχθονες Ἕλληνες κλπ. θεωρεῖται ἐθνικιστικὴ, ἐπικίνδυνη καὶ καταδικαστέα. Ἔτσι ἀπορούμε γιὰ τὸ εἶδος τῶν γνώσεων πού παρέχουν οἱ ἀκαδημαῖοι καθηγητὲς στοὺς Ἕλληνες νέους, καθὼς καὶ γιὰ τὸ μέλλον ἑνὸς τόσο «καλὰ» ἐθνικὰ μορφωμένου ἔθνους, ἀφοῦ ξέρουμε, ὅτι ἔθνος πού δὲν γνωρίζει τὸ παρελθόν του ἔχει ἀδέξιο παρὸν καὶ μέλλον.

Βέβαια λόγῳ τῆς ἀποσάθρωσης καὶ τῆς ἀχαλίνωτης κατάστασης, πού ἐπικρατεῖ στὰ Ἑλληνικὰ Πανεπιστήμια, οἱ φοιτητὲς δὲ δίδουν μεγάλη σημασία στοὺς καθηγητὲς, ἐνῶ καὶ ὅσοι διαβάσουν ἄρθρα τοὺς σὲ

ἐφημερίδες (π.χ. ὁ κ. Α. Λιάκος στὸ «Βῆμα») ἀποροῦν γιὰ τὸν τρόπο ἀξιολόγησης τῶν καθηγητῶν. Δυστυχῶς ὅμως οἱ «φωτισμένοι» αὐτοὶ ἄνθρωποι προβάλλονται συνεχῶς καὶ ἔτσι γίνονται πιστευτοὶ ἀπὸ ὀρισμένους εὐπιστους ἢ ἀδέλτερους ἀνθρώπους.

Τὰ κίνητρα αὐτῆς τῆς ὑποπτης ἀπόκρυψης καὶ καταδίκης τοῦ Ἑλληνισμοῦ μποροῦν νὰ εἶναι ἡ ἀδιαφορία τῶν καθηγητῶν λόγῳ τῆς γενικῆς νωθρότητας καὶ ὀκνηρίας, πού κυριαρχοῦν στὸ Δημόσιο ἢ μιὰ συντονισμένη ἐπίθεση ἐναντίον τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Δυστυχῶς συμβαίνει μᾶλλον ἡ δεύτερη ἐκδοχή, καὶ αὐτὸ γιὰ τὴν ἴδια ὑποπτη στάση τηροῦν τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης, ὀρισμένα ἰδρύματα καὶ φυσικὰ τὸ ἐθνικὰ ζημιόγONO Ὑπουργεῖο Παιδείας. Τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης ἀποσιωποῦν τὰ μεγάλα ἐπιτεύγματα τῶν ἀρχαίων προγόνων μας, π.χ. ταξίδια στὴν Ἀμερικὴ, μελέτες τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος κ.ἄ., ἐνῶ προβάλλουν ἄλλα πιό... σημαντικὰ γεγονότα, ὅπως τὸ «Ὁλοκαύτωμα» ἢ τὸ θαυματουργὸ γάλα μιᾶς κατσίκας. Βέβαια δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὴν περίοδο τοῦ Βυζαντίου, ἀφοῦ διάφορα μέσα, π.χ. ἡ Ε.Τ., προβάλλουν συνεχῶς αὐτὴ τὴν περίοδο. Ἀκριβῶς τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸ Ἰδρυμα Λαμπράκη, τὸ ὁποῖο ἔχοντας ἀναλάβει τὴν γνωστοποίηση τῆς ἱστορίας μας στοὺς νέους μέσω τῶν ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν, πρόβαλε σὲ μαθητὲς τὴν περίοδο τῆς «περικαλλεστάτης» Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ ὄχι τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος, πού τόσα πρόσφερε στὴν ἀνθρωπότητα καὶ στὴν ὁποία ἔστρεψαν τὸ βλέμμα τοὺς ὅλες οἱ χώρες, ὅταν βρέθηκαν σὲ διάφορα ἀδιέξοδα. Ἡ ἀναφορὰ σ' αὐτὴ μᾶλλον θὰ περιορισθεῖ στὸν Παρθενῶνα καὶ στὴν Ἐπίδαυρο· βεβαίως σύμφωνα μὲ ἀναιδήμονες δηλώσεις τοῦ κ. Λαμπράκη οὐδεμία ἀναφορὰ θὰ γίνῃ στὸν Ἀλέξανδρο μέσω τοῦ «Internet», διότι δὲν πρέπει νὰ θεωρηθοῦμε ἐθνικιστὲς.

Βλέπετε, δὲν πρέπει νὰ μάθουμε γιὰ τὸ μεγαλεῖο τοῦ Ἑλληνισμοῦ, νὰ θαυματοῦμε ἀπ' τὸ φέγγος του, νὰ αἰσθανθοῦμε τὴν ἀνωτερότητά μας καὶ νὰ ἐπανακτῆσουμε

τὸν αὐτοσεβασμὸ μας, γιατί αὐτὸ εἶναι ἐθνιστικό, εἶναι... κακό. Ἀντίθετα πρέπει νὰ μάθουμε γιὰ τὴν... ἄμεση καὶ ἀναίμακτη υἱοθέτηση τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες, γιὰ τὴν «Ἑλληνική» αὐτοκρατορία τοῦ Βυζαντίου καὶ κυρίως γιὰ τοὺς ὁμόθρησκους Σλαῦους «ἀδελφούς» μας, ποὺ δέχτηκε τὸ Βυζάντιο.

Ἡ ἔως τώρα ὁμως καταστροφή τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν τοὺς ἀρκεῖ: ἔτσι ὁ κ. Γ. Παπανδρέου περιχαρὴς καὶ ἐντελῶς ἀναίσχυντα δήλωσε, ὅτι θὰ διδάσκονται στὸ μέλλον οἱ «Ἕλληνες μαθητὲς τὴν κοινὴ Βαλκανική... ἱστορία». Ποιά εἶναι ἀραγε ἡ ἱστορία τῶν Σκοπίων, τῆς «Ἀλβανίας» καὶ τῶν ἄλλων φιλοξενούμενων στὴν Ἑλληνική Χερσόνησο τοῦ Αἵμου; Ὅταν μιλοῦμε γιὰ Βαλκανική ἱστορία, σαφῶς ἐννοοῦμε τὴν Ἑλληνική. Βεβαίως ἂν ἡ προσπάθεια αὐτὴ εἶχε ὡς σκοπὸ τὴν τὸν ἐξελληνισμό τῶν γειτόνων μας ἢ τὴν ὑπενθύμιση τῆς ἑλληνικότητας ὀρισμένων π.χ. τῶν «Ἀλβανῶν», τότε θὰ τὴν ἐπικροτοῦσαμε. Ὅμως ὁ σκοπὸς τῆς εἶναι νὰ θεωρήσουμε ἐξίσου ἀξιοσεβαστες τὶς ἀνύπαρκτες ἱστορίες τῶν γειτόνων μας καὶ νὰ νομιμοποιήσουμε τὴν κλοπὴ τῆς

δικῆς μας ἱστορίας ἀπ' αὐτοὺς (Σκοπιανοὶ-Μακεδονία, Βουλγαροὶ-Θράκη κ.τ.λ.). Ὁ κύριος στόχος τῆς πρωτοβουλίας αὐτῆς εἶναι ὁ ἴδιος μ' αὐτὸν τῆς κατάργησης τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν: ἡ λησμονιὰ τῆς κλασσικῆς μας παράδοσης, ἡ ἀποδοχὴ ξένων προτύπων ζωῆς, ὁ πλήρης ἀφελληνισμός μας.

Μπροστὰ σ' αὐτὸν τὸν ὑπαρκτὸ κίνδυνο, ποὺ προέρχεται ἀπὸ ὀρισμένους ἀγχίνοες ἀνθέλληνες, καθήκον ὅλων τῶν μνημένων στὸ πνεῦμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶναι, νὰ δείξουν εὐτολμία, νὰ στηλιτεύσουν τὸν διασμὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ νὰ συνεχίσουν τὴν πολὺπλευρὴ ἐθνοδιαφωτιστικὴ τους προσπάθεια. Ἐπίσης καθήκον ὅλων τῶν ἀγνῶν ἰδεαλιστῶν εἶναι, νὰ ἐνισχυθεῖ αὐτὴ ἡ προσπάθεια, γιὰ νὰ εὐρύνεται συνεχῶς ὁ κύκλος τῶν συμμετεχόντων στὴν ἐθνικὴ ἀναγέννηση τῶν Ἑλλήνων.

Μὲ τιμὴ καὶ σεβασμὸ
Γιάννης Σταματίου
Φοῖνικος 12, Κ. ΤΟΥΜΠΑ,
543 51 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ὁ Ἀρχαιοελληνικὸς Πολιτισμὸς, οἱ ξένοι καὶ οἱ Ρωμαῖοι

Ἀγαπητὲ «Δαυλέ»,

Μὲ ἑναυσμα μιὰ ἐπίσκεψή μου στὸ Βρεταννικὸ Μουσεῖο καὶ ἀφοῦ συγχαρῶ τὸ περιοδικὸ γιὰ τὴν πετυχημένη πορεία του στὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἑλληνικότητας, νομίζω ὅτι χρειάζεται νὰ θέσω ὑπ' ὄψιν τῶν ἀναγνωστῶν ὀρισμένες παρατηρήσεις-διαπιστώσεις, σὲ σύγκριση πάντα μὲ τὴν ἑλληνικὴ πραγματικότητα, οἱ ὁποῖες ἀντικατοπτρίζουν τὴ διαφορετικὴ νοοτροπία, μὲ τὴν ὁποία ἀντιμετωπίζονται τὰ δείγματα τοῦ Ἀρχαιοελληνικοῦ Πολιτισμοῦ ἀπὸ δύο διαφορετικὲς πλευρές: τὴν Ἑλλαδικὴ καὶ τὴν Βρεταννικὴ πολιτεία.

Ἐνῶ λοιπὸν στὴν Ἑλλάδα κυριαρχεῖ ἡ ἄποψη, ποὺ χαρακτηρίζει τόσο τὰ μάρμαρα τοῦ Παρθενῶνα ὅσο καὶ τὰ ἄλλα Ἑλληνικὰ ἐκθέματα (ἀγάλματα-ἀγγεῖα-κοσμήματα κ.λπ.) ὡς «κλεμμένα» καὶ «ἀρπαγμένα» τὴν ἐποχὴ ποὺ ἡ Βρεταννικὴ Αὐτοκρατο-

ρία καθόριζε τὶς τύχες ὅλου τοῦ κόσμου, μιὰ προσηκτικότερη ματιὰ πάνω στὸ θέμα ὄχι μόνον ἀναιρεῖ τὴν ἀντίληψη αὐτὴ, ἀλλὰ, θάλεγε κανεῖς, ὅτι ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο παρουσιάζονται-συντηροῦνται-φυλάσσονται τὰ εὐρήματα εἶναι ἀντάξιός τῆς ἱστορικῆς τους ἀξίας. Ἐπομένως εἶναι ἐντελῶς φυσικὸ- καὶ αὐτὸ ἰσχύει κυρίως γιὰ τὰ μάρμαρα τοῦ Παρθενῶνα -, ν' ἀναδεικνύονται καὶ ἀποδεικνύονται τὸ δέος καὶ ὁ σεβασμός, τὰ ὁποῖα νιώθουν οἱ «ξένοι», ἐνῶ ἀπ' τὴν ἄλλῃ μεριὰ βαθεῖα θλίψη πνίγει κάθε σκέψη γιὰ σύγκριση μὲ τὰ ἀντίστοιχα Ἑλλαδικὰ μουσεῖα.

Πρῶτα-πρῶτα τὸ ἴδιο τὸ κτίριο εἶναι ἓνα μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα (τὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι τυπικὸ ἀντίγραφο Ἑλληνικῆς Ἀρχιτεκτονικῆς δὲν εἶναι καθόλου τυχαῖο) μὲ ἀμέτρητες αἰθουσες, κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἔχει δικό της σύστημα ἀσφάλειας

και δικό της φρουρό. Σε περίπτωση απόπειρας κλοπής, τότε όλες οι πόρτες όλων των αίθουσών κλείνουν αυτόματα μέσω Η/Υ κι οι επίσκεπτες είναι αναγκασμένοι να περιμένουν από 5' έως και 1 ώρα, εάν χρειαστεί, έως ότου διαλευκανθεί ή αιτία λειτουργίας του συναγερμού. Η ευαισθητοποίηση μάλιστα είναι τέτοια, πού, όταν κάποτε δημοσιεύτηκε στον Τύπο ή είδηση ότι από την όροφή τρέχουν νερά λόγω βροχής, οι έπισκευές έγιναν χωρίς καθυστέρηση. Επίσης είναι χαρακτηριστικό, ότι τα μάρμαρα του Παρθενώνα είναι τοποθετημένα έτσι, ώστε να αναπαριστούν την αρχική τους θέση πάνω στο ναό, όπως ήταν πριν τα αφαιρεθεί από και ό Έλγιν.

Απέναντι σ' αυτά ως αντιπαραθέσει κανείς την κατάσταση στα δικά μας μουσεία, όπου τα εύρηματα στοιδιάζονται χωρίς πρόγραμμα, χωρίς σχεδιασμό σέ φτωχά-κακοφτιαγμένα κτίρια, με πλημμελή συντήρηση και πλημμελέστερη φύλαξη (οὐκ ὀλίγες οί κλοπές). Ας συμπληρωθεί, ότι ή είσοδος στο Βρεταννικό Μουσείο είναι ελεύθερη, ενώ αντίθετα τα έσοδα από τα εισιτήρια για την είσοδο στα μουσεία της Ελλάδας δέν αφήνουν περιθώρια για δικαιολογίες τύπου οικονομικής δυσπραγίας, πού έμποδίζει δήθεν την βελτίωση της σημερινής εικόνας.

Βέβαια μελανό σημείο για τό Βρεταννικό Μουσείο αποτελεί τό γεγονός της κοινής αναφοράς σέ «Greek-Roman Civilisation» για τα εύρηματα μέχρι και την ρωμαϊκή εποχή –ένέργεια σίγουρα δομώμενη από τα γνωστά κέντρα άνθελληνισμού-, αλλά μήπως και στην Ελλάδα τα εκθέματα της Μυκηναϊκής Περιόδου δέν «στριμώχονται» σέ άναληθείς χρονολογίες πύ πρόσφατες άπ' τό 2500 π.Χ.; Αλλωστε ή καπήλευση αυτή του Έλληνικού Πολιτισμού κι ή έξομίσωσή του με τους αντιγραφείς Ρωμαίους γίνονται εύκολα άντιληπτές από έναν διαβασμένο σήμερα Ευρωπαίο μέσα από τις επανεκδόσεις των έργων των ΑρχαιοΕλλήνων συγγραφέων.

Τό σημαντικότερο όμως είναι, ότι ό ζήλος, ό πόθος για ένασχόληση με τό Αρχαιοελληνικό Μεγαλειό είναι κάτι, πού καλλιεργείται μέσω παιδείας. Απόδειξη γι' αυτό; Τό καθημερινό «γέμισμα» του Μου-

σείου από μαθητές και φοιτητές, πού εκπονούν εργασίες, σημειώνουν - φωτογραφίζουν - σχεδιάζουν: ένας πραγματικός όργασμός μάθησης (όταν την ίδια στιγμή στην Ελλάδα κάθε μαθητική επίσκεψη σέ μουσείο θεωρείται ως «άγγαρεία», ενώ οί φοιτητές δέν έχουν κανένα έρευνητικό έργο κι άποφοιτούν με πτυχιικές εργασίες άλλων ή με θεωρητικά δοκίμια στηριγμένα στον Φοινικισμό και τόν Ένδοευρωπαϊσμό).

Κάτω άπ' αυτές τις συνθήκες έξάγεται άβίαστα τό συμπέρασμα, ότι ή Έλληνική παρουσία στο Βρεταννικό Μουσείο ίσως να θεωρείται από κάποιους ως προϊόν κλοπής, ταυτόχρονα όμως άποτελεί και την τρανότερη διαφήμιση της Ελλάδας στο Έξωτερικό πρὸς κατοχύρωση της ιστορικής πραγματικότητας, άφού τό σύγχρονο Έλλαδικό κράτος έχει τελικώς άποδειχθεί άνίκανο να υπερασπιστεί την ίδια την ιστορία του Έθνους. Κάθε άποψη πού ύποστηρίζει την έπιστροφή αυτών των όπωσδήποτε σημαντικότερων μνημείων στον τόπο τους, πρέπει να συνοδεύεται από ώριμη σκέψη και να συνυπολογίζει κάποιες άυστηρές προϋποθέσεις. Όταν οί άπόγονοι των δημιουργών του Παρθενώνα εκτιμήσουν τό μεγαλειό των πατέρων τους, τότε και μουσεία άψογα θα κτιστούν και ή Αρχαιοελληνική Γραμματεία θα ξαναδιαβαστεί κι ή Ελλάδα θα ξαναγίνει τό κέντρο του Πολιτισμού, όπως ήταν άλλοτε. Και ή Πυθία τό έχει πει: «Τό Απολλώνιο Φώς θα ξαναλάμψει, όταν ό όφης θα κλείσει τόν κύκλο του».

Υ.Γ. Ας γίνει έπιτέλους γνωστό και στην Ελλάδα, ότι τα μουσεία μορφώνουν-μνημονεύουν- διαμορφώνουν συνειδήσεις και κατ' έπέκτασιν προσωπικότητες κι έτσι λειτουργούν στην Ευρώπη, λαμβάνοντας ρόλο ένεργητικό-παραγωγικό, ενώ έδώ παίζουν τόν παθητικό-άχαρο ρόλο της άποθήκης.

Μέ εκτίμηση

Δημήτρης Ε. Μπότσαρης

Φοιτητής Όδοντιατρικής Πανεπιστημίου
Αθηνών

Πλούτωνος 16, Τ.Κ. 185 43, ΠΕΙΡΑΙΑΣ

Ἀπόπειρες διασυρμοῦ τῆς ἐπιστήμης ἀπὸ τὸν Ἐξουσιαστικὸ Σκοταδισμό

Ὁ εἰκοστός αἰῶνας χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν συνεχῶς αὐξανόμενη ταχύτητα μεταβολῆς τῶν διαφορῶν ἰσορροπιῶν σὲ ὅλες τὶς ἀνθρώπινες δραστηριότητες. Παρόλη τὴν μεγάλη ἰκανότητα προσαρμογῆς, πὺν διαθέτει ὁ ἄνθρωπος, εἶναι φανερό, πὺς στὴ σύγχρονη διανόηση ἐπικρατεῖ σύγχυση ἰδεῶν, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ σὲ μὴ ἐπικίνδυνη μορφή μὴδενισμοῦ. Οἱ κατακτήσεις τῆς τεχνολογίας εἶναι ἀπροσδόκητες καὶ ἀλλάζουν ριζικὰ τὶς συνθήκες ζωῆς. Ἡ μάζα δέχεται ὡς πῖθος τῶν Δαναΐδων τὰ ἀγαθὰ, χωρὶς νὰ ἐλέγχονται οἱ συνεχῶς αὐξανόμενες ἀπαιτήσεις. Ἡ ἀντίφαση κυριαρχεῖ παντοῦ, οἱ μεγάλες φιλοσοφικὲς καὶ κοινωνικὲς θεωρίες τοῦ αἰῶνα μας κατέρρευσαν. Ὁ παραλογισμὸς μὲ πρωτοφανῆ ἀναιδεια προβάλλεται μὲ σκοπὸ τὴν ἐξουσιαστικὴ ἐπιβολή. Τὸ ἥθος χάνεται καὶ οἱ ἀνίκανοι προσπαθοῦν νὰ διαθρῶσουν ὄχι μόνον τὴν κοινωνία, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ τὴν ἐπιστημονικὴ κοινότητα. Ἡ φιλοσοφία τῶν νεοτέρων χρόνων, ἀνίκανη νὰ προσφέρει θετικὸ ἔργο καὶ νὰ προσαρμοθεῖ στὶς ἐπιστημονικὲς κατακτήσεις, ἐπεδόθη στὸν ἄχαρο πόλεμο κατὰ τῆς Ἀριστοτελικῆς τυπικῆς λογικῆς καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Οἱ ἔννοιες τῆς γνώσης καὶ τῆς ἀλήθειας διέτρεξαν ἓνα φάσμα παραλογισμοῦ στηριγμένο σὲ ἓναν συγκαλυμμένο σκεπτικισμό, τὸν ὁποῖον ἐπένδυσαν μὲ πρακτικὴ σκοπιμότητα. Τὴν λογικὴ συνέπεια τῆς ἐπιστήμης τὴν περιορίσαν στὰ ὅρια μιᾶς μεθόδου, ἡ ὁποία μπορεῖ νὰ εἶναι ἀποτελεσματικὴ ἀνεξάρτητα ἀπὸ κάθε ἀντικειμενικὴ γνώση. Ὁ «νομιναλισμὸς» διαγράφει τὴν οὐσιαστικὴ προσφορά τῆς ἐπιστήμης στὴν ἀντικειμενικὴ γνώση. Αὐτὴ εἶναι δυστυχῶς ἡ πνευματικὴ κατάσταση τῶν τελευταίων χρόνων τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα. Μία σύντομη ἀναδρομὴ στὴν ἱστορία τῶν νεοτέρων ἐξελίξεων τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος εἶναι ἀναγκαία, γιὰ νὰ ἀντιληφθοῦμε, πὺς φθάσαμε σ' αὐτὴ τὴν πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ παρακμῇ.

Ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἐπιστήμης δὲν εἶναι μόνον ἡ ἀναμφισβήτητη προϋπόθεση τῆς τεχνολογικῆς κυριαρχίας, ἀλλὰ κυρίως εἶναι ἡ ἀφύπνιση τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, ἡ ὁποία ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τοὺς φόβους τῆς ἄγνοιας καὶ ἀναζητεῖ τὴν ἐλευθερίαν της. Ἡ ἐξουσιαστικὴ ἀρχὴ δέχεται εὐχαρίστως τὴν τεχνολογικὴν κυριαρχίαν, παρὸς τὰ προβλήματα πὺν δημιουργεῖ, γιὰ τὴν παρέχει δυνατότητες ἐπιβολῆς. Ἀντιθέτως ὁμως δὲν μπορεῖ νὰ συννπάρξει μὲ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ὀρθοῦ λόγου, γι' αὐτὸ συντάσσει καὶ ὁργανώνει ὅλες τὶς ἀντιδραστικὲς δυνάμεις, γιὰ νὰ καθυποτάξει τὴν ἐλεύθερη σκέψη, χωρὶς νὰ ἀναστείλει τὴν τεχνολογικὴν κυριαρχίαν. Ἡ διατεταγμένη φιλοσοφία περιορίζεται στὴν ἀναζήτησιν μεθόδων καὶ ἀντιεπιστημονικῶν θεωριῶν, μὲ τὶς ὁποῖες προσπαθεῖ νὰ ἐλέγξει καὶ νὰ καταστείλει τὴν πνευματικὴν ἐπανάσταση, πὺν προκαλεῖ ἡ ὀρθολογικὴ ἀντικειμενικὴ γνώση τῆς προηγμένης σύγχρονης ἐπιστήμης. Μέσα ἀπὸ μὴ δάνανση περιπέτεια τῆς ἀνθρώπινης σκέψης ἡ φιλοσοφικὴ παράνοια μὲ φορέαν τὸ πυκνὸ σκότος τοῦ σκεπτικισμοῦ μᾶς ὁδηγεῖ στὴν ἀκύρωση τῆς ἐπιστημονικῆς ἐγκυρότητας.

Διακρυφτουν μὲ κάθε τρόπο, πὺς ἡ ἐπιστημονικὴ γνώση δὲν ἔχει καμμία σχέση μὲ τὴν ἄγνωστη ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα. Σὲ ὁρισμένους περιπτώσεις ἡ ἐπιστημονικὴ θεωρία καθιστᾷ κατανοητὸ τὸ φαινόμενο, προσφέροντας κάποια δυνατότητα πρόβλεψης. Ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὶς ἀνάγκες τῆς τεχνολογίας, νὰ ἀσχολοῦμαστε μὲ τὴν ἐπιστήμην μόνον, ὅταν ἔχουμε προοπτικὴν ἐπιτυχίας – κάθε ἄλλη περίπτωση εἶναι ματαιοπονία. Οἱ περιορισμένες ἀποτυχίες τῆς ἐπαγωγῆς καὶ τῆς παραγωγῆς, οἱ ὁποῖες σὲ μὴ ἐρευνητικὴ προσπάθεια εἶναι ἀναπόφευκτες, κλονίζουν κακόδουλα τὴν πίστη στὴν ἀντικειμενικὴ γνώση καὶ μειώνουν ἀδικαιολόγητα τὸ κῆρος τῶν ἐπιστημονικῶν

θεωριῶν. Ἐτσι οἱ σκοταδιστές «γαντζώνονται» ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἀσήμαντες περιπτώσεις, γιὰ νὰ στηρίζουν τὴν ἀδίκη κριτικὴ τῆς ἐπιστήμης. Δὲν συγχωροῦν τὴν δύναμη τῆς ἐπιστήμης, ἡ ὁποία μέσα ἀπὸ τὴν πολύμορφη πλάνη ἀναζητεῖ καὶ προσεγγίζει τὴν ἀλήθεια.

Οἱ Ἰωνες φιλόσοφοι ξεκίνησαν μὲ τὴν ἀπόλυτη βεβαιότητα στὴν ὑπαρξὴ τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου καὶ τὴν ἀκλόνητὴ ἐμπιστοσύνη στὶς αἰσθήσεις καὶ τὴ νόση. Τὸ ξεκίνημα αὐτὸ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τὸ ὀνόμασαν «δογματισμὸς» – ὅρος μὲ εἰδικὴ σημασία: πιστεύουν στὴν ἐγκυρότητα τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, δηλαδὴ κατέχονται ἀπὸ τὴν αἰσιοδοξία, ὅτι κατακοῦν τὴν γνώση καὶ ἔχουν ἄποψη («δόγμα»), σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς σκεπτικούς, ποὺ ἀμφιβάλλουν καὶ δὲν ἔχουν γνώμη («δόγμα»), «ἀπέχουν». Οἱ σκεπτικοὶ κατὰ τὸν Διογένη Λαέρτιο ἀνατρέπουν τὶς δοξασίες τῶν «δογματικῶν», ἐνῶ οἱ ἴδιοι τίποτε δὲν ὑποστηρίζουν. Ἡ ἀμφιβολία γιὰ τὴν ἀπόλυτη γνώση, ποὺ ἐξέφρασαν πολλοὶ σοφιστές, εἶναι δικαιολογημένη καὶ δημιουργικὴ, γιατί ἐνισχύει τὴ βαθύτερη ἐρευνα τῶν πραγμάτων καὶ ἀποτρέπει τὴν εὐκολὴ παραδοχὴ. Ἀντιθέτως ἡ ἀπόλυτὴ ἄρνηση τῆς ἐγκυρότητας τῆς γνώσης εἶναι λογικὴ ἀντίφαση, τὴν ὁποία μπορούμε νὰ ἀποδείξουμε μὲ αὐστηρὸ μαθηματικὸ τρόπο:

Ἄς δεχθοῦμε τὸ ἀξίωμα τοῦ σκεπτικισμοῦ, τὸ ὁποῖον ἐκφράζεται μὲ τὶς παρακάτω ἰσοδύναμες προτάσεις.

(I) Δὲν ὑπάρχει ἀλήθεια, δὲν ὑπάρχει γνώση, δὲν μπορούμε νὰ ἀποκτήσουμε γνώση κ.τ.λ. Δηλαδή δεχόμαστε, ὅτι οἱ προτάσεις (I) ἔχουν τὴν τιμὴ ἀλήθεια. Προφανῶς συμφώνως πρὸς τὴν τυπικὴ λογικὴ τὸ ζεύγος $\alpha = (\delta\epsilon\acute{\nu} \text{ ὑπάρχει γνώση, } <\acute{\alpha}\lambda\eta\theta\epsilon\iota\alpha>)$ εἶναι μία γνώση.

Ἄν A εἶναι τὸ σύνολο τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, τότε ἔχουμε δύο περιπτώσεις:

(I) $A = \emptyset$: Τὸ A ταυτίζεται μὲ τὸ κενὸ σύνολο $\emptyset$, δηλαδή τὸ A δὲν περιέχει στοιχεῖα.

(II) $A \neq \emptyset$: Τὸ A εἶναι διάφορον τοῦ κενοῦ συνόλου $\emptyset$, δηλαδή τὸ A περιέχει στοιχεῖα.

Περίπτωση πρώτη: $A = \emptyset$ (I). Τὸ A εἶναι ἴσο μὲ τὸ κενὸ σύνολο. Ἐπειδὴ ὑποθέσαμε, ὅτι τὸ ἀξίωμα τοῦ σκεπτικισμοῦ $\alpha = (\delta\epsilon\acute{\nu} \text{ ὑπάρχει γνώση, } <\acute{\alpha}\lambda\eta\theta\epsilon\iota\alpha>)$ εἶναι ἔγκυρο, ἔπεται, ὅτι τὸ α εἶναι γνώση, δηλαδή $\alpha \in A \neq \emptyset$ (II). Ἐκ τῶν σχέσεων (I) καὶ (II) ἔχουμε τὴν ἀντίφαση

$$(A = \emptyset) (A \neq \emptyset).$$

Περίπτωση δευτέρα: $A \neq \emptyset$ (II). Τὸ A εἶναι διάφορον τοῦ κενοῦ συνόλου $\emptyset$, δηλαδή περιέχει στοιχεῖα.

Ἐπειδὴ ὑποθέσαμε, πὼς τὸ ἀξίωμα τοῦ σκεπτικισμοῦ $\alpha = (\delta\epsilon\acute{\nu} \text{ ὑπάρχει γνώση, } <\acute{\alpha}\lambda\eta\theta\epsilon\iota\alpha>)$ εἶναι ἔγκυρο, ἔπεται, ὅτι τὸ σύνολο τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων δὲν ἔχει στοιχεῖα, δηλαδή $A = \emptyset$ (I). Ἐκ τῶν σχέσεων (I) καὶ (II) ἔχουμε πάλι τὴν ἀντίφαση $(A \neq \emptyset)$ καὶ $(A = \emptyset)$.

Συνεπῶς ἡ παραδοχὴ τοῦ ἀξιώματος τῶν σκεπτικιστῶν εἶναι ἀντιφατικὴ. Ὁ Σωκράτης πρῶτος διαπίστωσε τὸ αὐτοαναιρετικὸν τοῦ ἀξιώματος τοῦ σκεπτικισμοῦ καὶ ἀγωνίστηκε μὲ πάθος καὶ αὐτοθυσίαν, γιὰ νὰ ἐδραιωθεῖ ἡ πίστη στὸν ὀρθὸ λόγο καὶ νὰ καταξιωθεῖ ἡ παραγωγικὴ σκέψη, ἡ ὁποία κυριάρχησε στὸν Ἑλληνικὸ χώρο. Οἱ ἐξουσιαστὲς ὑπὸ τὸν μανδύα τῆς δημοκρατίας καὶ μὲ τὸ πρόσχημα τῆς προστασίας τῶν νέων καταδίκασαν τὸν ὀρθολογιστὴ Σωκράτη. Ἡ ἐξουσία ἀκόμα καὶ στὴν ἰδανικὴ τῆς μορφῇ μπορεῖ νὰ καταστεῖ ἀντιφατικὴ. Γιατὶ ἡ ἐπιβολὴ τῆς ἐξουσίας δὲν ἀπορρέει ἀπὸ τὴν λογικὴ συνέπεια, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν βούληση, δηλαδή ἡ λογικὴ συμβατότητα ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὸ θυμικόν, τὸ ὁποῖον μπορεῖ νὰ ἀντιστρατεύεται τὴ λογικὴ ἐπιταγή. Συνεπῶς ἡ ἐξουσία ὡς βουλητικὸ φαινόμενο δὲν ὑποχρεοῦται νὰ ἀποδεχθεῖ τὴν δέσμευση τοῦ λογικοῦ ὄργανου. Ἐξ ἄλλου οἱ διάφορες μορφὲς τοῦ σκεπτικισμοῦ ὑπὴ-

ρετοῦν τὴν φιλοσοφία τῆς ἐξουσίας, ἐνῶ οἱ προσεγγιστικές ἀλήθειες πρὸς τὴν ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα ἐνοχλοῦν καὶ εὐτελίζουν τὰ ἐξουσιαστικὰ ἰδεολογήματα. Ἡ ἀρχὴ τοῦ σκεπτικισμοῦ εἶναι ἡ πρώτη κατευθεῖαν ἐπίθεσις τῆς ἐξουσιαστικῆς ἀρχῆς κατὰ τῆς λογικῆς, ἡ ὁποία συνεχίζεται καὶ σήμερα μὲ διάφορες μορφές.

Ἡ σκέψη τοῦ Πρωταγόρα «πάντων χρημάτων μέτρον ἐστὶν ἄνθρωπος» δὲν ὀδηγεῖ πάντοτε στὸν ἀπόλυτο σκεπτικισμό. Εἶναι ἄδικο νὰ ταυτίσουμε τοὺς σοφιστὲς μὲ τὸν ἀκραῖο σκεπτικισμό τοῦ Πύρρωνος τοῦ Ἡλείου. Ἡ συμμετοχὴ τοῦ ἀνθρώπου στὴ διαμόρφωση τῆς γνώσης εἶναι μεγίστη, ἀκόμα καὶ σ' αὐτὴ τὴν ὑπαρξή. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ φανταστοῦμε τὸν κόσμο χωρὶς τὴν συμμετοχὴ τῆς συνείδησης; Ποιὰ ἔννοια ἔχει ἡ ὑπαρξὴ ἀνεξαρτήτως τῆς συνείδησης; Τί μπορεῖ νὰ ὑπάρχει, ὅταν δὲν ἔχουμε μιὰ συνείδηση, πὺν νὰ τὸ ἐπιδεδαιώσει; Ὁ ἄνθρωπος εἶναι δημιουργός, ἀλλὰ καὶ κατέχων τὸ ἀποτέλεσμα τῶν προσπαθειῶν του, τὸ ὁποῖον δὲν ἀπορρέει οὔτε ἀπὸ τὴν θεία ἀποκάλυψη οὔτε ἀπὸ παρθενογένεση τῆς νοήσεως. Ὁ κόσμος ὑπάρχει ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ὑποκείμενο καὶ ἡ νόση ἐξαντλεῖ ὅλες τὶς δυνατότητες, γιὰ νὰ τὸν προσεγγίσει.

Ὁ γενάρχης τοῦ σκεπτικισμοῦ Πύρρων συνέλαβε τὴν ἀρχὴ τῆς ἰσοσθένειας τῶν λόγων, ἡ ὁποία διατυπώνεται ὡς ἐξῆς: Ἡ κατάφαση καὶ ἡ ἄρνηση θεμελιώνονται σὲ λόγους, πὺν ἔχουν πάντοτε τὴν αὐτὴν ἐγκυρότητα. Ἡ ἰσοσθένεια τῶν λόγων παραμένει καὶ σήμερα ὁ πυρῆνας τῶν θέσεων τοῦ σκεπτικισμοῦ, γιὰ εἶναι μιὰ διαχρονικὴ παραποίηση τῆς λογικῆς συνέπειας. Πράγματι εἶναι δυνατόν τόσο ἡ κατάφαση Α ὅσον καὶ ἡ ἄρνηση Α' νὰ εἶναι λογικῶς συμβατές γιὰ δύο διαφορετικὲς θεμελιώσεις ἀντιστοιχῶν θεωριῶν Τ καὶ Τ', ποτὲ ὅμως οἱ προτάσεις Α καὶ Α' δὲν εἶναι συμβατές συγχρόνως γιὰ τὴν ἴδια θεμελίωση θεωρίας, γιὰ τὴν πρόταση (Α καὶ Α') εἶναι μιὰ ἀντίφαση. Ὁ Πύρρων μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς ἰσοσθένειας τῶν λόγων παραποιεῖ τὴν ἔννοια τῆς ἀποδεικτικῆς διαδικασίας.

Ἡ ἰσοσθένεια τῶν λόγων εἶναι λογικῶς ἐγκυρὴ μόνον, ὅταν ὑπάρχουν δύο ἀποδείξεις ἀντιστοιχῶς γιὰ τὴν Α καὶ τὴν Α', οἱ ὁποῖες νὰ προκύπτουν ἀπὸ τὸ αὐτὸ ἀξιωματικὸ σύστημα, πρᾶγμα ἀδύνατον, γιὰ τὸ οἱ προτάσεις Α καὶ Α' εἶναι μὴ συμβατές. Ἐξ ἄλλου ἡ ἰσοσθένεια τῶν λόγων εἶναι μιὰ σοφιστικὴ διατύπωση τῆς παράλογης ἀπαίτησης μοντέλου μιᾶς κατηγορίας φαινομένων σὲ δύο ἀντιφατικὲς θεωρίες. Τέλος ὁ Πύρρων διαστρεβλώνει τὶς ἔννοιες τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς γνώσης, γιὰ τὸ ἀγνοεῖ, ὅτι ἡ μὲν ἀλήθεια περιορίζεται πάντοτε ἀπὸ ἓνα συγκεκριμένο σύστημα προτάσεων, ἡ δὲ γνώση καθίσταται ἀντικειμενικὴ, ὅταν ἀναφέρεται σὲ συγκεκριμένη κατηγορία φαινομένων.

Σήμερα μὲ τὶς δυνατότητες τῆς μαθηματικῆς λογικῆς τὰ προβλήματα πὺν ἐγείρονται ἀπὸ ἓναν ἀπόλυτο σκεπτικισμό ἔχουν λυθεῖ καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀπασχολοῦν τὴ φιλοσοφικὴ σκέψη. Δυστυχῶς ὅμως στοὺς νεότερους χρόνους ὁ σκεπτικισμὸς ὡς πιστὸς ὑπηρετῆς τῆς ἐξουσιαστικῆς ἀρχῆς ἐπανεμφανίζεται μὲ νέες μορφές ἀλλάζοντας τὶς ἔννοιες τῆς ἀληθείας καὶ τῆς γνώσης. Θὰ ἀσχοληθοῦμε μὲ τὶς κύριες περιπτώσεις:

1) Σχετικότητα τῶν γνώσεων:

Δέχονται, πῶς τὸ σύνολο τῶν γνώσεών μας δὲν εἶναι τὸ κενόν, ἀλλὰ θεωροῦν ὅτι ἡ ποιότητα τῶν στοιχείων του δὲν εἶναι καλή. Οἱ γνώσεις δὲν προσεγγίζουν τὸ ἀντικείμενο, ἀλλὰ εἶναι σχετικές καὶ διαμορφώνονται ἀνάλογα μὲ τὶς ἀντιλήψεις τοῦ ὑποκειμένου, τῆς κοινωνίας, τῶν πολιτισμῶν κ.τ.λ. Ἡ ἀλήθεια δὲν ἔχει κανένα συγκεκριμένο ἀντικειμενικὸ κῦρος, εἶναι συνάρτηση τῆς ψυχονοητικῆς καταστάσεως τῶν ἀνθρώπων. Ἡ παραδοχὴ αὐτὴ κατ' ἀρχὴν δὲν φαίνεται παράδοξη, γιὰ τὸ οἱ μὲν γνώσεις δὲν ταυτίζονται μὲ τὴν ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα, ἡ δὲ ἀλήθεια ἀντιστοιχεῖ σὲ μιὰ πρόταση, ὅταν ἔχουμε τὴν πεποίθηση, πῶς ἡ προτάσή μας εἶναι ἀληθής.

Ἡ πεποίθηση ὅμως δὲν γεννιέται τυχαῖα καὶ δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τὸ ὑποκείμενο, ἀλλὰ στὴν ἐπιστήμη διαμορφώνεται ἀπὸ ἀντικειμενικὰ γεγονότα (κριτήρια), π.χ. ἀπὸ μιὰ λογικὴ συνέπεια, ἀπὸ τὴν ἐπαλήθευση κ.τ.λ. Συνεπῶς ἡ ἀρχὴ τῆς σχετικότητας εἶναι πρόταση τὸ ὀλιγότερον ἀντιεπιστημονικὴ καὶ αὐθαίρετη. Ἀσφαλῶς μὲ κανέναν τρόπο δὲν μποροῦμε νὰ δεχθοῦμε, ὅτι οἱ γνώσεις μας εἶναι ἀπόλυτες, ἀλλὰ δὲν εἶναι σχετικές μὲ τὴν ἔννοια πὺν δίδουν οἱ νεοσκεπτικιστές. Δεχόμαστε, ὅτι ἡ γνώση εἶναι πρ ο σ ε γ γ ι σ τ ι κ ῇ σὲ μιὰ ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα. Ἡ προσέγγιση, τὴν ὁποία ζητεῖ ἡ ἐπιστήμη, πρέπει νὰ εἶναι τόσο πλησίον στοῦ ἀντικείμενου, ὥστε νὰ μᾶς παρέχει πρόβλεψη ἰ κ α ν ο π ο ι ῃ τ ι κ ῇ. Πρέπει νὰ σημειώσουμε, πὺς οἱ μεγάλες φιλοσοφικὲς γνωσιοθεωρίες ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα, πλὴν τῶν σοφιστῶν, ὡς καὶ τὸν Κάντ εἶναι ἐπιστημονικές. Π.χ. στὴν Πλατωνικὴ γνωσιοθεωρία δὲν ὑπάρχουν στοιχεῖα σκεπτικισμοῦ, παρόλο πὺν δέχεται πὺς ἡ ἐμπειρικὴ γνώση εἶναι ἐλλειπτικὴ ὡς ἀνάμνησις ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν ιδεῶν, γιατί τὴν θεωρεῖ προσεγγιστικὴ στὸν ἀντικειμενικὸν κόσμον τῶν ιδεῶν. Συνεπῶς ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος παραμένει ἐπιστημονικὴ. Ὁμοίως καὶ ἡ φιλοσοφία τοῦ Κάντ δὲν εἶναι ἀντιεπιστημονικὴ, παρ' ὅλο πὺν κακῶς διακρίνει δύο εἰδῶν γνώσεις, τῖς a priori καὶ τῖς a posteriori. Οἱ πρῶτες εἶναι ἀπολύτον κύρους καὶ ὑποχρεωτικές γιὰ τὴ νόση ὡς ἐμφυτες, ἐνῶ οἱ δεῦτερες εἶναι ἐμπειρικές καὶ πιθανὲς χωρὶς δεβαιότητα.

Ἡ ἐπιστημονικὴ ἀποψη δέχεται, ὅτι ἡ γνώση ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν παρατήρηση καὶ προχωρεῖ στὴν προσέγγιση τοῦ ἀντικείμενου. Ὁ Κάντ κατέχεται ἀπὸ ἓνα εἶδος «ρελατιβισμοῦ», γιατί δέχεται τὰ a priori στοιχεῖα, πὺν διαμορφώνουν τῖς ἐξωτερικὲς πληροφορίες σὲ συνειδητὴ γνώση καὶ συγχρόνως βάζει ὄριον ἀπροσπέλαστο μεταξὺ γνώσης καὶ ἀντικείμενου. Δηλαδή τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον δὲν μποροῦμε νὰ τὸν γνωρίσουμε «καθεαυτὸν», ἐκείνο πὺν συνειδητοποιοῦμε εἶναι τὸ «νοούμενον» καὶ ὅχι τὸ φαινόμενον. Στὸν Κάντ ὑπάρχει μιὰ ἔντονη κριτικὴ στάση ἔναντι τῆς ἐπιστήμης, χωρὶς νὰ τὴν ἀπορρίπτει.

2) Βιολογικὴ ἀντίληψη τοῦ λόγου:

Μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς βιολογίας ἐμφανίζεται μιὰ ἔντονη ἐπίδραση τῆς στὴν φιλοσοφικὴ σκέψη. Οἱ βιολογικὲς ἀπόψεις μεταφέρονται ἀδίστακτα στὴν γνωσιοθεωρία. Ξεκινοῦν ἀπὸ τὴν ἐλκυστικὴ ἀρχή, πὺς ὁ λόγος καὶ ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ δὲν εἶναι κάτι τὸ σταθερό, ἀλλὰ ἓνα ὄργανο τῆς ζωῆς, τὸ ὁποῖο δημιουργεῖ, γιὰ νὰ ἀντιμετωπίζει τῖς ἀνάγκες τῆς. Ἡ βιολογικὴ καὶ κοινωνικὴ ἐξέλιξη ἐπεκτείνονται κατὰ ἀνάλογον τρόπο καὶ στὴν ψυχονοητικὴ ὑπόσταση τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ γνώση δὲν εἶναι κάτι σταθερό, ἀλλὰ φτιάχνεται μέσα σὲ μιὰ ἐξελικτικὴ πορεία.

Ἡ βιολογικὴ ἀποψη φαίνεται κατ' ἀρχὴν φυσικὴ καὶ λογικῶς συμβατὴ, γιατί προφανῶς ἔχουμε ἐξέλιξη τόσο στὴ γνώση ὅσο καὶ στὴν ἐπιστημονικὴ μεθοδολογία καὶ κατ' ἐπέκτασιν στὴ νόση. Μέσα σ' αὐτὴ τὴ θεώρηση τῶν πραγμάτων κρύβεται ἐπιμελῶς ἓνας καθαρὸς «ρελατιβισμός», ὁ ὁποῖος, ὅπως θὰ δοῦμε, ὁδήγησε σὲ μιὰ σειρά θεωριῶν ἐνὸς παράλογου σκεπτικισμοῦ. Πράγματι, χωρὶς νὰ ἀρνοῦμαστε τὴν ἐξελικτικὴν πορεία οὔτε τῆς ἀνθρώπινης νόσης οὔτε τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου, μποροῦμε νὰ ἔχουμε γνώσεις σταθερὲς ἢ προσεγγιστικὲς στοῦ ἀντικείμενου. Ἡ γνώση καὶ ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι καρποὶ ἐνὸς μεταβαλλόμενου ὁργάνου, γιατί προσεγγίζουν μιὰ ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα. Ἡ λογικὴ παραμένει μιὰ σταθερὴ δομὴ, ἡ ὁποία ἐμπλουτίζεται μὲ ἀποδεικτικὲς καὶ κατασκευαστικὲς μεθόδους, ποτὲ δὲν ἀλλάσσει τὰ ἀξιωματὰ τῆς οὔτε τοὺς κανόνες τῆς. Ὁμοίως οἱ λογικὲς συνέπειες παραμένουν ἔγκυρες, ὅπως ὅλες οἱ μαθηματικὲς θεωρίες. Ὁ ἰσχυρισμὸς πὺς ἡ νόση εἶναι προσαρμογὴ στὴν ἐξελικτικὴν πορεία τῆς ζωῆς, δηλαδή ἓνα ἐργαλεῖο τῆς ζωῆς, πὺν τελειοποιεῖται μὲ τὸν σκοπὸ νὰ ὑπηρετεῖ τῖς ἀμεσες καὶ μόνον ἀνάγκες τῆς, εἶναι μεγάλο λάθος ἢ καλοστημένη ἀπάτη, πὺν ὁδήγησε στὸν παραλογισμό καὶ τὴν ἠθικὴν κατάπτωση. Μπο-

ρεϊ ὁ ἐγκέφαλος νὰ εἶναι ἀποτέλεσμα ἐξέλιξης, ἀλλὰ ποτὲ δημιουργία προδιαγεγραμμένου προγράμματος μὲ ὁρισμένο σκοπὸ, γιατί ἡ προσαρμογὴ δὲν ταυτίζεται μὲ σκοπούς. Ἡ προσαρμογὴ εἶναι ἡ καλύτερη ἁρμονικὴ συνύπαρξη τοῦ νέου μὲ τὸ ὑπάρχον. Ἡ μὲν προβολὴ τοῦ σκοποῦ στὴν βιολογικὴ ἀποψη εἶναι θεολογικὴ σύλληψη, ἡ δὲ παρεμβολὴ τῆς ἐπιστημονικῆς θεωρίας τῆς ἐξέλιξης ἐσφαλμένη προσπάθεια λογικῆς στήριξης τῆς βιολογικῆς ἀντίληψης τοῦ λόγου. Ἡ νόηση λειτουργεῖ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ γεγονός ἢ τὴν ψυχικὴ κατάσταση τοῦ ὑποκειμένου, γιατί ἡ λογικὴ συνέπεια δὲν εἶναι συνάρτηση τοῦ θυμικοῦ. Ἡ λογικὴ λειτουργία ἀποτελεῖ ἐφαρμογὴ κανόνων καὶ ἀξιωμάτων, πὺν μπορεῖ μὲν νὰ διαμορφώθηκαν ἀπὸ μιὰ ἐξελικτικὴ πορεία τῆς ἐμπειρίας, ἀλλὰ δὲν μεταβάλλονται σύμφωνα μὲ τὶς ἀνάγκες τοῦ ὑποκειμένου, γιατί γεννήθηκαν ἀπὸ ἀντικειμενικὲς πραγματικότητες καὶ ὄχι ἀπὸ ὑποκειμενικὲς καταστάσεις.

3) Νοητικὴ οἰκονομία—Ernst Mach:

Ὁ φυσιοδίφης καὶ φιλόσοφος Ernst Mach ξεκινώντας ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι δὲν μποροῦμε νὰ ξεχωρίσουμε τὴν ψυχοπνευματικὴ ζωὴ ἀπὸ τὴν ὀργανικὴ, δέχεται τὴν μεταφυσικὴ ὑπόθεση, πὺς ὅλα τὰ πνευματικὰ φαινόμενα, αἴσθησις, μνήμη, νόηση κ.τ.λ., εἶναι μιὰ ἐξέλιξη τῆς φυσιολογικῆς λειτουργίας τῆς ζωῆς καὶ ἔχουν ὡς σκοπὸ τὴν διατήρησίν της. Π.χ. ἡ αἴσθησις καὶ ἡ νόηση εἶναι ζωικὲς λειτουργίες προσαρμογῆς τοῦ ζῶντος ὀργανισμοῦ στὸ περιβάλλον. Ἐτσι ἡ νόηση ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ ἀπλοποιεῖ τὰ πολὺπλοκα καὶ νὰ βάζει τάξη. Οἱ φυσικοὶ νόμοι δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ καταστάλαγμα πολυαριθμῶν παρατηρήσεων. Οἱ νόμοι δὲν προκύπτουν ἀπὸ τὴν ἐπαγωγικὴ σκέψη, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν νοητικὴ οἰκονομία, ἡ ὁποία εἶναι μιὰ λειτουργία τῆς νόησης, πὺς ἑξαφρῶνει τὴ μνήμη ἀπὸ τὶς ἀπειροὲς περιπτώσεις. Συγκεκριμένα οἱ φυσικοὶ νόμοι εἶναι εἶδος μνημονικῶν κανόνων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν καμμιά σχέση μὲ τὸν ἀντικειμενικὸ κόσμον. Ἀλήθεια εἶναι, ὅτι προσαρμόζεται στὴν πραγματικότητα καὶ ἐξασφαλίζει νοητικὴ οἰκονομία μὲ σκοπὸ τὴν εὐκολὴ ἐνέργεια καὶ δράση τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀπὸ τὴν μελέτη τῆς φιλοσοφικῆς θεωρίας τῆς νοητικῆς οἰκονομίας δημιουργεῖται ἡ ψευδαἰσθησις, ὅτι εἶναι περισσότερον ἐπιστημονικὴ καὶ ἐλάχιστα μεταφυσικὴ. Πράγματι δίδεται ἡ ἐντύπωση, ὅτι μὲ τὴ νοητικὴ οἰκονομία γίνεται λογικὴ ἀφαίρεσις τῶν περιττῶν πληροφοριῶν, πρᾶγμα σὺνήθες στὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα. Δυστυχῶς στὴ νοητικὴ οἰκονομία ἡ ἐπαγωγικὴ σκέψη ἀντικαθίσταται ἀπὸ μιὰ πρακτικὴ περιγραφή τῶν πραγμάτων, πὺν διευκολύνει τὴ μνήμη, πρᾶγμα πὺν δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὴ λογικὴ ἀφαίρεσις. Οἱ φυσικοὶ νόμοι, σύμφωνα μὲ τὶς ἀπόψεις τοῦ Mach, δὲν εἶναι μιὰ νοητικὴ ἰσομορφία τῶν γεγονότων, ἡ ὁποία προκύπτει διὰ τῆς ἐπαγωγῆς φαινομένων σὲ κατηγορίες μὲ κριτήριον καθορισμένη ἰδιότητα τῶν παρατηρουμένων μεταβολῶν. Ἡ γνώσις γιὰ τὸν Mach εἶναι ἓνα ἐμπειρικὸ κατασκευάσμα τῆς νόησης, πὺν ἐξυπηρετεῖ τὶς ἀνθρώπινες ἀνάγκες, χωρὶς νὰ ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὴν πραγματικότητα, δηλαδὴ τὸ σύνολο τῶν γνώσεών μας ταυτίζεται μὲ τὸ κενό. Συνεπῶς ἡ νοητικὴ οἰκονομία εἶναι μιὰ συγκαλυμμένη μορφή καθαροῦ σκεπτικισμοῦ. Ἡ πίστις, πὺς ἡ ἐπιστήμη πρέπει νὰ ἔχει σάν μοναδικὸ σκοπὸ τὴν θεραπεία τῶν ἀνθρώπινων ἀναγκῶν, ἀδιαφορῶντας γιὰ τὴν ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα, προβάλλει τὸ θυμικὸ καὶ ἀγνοεῖ τὸν ὀρθὸ λόγον. Δηλαδὴ εἶναι μιὰ ἑκφραση ἀντιπάθειας στὴν τυπικὴ λογικὴ μὲ τοὺς αὐστηροὺς καὶ ἀκάμπτους νόμους.

Ἀδιαφοροῦν γιὰ τὴν δάρδερη παραποίηση τῶν ἐννοιῶν τῆς γνώσης καὶ τῆς ἀληθείας, ἐνδιαφέρονται μόνον γιὰ τὸ θυμικὸ καὶ περιφρονοῦν τὸ λογικόν. Ἀντιστρατεύονται τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνικὸ Πνεῦμα καὶ καταδικάζουν τὴν ἐπιστήμη στὰ δεσμὰ τῆς πρακτικῆς σκοπιμότητος. Τέλος μὲ τὴν μονοπώληση τοῦ ἐνδιαφέροντος γιὰ τὸ θυμικὸ ὑπηρετοῦν τὴν ἐξουσιαστικὴ ἀρχὴ καὶ ἀδικοῦν τὴν ἀνθρώπινη φύση, πὺν τέρεται ἀπὸ

τῇ γνώσει. Ἡ ἐξουσία, ὡς γνωστόν, ἐπιβάλλει τὴν θέληση τοῦ ἐξουσιαστοῦ καὶ ἐλάχιστα ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν ἀντικειμενικὴ κατάσταση, γι' αὐτὸ ἀναζητεῖ μόνο τὶς δυνατότητες ἐπιβολῆς, οἱ ὁποῖες ἐξασφαλίζονται μέσα στὴ σύγχυση τῶν ἰδεῶν καὶ ποτὲ στὸ φῶς τῆς ἀντικειμενικῆς πραγματικότητος.

4) Πραγματισμός:

Τὸν ἀπόλυτο σκεπτικισμό τῆς νοητικῆς οἰκονομίας ἔρχεται ἡ φιλοσοφία τοῦ πραγματισμοῦ νὰ τὸν παρουσιάσει μὲ νέο ἐλκυστικότερο ἔνδυμα, πὺν νὰ ἱκανοποιεῖ τὴν ἐπιθυμία τοῦ ἀνθρώπου γιὰ δράση καὶ ἐξουσία ἐνὸς φυσικοῦ κόσμου. Προβάλλεται ἡ πρακτικὴ ἔννοια τῆς ἀλήθειας. Δηλαδή ἀληθινὸ εἶναι ὁτιδήποτε πρακτικό, πὺν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ κινούμεθα μὲ ἄνεση μέσα στὴν πραγματικότητα. Οἱ γνώσεις δὲν εἶναι ἀναγκαστικὰ ἀληθινές, ὅταν συμφωνοῦν μὲ τὴν πραγματικότητα ἢ τὴν ἀντιγράφουν, ἀλλὰ ἂν ἐξυπηρετοῦν τοὺς πρακτικοὺς σκοποὺς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἂν τὸν βοηθοῦν στὶς ἐνέργειές του. Ὅποιοδήποτε σχῆμα εἶναι ἀληθινὸ, ἂν εἶναι ἐπιτυχημένο ὄργανο γιὰ τὴ λύση πρακτικῶν προβλημάτων.

Ἐδῶ πλέον ἡ ἀλήθεια ὑποτάσσεται τελείως στὸν σκοπὸ, χάνει τὴν φυσικὴ τῆς ἔννοια καὶ παίρνει μιὰ διάσταση ἀμφίδολης σκοπιμότητος. Ἡ φιλοσοφία αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἀνοίγει τὸν δρόμο ἐνὸς ἀσυγκράτητου ἀμοραλισμοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι ὑπεύθυνος γιὰ τὰ δεινὰ, πὺν συσσωρεύτηκαν στὰ χρόνια τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα. Ἡ ἐπίδραση τῆς φιλοσοφίας τοῦ θυμικοῦ στὴν ἐπιστῆμη γέννησε τὴ συμβατικὴ θεωρία τοῦ Poinecaré («commodité»), ἡ ὁποία ὁδήγησε στὸν ἐπιστημονικὸ «νομιναλισμό», ὁ ὁποῖος δέχεται τὴν ἀπόλυτη συμβατικότητα τῶν πραγμάτων καὶ ἀπορρίπτει τὴν ἀντικειμενικὴ γνώση τῆς ἐπιστῆμης.

Μπορεῖ κανεὶς νὰ διερωτηθεῖ: Πῶς εἶναι δυνατόν, μέσα σὲ μιὰ σύγχυση τῆς φιλοσοφίας τῆς ἐπιστῆμης καὶ σ' ἓναν ἄκρατο σκεπτικισμό νὰ ἔχουμε τεράστιες ἐπιστημονικὲς ἐπιτυχίες;

Τὸ ἐρώτημα, ὅσο φυσικὸ φαίνεται, τόσο πλασματικὸ εἶναι, γιατί ἀπλούστατα ἡ ἐπιστῆμη δὲν ἔλλαξε ποτὲ τὴν μέθοδο ἐρεῦνης, ἡ ὁποία στηρίζεται στὴν παρατήρηση καὶ στὴν κλασσικὴ λογικὴ τοῦ Ἀριστοτέλη. Στὶς περιπτώσεις πὺν ἐπιχειρήθηκε ἡ ἀντικατάσταση τῆς Ἀριστοτέλειας λογικῆς μὲ τὰ διαλεκτικὰ κατασκευάσματα τοῦ Ἑγέλου (Hegel), ἡ ἀποτυχία ἦταν παταγώδης. Π.χ. ὁ πόλεμος ἐναντίον τῆς φορμαλιστικῆς λογικῆς ἀπὸ τὴν μαρξιστικὴ παράνοια τῶν θεωρητικῶν τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσης εἶχε σὰν θλιβερό ἀποτέλεσμα τὴν καθυστέρηση τῆς χώρας αὐτῆς στὴν ἐπιστῆμη τῶν ὑπολογιστῶν, τῆς ὁποίας σήμερα οἱ ἐφαρμογές ἀποτελοῦν τὰ θεμέλια τῆς τεχνολογίας. Ἡ καταστρεπτικὴ ἐπίδραση τῆς φιλοσοφίας τοῦ παραλόγου ἦταν καὶ εἶναι ἰδιαίτερη στὴν ἠθικὴ καὶ πολιτιστικὴ ὑπόσταση τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐπειδὴ τὸ παραγωγικὸν ἔργο τῆς ἐπιστῆμης εἶναι πηγὴ ἰσχύος καὶ ἡ φιλοσοφικὴ θεωρία ἐπιδρᾷ στὴ διαμόρφωση τοῦ ἠθικοῦ συστήματος, εἶναι φυσικὸ οἱ ἐξουσιαστὲς νὰ ἐπιδιώκουν μὲ κάθε τρόπο τὸν ἔλεγχο τῆς ἐπιστῆμης καὶ τῆς φιλοσοφίας. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς καθαρῆς ἐπιστῆμης ἀντιστρατεύεται στὶς κυριαρχικὲς ἐπιδιώξεις τῆς ἐξουσίας, γιατί ἀφυπνίζει τὸν ἄνθρωπο. Ἡ πραγματικὴ γνώση τὸν ἀπαλλάσσει ἀπὸ κάθε μορφὴ δέους καὶ τὸν καθιστᾷ ἐλεύθερο. Ἡ φιλοσοφία διαμορφώνει πεποιθήσεις πέραν τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων. Ἡ αὐθεντία τῆς φιλοσοφικῆς σκέψης καὶ ἡ αὐθαίρετη μεταφυσικὴ ὑπόθεση δίδουν τὴν δυνατότητα νὰ προβληθοῦν καὶ νὰ διαδοθοῦν ἐρμηνευτικὲς προεκτάσεις τῆς ἐπιστημονικῆς θεωρίας, πὺν ἐξυπηρετοῦν τὶς ἐξουσιαστικὲς σκοπιμότητες. Ἡ στρατευμένη ἐπιστημολογία, ἐδραιωμένη στὶς διάφορες παραλλαγές τοῦ σκεπτικισμοῦ, εἶναι ὁ πιστὸς ὑπηρετῆς τῆς ἐξουσιαστικῆς ἀρχῆς.

Λάμπρος Ντόκας

Σκοταδισμός

Ἀναδιφώντας κανείς στα ἀρχεῖα τῶν ἱεροδικεῖων τοῦ Μεσαίωνα ἐκπλήττεται μπροστά στο πλῆθος τῶν «μάγων» καί «μαγισσῶν», τῶν «εἰδωλολατρῶν» καί «γοήτων», πού κήκαν ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Ἐκατοντάδες χιλιάδων νέοι καί νεάνιδες θαυμαστῆς δυνάμεως καί ἐκπάγλου καλλονῆς θυσιάστηκαν στοῦ θωμοῦ τῆς προόδου καί τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς ἐπιστήμης καί τῆς φιλοσοφίας, τῆς τέχνης καί τοῦ Ἑρωτος. Ἐπρόκειτο περὶ τῶν νέων, πού ἐξακολουθοῦσαν νὰ θαυμάζουν τὴ φύση καί νὰ ὁμολογοῦν τὴν ἀλήθεια· πού ἀδιαφοροῦσαν γιὰ τὰ ἐξ-ουσιαστικά δόγματα· πού περιπατοῦσαν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Σελήνης, συνθέτοντας ποιήματα καί μελωδίες· πού ἀσθενοῦντες αὐτοὶ ἢ οἱ συγγενεῖς τους κατέφευγαν στὴ χρῆση θεραπευτικῶν βοτάνων, ἀγνοώντας τὶς ἱαματικές ιδιότητες τοῦ ἁγιασμένου ὕδατος τοῦ ἱερέως. Οἱ σκοταδιστές, καίγοντας στὴν πυρὰ τοὺς ὄντως προοδευτικούς αὐτοὺς νέους, τοὺς συκοφαντοῦσαν συγχρόνως ὡς «μάγους» καί «μάγισσες», ὡς «εἰδωλολάτρες» καί «ἀγῶρες». Ἐκάναν δηλαδὴ ἐσωτερικὴ προβολή! Τὸν σατανισμό καί τὴν ἀπανθρωπιά τους, τὴν ἐγκληματικότητα καί τὴν εἰδωλο-ἐξουσιο-λατρεία τους τὰ ἀπέδιδαν στοὺς δῦσμοιρους νέους, οἱ ὅποιοι κινούμενοι ἀπ' τὴ δύναμη τῆς νεότητος καί τὴν ἀγνόητά τους ἐπέμεναν πεισματικά νὰ παραμένουν φυσικοὶ κι ἀληθινοί.

Κι' ὅμως, μὲ τὸ νὰ καίνε τοὺς «μάγους» καί τὶς «μάγισσες» ἡ γῆ δὲν ἔπαυσε νὰ κινῆται, κι ἂς εὐχονταν οἱ μισάνθρωποι λογοκράτες τὴ συντέλειά της. Κι ὅμως, μὲ τὸ νὰ καίνε τοὺς «μάγους» καί τὶς «μάγισσες» πού κατέφευγαν στὴν Ἱπποκράτειο ἱατρικὴ, δὲν ἔπαυσε ἡ ἐπιστήμη νὰ προοδεύει καί νὰ φθάσει στοῦ σημερινοῦ μεγαλεῖο της, θέτοντας στὰ ἀρχεῖα τῆς ἱατρικῆς τὴν ἁγιαστούρα τοῦ Πέτρου. Κι ὅμως, μὲ τὸ νὰ καίνε τοὺς «μάγους» καί τὶς «μάγισσες», πού ἔγραφαν ποιήματα καί συνέθεταν μουσικὴ, δὲν ἔπαυσαν νὰ προοδεύουν τὰ γράμματα καί οἱ τέχνες, δὲν ἔπαυσε νὰ ἐπιβιώνει ὁ πολιτισμός.

Οἱ σκοταδιστές ὥστόσο οὐδὲν ἐννόησαν καί κατὰ συνέπειαν οὐδόλως συνετίσθησαν. Δύο-τρεῖς τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἐξακολουθοῦν νὰ καίνε διβλία, νὰ καταστρέφουν ἔργα τέχνης, νὰ κακοποιοῦν ἐκδότες καί συγγραφεῖς, νὰ δολοφονοῦν ἐπιστήμονες, δαπνίζοντάς τους τώρα ὀχι πιά «μάγους» καί «μάγισσες» ἀλλὰ «φασίστες», «ρατσιστές» ἢ «ἀκροδεξιούς». Παλιά τους τέχνη κόσκινο!.. Τὰ πρόσφατα γεγονότα στοῦ Πεδίου τοῦ Ἀρεῶς, οἱ ἀθλιότητες πού ἔλαβαν χώραν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐκθέσεως, οἱ τρόποι καί οἱ μέθοδοι πού χρησιμοποίησαν οἱ σκοταδιστές ἀποτελοῦν ἀδιάψευστα στοιχεῖα, ὅτι οἱ λύκοι, ὅσο κι ἂν ἀλλάξῃ τὸ τρίχωμά τους, δὲν ἀλλάζουν συμπεριφορά. Ἐξακολουθοῦν νὰ παραμένουν καί θὰ παραμένουν ἐσὰν ἀντικειμενικά στοιχεῖα, ἐπικίνδυνα γιὰ τὸν ἄνθρωπο καί τὸν πολιτισμό. Ἡ ἀνθρωπότητα ὀφείλει ν' ἀφντισθῇ καί νὰ ἀγρυπνῇ, γιατί ποτὲ δὲν ξέρει κανεὶς τὸ πότε, τὸ πῶς καί τὸ πού θὰ χτυπήσουν οἱ σκοταδιστές. «Οἱ Χριστιανοὶ εἶναι ἓνα κοπάδι πρόβατα καί μεῖς εἴμαστε οἱ λύκοι γι' αὐτά. Εἶναι γνωστό, τί γίνεται στὰ πρόβατα, ὅταν οἱ λύκοι μπουνκάρουν πειναλέοι στὴ μάνδρα τους», λέγουν στὰ γνωστά «Πρωτόκολλα τῶν Σοφῶν τῆς Σιών» (Ἀρθρο 11)...

Π.Σ.

Ἱεροεξεταστὲς

Παρακολουθοῦσα τὶς ἐκπομπὲς τοῦ πατέρα Γ. Μεταλληνοῦ καί τὰ δημοσιεύματα τοῦ Β. Ραφαηλίδη, τοὺς ὁποίους θεωροῦσα μορφωμένους ἀνθρώπους. Ἐτυχε νὰ δῶ καί τὴν ἐκπομπὴ «Προφίλ» τῆς Τετάρτης (24-5-95) καί ὄντως ἐξεπλάγην. Ἐξεπλάγην γιὰ τὴν ἀμίλητη (;) συμφωνία ἐνὸς ἐκπροσώπου τοῦ Χριστιανισμοῦ κι ἐνὸς μαρξιστοῦ, νὰ ἐπιτεθοῦν συγχρόνως ἐναντίον τοῦ συνεργάτου τοῦ «Δανλοῦ». Ἐξεπλάγην ὁμως καί μελαγχόλησα γιὰ τὸν τρόπο τους, μὲ τὸν ὅποιον τὸν ἀνέκριναν «ἂν εἶναι Χριστιανὸς ἢ ὄχι». Σκεπτόμουν, πῶς ζοῦμε στοῦ Μεσαίωνα κι ὅτι οἱ δύο αὐτὲς θλιθερὲς φιγούρες ἀποτελοῦσαν νεκραναστημένους ἱεροεξεταστὲς. Τὸ φαντάζεσθε νὰ ἦταν Μεσαίωνας; Φαντάζεσθε τὸν πατέρα Μεταλληνὸ νὰ ρίχνῃ ξύλα στὴ φωτιά καί τὸν κ. Ραφαηλίδη νὰ ἀνοιγοκλείνει τὰ φυσερά τοῦ γύφτου;

Π.Α.

Υποπτες εκθέσεις

Ἀνεκοινώθησαν τὰ ὀνόματα τῶν μαθητῶν, οἱ ὅποιοι ἐδραβεύθησαν στὴν ἔκθεσιν κατὰ τοῦ... ἀντισιμιτισμοῦ, τὴν ὁποίαν πανελληνίως (!) προεκήρυξε τὸν παρελθόντα Μάρτιον τὸ ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς (!!!) Παιδείας. Οἱ ἐπιτυχόντες θὰ ἐπισκεφθοῦν τὸ Ἰσραήλ. Ὅπως δὴποτε καλῶς πράττουν οἱ Ἑβραῖοι γιὰ τὴν πατρίδα τους. Ἀλλὰ οἱ «δικοί» μας; Ἀντὶ νὰ δώσουν ὡς θέμα ἐκθέσεως τὸν ἀνθελληνισμόν, ἐκ τοῦ ὁποίου κινδυνεύομεν, ὑπεχρέωσαν τοὺς μαθητὰς τῆς Ἑλλάδος νὰ γράψουν γιὰ τὸν ἀντισιμιτισμόν. Πράγματι εἶναι ὑποπτον, νὰ ἀσχολῆται μὲ τὸν ἀνθελληνισμόν (ποὺ ὑπάρχει στὴν Ἑλλάδα καὶ ἐκτὸς αὐτῆς). Μία ἐκθεσις μὲ θέμα τὸν ἀνθελληνισμόν ἔχει λόγον ὑπάρξεως στὴν πατρίδα μας, ὅπως μία ἐκθεσις μὲ θέμα τὸν ἀντισιμιτισμόν ἔχει λόγον ὑπάρξεως στὸ Ἰσραήλ. Εἶναι φυσικόν, κάθε ἔθνος νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τοὺς ἐχθρούς του. Ἀνθελληνισμός σημαίνει δρᾶσι κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ὤφειλε τὸ ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Παιδείας νὰ προκηρύσσει δραβονομένην ἔκθεσιν μὲ αὐτὸ τὸ θέμα, διὰ νὰ διαγωνισθοῦν οἱ Ἕλληνες μαθηταί. Φαίνεται ὅμως, ὅτι τὸ ὑπουργεῖον μας ἐνδιαφέρεται περισσότερον διὰ τοὺς Σημίτας καὶ ὀλιγώτερον διὰ τοὺς Ἕλληνας.

Κ.Π.

Ἐπιχορήγηση τοῦ ἐγγώριου Μισελληνισμοῦ

Ὁ νῦν ὑπουργὸς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων φαίνεται ὅτι εἶναι γεννημένος μόνο γιὰ μεγάλες ἀποφάσεις. Ἀποφάσισε τὴν ἑκτακτὴ ἐπιχορήγηση τῶν Πανεπιστημίων (δηλαδὴ τῶν πανεπιστημιακῶν μας) μὲ οὐκ ὀλίγα δισεκατομμύρια. Θαύμασε φαίνεται τὴν «δεξιότητα» τῶν καθηγητῶν μας στὶς ἐρευνες τῆς «τσέπης» (βλ. «Δαυλόν», τ. 158), ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπίπεδο τῶν σπουδῶν τῶν Πανεπιστημίων μας. Κυρίως ὅμως σεβάσθηκε τὴν «ἀπεγνωσμένη κραυγὴ» τῶν «φωτισμένων δασκάλων» μας, ὅτι τὰ Πανεπιστήμια θὰ κλείσουν, ἂν δὲν χρηματοδοτοτηθοῦν. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ ἔσπευσε νὰ προλάβει τὸ κακὸ. Γιατὶ ἂν κλείσουν τὰ ἀντα τῶν φοιτητικῶν, τῶν ἰνδοευρωπαϊστῶν καὶ τῶν μισελλήνων, ποῖος θὰ ἀναλάβει τὴν μόνιμη καὶ ἀνελέητη ἀνθελληνικὴ προπαγάνδα; Μὲ ποιὸ ἄλλοθι οἱ «ἐρευνήτες» θὰ «τσεπώνουν» τὰ δισεκατομμύρια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐοικῶν ἐπιχορηγήσεων; Οἱ μόνοι ποὺ δὲν θὰ κερδίσουν τίποτα σημαντικὸ εἶναι ἡ ἐπιστήμη, ἡ ἐρευνα καὶ οἱ φοιτητές, οἱ ὅποιοι δὲν χάνουν τὴν εὐκαιρίαν νὰ φανερώσουν τὴν δίκαιη ἐκτίμησιν καὶ τὸν βαθύτατο σεβασμὸν τοὺς (μὲ γροθιὲς καὶ γιαιουρτώματα) στοὺς δῆθεν «πνευματικούς πατέρες» τους.

Π.Κ.

Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες σὲ Δημοτικὸ Σχολεῖο

Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνες γιὰ τοὺς μαθητὰς καὶ μαθητρίδες τὸν ὠργάνωσε τὸ 1ο Δημοτικὸ Σχολεῖο Ἀθηνῶν τὴν 2' Ιουνίου μὲ ἐμπνευστὴ καὶ ψυχὴ τῆς ἐκδηλώσεως τὸν συνεργάτη τοῦ «Δαυλοῦ» καθηγητὴ Σωματικῆς Ἀγωγῆς καὶ πρῶην πρωταθλήτῃ Στίβου κ. Σάββα Κουμπούρα. Ἡ ἐκδήλωση περιελάμβανε τὸ Κήρυγμα Ἐκχειρίας, Ὁρκὸ στὸν Ὁρκὸ Δία, Ἀφ' ἧς Φλόγας μὲ κοῖλο κάτοπτρο, στεφάνωμα τῶν νικητῶν μὲ κλαδί κοτίνου (ἀγριελιάς) κ.λπ. Τὰ ἀγωνίσματα ἦσαν δέδαια ἐκεῖνα τῶν ἀρχαίων Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων. Ὑπῆρξαν καὶ παράλληλες ἐκδηλώσεις, ὅπως παράσταση τῶν «Ὀρνίθων» τοῦ Ἀριστοφάνους, ἀπαγγελία τοῦ περίφημου «Ὑμνου πρὸς Δία» τοῦ φιλοσόφου Κλεάνθους κ.ἄ. Ἐμεῖς μαζί μὲ τὴν ἐκφραση τῶν θερμῶν συγχαρητηρίων μας στοὺς ὀργανωτὲς τῆς ἐκδηλώσεως σημειώνουμε, τί μποροῦν νὰ ἐπιτύχουν ἐμπνευσμένοι Ἕλληνες, ποὺ δὲν στηρίζονται παρὰ μόνο στὶς δυναμεις τους καὶ δὲν περιμένουν τίποτε ἀπὸ τὸ Ρωμαϊκὸ Κρατίδιο.

Δ.Α.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΑΓΚΑΔΑΣ

Ν. Κοπέρνικος: Ὁ σφετεριστὴς τοῦ Ἀριστάρχου

Εἶναι περίεργο καὶ ὅμως εἶναι ἀλήθεια, πὼς δὲν ἦταν μοναδικὸ φαινόμενο στὴν ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ αὐτὸ ποὺ συνέβη μὲ τὴν ἀνακάλυψη τῆς Ἀμερικῆς, ποὺ τῆς δόθηκε τὸ ὄνομα τοῦ Ἀμερικανοῦ Βεσπούκι – ἀντὶ τοῦ Χριστόφορου Κολόμβου. Τὸ ἴδιο ἐγινε καὶ στὴν ἱστορία τῆς Ἀστρονομίας. Καὶ εἶναι ὄχι μόνον ἡ ἴδια περίπτωσις, μὰ καὶ πιὸ χαρακτηριστική. Λίγοι δηλαδὴ γνωρίζουν σήμερα, πὼς τὴν ἀνακάλυψη τοῦ «Ἡλιοκεντρικοῦ Συστήματος» τὴν ἔκανε ὄχι ὁ Πολωνὸς κληρικὸς καὶ ἀστρονόμος Νικ. Κοπέρνικος κατὰ τὸν Μεσαίωνα, ἀλλὰ ὁ Ἀρίσταρχος ὁ Σάμιος (310-250 π.Χ.) κατὰ τοὺς Ἑλληνιστικοὺς Χρόνους.

Εἶναι ἀλήθεια, πὼς ὁ Ἀρίσταρχος ἐθεμελίωσε τὴν θεωρίαν τοῦ Ἡλιοκεντρικοῦ Συστήματος (αὐτὴν ποὺ θὰ ἀντιγράψει ἀργότερα ὁ Κοπέρνικος), ἀφοῦ χρησιμοποίησε τὶς γνώσεις τῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς του σοφῶν μας. Ὅμως δὲν ἦταν ἀρετὸ νὰ ἀνακαλύψει κανεὶς μόνο τὴν μεγάλη αὐτὴν ἀλήθεια, μὰ καὶ νὰ τὴν διδάξει τὴν ἐποχὴ ποὺ καὶ οἱ πιὸ μορφωμένοι Ἕλληνες εἶχαν ἐμφυτὴ ὑποταγὴ στὴν παράδοση καθὼς καὶ τὴν πίστη τους. Ἀκριβῶς γι' αὐτὸ ἐκινδύνευσε ὁ Ἀρίσταρχος, ὅταν διατύπωσε τὴν ἐπαναστατικὴν θεωρίαν του. Ὁ Ἀρίσταρχος «γενόμενος εἰσηγητὴς τοῦ Ἡλιοκεντρικοῦ Συστήματος κατηγορήθη ἀπὸ τὸν Στωϊκὸν φιλόσοφον Κλεάνθη ἐπὶ ἀσεβείᾳ διὰ τὴν διδασκαλίαν του». Ὅμως ἀγνοοῦμε, ἂν τιμωρήθηκε. Πάντως δὲν κατηγορήθηκε μόνον «ἐπὶ ἀσεβείᾳ», ἀλλὰ καὶ πὼς εἰσήγαγε «καινὰ δαιμόνια» (ἡ κατηγορία κατὰ τοῦ Σωκράτη) καὶ ἐτάρασσε τὴν ἡσυχίαν τῶν Ὀλυμπίων. Ὅμως ἐκτὸς αὐτῶν ἡ μεγάλη διάνοιά του ἔχει συλλάβει καὶ τὴν ἐννοίαν τῆς τεραστίας ἀποστάσεως τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων, τὸ μέγεθός τους ἐν συγκρίσει μὲ τὸ μέγεθος τῆς Γῆς, καθὼς καὶ τὴν διαμέτρου τῆς τροχιάς της, λόγῳ τῆς κινήσεώς της περὶ τὸν Ἥλιο.

Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐπαλήθευσε ἡ σύγχρονη Ἀστρονομία μὲ τὰ ἐξάιρετα μέσα της καθὼς καὶ τὶς σημερινὲς κατακτήσεις καὶ γνώσεις της, ποὺ φυσικὰ δὲν ἦταν δυνατόν νὰ εἶχε ὁ Ἀρίσταρχος. Ἀτυχῶς τὰ πολὺτιμα συγγράμματα τοῦ Ἀριστάρχου χάθηκαν κατὰ τὴν πυρκαϊὰ τῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἦταν τραγικὴ ἡ ἀπώλεια αὐτῆς τῶν ἔργων τῶν Ἑλλήνων σοφῶν, ποὺ ἔρριξε αἰῶνες πίσω τὴν ἐξέλιξη τοῦ πολιτισμοῦ μας. Ἀποσπάσματα μόνον σώθηκαν ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Ἀριστάρχου, γιὰ τὸν ὁποῖον ὁ Ἀρχιμήδης στὸν «Ψαμμίτην» 4-5 γράφει: «Ἀρίσταρχος ὁ Σάμιος ὑποτίθεται τὰ μὲν ἀπλανέα τῶν ἄστρων καὶ τὸν Ἄλιον μένειν ἀκίνητον, τὴν δὲ Γᾶν περιφέρεισθαι περὶ τὸν Ἄλιον κατὰ κύκλον περιφέρειαν, ὅς ἐστι ἐν μέσῳ τῷ δρόμῳ κείμενος».

Αὐτὲς τὶς γνώσεις ἐχρησιμοποίησε αἰῶνες μετὰ ὁ ἐλληνομαθὴς Κοπέρνικος, γιὰ νὰ ἀποδείξει, πὼς αὐτὸς πρῶτος ἀνακάλυψε τὸ Ἡλιοκεντρικὸ Σύστημα, ἐνῷ ἦταν ἀντιγραφὴς τῶν Ἑλλήνων σοφῶν καὶ ιδίως τοῦ Ἀριστάρχου. Ἀλλὰ ἐπὶ 2000 περίπου χρόνια ἡ ἔλλειψη ἀποδείξεων τοῦ Ἀριστάρχου καὶ τὸ κύρος τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Πλάτωνος καὶ ιδίως τοῦ Ἰππάρχου καὶ τοῦ Πτολεμαίου ἐμπόδιζαν τοὺς σοφοὺς νὰ δοῦν τὴν ἀλήθειαν, πὼς δηλαδὴ ἡ Γῆ κινεῖται γύρω ἀπὸ τὸν Ἥλιο, παρ' ὅτι τὸ 360 μ.Χ. ἐμφανίζεται ὁ Βυζαντινὸς αὐτοκράτορας Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης, ὁ ἐστεμμένος αὐτὸς φιλόσοφος καὶ μεγάλος λάτρης τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πνεύματος, ποὺ γράφει στὸ διβλίο του «Εἰς τὸν βασιλέα Ἥλιον» τὰ ἑξῆς: «Οἷ τε γὰρ πλά-

νητες εὔδηλον ὅτι περὶ αὐτὸν (δηλαδή τὸν ἥλιο) ὥσπερ βασιλέα χορεύοντες». Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἐκκλησία ἀργότερα, πού ἀπεδέχθη τὸ Γεωκεντρικὸ Σύστημα, πολὺ συνετέλεσε, ὥστε νὰ μὴ γίνεται καμμιά σχετικὴ ἔρευνα – μὰ καὶ δὲν ἐπέτρεπε ἀμφισβήτησή της. Ἀκριβῶς γι' αὐτὸ μέχρι τῆς Ἀναγεννήσεως ὑπῆρχε μόνο μιὰ μορφή τοῦ κόσμου, ἐκείνη πού εἶχαν ἀποκαλύψει οἱ Γραφές.

Κατὰ τὴν Ἀναγέννηση ἀναγεννᾶται καὶ ἡ ἀστρονομικὴ ἔρευνα στὴν Εὐρώπη μὲ ἀξιόλογους μελετητὰς τὸν Γερμανὸ Κρέμπς, τὸν Αὐστροβουάρχο Βυρβάχιο καὶ τὸν Βαναρὸ Μύλλερ, πού γνώριζε ἑλληνικά καὶ εἶχε μεταφράσει ἔργα Ἑλλήνων σοφῶν. Ἔτσι οἱ ἀστρονόμοι αὐτοὶ προκαλοῦν καινούργιο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν Ἀστρονομία, ὅποτε τὸ πρόβλημα τῆς κινήσεως τοῦ Ἥλιου ἢ τῆς Γῆς, πού τοὺς εἶχαν κληροδοτήσει οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ξανάρχεται στὴν ἐπιφάνεια. Τότε, τὸ 1473, γεννιέται στὸ Τόρν τῆς Πολωνίας ὁ Νικ. Κοπέρνικος ἀπὸ γερμανικὴ οἰκογένεια, πού ἔζησε στὸ χωριὸ Κοπέρνικ τῆς Σιλεσίας. Κατ' ἀρχὰς ὁ Κοπέρνικος ἐσπούδασε στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Κρακοβίας Φιλοσοφία, Δίκαιο, Ἱατρικὴ καὶ Ἀστρονομία, τὸ σπουδαιότερο ὅμως ἦταν, πὼς γνώριζε ἑλληνικά καὶ λατινικά. Ἔτσι μπόρεσε νὰ μελετήσει τὰ ἔργα τῶν Ἑλλήνων σοφῶν καὶ ἰδίως τὸ βιβλίον τοῦ Ἀρχιμήδη «Ψαμμίτης», ἀπὸ τὸ ὁποῖο καὶ γνώρισε τὴν θεωρίαν τοῦ Ἡλιοκεντρικοῦ Συστήματος τοῦ Ἀριστάρχου.

Μὲ τὴν βοήθεια τοῦ θείου του ἱερωμένου Λουκά ὁ Κοπέρνικος γίνεται κληρικὸς καὶ ὁ θεῖος ἐξασφαλίζει ἕνα σταθερὸ εἰσόδημα στὸν προστατευόμενον ἀνεψιὸ του, πού δὲν θὰ τὸ στερηθεῖ ποτέ. Τώρα μὲ τὰ μέσα πού διαθέτει ὁ Κοπέρνικος σπουδάζει στὴν Ἱταλία στὰ πιὸ ἀξιόλογα Πανεπιστήμια τῆς ἐποχῆς. Τὸ 1505 τελειώνει τὶς σπουδές του (Ἱατρικῆς καὶ Μαθηματικῶν) καὶ γυρίζει στὴν πατρίδα του, ὅπου μὲ τὸ πρόσχημα πὼς θὰ ἐκτελοῦσε καθήκοντα προσωπικοῦ ἱατροῦ τοῦ θείου του Λουκά, μένει στὴν αὐλή του, οὐσιαστικὰ ἀπερίσπαστος, μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς του. Ἔτσι ἔχει ὅλο τὸν χρόνον νὰ μελετήσει τὰ ἔργα τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων, καὶ στὴν συνέχεια ἐμφανίζει μιὰ «καινούργια» θεωρία ὡς δική του, πὼς δηλαδή ὁ ἥλιος καὶ ὄχι ἡ Γῆ εἶναι τὸ κέντρο τοῦ κόσμου. Δίχως ἀμφιβολία αὐτὸ ἦταν ἀξιόλογο ἔργο, δὲν παύει ὅμως νὰ εἶναι ἀντιγραφή. Τότε γράφει τὸ μοναδικὸ βιβλίον του «Περὶ τῆς κινήσεως τῶν οὐρανίων σωμάτων» («De Revolutionibus Obrium Coelestium»), πού οὐσιαστικῶς περιλαμβάνει τὴν θεωρίαν τοῦ Ἀριστάρχου. Ὁ ἀείμνηστος ἀστρονόμος μας Κ. Χασάπης, μὲ τὸν ὁποῖο εἶχα τὴν εὐκαιρίαν νὰ συζητήσω τὸ θέμα αὐτό, γράφει σὲ σχετικὴ μελέτη του: «Ὁλόκληρον τὸ ἔργον τοῦ Κοπερνίκου συνίσταται εἰς ἕνα σφετερισμὸν – ἄνευ προηγουμένου – τῶν ἰδεῶν ἄλλων συγγραφέων».

Ἀναμφιβόλως τὸ ἔργο τοῦ Κοπέρνικου εἶναι ἀξιόλογο, κυρίως γιατί ἀνέσυρε ἀπὸ τὴν ἀφάνεια στὸ φῶς τὴν ἡλιοκεντρικὴ θεωρίαν τοῦ Ἀριστάρχου σὲ ἐποχὴ πού κάθε τι, πού ἦταν ἀσυμβίβαστο μὲ τὶς γνώμες τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀπερρίπτετο. Ἀλλὰ παρὰ τὴν μεγάλη του αὐτὴ προσφορὰ ὁ Κοπέρνικος ὑπέπεσε σὲ τεράστιο σφάλμα, πού δὲν τοῦ τὸ συγχώρησε ἡ ἐπιστήμη: Οἰκειοποιήθηκε τὶς ιδέες τῶν Ἑλλήνων σοφῶν καὶ τὶς ἐμφάνισε σὰν δικές του.

Γιὰ νὰ εἶμαστε πειστικοί, σημειώνουμε μόνο λίγες ἀπὸ τὶς πάρα πολλὲς περιπτώσεις ἀντιγραφῆς θεωριῶν καὶ γνώσεων τῶν προγόνων μας, πού σταχυολόγησε καὶ δημοσίευσε ὁ ἀείμνηστος ἀστρονόμος μας Ε. Ἀντωνιάδης, αὐτὸς πού ἦταν στενὸς συνεργάτης τοῦ Φλαμμαριῶν στὴν Γαλλία. Ἦταν ἐκεῖνος, πού κατέρριψε τὴν θεωρίαν τοῦ Ἰταλοῦ Σκιαπαρέλλι γιὰ τὶς δῆθεν διώρυγες τοῦ Ἀρεως. Γι' αὐτὸ ὁ Ἀντω-

[illegible]

‘Ο πρόλογος ἀπὸ τὸ χειρόγραφο τοῦ βιβλίου τοῦ Κοπέρινικο, πὺν κυκλοφόρησε στὴν Νυρεμβέργη τὸ 1543, στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται, πὼς ὁ συγγραφέας πῆρε τίς ιδέες τοῦ Ἀριστάρχου τοῦ Σάμιου, γιὰ νὰ διατυπώσει τὴν θεωρία τοῦ Ἡλιοκεντρικοῦ Συστήματος. Αὐτὴ ἡ σελὶς διεγράφη ἀπὸ τὸν Κοπέρινικο πρὸς τῆς ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου του. Στὸν πρόλογο αὐτὸν ἀναφέρεται ἀκόμη ἀπὸ τὸν Κοπέρινικο: «Ὁ Ἰκέτας ἦτο τῆς γνώμης, ὅτι ἡ Γῆ κινεῖται. Ἀργότερα ἀνέγνωσα εἰς τὸν Πλούταρχον ὅτι καὶ ἄλλοι Ἕλληνες φιλόσοφοι ἦσαν τῆς αὐτῆς γνώμης. Ἀπὸ ἐκεῖ ἔλαβον ἀφορμὴν καὶ ἤρχισα νὰ σκέπτομαι καὶ ἐγὼ διὰ τὴν κίνησιν τῆς Γῆς». (Παρεχωρήθῃ ἀπὸ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βαρσοβίας).

νιάδης γράφει στην 'Ελληνική Έγκυκλοπαίδεια του «Πυρσοῦ» ἐν σχέσει μὲ τὸν Κοπέρνικο: «Δὲν ὑπῆρξε εὐρέτης τῆς Ἡλιοκεντρικῆς θεωρίας» καὶ προσθέτει χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ χειρόγραφο τοῦ Κοπέρνικου μὲ τὶς ἀντίστοιχες γνώμες τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὅπως:

Κοπέρνικος (Α, 1): «Τὸ σφαιρικὸν σχῆμα εἶναι τὸ τελειότερον πάντων».

Πλάτων («Τίμαιος» Ζ, 33): «Σφαιροειδὲς πάντων τελειότατον».

Κοπέρνικος (Α, 1): «Ἡ σφαῖρα ἀποτελεῖ τὸ πολυχωρότερον σχῆμα».

Πλάτων («Τίμαιος», Γ, 160 F): «Ἡ σφαῖρα πολυχωροτότερον».

Κοπέρνικος (Α, 1): «Ὁ κόσμος εἶναι σφαιροειδής».

Διογένης Λαέρτιος («Πυθαγόρας», 19): «Πυθαγόρας λέγει τὸν κόσμον σφαιροειδῆ».

Κοπέρνικος (Α, 9): «Ἡ ἀκίνησις τοῦ Ἡλίου».

Στοβαῖος («Φυσικά», Α, 25): «Ἀρίσταρχος τὸν Ἥλιον ἴστησι» κ.λπ.

Ὑπάρχουν πολυάριθμες σχετικὲς ἀντιγραφές, ποὺ φυσικὰ δὲν ὑπάρχει χώρος, γιὰ νὰ τὶς ἀναφέρουμε, ποὺ ἀποδεικνύουν μὲ ἀδιάβλητο τρόπο, πὼς ὁ Κοπέρνικος δὲν πρωτοτυπεῖ καθόλου. Ἀπλῶς εἶναι «ἐστολισμένος μὲ ξένα πτερὰ». Ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ ἰδιαίτερως ἡ Ἱστορία ἔχει καταλογίσει στὸν Κοπέρνικο εἶναι ἡ διαγραφή τοῦ προλόγου* τοῦ χειρογράφου τοῦ βιβλίου του, στὸ ὁποῖο ἀναφερόταν, πὼς ὁ συγγραφέας πῆρε ἀπὸ τὸν Ἀρίσταρχο τὴν ἡλιοκεντρικὴ θεωρία. Ἡ σελίδα αὕτη δὲν ὑπάρχει στὸ ἐκτυπωμένο σύγγραμμά του. Συνεπῶς ὁ Κοπέρνικος ἐμφανίζεται σὲ ὅσους ἀγνοοῦν τὸ θέμα ὡς δημιουργὸς τῆς θεωρίας τοῦ Ἡλιοκεντρικοῦ Συστήματος, ἐνῶ ἀπλῶς ὑπῆρξε «σφετεριστής» τῆς ιδέας τοῦ Ἀριστάρχου.

Σήμερα γνωρίζουμε, πὼς οὔτε ἡ Γῆ οὔτε ὁ Ἥλιος εἶναι ἀξιόλογα οὐράνια σώματα, οὔτε κατέχουν καμμιά προνομιοῦχο θέση μέσα στὸν κόσμο τῶν ἀστρῶν. Εἶναι ἀσήμαντα μέλη ἐνὸς ἀστρικοῦ συστήματος, τοῦ Γαλαξία μας, ποὺ περιέχει περὶ τὰ 200 δισεκατομμύρια ἀστρα-ἡλίους, καὶ ὁ ἀνθρωπος κατοικεῖ σ' ἓνα τεράστιο διαστημόπλοιο, ποὺ λέγεται Γῆ καὶ ταξιδεύει γύρω ἀπὸ τὸν Ἥλιο μας μὲ ταχύτητα 30 περίπου χιλιομέτρων τὸ δευτερόλεπτο. Καὶ δὲν γνωρίζουμε πὼς καὶ πότε μπήκαμε σ' αὐτό, ποὺ βρισκόμαστε σήμερα καὶ ποῦ πηγαίνουμε...

* Αὕτη ἀκριβῶς ἡ διαγραφή θεωρήθηκε ὡς «τὸ μεγαλύτερο ἴσως σκάνδαλο στὴν Ἱστορία τῆς Ἐπιστήμης».

• Στὴν ἐρευνα τοῦ κ. Κων. Β. Κουτρουβέλη μὲ τίτλο «Τὸ ἄστρο Σείριος καὶ οἱ... Σειριολόγοι», ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ τεῦχος 162 νὰ γίνουν οἱ ἀκόλουθες διορθώσεις τυπογραφικῶν ἀβλεψιῶν:

– Σελ. 9693, σειρὰ 38η ἀντὶ «ἡμέρες» τὸ ὀρθόν: «χρόνια».

– Σελ. 9694, σειρὰ 9η ἀντὶ «206 π.Χ.» τὸ ὀρθόν: «2063 π.Χ.».

– Σελ. 9694, σειρὰ 18η μετὰ τὴν λέξη «ἔτος» νὰ προστεθῇ: «1322 π.Χ. καὶ ἡ προπροηγούμενη τὸ ἔτος 2783 π.Χ.».

– Σελ. 9694, σειρὰ 44η ἀντὶ «1459 ἢ 1647 ἢ 1542» τὸ ὀρθόν: «1459 ἢ 1562 ἢ 1647 ἢ 1542».

• Ἐπίσης στὸ ἴδιο τεῦχος καὶ στὴν ἐρευνα τοῦ κ. Σαράντου Πανὸς μὲ τίτλο «Τὰ Ἑλληνικὰ Μαθηματικά» νὰ γίνη ἡ ἀκόλουθη διόρθωση.

– Σελ. 9664, σειρὰ 30η ἀντὶ «0-(-α) = -α» τὸ ὀρθόν: «0-(-α) = α».

“Αγιος Ουπράδδα

«Η όμορφιά που έκφραζόταν στους Ρωμαίους, όπως σήμερα στους Αμερικάνους (και όχι μόνο) αποκλειστικά σε μηχανές και οικοδομές, δε σπαταλιόταν, όπως στην Ελλάδα, πάνω στα άγγεια και στο μάρμαρο. Παραμένει πρακτική – ως κι οι ίδιοι οι θεοί ήταν αναγκασμένοι να γίνονται χρήσιμοι στους ναούς [αυτό κάτι μου θυμίζει]. Η όργάνωσι και η πρακτική αίσθησι, ἀρετές των πεζών ταμπεραμέντων, μπόρεσαν να κατακτήσουν τον κόσμο πιο γρήγορα, και κυρίως με τρόπο πιο μόνιμο από το πνεύμα και τη φαντασία. Αντί να φτιάχνουν προτομές και τραγωδίες, οι Ρωμαίοι κατάφεραν να βελτιώσουν μεθοδικά την καλλιέργεια της γης και να παχύνουν τα πουλερικά τους. Ακόμα και οι χήνες πάνω στο Καπιτώλιο ήταν παχείες».

Αν ο Ίουστινιανός θέλησε να ανορθώσει την αρχαία ρωμαϊκή αυτοκρατορία, ήταν γιατί είχε ανάγκη από κότες. Από τη μία μεριά, για να ικανοποιήσει το βίσιον του Δικέφαλου, που έδειχνε ιδιαίτερη προτίμηση σε δαύτες, κι από την άλλη, για να εξασφαλίσει τη διαίτα της Θεοδώρας, που τρεφόταν αποκλειστικά με λαχανίδες και στήθος κότας. Στην υγιεινή αυτή διατροφή χρώσταγε τη νευρώδη σιλουέττα της και την αισθησιακή χλωμάδα με τις σκοτεινές ανταύγειες της πρώτης νεότητας, που τρέλλαιναν τον Ίουστινιανό, καθώς και το μόνιμο πρόβλημα του χαμηλού αιματοκρίτη και της κακής τροφοδοσίας του έγκεφάλου. Αυτός είναι ο λόγος, πού, αν και Έλληνίδα στην καταγωγή, δεν τα κατάφερε ποτέ να σκεφθεί ελληνικά. Είχε όμως τους ιστορικούς με το μέρος της (έκτος ίσως από τον Προκόπιο), που είχαν να το λένε για τις σοφές συμβουλές που έδινε στον αυτοκράτορα σύζυγό της. Στη Στάσι του Νίκα πιά έδωσε ρέστα, γιατί, καθώς είχε χάσει πāσαν ιδέαν για τον Ίουστινιανό, δεν είχε καμιά όρεξη να ξαναγυρίσει στο πεζοδρόμιο. Βέβαια ώρες και ώρες πριν από τη Θεοδώρα το πάλεινε ο Βελισάριος, να σώσει το άφεντικό του από την ξενίτλα, αλλά ποιος του δινε σημασία; Έτσι και σάλεψε όμως εκείνη τα χειλάκια της, ο πεσμένος ανορθώθηκε. «Καλόν εντάφιον ή τυρρανίς», και ντόνρος ο Ίουστινιανός, και στην άθανασία ή Θεοδώρα, και καρφωτός για τον Ίπποδρομο ο Βελισάριος. Έκνευρισμένος από τα καμώματα και τις αυτοκρατορικές σαχλίτσες, χύμξε στο σωρό κι έσφαξε αδιακρίτως βασιλικούς και άριστερους, 30.000, ώσπου να πείς κύμινο. Οι πράκτορες που είχαν προηγηθεί, είχαν κάνει καλή δουλειά. Οι στασιαστές τρώγονταν πιά μεταξύ τους, και στην ουσία δεν υπήρχε αντίστασι. Μπράβο, Βελισάριε. Αν δάκρυνε για δέ δάκρυνε ή κυρα-Δέσποινα, θά σās γελάσω. Η Θεοδώρα όμως πολύ το φχαριστήθηκε. Μέτρησε τις δυνάμεις της. Και ή γυναίκα είναι πάντα γυναίκα. Και με την ευκαιρία που πέρασε στην Ίστορία σαν ή άχτυπητη βασίλισσα-σύζυγος, έδίδαξε τις γενεές των γυναικών: Κορίτσια, πάρτε τη ζωή στα χέρια σας, γιατί χαθήκατε.

Κάτι όμως δεν πήγαινε καλά. Η θαμμένη στα κατάβatha της μικρή αλήτισσα έσκαγε μύτη πότε-πότε, για να θρει την ευκαιρία να το σκάσει. Και επειδή αυτό ήταν των αδυνάτων αδύνατο, ή Θεοδώρα ξεστράτισε στη μεγαλομανία, κατάρτασι με επικίνδυνες παρενέργειες. Την έπιασε στο πίτς-φυτίλι ή κολλητή της Αντωνίνα, γυναίκα του Βελισάριου – «Τ' έχεις, καρδούλα μου, κι όλο μου κιτρινίζεις;» – «Πολύ στενός ο Βόσπορος», είπε κι ο νους της ταξίδεψε άστραπή, άγκάλιασε τη Μεσόγειο. – «Και γιαυτό μου χολοσκās; Το Βελισάριο γιατί τον έχουμε; Τόν εξαποστέλλουμε στους Λατίνους, κι εκείνος ξέρει τη δουλειά του, έγω θρίσκω την ήσυχία μου με το τεκνό από τη Θράκη κι εσύ γίνεσαι ή πρώτη κυρία της Μεσογείου».

Αλλ' ας δάλουμε τα πράγματα σε μιá σειρά. «Ξαφνικά το 518 έμφανίστηκε στο προσκήνιο μιá δυναστεία, που άξιωνε να ανακτήσει τις παλιές έπαρχίες στην Αφρική και την Κεντρική Ευρώπη και να αναστήσει τον λατινισμό, υποσκάπτοντας την ισχύ του Έλληνισμού» – Λερναίās Υδρας, που ένα κεφάλι του κοδες, δέκα ξεφύτρωναν. Κι αυτή ή παναθεματισμένη γλώσσα τους, νόσος ενδημική, ν' απλώνεται σαν τη χολέρα! «Το πιο περίεργο είναι, ότι ο ιδρυτής της δυναστείας, ο Ίουστίνος, δεν ήταν Λατίνος στην καταγωγή αλλά Σλαῦος (...). Γεννήθηκε κοντά στα Σκόπια της Δαρδανίας, στίς όχθες του Αξιού, από γονείς άγρότες ή ποιμένες και ήταν τελείως άγράμματος. Δεν ήξερε καν να υπογράψει. Το πρώτο του όνομα δεν το ξέρουμε. Ξέρουμε όμως, πως είχε μιá αδελφή, που την έλεγαν Βυγλενίτσα, που ήταν παντρεμένη με κάποιον Ίστοκ και είχαν ένα γιό, τον Ουπράδδα. Όταν ο Ίουστίνος (λατινικό το όνομα) κέρδισε το θρόνο καλύπτοντας έγκαιρα την καταγωγή του και εξουδετερώνοντας τούς άνικανους αντίπαλους του, ή Βυγλενίτσα έγινε Βυγιλάντια, ο Ίστοκ Σαβδάτιος και ο Ουπράδδα Ίουστινιανός, που μόλις πρόσφατα τον άνεκήρυξε άγιο ή έφημερίδα «Ορθόδοξος Τύπος». Το πιο παράδοξο είναι, πως ό,τι δεν έπεχείρησαν οι προκάτοχοι του Ίουστίνου ιθαγενείς αυτοκράτορες, δηλαδή την άνόρθωση του αρχαίου ρωμαϊκού κράτους, άνελαβε να πραγματοποιήσει ο έποικος αυτός

δάρδαρος».

Παρά την αγραμματοσύνη του ήταν προικισμένος με πολιτική ιδιοφυΐα. Ξαμόλυνε κατά 'Αφρική μεριά τους πράκτορες προκαλώντας εμφύλιο στους Βανδάλους, προκειμένου να στείλουν ύστερα το Βελισάριο, για να τους ειρηνεύσει. Πλεύρισε τον πάπα με γαλιφιές, του 'κανε όλα τα χατήρια εἰς δάρος του ανατολικού πατριαρχείου, κι όταν ἡ αγιοσύνη του ἦρθε στην Κωνσταντινούπολι, «ὀργάνωσε πανηγυρική ὑποδοχή μαζί με τὴ Σύγκλητο, τὸν κλῆρο καὶ τὸ λαὸ καὶ ἐπὶ πλέον τοῦ ἐπέτρεψε νὰ καθήσει μπροστὰ ἀπὸ τὸν πατριάρχη 'Επιφάνειο καὶ νὰ τελέσει τὴ Θεία Λειτουργία στὰ λατινικά». Καὶ πρὸ παντός, μὴν τὸ ξεχάσουμε καὶ τὸν ἀδικήσουμε τὸν ἄνθρωπο, κατήργησε τοὺς 'Ολυμπιακοὺς 'Αγῶνες, πὺν ἀνοφοροῦσαν στὴν 'Αντιόχεια, δάνοντας τελεία καὶ παῦλα στὶς εἰδωλολατρικὲς αὐτὲς διαδικασίες. Μετὰ τὸ θάνατό του ὁ ἀνεψιός, με τὸν ὁποῖον συγκυβερνοῦσε ὅσο ἦταν στὴ ζωὴ, δόθηκε ὁλόκληρος στὴν ὑλοποίηση τῶν σχεδίων τοῦ θείου, καὶ μάλιστα με πῶ ἀγριεὲς διαθέσεις, σὲ σημείον νὰ χάσει τὸν ὕπνον του καὶ νὰ χαρακτηριθεῖ «ἀκοίμητος». Δὲν εἶχαν ἐφευρεθεῖ ἀκόμη τὰ χάπια καὶ ἡ τηλεόραση. Ποιὸς κούρντιζε αὐτὰ τὰ μηχανάκια; 'Απὸ πού εἶχαν πάρει γραμμὴ οἱ τοσπαναραῖοι τῆς Καραβλαχίας; 'Οπωσδήποτε ὁ 'Ιουστινιανὸς εἶχε κι ἓναν πρόσθετο λόγο. 'Ηθελε νὰ δωρῇ στὴ Θεοδώρα τὴ Μεσόγειο.

«Αἰεὶ Οὐπράδδα. Πῶς νὰ χωρέσει τόσο νερὸ σ' ἓνα ποτήρι; «Πῶς νὰ δεθεῖ ἡ Μεσόγειος με σκοινιά;» «Προχώρησε ἀπροκάλυπτα στὴν προσπάθεια ἀνόρθωσης τοῦ ἀρχαίου ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ τὴ νομιμοποίηση τοῦ λατινικοῦ χαρακτήρα του», ἀφήνοντας τὸ ποτάμι νὰ περάσει ἀνάμεσα στὰ δάχτυλά σου, χωρὶς νὰ μπορέσεις νὰ τὸ γευθεῖς. Χωρὶς ποτὲ νὰ καταλάβεις, τί σήμαινε τὸ ὄνομα 'Αντιγόνη.

Ὁ 'Ιουστινιανὸς ἔμενε πάντα στὰ μετόπισθεν. 'Απὸ τὴν πρώτη γραμμὴ προτιμοῦσε τὴν ἀσφάλεια τῶν σοφῶν συμβουλῶν τῆς Θεοδώρας, σωτήρα τοῦ ἁγίου μας. Πιστὸ σκυλὶ ὁ Βελισάριος (πλήρωσε πολὺ ἀκριδὰ τὴν πίστη του, κι ἴσως με τύφλωσι, με τὸν ἔσχατο ἐξευτελισμό), με τὸ μαχαίρι του νὰ στάζει αἷμα ἐπὶ εἴκοσι χρόνια, «ἀνέκτησε ὁλόκληρη τὴ θόρεια παραλία τῆς 'Αφρικῆς δυτικὰ τῆς Κυρηναϊκῆς μέχρι τὸν 'Ατλαντικὸ, ὁλόκληρη τὴν 'Ιταλία, τὴ Σικελία, τὰ ἄλλα νησιά τῆς Μεσογείου καὶ ἓνα σημαντικὸ τμῆμα τῆς 'Ισπανίας». Πρὸς τί; Ὅλα αὐτὰ σὲ λίγο ἦρθαν στὰ χέρια τῶν Λομβαρδῶν, τῶν Βησιγότθων καὶ τῶν ἀρχιερέων τῆς Ρώμης. Τὸ δικαστήριον, πὺν θὰ δικάζει γιὰ τὸ χυμένο ἀπὸ τὴν ἀπληστία καὶ τὴν παραφροσύνη τῶν ἐξουσιαστῶν αἷμα τῶν λαῶν, πότε θ' ἀνοίξει τίς πόρτες του;

«Μὲ τὴ νέα μεγάλῃ κωδικοποιημένη νομοθεσία, πὺν θέσπισε ὁ 'Ιουστινιανὸς στὰ λατινικά, ἐπεχείρησε νὰ ἐπιβάλει αὐτὴ τὴ γλῶσσα στὶς κοινωνικὲς καὶ ἀστικές σχέσεις τοῦ κράτους. Ὅμως οὔτε τὸ ἀρχαῖον ρωμαϊκὸ κράτος ἀνορθώθηκε στὴ Δύσι, οὔτε ἡ γλῶσσα του ὑπερίσχυσε στὴν 'Ανατολή (...). Ὁ 'Ιουστινιανὸς ἀναγκάστηκε νὰ ἐκδώσει τίς περισσότερες διατάξεις του στὰ ἑλληνικά καὶ νὰ ὁμολογήσει μάλιστα ὅτι τὸ ἔκανε, ἐπειδὴ αὐτὴ ἦταν ἡ ἐπικρατέστερη γλῶσσα στοὺς βασιλεῖς του». Σὲ ποιὸς ἀπελογεῖτο; Ὁ 'Ιουστίνος, ὅταν οἱ Κωνσταντινουπολίτες ἄλλαξαν τὸ ὄνομα τῆς συζύγου του Λουπικίας ἢ Λουπικίνας (Λουπκίνα στὰ σλανικά σημαίνει ἐρωμένη) καὶ τὴν ὠνόμασαν Εὐφημία, δὲν ἔδγαλε ἄχνα. Ὑπῆρχαν ἀκόμα ἐλπίδες.

Καὶ βλέπουμε τὸν 'Ιουστινιανὸ στὴ Στάσι τοῦ Νίκα νὰ κάνει τὸν περίφημο διάλογο στὰ ἑλληνικά, ἀποδεικνύοντας ἔτσι, ποιά γλῶσσα μιλοῦσε ὁ λαὸς τῆς Βασιλεῦνουςας. Ὁ 'Ελληνισμὸς ἔκλεινε τὸ Βυζάντιον σὰν κοκκοῦλι. Ἡ 'Ελληνικὴ Γλῶσσα σάρωνε, ὁδοστρωτήρας στὶς προσπάθειες τῆς Κωνσταντινουπολίτικης μοναρχίας, πὺν ἀγωνιζόταν νὰ διατηρήσει τὴ λατινικὴ τουλάχιστον σὰν ἐπίσημη γλῶσσα τοῦ κράτους. «Ἡ ἀνάγκη νὰ μεταφράζονται ἀμέσως οἱ λατινικοὶ λόγοι (τῶν ξένων ἐπισήμων) δειχνε πόσο μάταιη ἦταν αὐτὴ ἡ προσπάθεια». Ὡς καὶ ὁ Θεοδόσιος ἐπέτρεψε τὴ χρῆση τῆς 'Ελληνικῆς Γλώσσας. Ἀς ἔκανε κι ἄλλως.

Ἐλληνες, θαρσεῖτε. Ἀν ἓνας ἅγιος Οὐπράδδα, ἐχθρὸς καὶ πολέμιος τῆς ἑλληνικῆς παιδείας (οἱ μορφωμένοι 'Ελληνες καὶ διδάσκαλοι πλήρωσαν πολὺ ἀκριδὰ), δὲν μπόρεσε νὰ τὰ δγάλει πέρα με τὴ δύναμι πὺν ἐμπερικλείουν τὰ κύτταρα τοῦ 'Ελληνισμοῦ, στὴν ἀκμὴ μάλιστα τῆς πανίσχυρης ρωμαϊκῆς αυτοκρατορίας, τί νὰ μᾶς πτοήσει;

'Αγαπητοὶ συνεργάτες, πὺν μετὰ τίς ὕβρεις, πὺν πάντα γυρίζουν στοὺς ὕβριστάς, εἴχατε τὴ μεγάλη τιμὴ νὰ δεχθῆτε στοὺς σῶμα σας τὰ πρῶτα πλήγματα, ἐπειδὴ ὁ λόγος σας δὲν πλήττεται, σὰς ζηλεύω.

Κι εἰσεῖς, μεσαιωνικὰ μορμολύκεια, ἀκοῦστε τοῦτο ἀπὸ μιὰ γυναῖκα: Τὸν ἄνωτερο ἄνθρωπο μπορεῖς νὰ τὸν πλῆξεις τὴν ἀνωτερότητα ποτὲ.

Οὐρανία Πρίγκουρη

Ε. ΑΤΑΒΥΡΙΟΣ

‘Η «Παλαιά Διαθήκη» ως «συρραφή» στοιχείων από θρύλους άλλων λαών

I. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σκέφτηκες ποτέ σου, ἀναγνώστη, νὰ μετρήσεις τὴν ποσότητα τῆς ἀλήθειας, πὺν μέσα της κρύβει κάθε θρησκευτικὴ ἀλήθεια; Δοκίμασες νὰ λογαριάσεις, πόσες ἀλήθειες ἀνασκευάστηκαν ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χρόνια μέχρι σήμερα; Ἀναλογίστηκες καθόλου, γιατί διβλία πὺν γράφτηκαν ἀπὸ Ἑβραίους ἀγράμματος, νὰ θεωροῦνται ὡς «θεόπνευστα», ἐνὼ διβλία πὺν γράφτηκαν ἀπὸ Ἕλληνες σοφοὺς, νὰ περιφρονοῦνται ὡς «παραμύθια»; Ἄν τολμήσω νὰ σοὺ πῶ, πῶς ὁ Θεὸς τοῦ Μωυσῆ εἶναι ἐπινόημα τοῦ ἴδιου, τί εἶναι αὐτὸ πὺν θὰ σὲ κάμει νὰ ἐκτραγεῖς; Τί εἶναι αὐτὸ πὺν σὲ κάμνει νὰ μὲ κακοβλέπεις, ὅταν σοὺ πῶ, πῶς ἡ Βίβλος εἶναι τὸ «σῆμα κατατεθέν» τῆς ἐπεκτατικῆς βουλμίας τοῦ ἄκρατου Ἑβραϊσμοῦ; Σὺ, ὁ περήφανος Ἕλληνας, γιατί νὰ μοὺ τρίζεις τὰ δόντια, ὅταν τολμήσω νὰ σοὺ πῶ, πῶς ὁ Ἰησοῦς, ἀποτελεῖ τὴν πῶ τραγικὴ μορφὴ εἰδωλολατρίας, ἀφοῦ, ὄντας ἄνθρωπος, κατέληξε νὰ λατρεύεται ὡς θεός; Τὸ ξέρεις, πῶς ὅλες οἱ λεγόμενες προφητεῖες, πὺν ἡ Καινὴ Διαθήκη ταιριάζει στὸ πρόσωπό του, εἶναι πέρα γιὰ πέρα κατασκευασμένες; Τὸ ἀνέχεσαι δηλαδὴ, νὰ σοὺ λένε, πῶς τὸ νὰ πιστεύεις στὴν «Μυθολογία» τῶν προγόνων σου εἶναι γελοῖο, ἐνὼ τὸ νὰ πιστεύεις στὴν μυθολογία τῶν Ἑβραίων εἶναι σοφὸ; Ἀπὸ ὅποια σχολεῖα κι ἂν πέρασες, σοὺ εἶπε ποτὲ κανεὶς, πῶς ὁ Χριστιανισμὸς μᾶς ἐπιβλήθηκε μὲ τὴν πῶ ὠμὴ βία; Βέβαια ὄχι. Ὅμως γιατί; Πόσο ὁμορφα αἰσθάνεσαι σὰν Ἕλληνας, ὅταν στὴν ἐκκλησίᾳ πὺν πᾶς, ἀκοῦς ἀπὸ τὸν Ἕλληνα παπᾶ «τῶν ἁγίων προπατόρων ἡμῶν, Ἀβραάμ, Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ»; Δηλαδὴ δὲν θὰ θυμώσεις καθόλου, ὅταν μάθεις, πῶς τὸ ὄνομα «Ἕλλην» ἦταν ἐκτός νόμου σ’ ὅλη τὴν χριστιανικὴ Βυζαντινὴ περίοδο, καὶ «ἐπὶ ποινὴ θανάτου» μάλιστα;

Σὲ ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἐρωτηματικὸς διαλογισμοὺς σου, φίλε μου ἀναγνώστη, φιλοδοξῶ νὰ ἀπαντήσω μὲ ταπεινὴ εὐλάβεια, κινούμενος ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο ἀπὸ ὑπέρμετρη λατρεία στὸν τόσο κατατρεγμένο Ἑλληνικὸ Πολιτισμὸ, ἀπὸ πεποίθησι γιὰ μιὰ ἀκηδεμόνευτη ἐπιστήμη, σὰν θυσία λιβανωτὴ στὸν ἱερὸ βωμὸ τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας.

II. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὅταν ἡ σύγχρονη ἐπιστήμη τῆς Γεωλογίας παραδέχεται, ὅτι κατὰ τὴν διαμόρφωσι τῆς Γῆς, δηλαδὴ πρὶν 145.000.000 χρόνια, τὸ πρῶτο κομμάτι ξηρᾶς, πὺν ἐρχεται στὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ἦταν ἡ Ἑλληνικὴ «Πελαγονικὴ Ὀροσειρά», καὶ ἡ «Αἰγυρία» ἡ πρώτη Γῆ πὺν βγήκε ἀπὸ τὴν θάλασσα, μόνο του βγαίνει τὸ συμπέρασμα, πῶς ἐδῶ, στὴν Ἑλλάδα, στὴν «Ἑλλοπία λίμνη», κάτω ἀπὸ τὴν σκιά τοῦ Ὀλύμπου πρωτοεμφανίστηκε ὁ ἄνθρωπος, ἀφοῦ σύμφωνα πάλι μὲ τὴν ἴδια ἐπιστήμη τὰ Ἱμαλῆα, οἱ Ἄλπειοι καὶ τὰ Πυρηνναῖα ἐμφανίζονται μετὰ ἀπὸ 35.000.000 χρόνια. Ἡ ἐμφάνισι ὁμως τοῦ ἀνθρώπου σημαίνει καὶ ἐναρξὴ τοῦ πολιτισμοῦ. Συνεπῶς ὅλοι οἱ ἄλλοι πολιτισμοὶ ἔχουν ρίζα καὶ βάση τους τὸν Ἑλληνικὸ πολιτισμὸ. Ὅταν λοιπὸν ἡ Βίβλος τοποθετεῖ τὴν πρώτη ἐμφάνισι τοῦ ἀνθρώπου στὴν Μεσοποταμία, ρίχνει «καπνογόνα» κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, κατὰ τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας, γιὰ νὰ ἐμφανίσει τὸν «περιοῦσι», λαὸ τῆς ἀρχαιότερο ὅλων τῶν λαῶν τοῦ κόσμου. Καὶ τὸ κάμνει πάνω ἀπὸ 25 αἰῶνες μέχρι σήμερα πιπιλίζοντας τὸ μυαλὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ λοιπῶν Εὐρωπαίων, πάντα προστατευμένη ἀπὸ τὴν κρατικὴ ἐξουσία.

Ὅπως διδασκόταν καὶ μέχρι σήμερα διδάσκεται στὰ σχολεῖα μας ἡ Βίβλος, ἂν διδάσκονταν ἡ Ἑλληνικὴ «Μυθολογία», ὁ Ὅμηρος κι ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες φιλόσοφοι καὶ ἱστορικοὶ συγγραφεῖς, ἡ «μπογιὰ» τῆς Βίβλου θὰ εἶχε ξεθωριάσει ἀπὸ καιρὸ. Παράδειγμα ἓνα ἱστορικὸ πολῦτιμο γιὰ τὴν ἀλήθεια κομμάτι, πὺν ποτὲ δὲν πέρασε ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ μαθητικά θρανία: ὁ Σόλων ὁ Ἀθηναῖος φιλοξενεῖται στὴν πόλιν Σάϊδα τῆς Αἰγύπτου καὶ ὁ ὑπέργηρος ἱερέας τῆς

* Ὁ Ε. Ἀταβύριος (ψευδώνυμο) εἶναι καθηγητὴς Θεολογίας καὶ ἱερέας.

θεάς Νηϊθ (Ἀθηνᾶς) νὰ τί τοῦ ἀποκαλύπτει: «Δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ σοῦ κρύψω τὴν ἀλήθεια. Εἶναι μεγάλο τὸ χατήρι τὸ δικό σου καὶ τῆς πόλης σας (τῆς Ἀθηνᾶς) καὶ πὺ πάνω τὸ χατήρι τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς, ποὺ αὐτὴ καὶ τὴν δικιά σας καὶ τὴν δικιά μας χώρα προστάτεψε, ἀνάθρεψε καὶ μόρφωσε. Τὴ δικιά σας χίλια χρόνια πὺ μπροστά. Στὰ ἱερὰ βιβλία μας εἶναι γραμμένο, πὺς ἡ διοργάνωση τῆς πόλης μας ἔγινε πρὶν 8.000 χρόνια. Ἔτσι θὰ σοῦ διηγηθῶ μὲ λίγα λόγια γιὰ τοὺς νόμους καὶ γιὰ τὰ πὺ ὥραϊα ἐπιτεύγματα τῶν πρὸ 9.000 ἐτῶν συμπολιτῶν σου» («Τίμαιος», κεφ. 3 τοῦ Πλάτωνος). Τούτῃ ἡ φωνὴ τοῦ Πλάτωνος ἐπιτέλους δικαιώνεται ἀπὸ τὶς σύγχρονες ἐπιστῆμες παλαιοντολογία, ἀρχαιολογία, γεωλογία, γλωσσολογία, ἐθνολογία, ἱστορία. Ἔτσι οἱ μὲ διάφορα ὀνόματα ἀρχαῖοι λαοὶ τῆς Αἰγύπτου, τῆς Χαναάν, τῆς Φοινίκης, τῆς Μεσοποταμίας ἦσαν Ἕλληνες ἄποικοι, ποὺ μεταλαμπάδεψαν ὁ ἐκεῖνα τὰ μέρη τὸν Ἕλληνικὸ Αἰγαιοκρητικὸ Πολιτισμὸ. Οἱ Φιλισταῖοι κι ὁ Γολιάθ τοὺς ἦσαν Ἕλληνες ἄποικοι ἀπὸ τὴν Κρήτῃ. Ἀλήθεια, ἂς μᾶς ὀνομάσουν ἕναν Αἰγύπτιο ἀρχαῖο φιλόσοφο, μαθηματικὸ ἢ γιατρό καὶ τὸ σύγγραμμα ποὺ ἄφησε. Κι αὐτὴ ἀκόμα ἡ λέξη «Αἴγυπτος» εἶναι Ἕλληνικὴ, ποὺ σημαίνει «ὕπτως (ἀνάσκελα) τοῦ Αἰγαίου». Ἐπομένως ἡ λεγόμενη Ἕλληνικὴ «Μυθολογία» δὲν εἶναι σύνολο παραμυθῶν φαντασίας τῶν προγόνων μας, ἀλλὰ ἱστορία πραγματικὴ, ποὺ ἐπιβεβαιώνεται κάθε τόσο μὲ τὶς ἀρχαιολογικὲς ἀνασκαφές. Ξεθώριασε πὰ ἡ θεωρία, ὅτι οἱ Ἕλληνες πῆραν ἀπὸ τοὺς Φοινίκες τὸ Ἀλφάβητο, ἀφοῦ οἱ Ἕλληνες ἔχουν κείμενα γραμμένα πρὸ χιλιάδων ἐτῶν. Εἶναι πὰ βεβαιωμένο αὐθεντικὰ, πὺς καὶ αὐτὴ ἀκόμα ἡ ἀρχαία Σανσκριτικὴ γλῶσσα δάση τῆς καὶ «προξύμι» ἔχει τὴν ἀρχαία Ἕλληνικὴ. Ἡ δὲ θεωρία τῆς λεγόμενης «ἰνδοευρωπαϊκῆς φυλῆς» εἶναι ἀνήμπορη νὰ ἀντιπαρατεθεῖ στὴ σύγχρονη ἀκηδεμόνευτὴ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα. Γιὰ ὅλα αὐτὰ ἡ ἀνακάλυψη τοῦ «Ἀρχανθρώπου» στὰ Πετράλωνα τῆς Χαλκιδικῆς, ἡλικίας 800.000 ἐτῶν, ποὺ γνῶριζε καὶ τὴν φωτιά, μπαίνει ὡς σφραγίδα στὰ λεγόμενά μου. Ἐπομένως, ὅταν οἱ Ἕλληνες δημιουργοῦσαν καὶ δανεῖζαν πολιτισμὸ, οἱ Ἑβραῖοι ἦταν ἀνύπαρκοι. Ὅταν οἱ Ἑβραῖοι βάλθηκαν νὰ δείξουν τὴν ἱστορικὴ παρουσία τοὺς μὲ μόνον κείμενα τὰ βιβλία τῆς Βίβλου, τὴν ἀποτολμοῦν μετὰ τὸ 538 π.Χ., ἀντιγράφοντας ὡστόσο πανηροτρόπως ὡς δικές τοὺς τὶς Ἕλληνικές, Αἰγυπτιακές, Βαβυλωνιακές καὶ λοιπές παραδόσεις ἄλλων λαῶν, πασπαλίζοντάς τες μὲ μπόλικη «θεοπνευστία». Ἔτσι τὴν θέση τοῦ Δευκαλίωνος τὴν παίρνει ὁ Νῶε καὶ τὴν θέση τῶν προπατόρων μας τὴν παίρνει ὁ Ἀδραάμ, ὁ Ἰσαάκ κι ὁ Ἰακώβ. Ἡ ἐγκατάστασή τοὺς στὴν Παλαιστίνῃ εἶναι ἀντίγραφο τῆς ἐγκατάστασης τῶν Ἡρακλειδῶν στὴν Πελοπόννησο, ἀκριδῶς μὲ τὴν ἴδια σειρὰ, μὲ ἄλλα ὀνόματα. Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰακώβ σὲ Ἰσραὴλ εἶναι πανομοιότυπη μὲ αὐτὴ τοῦ Ἕλληνικοῦ «Ἀλείδης», ποὺ ἔγινε «Ἡρακλῆς» μὲ ἐντολὴ κι αὐτὴ τοῦ Θεοῦ. Ἡ διήγηση τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, ποὺ ἡ Βίβλος ἀναφέρει, ἀντιγράφηκε αὐτολεξεῖ ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Ἑρμῆ τοῦ Τρισμέγιστου. Κι ὅλα αὐτὰ, γιὰ νὰ πεισθεῖ ὁ κόσμος, πὺς ὁ Ἑβραϊσμός προηγεῖται τοῦ Ἕλληνισμοῦ καὶ τῶν ἄλλων λαῶν καὶ ὁ θεὸς του τῶν ἄλλων «ἀνύπαρκτων» θεῶν. Κι ὅλα αὐτὰ, ὅταν προϋπάρχουν 17.000 χρόνια Ἕλληνικῆς προϊστορίας, ὅταν προϋπάρχουν 7.500 χρόνια ναυσιπλοΐας στὸ Αἶγαῖο. Μάλιστα εἶχαν τὸ θράσος νὰ μᾶς ποῦν, πὺς τὰ πὺ ὑψηλὰ πνευματικὰ ἀναστήματα τοῦ κόσμου, ὁ Σωκράτης, ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης καὶ τόσες ἄλλες πνευματικὲς Ἕλληνικὲς κορυφές τοῦ νοῦ καὶ τοῦ λόγου ἀντλοῦσαν τὴν σοφία τοὺς ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκῃ. Κι αὐτὸ τὸ θράσος, ὡς λάβα ποὺ κυλᾷ νὰ κατακάψει ὅ,τι Ἕλληνικὸ, τοὺς τὸ παρέχει ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος μὲ λόγο καὶ πράξῃ κι οἱ μετὰ ἀπὸ αὐτὸν Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες. Βασιζόμενος λοιπὸν στὸ περιεχόμενο τῆς Βίβλου θὰ προσπαθῶ ν' ἀποδείξω, πὺς ὁ Ἑβραϊσμός μὲ τὸ ἀνύπαρκτο πνευματικὸ ὑπόβαθρο εἶναι ὁ ἐκ προμελέτης πλαστογράφος τοῦ Ἕλληνικοῦ Πολιτισμοῦ ἀπὸ ἐκδίκησης.

III. Η ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΑΛΛΩΝ ΛΑΩΝ

α. Ἡ δημιουργία τοῦ Κόσμου

Ὅποιος μὲ προσοχὴ διαβάσει τὸ πρῶτο κεφάλαιο τῆς «Γενέσεως» θὰ μάθει, πὺς, ὅταν ὁ Θεὸς βάλθηκε νὰ κάμει τὸν Κόσμον, μπροστά του βρῆκε τρία πράγματα: Σκοτάδι - ἄβυσσος - νερό: «καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου καὶ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐπάνω τοῦ ὕδατος» (Γέν. 1,2). Ὅμως τὴν ἴδια πληροφορία μὲ τὰ ἴδια ἀκριβῆς λόγια ἔγραφε στὸ βιβλίον του πρὶν 10.000 χρόνια ὁ Ἑρμῆς ὁ Τρισμέγιστος: «ἦν γὰρ σκότος ἅπειρον ἐν ἀβύσσῳ καὶ ὕδωρ καὶ πνεῦμα λεπτὸν νοερὸν ἐν χάει δυνάμει θεῖα». Τὴν ἴδια μάλιστα πληροφορία καταθέτει ὁ Ἡσίοδος στὴ «Θεογονία». Ὁ δὲ θεϊότατος Ὀμηρος μᾶς μεταφέρει ἀπ' τὰ βάθη τῶν αἰώνων τὴν ἀποψη, πὺς προ-

του μορφολογηθεί ὁ Κόσμος, προϋπήρχαν τὰ νερά τοῦ Ὠκεανοῦ, ἀπ' ὅπου ὅλα τὰ ὄντα προήλθαν. Οἱ Σουμερίοι, οἱ Βαβυλώνιοι καὶ οἱ Ἀσσύριοι, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ ἱστορικός Βήρωσος, πίστευαν, πὼς κάποτε τὰ πάντα ἦταν σκοτάδι, ποὺ τό'κοψε στὰ δύο ὁ Δίας, γιὰ νὰ ξεχωρίσῃ ἡ Γῆ ἀπ' τὸν Οὐρανὸ καὶ ὁ Κόσμος νὰ πάρει τὴν πρέπουσα τάξη καὶ ἁρμονία. Οἱ Αἰγύπτιοι πάλι νόμιζαν, πὼς ἀπ' τὸ πρωταρχικὸ χάος καὶ τὸ νερὸ γεννιέται τὸ ζευγάρι «Σοῦ» καὶ «Τφένις», δηλαδὴ ὁ ἀέρας καὶ ἡ βροχή. Ἀργότερα ὁ μεγάλος φιλόσοφος καὶ μαθηματικὸς Θαλῆς ὁ Μιλήσιος (624-545 π.Χ.) θὰ ἰσχυρισθεῖ, ὅτι προϋπήρξε τὸ νερὸ, ποὺ οἱ θεοὶ τὸ μετατρέψανε σὲ γῆ, ἀέρα καὶ φωτιά. Πιὸ ὕστερα ὁ Πλάτων (427-347 π.Χ.) θὰ προσθέσῃ στὶς πιὸ πάνω μιά καινούργια θεωρία: Στὸ φτιάξιμο, εἶπε, τοῦ Κόσμου συνεργάστηκαν τρεῖς δυνάμεις: Θεὸς-Υλὴ-Ίδέα. Ἡ «Ίδέα» ἦταν γι' αὐτὸν ἀσώματη οὐσία, ποὺ «φώλιαζε» στὸ Νοῦ καὶ στὴν φαντασία τοῦ Θεοῦ.

Μετὰ ἀπ' ὅλ' αὐτὰ θὰ πρέπει νὰ μειδιάσει κανεὶς στὸν ἰσχυρισμὸ, πὼς οἱ Ἕλληνες, οἱ Σουμερίοι, οἱ Βαβυλώνιοι καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ἀντιγράψανε τὶς ἀπόψεις τους ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη. Ἀντίθετα μάλιστα ὁ συγγραφέας τῆς «Γενέσεως» γνωρίζει τὸν Ἑρμῆ τὸν Τρισημέριστο, ποὺ μάλιστα τὸν ἀντιγράφει, γνωρίζει τὸν Ἡσίοδο, τὸν Θαλῆ, τὸν Ὀμηρο, ἀκόμα καὶ τὴν «Ίδέα» τοῦ Πλάτωνος, δηλαδὴ τὸ «πνεῦμα τοῦ Θεοῦ», αὐτὸ ποὺ ὁ Ἑρμῆς ὀνομάζει «πνεῦμα δυνάμει θεῖα». Κι ἐνῶ ἡ «Γένεσις» ὁμιλεῖ ὡς θεόπνευστη, ἐν τούτοις ἡ ἐξελικτικὴ σειρὰ τῆς Γῆς, ποὺ προσπαθεῖ νὰ παραθέσῃ, δὲν μπορεῖ νὰ στηριχθεῖ σὲ καμμιά λογική. Ἐνῶ λόγου χάρι μιλά γιὰ νερά, γιὰ θάλασσες, γιὰ καρποφορία, γιὰ φῶς, γιὰ νύκτα καὶ ἡμέρα, μετὰ βάζει τὸν Θεὸ νὰ κάμνῃ τὸν ἥλιο καὶ τὸ φεγγάρι. Χωρὶς τὸν ἥλιο τὸ φῶς; Χωρὶς τὸν ἥλιο νερά καὶ οἱ ὕδατιμοί; Χωρὶς τὸν ἥλιο ἡ καρποφορία; Χωρὶς τὴν σελήνη ἡ ἰσορροπία τῶν θαλασσῶν; Ἡ «Γένεσις» δυστυχῶς ἐμφανίζει τὸν θεὸ τῆς ἄσοφο, καὶ ἃς τὸν παρουσιάζει σὰν δημιουργό. Ἀρχιτέκτονα, ποὺ δὲν γνωρίζει τὴν ὑφὴ τοῦ ἔργου του! Ἡ Γῆ, λέει, «ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος», καὶ ὅμως πᾶν τῆς ὑπάρχει νερὸ. Μά, γιὰ νὰ ὑπάρχει νερὸ, ὑπάρχει καὶ Γῆ καὶ Ἥλιος καὶ Σελήνη καὶ ἀστέρες. Πρῶτα τὸ νερὸ καὶ μετὰ ἡ Γῆ, κάπου δὲν στέκεται. Ἡ ἀλήθεια εἶναι, πὼς ἡ Γῆ ὑπῆρχε, ἀλλὰ ἦταν ἀόρατη, γιατί σκεπαζόταν ἀπὸ ὕδατιμούς, ποὺ ἐγίναν νερὸ, τὸ νερὸ ἐγίνε θάλασσα καὶ ἡ Γῆ πιά ξεχώρισε.

Ἔτσι, ἀπ' ὅσα εἶπαμε, ἡ λεγόμενη πιά θεοπνευστία τῆς Βίβλου καταρρίπτεται. Μπορῶ νὰ πῶ ἀκόμα, πὼς μὲ τὶς σύγχρονες πιά ἐπιστημονικὲς ἀνακαλύψεις ὁ ὅρος «θεοπνευστία» πρέπει νὰ θεωρεῖται ἐξατισμένος. Ἡ ἐπίσημη θεολογία ἐρμηνεύοντας τὸν ὅρο «θεοπνευστία» λέει, πὼς εἶναι ἡ καθοδήγηση τῶν συγγραφέων τῆς Βίβλου ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Θεό. Ἄν αὐτὸ τὸ παραδεχθοῦμε, τότε ὁ θεὸς τους κάπως χωλαίνει. Γιατί, πὼς εἶναι δυνατόν, ὁ σοφὸς αὐτὸς ἀρχιτέκτονα καὶ δημιουργὸς τοῦ κόσμου νὰ «ξέχασε» τὴν σειρὰ τῆς δημιουργίας τῶν δημιουργημάτων του; Αὐτὸ τὸ λέμε, γιατί ἀπὸ τὴν ἀνάλυση τῶν πετρωμάτων τῆς Σελήνης, ποὺ οἱ ἀστροναῦτες ἔφεραν μαζί τους, διαπιστώθηκε, πὼς ἡ Σελήνη εἶναι παλαιότερη τῆς Γῆς κατὰ ἑξακόσια ἑκατομμύρια χρόνια. Κι ἀκόμα λένε, πὼς ὁ Ἥλιος εἶναι ἀρχαιότερος τῆς Γῆς κατὰ τρία δισεκατομμύρια χρόνια. Κι ὅμως ἡ «θεόπνευστη» Βίβλος «κατασκευάζει» πρῶτα τὴν Γῆ καὶ ὕστερα τὸν Ἥλιο καὶ τὴν Σελήνη. Ἐπομένως ὁ θεὸς τῆς Βίβλου ἔχει ἐπιστημονικὴ ἄγνοια. Ἐπομένως ὁ θεὸς τῆς Γενέσεως εἶναι ἐπινοημένος, καὶ πᾶν του ὁ συγγραφέας τῆς φορτώνει τὴν ἐπιστημονικὴ τῆς ἐποχῆς του ἄγνοια. Μᾶς λένε οἱ θεολόγοι, πὼς ἡ Βίβλος δὲν εἶναι διδλίο ἐπιστημονικὸ καὶ πὼς τὸ μόνο ποὺ θέλει νὰ μᾶς πεῖ εἶναι, πὼς ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ δημιούργησε τὸ Σύμπαν. Μ' ἂν τὸ πᾶνε ἔτσι, τότε βρέστε μου μιὰ ἀρχαιότερη ἀπὸ τὴν Βίβλο παράδοση ἄλλων λαῶν, ποὺ νὰ μὴν λέει, πὼς ὁ Κόσμος κατασκευάστηκε ἀπὸ τοὺς θεοὺς ἢ ἀπὸ τὸν Θεό. Καὶ γιατί νὰ μὴν εἶναι τότε καὶ αὐτὲς «θεόπνευστες»; Δηλαδὴ πρέπει νὰ παραδινόμαστε στὴν «θεοπνευστία» ἀνευ ὄρων, ἀπλᾶ καὶ μόνο γιατί ἔτσι τὸ θέλουν οἱ Ἑβραῖοι συγγραφεῖς; Ἀλήθεια διαφέρει σὲ τίποτε ἡ Ἰλιάς, ἡ Ὀδύσεια, ἡ «Κοσμογονία» τοῦ Ἡσίοδου ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη; Ἄν μοῦ πεῖτε ναί, τότε δὲν τὶς ἔχετε μελετήσει. Μπράβο στοὺς Ἑβραίους. Κατὰφεραν νὰ πείσουν ὅλακερὴ τὴν οἰκουμένη, πὼς ὁ θεὸς τους εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεός. Μά ἂν αὐτὸς εἶναι ὁ ἀληθινός, τότε τοῦ Σωκράτη ὁ θεὸς τί νά'ναι; Τί νά'ναι, ἀφοῦ μᾶς πείσανε, πὼς ὁ θεὸς τοῦ Σωκράτη δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν Γιαχβέ;

6. Ὁ Παράδεισος

Ὁ Παράδεισος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι δανεικὸς (Γένεσις 2, 8-14). Τὸν τοποθετεῖ ἀνάμεσα στοὺς ποταμοὺς Εὐφράτη καὶ Τίγρη τῆς Μεσοποταμίας. Ἡ τοποθεσία αὕτη εἶναι τὸ

«Ντιλμούν» τῶν ἀρχαίων Σουμερίων. Πίστευαν, πὼς ἐκεῖ κατοικοῦσε ὁ θεὸς Ἐνκι μαζί με τὴν γυναῖκα του. Ἐκεῖ τὸ λιοντάρι δὲν σκότωνε, ὁ λύκος δὲν ἀρπαζε. Τὰ ἀρνιά δὲν φοβοῦνταν τὰ θηρία. Ὁ τυφλὸς δὲν παραπονιόταν πὼς δὲν ἔβλεπε, ἡ γριά πὼς ἦταν γριά κι ὁ γέρος πὼς ἦταν γέρος. Μέσα λοιπὸν σ' αὐτὸν τὸν παράδεισο ἡ «Γένεσις» τοποθετεῖ τὸν πρῶτον ἄνθρωπο, ποὺ περπάτησε στὴν Γῆ. Στὸ Βρετανικὸ Μουσεῖο τοῦ Λονδίνου φυλάγεται μιὰ κυλιόμενη σφραγίδα, ποὺ χρονολογεῖται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Σουμερίων, ἐποχὴ πιὸ παλιὰ τῆς «Γενέσεως», ποὺ παριστάνει ἕνα ἀνθρώπινο ζευγάρι κάτω ἀπὸ ἕνα δέντρο μαζί μ' ἕνα φίδι, ποὺ μᾶς θυμίζει τοὺς πρωτόπλαστοις. Ἀκόμα ἡ «Γένεσις» ἀναφέρει πολὺ παραστατικά συχνὴ συναστροφή τοῦ Θεοῦ με τοὺς πρωτόπλαστοις. Ὅμως τὴν ἴδια ἀντίληψη εἶχαν κι οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι, ποὺ τὴν διασώζει ὁ Ἡρόδοτος. Κι αὕτη ἀκόμα ἡ παρακὴ τῶν πρωτόπλαστων καὶ τὸ χάσιμο τῆς ἀθανασίας των εἶναι παρόμοια μ' αὐτὴν ποὺ ἀναφέρει τὸ Βαβυλωνιακὸ Ἔπος τοῦ Γιλγαμές, πολὺ ἀρχαιότερο τῆς «Γενέσεως».

Ἐπομένως ὁ συγγραφέας τῆς «Γενέσεως» συγγέει πράγματα, ποὺ δὲν ἦταν μπορετὸ νὰ τὰ γνωρίζει. Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος πάνω στὴ Γῆ ἦταν πρωτόγονος. Τὸ μόνο ποὺ τὸν ἐνδιέφερε ἦταν, νὰ προστατευθεῖ ἀπ' τὸ ἐχθρικότατο φυσικὸ τοῦ περιβάλλον καὶ νὰ ἐπιβιώσει. Δὲν ἤξερε νὰ μιλά. Δὲν ἤξερε τὴν φωτιά. Δὲν εἶχε ἰδέα, γιὰ τὸ τί θὰ πεῖ «νόμος» καὶ «τάξη». Δὲν ἤξερε, τί θὰ πεῖ εὐθύνη καὶ τί τύψεις τῆς συνειδήσεως. Μὰ πρὸ παντός, τί εἶναι Θεός. Ἀντίθετα ὁ ἄνθρωπος τῆς «Γενέσεως» ἔχει θρησκεία, μιλά, ξέρεي τὴν φωτιά, νιώθει εὐθύνες καὶ τύψεις, ἔχει οἰκογένεια, καλλιεργεῖ τὴν γῆ κι ἔχει κατοικίδια ζῶα. Ξέρεي τὰ ὀνόματα τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων, εἶναι πιὰ πολιτισμένος. Ἀρα ὁ Ἀδάμ καὶ ἡ Εὐα, ὁ Κάιν καὶ ὁ Ἀβελ δὲν εἶναι ἄνθρωποι κάποιας ἀπομακρῆς πρωτόγονης ἐποχῆς, παρὰ εἶναι οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἐξῆσαν στὴν ἀρχαία Σουμερία, ἐκεῖ ὅπου προηγουμένως μεταφυτευθῆκε ὁ πανάρχαιος Ἑλληνικὸς πολιτισμός. Γι' αὐτὸ ὁ Ἀδάμ καλλιεργεῖ τὸν Κῆπο, ὁ Κάιν τὰ χωράφια κι ὁ Ἀβελ κάμνει τὸν βοσκό. Ἐπομένως ἡ Βίβλος δὲν εἶναι θεόπνευστη. Οἱ θεολόγοι μας ἄς μὴ διατείνονται, ὑπερασπιζόμενοι τὴν θεοπνευστία, πὼς ἡ Βίβλος δὲν εἶναι κάποιο ἐπιστημονικὸ βιβλίο κοσμολογίας ἢ ἀνθρωπολογίας, παρὰ τὸ βιβλίο, ποὺ μέσα του φανερώναται ὁ Θεός, γιὰτὶ ἕνας θεός, ποὺ ξεπροβάλλει μέσα ἀπὸ ἀνεδαφικά γεγονότα, δὲν μᾶς πείθει.

Ἄς μὴ ξεχνᾶμε, πὼς πολλὲς μυθολογικὲς παραδόσεις ἀρχαίων λαῶν ἀναφέρουν, πὼς ὁ ἄνθρωπος πλάστηκε ἀπ' τὸν Θεὸ ὡς «εἰκόνα κι ὁμοίωσή» του. Ἡ μυθολογία τῶν Ἰνκας ἀναφέρει, πὼς ὁ Θεὸς ἔφτιαξε τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ πηλὸ καὶ πὼς μέσα του φύσηξε πνοὴ ζωῆς. Κι ὁμως ὅλες οἱ μυθολογικὲς παραδόσεις ἀρχαιότερων λαῶν ἔγιναν τὸ προζύμι τῆς «Γενέσεως», γιὰ νὰ προβάλλεται ὁ Ἑβραϊκὸς θεός.

Ἀλήθεια, «κατασκευάζει» ὁ Θεὸς τὸ πρῶτο ζευγάρι, σύμφωνα με τὴν Γένεσιν καὶ τοὺς εὐχεται πολλοὺς ἀπογόνους. Γιὰ νὰ «συνομιλοῦν» ὁμως μαζί τους οἱ πρωτόπλαστοι, πάει νὰ πεῖ πὼς ἦταν «ἐνῆλικοι». Κι ἐρωτᾷ: Ἡ παρακὴ τους συνέπεσε τὴν ἴδια μέρα τῆς δημιουργίας τους; Ὅχι βέβαια. Τουλάχιστον ἔτσι διαφαίνεται. Ἐ, προτοῦ αὐτοὶ οἱ νέοι ἄνθρωποι πέσουν στὴν παρακὴ, δὲν εἶχαν μεταξύ τους καμμιά σεξουαλικὴ συνομιλία; Ἄν μού πεῖτε ὅχι, τότε πρὸς τί ἡ θεϊκὴ προτροπὴ ν' ἀποκτήσουν πολλοὺς ἀπογόνους; Γιατί, ἂν ἀποκτοῦσαν παιδιά πρὶν ἀπὸ τὴν παρακὴ, τότε αὐτὰ τὰ παιδιά θὰ ἦταν ἄγνα, χωρὶς τὴν τάση καὶ τὴν ροπὴ πρὸς ἁμαρτίαν καὶ γενικὰ δίχως τὴν κληρονομία τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος. Τί περίμεναν λοιπὸν, γιὰ ν' ἁμαρτήσουν καὶ μετὰ νὰ κάμουν τὰ παιδιά τους, ποὺ τὸ πλῆθαιμά τους νὰ τὸ καταστρέψει ἀργότερα μετὰ κατακλυσμὸ ὁ Θεός; Καὶ νὰ βάλουν τὸν Θεὸ τους στὸν κόπο νὰ τοὺς στελεῖ τὸν Μοναχογιό του, νὰ μπεῖ σὲ τόση περιπέτεια, γιὰ νὰ ἐπαναφέρει στὴν τάξη τὸν ἄνθρωπο; Μὰ δὲν βρῖσκετε πιὸ καλόβαλο τὸν Ἑλληνικὸ μῦθο μετὰ τὸ κουτὶ τῆς Πανδώρας πάνω στὸ θέμα μας; Τοῦτο τὸ λέω, γιὰ νὰ τονίσω, πὼς ἡ «Γένεσις» δὲν πρωτοτυπεῖ, ὥστε νὰ διεκδικεῖ τὴν ἀποκλειστικότητα. Ὑπάρχει μάλιστα ἕνα Σουμεριακὸ ποίημα, ποὺ ἀναφέρει, πὼς ὁ πρωτόπλαστος καλλιεργεῖ τὸν θεϊκὸ κῆπο καὶ ὕστερα διώχεται ἀπ' αὐτόν, γιὰτὶ ἔφαγε ἀπὸ τὸν ἀπαγορευμένο καρπὸ ἐνὸς δέντρου καὶ στὸ ἐξῆς καταδικάζεται στὸν πόνο τῆς ζωῆς. Κι ἂν δοῦμε μάλιστα τὴν Ἑλληνικὴ σκέψη, τὸ γιατί καταδικάζεται, θὰ τὴν βροῦμε πιὸ καλοβαλμένη λογικά. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος, λέγει, ὑπερβεῖ τὰ ὅρια τῆς ἀνθρώπινης φύσεως καὶ ἀπὸ ξετσιπωσιά ἀποζητᾷ τὴν ἰσοθεία, αὐτὸ λογίζεται «ὑβρις», προσβολὴ στὸν Θεό, ποὺ προκαλεῖ τὴν «Νέμεση», δηλαδὴ τὴ δίκαιη θεία τιμωρία.

Κι ὅλη τούτῃ ἡ φλυαρία καὶ πολυθεολογία ἢ πολυφιλοσοφία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ

προσπάθεια του ανθρώπου στο πέρασμα των αιώνων να δώσει μια εξήγηση στο γιατί να υπάρξει το κακό κι ο πόνος στη ζωή.

γ. 'Ο Κατακλυσμός

Οι Έβραιοι ήθελαν κι αυτοί μία «Θεογονία» τέτοια, που να ξεπερνά εκείνη του 'Ησίοδου. 'Ο Δίας μπορεί και κάμνει κατακλυσμό και δεν μπορεί ο Γιαχβέ; Έτσι συναντάμε στα κεφάλαια 6, 7 και 8 της «Γενέσεως» την γνωστή μας διήγηση του κατακλυσμού με τον Νώε. Βλέπετε, ο συγγραφέας της «Γενέσεως» δεν έχει τις απαιτούμενες πληροφορίες και νομίζοντας πως ο κατακλυσμός έγινε σ' ολόκληρο τον κόσμο, σκέφτηκε πως, για να σωθούν τα διάφορα είδη των ζώων, έπρεπε να φτιαχτεί μια θεώρατη κιβωτός, για να τα χωρέσει και μπορέσουν έτσι να σωθούν. Καί, για να είναι κι ο θεός του προνοητικός, τον δάξει να λείει στον Νώε τις διαστάσεις: τριακόσιες πλῆγες μήκος, πενήντα πλάτος και τριάντα ύψος. Έτσι ο Νώε κατασκεύασε υπερωκεάνιο... Βέβαια αυτός ο κατακλυσμός ταυτίζεται με του Δευκαλίωνα, αλλά δεν ήταν παγκόσμιος, συνέβη στην περιοχή της Μεσογείου, όπου έχουμε τον καταποντισμό της Αιγίδος, τον διαχωρισμό του 'Ολύμπου σε 'Ολυμπο και την Μεσόγειο από στεριά να γίνεται θάλασσα κι ακόμα το τέλος του περιήμου πολιτισμού της βασιλείας του Δία. Αυτόν τον κατακλυσμό του Δευκαλίωνα, με βάση τις διηγήσεις του 'Απολλόδωρου και του 'Ηρόδοτου μά και τα επιτεύγματα της σύγχρονης γεωλογικής της έρευνας, χρονικά μπορούμε να τον τοποθετήσουμε γύρω στο 9.000 πρὸ Χριστού. Βέβαια ή 'Εβραϊκή «Γένεσις» δεν γνωρίζει χρονολογία, μά που να την βρεί, αφού την κατασκευή του Κόσμου την τοποθετεί στα 5.508 πρὸ Χριστού; Ώστόσο, αναφέροντας ή «Γένεσις» τον κατακλυσμό, θέλει να περάσει την άφελή παραδοχή, πως από τον Νώε κατάγεται ὅλος ὁ κόσμος, δηλαδή από τους Έβραίους. Όμως την ιστορία με τον κατακλυσμό την συναντούμε και στο Βαβυλωνιακό Έπος του Γιλγαμές, κατά την οποία διασώθηκε με υπόδειξη του Θεού ὁ Ναπισίμ, που ίσως στον συγγραφέα της «Γενέσεως» τούτο τὸ ὄνομα τοῦ ταίριαζε καλύτερα, για να τὸ κάμει Νώε. Βέβαια πρὶν ἀπὸ τὸν κατακλυσμό τοῦ Δευκαλίωνα, σὲ ἀμύθητα χρόνια, ἔγινε καὶ ἄλλος κατακλυσμός, ὅταν βασιλιάς στὴν 'Αττική ἦταν ὁ 'Ωγυγος καὶ μόνο ἡ 'Ελληνική παράδοση τὸν ἀναφέρει, ὁμῶς τὴν «Γένεσιν» τὴν ἐνδιαφέρει ν' ἀνατρέψει τὸν 'Ησίοδο κι οἱ ἄνθρωποι ὅλοι νὰ χρωστοῦν χάρη στὸν Γιαχβέ της, που προνόησε νὰ σωθεῖ ὁ Νώε: κι ἀφοῦ ὅλοι κατὰγονται ἀπὸ αὐτόν, γιατί νὰ μὴ γίνει κι ὁ Γιαχβέ της Θεὸς ὅλων τῶν λαῶν;

δ. Θεομαχίες

Οἱ 'Ιθιβετιανοί, οἱ φυλὲς Μαορί τοῦ Εἰρηνικοῦ, οἱ 'Ινδιάνοι τῆς Βόρειας 'Αμερικῆς καὶ διάφοροι ἄλλοι προϊστορικοὶ λαοὶ ἀναφέρουν στίς παραδόσεις τους αἱματηροὺς πολέμους πάνω στὸν Οὐρανό, που ἔκαμαν ἀναμεταξὺ τους οἱ θεοί. Παρόμοια διήγηση συναντοῦμε στὴν «Θεογονία»: Γιγαντομαχίες ἀνάμεσα σὲ θεϊκὲς δυναστείες, ὥσπου νὰ θγεί κυρίαρχος ὁ Δίας. Κι ὁμῶς παρόμοιες θεομαχίες συναντοῦμε στὴν Παλαιὰ Διαθήκη. Ένας ἄγγελος-ὁ Έωσφόρος-ἔκανε πραξικόπημα κατὰ τοῦ Θεοῦ, για νὰ γίνει αὐτὸς Θεός, ἀλλὰ τὸν ἐπίασαν οἱ ἄλλοι ἄγγελοι καὶ τὸν πέταξαν στὴν Γῆ, κι ἀπὸ τότε λέγεται Σατανᾶς: «*Πῶς ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ Έωσφόρος ὁ πρῶν ἀνατέλλων; Συνετρίβη εἰς τὴν γῆν ὁ ἀποστέλλων πρὸς πάντα τὰ ἔθνη*» ('Ησαΐας, 14, 12). 'Επίσης: «*Εθεώρουν τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περόντα*» (Λουκᾶς, 10, 8). 'Άλλοι: «*Ὁ δὲ Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, ὅτε τῷ διαβόλῳ διελέγετο*» ('Ιούδα 1,9). 'Ακόμα: «*Καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ Μιχαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ τοῦ πολεμῆσαι μετὰ τοῦ δράκοντος*» ('Αποκάλυψις, 12, 7). Εἶναι λοιπὸν φανερό, πως ἡ Παλαιὰ Διαθήκη οἰκειοποιήθηκε πολλὲς ξένες μυθολογικὲς παραδόσεις παραλλάσσοντάς τις με 'Εβραϊκὴ ἀπόχρωση. Δὲν ἔπρεπε ὁ Γιαχβέ νὰ ὑστερεῖ ἀπὸ τοὺς ἄλλους θεοὺς. 'Αν ὁ Δίας ἔχει ἀγγελιαφόρους τὸν 'Ερμῆ καὶ τὴν 'Ιριδα, γιατί νὰ μὴν ἔχει κι αὐτὸς τὸν Μιχαὴλ καὶ τὸν Γαβριήλ; 'Αν ὁ Δίας ἔχει τριγύρω του τὶς ἐννιά Μοῦσες νὰ τοῦ ψάλλουν παινέματα, γιατί κι ὁ Γιαχβέ νὰ μὴν ἔχει τὰ ἐννιά τάγματα τῶν Χερουβείμ καὶ Σεραφεείμ, νὰ τοῦ κάνουν τὸ ἴδιο; 'Αν ὁ Δίας διαθέτει γιὰ κάθε ἄνθρωπο κι ἀπὸ ἓνα «γενέθλιον θεόν» γιὰ προστασία, γιατί κι ὁ Γιαχβέ νὰ μὴ μᾶς στέλλει τὸν «φύλακα ἄγγελον»; Λοιπόν;

ε. Τόποι λατρείας

Ποῦ λάτρευαν τὸν Θεό τους στὰ παλιὰ χρόνια οἱ ἄνθρωποι; Ποῦ ὁ Δίας δεχόταν τοὺς ἱκέτες του; Στίς κορφὲς τῶν ψηλῶν βουνῶν. Τὸ διαλαλεῖ ὁ 'Ολυμπος στὴν Θεσσαλία, ὁ 'Ατάδυρος στὴν Ρόδο κι ὁ Ξυκτός στὴν Κρήτη. Σὲ μιὰ σπηλιά τοῦ Ξυκτοῦ πίστευαν οἱ Μινωικοὶ

άνθρωποι, πώς γεννήθηκε ο Δίας κι εκεί λατρευόταν. Τοῦτο τὸ βουνό σήμερα τὸ λένε οἱ Κρητικοὶ «Γιούχτα». Καὶ θαρρῶ, ὅτι τὸ «Γιούχτα» ἐτυμολογικὰ ταιριάζει μὲ τὸ «*Ἰακχος*», ποὺ εἶναι τὸ μυστηριακὸ ὄνομα τοῦ Διονύσου, γιοῦ τοῦ Ἰύκτιου Δία. Ἄν πάρουμε ὑπ' ὄψη μάλιστα τὰ σημερινὰ ἱστορικὰ δεδομένα, τὸ ὅτι οἱ Κεναῖοι κι οἱ Μαδιανῖτες τοῦ Σινᾶ, ποὺ μαζί τους ἔμεινε σαράντα χρόνια ὁ Μωυσῆς, ἦσαν Αἰγαιοκρητες καὶ ποὺ ἀπὸ αὐτοὺς διδάχθηκε τὸν Γιαχβέ, τότε Γιαχβέ καὶ Γιούκτιος Δίας πρέπει νὰ ἔχουν κοινὴν ἰθαγένειαν. Ἄν πάλι πάρουμε ὑπ' ὄψη τὸ ὅτι ἡ Σανκριτικὴ γλῶσσα ἔχει ὡς βάση τὴν Ἑλληνικὴ κατὰ νεώτερα πορίσματα, τότε ἡ λέξη τῆς «Γιούδαχ», ποὺ σημαίνει «αὐτὸς ποὺ γεννήθηκε χωρὶς πατέρα», δηλαδὴ ὁ ἀνθύπαρχος, τότε ὁ Γιαχβέ ἔχει συγγένεια καὶ μὲ αὐτήν, ἀφοῦ μάλιστα οἱ Ἑβδόμηκοντα τὸ «Γιαχβέ» τὸ μεταφράζουν «ὁ ὢν» (Ἐξοδος 3, 14), δηλαδὴ αὐτὸς ποὺ παντοτεινὰ ὑπάρχει. Ἀκόμα θὰ πρέπει νὰ ξέρομε, πὼς οἱ Ἰνδοὶ τὸν Θεὸ τους Ἄγκνι, προστάτη τῆς φωτιᾶς, τὸν προσφωνοῦν «Γιαδισχθά», λέξη ποὺ θγαίνει ἀπὸ τὴν παραπάνω Σανκριτικὴ λέξη «Γιούδαχ». Ἄν πάλι παρατηρήσουμε, πὼς σχετίζονται ἐτυμολογικὰ οἱ λέξεις «Γιούδαχ» - «Γιαδισχθά», «Ἡφαιστος», τότε νὰ γιατί τὸ «Γιαχβέ» παρουσιάζεται στὸ Σινᾶ μὲ φωτιά στὴν δάτο καὶ μὲ ἀστραπὲς στὶς κορφές του, μὲ φωτιά στὰ Σόδομα καὶ Γόμορρα, καθὼς καὶ μπροστὰ στοὺς ἱερεῖς τοῦ Βάαλ τὴν ἐποχὴ τοῦ προφήτη Ἡλία. Δανεικὸς ὁ ὅλα του δηλαδὴ ὁ Γιαχβέ. Θὰ πρέπει μάλιστα νὰ σημειώσουμε, ὅτι στὴν Χαναάν δρέθηκαν ἀγγελία τῆς ἐποχῆς τοῦ 3.000 πρὸ Χριστοῦ μὲ γραμμένο πάνω τους τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ «Γιαχού». Ἀκούστε, τί λέγει ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ (24, 2-7) στοὺς συμπατριῶτες του: «Οἱ πρόγονοί σας πρὶν παλιὰ κατοικοῦσαν πέρα ἀπὸ τὸν Εὐφράτη καὶ ἐκεῖ λάτρευαν ἄλλους θεοὺς» καὶ ἐννοεῖ τὸν Ἀδράμ. Ἐπομένως ὁ Γιαχβέ ἦταν ἄγνωστος στοὺς Ἑβραῖους μέχρι τὴν ἐποχὴ τοῦ Μωυσῆ. Ἀλήθεια, ὅταν ὁ Μωυσῆς «τὸ ἔσκασε» ὡς φονιάς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο καὶ πῆγε ἀνάμεσα στοὺς Μαδιανῖτες καὶ Κεναῖους τοῦ Σινᾶ, ποιὸν θεὸ λάτρευε; Ἐκεῖ γνώρισε τὸν ἱερέα Ἰοθὼρ καὶ τὸν ἔκαμε πεθερό. Ποιὸν θεὸ ὑπηρετοῦσε ὁ Ἰοθὼρ; Θαρρῶ, τὸν Γιαχβέ. Ἀρα ὁ Γιαχβέ ἦταν γνωστὸς ἀπὸ πρὶν στοὺς Κεναῖους, ἄγνωστος ὅμως στὸν Μωυσῆ. Ἀπὸ αὐτοὺς διδάχθηκε, πὼς καὶ ποῦ νὰ τὸν λατρεῖ. Μετὰ τὴν λεγόμενη ἀπελευθέρωση τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο θυσία στὸ Γιαχβέ οὔτε ὁ Ἄαρὼν προσφέρει, ἀλλὰ μόνον ὁ Ἰοθὼρ, γιατί αὐτὸς ἦταν ὁ ἱερέας του. Μήπως καὶ οἱ Σουμέριοι δὲν λάτρευαν τὸν Θεὸ πάνω στὶς κορφές τῶν βουνῶν; Μήπως οἱ Σαμαρεῖτες δὲν λάτρευαν τὸν Γιαχβέ στὸ Γαριζίν; Ὅλα λοιπὸν κλεμμένα.

στ. Ὁ Μωυσῆς

Τοῦ Μωυσῆ ἡ ὕπαρξη μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ ἐξωβιβλικὴ κατάθεση. Ὅμως ἦταν νομοθέτης ἢ ἀντιγραφὴς νόμων ἄλλων λαῶν; Οἱ Νόμοι τοῦ Χαμουραμπὶ λές καὶ φωτογραφήθηκαν ἀπὸ τὸν Μωυσῆ. Πολλοὶ πάλι ἀπὸ τοὺς «θεοχάρακτους» Νόμους του εἶναι παρμένοι ἀπὸ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ κείμενα. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἔχει περιτυλιχθεῖ τὸ ὄνομά του μὲ μπόλικο θρύλο Ἑβραϊο-χριστιανικό, γιὰ νὰ τοῦ δώσουν ἀνάστημα καὶ νὰ ξαμώνεται μὲ τοὺς Ἑλλήνες ὁμοτίμους του ἢ μὲ ἄλλους «ἐθνικούς». Ἐτοί ἡ νηπιακὴ ἡλικία του (Ἐξοδος 2, 1-10) θαρρεῖς καὶ εἶναι πιστὸ ἀντίγραφο διήγησης τῆς παιδικῆς ζωῆς τοῦ βασιλιᾶ τῆς Μεσοποταμίᾶς Σαργῶν τοῦ Α'. Ταιριάζει ἀκόμα καὶ μὲ αὐτὴν τοῦ Ἡρακλῆ. Ἡ μάνα του, λένε, γιὰ νὰ ἀποφύγει τὴν ὀργὴ τῆς Ἥρας, ὅταν ἀκόμα ἦταν μωρό, τὸν ἀπόθεσε σὲ κάποιο μέρος ἐξεπίτηδες, γιατί ἀπὸ ἐκεῖ θὰ περνοῦσαν ἡ Ἀθηνᾶ μὲ τὴν Ἥρα, ποὺ πράγματι πέρασαν καὶ τὸν εἶδαν ποὺ ἔκλαιγε καὶ τὸν δρῆκαν κι ὁμορφο. Ὅποτε ἡ Ἀθηνᾶ, ποὺ ἦταν «στὸ κόλπο», προθυμοποιήθηκε νὰ τὸν προστατέψει, μὲ σκοπὸ νὰ τὸν δώσει στὴν μάνα του. Ἐτοί καὶ ἔγινε. Ἀργότερα, ποὺ ὁ Ἡρακλῆς μεγάλωσε, σκοτῶνει τὸν Λίνο καὶ ἀπὸ τὸν φόβο τῆς τιμωρίας κρύβεται στὰ βουνὰ δόσκοντας πρόβατα. Τὸ ἴδιο κάμνει καὶ ὁ Μωυσῆς. Σκοτῶνει ἕναν Αἰγύπτιο καὶ κρυβόμενος στὸ Σινᾶ ἔβασκε τοῦ Ἰοθὼρ τὰ πρόβατα (Ἐξοδος, 2, 11-15). Δυὸ γυναῖκες διαδοχικὰ εἶχε ὁ Ἡρακλῆς, δυὸ καὶ ὁ Μωυσῆς. Δώδεκα ἄλλους ἔκαμε ὁ Ἡρακλῆς μαζί μὲ τὸν Ἰόλαο μ' ὄπλο του τὸ ρόπαλο, δώδεκα ἔκαμε καὶ ὁ Μωυσῆς μὲ σύντροφο τὸν Ἄαρὼν καὶ μ' ὄπλο τὸ ραβδί του. Ὅμως σὺν τοῖς ἄλλοις ἐκτὸς ἀπὸ νομοθέτην ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ συγγραφεύς. Ὡς «θεόπτης», ἂν ἔγραφε τὴν Γένεσιν τοῦ κόσμου, θὰ ἔγραφε αὐθεντικὲς ἀλήθειες μὴ ἐπιδεχόμενες ἀμφισβήτηση. Γιὰ τοιοῦτο λόγο; Μά, γιὰ νὰ «ἐκπαραβυρώσουν» τὴν «Θεογονία». Ὁ Μωυσῆς ἀλήθεια σὲ ποιά γλῶσσα ἔγραψε τὴν «Γένεσιν»; Πέθανε στὴν ἔρημο ὁ ἄνθρωπος.

Θὰ συνεχίσουμε.

Μπαγιάτικο ξαναζεσταμένο πιάτο

Ἀπὸ τὴν χαρὰν τῆς δημιουργίας τοῦ πολιτισμοῦ, ἀπὸ τὴν σύσταση τῆς πρώτης κοινωνίας μέχρι σήμερα δεκάδες χιλιάδες ἔτων ἔχουν παρέλθει. Καὶ ἐνῶ ἐπιφανειακά οἱ πρόοδοι, πὺν συντελοῦνται τόσο στὸν πνευματικὸ ὅσο καὶ στὸν ὑλικὸ τομέα, εἶναι ἀξιοσημείωτες, ἐν τούτοις στὴν οὐσία τῶν πράγματων τίποτα ἀπολύτως δὲν ἔχει ἀλλάξει. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν σπηλαίων καὶ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ τροχοῦ ἕως τὴν περίοδο τοῦ παιδιοῦ τοῦ σωλήνα καὶ τῆς κατακτῆσεως τοῦ διαστήματος οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔπαψαν διαχρονικὰ νὰ διαχωρίζονται καὶ νὰ κατατάσσονται σὲ δύο βασικὲς κατηγορίες. Στὴν πρώτη ἀνήκουν οἱ δημιουργοὶ τοῦ πολιτισμοῦ, οἱ φωτοδότες τῆς ἀνθρωπότητος καὶ στὴν δεύτερη οἱ καταστροφεῖς τοῦ πολιτισμοῦ, οἱ φωτοσθέτες τῆς προόδου καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας. Ἐὰν ἀναζητήσουμε τὰ αἷτια ἐκεῖνα πὺν δημιούργησαν τὴν κατάταξη αὐτή, θὰ παρατηρήσουμε καὶ πάλι, ὅτι ἐπιφανειακά εἶναι πολλὰ: θρησκευτικά, κοινωνικά, πολιτικά, οἰκονομικά καὶ ἄλλα, ἀλλὰ στὴν οὐσία μία καὶ μοναδικὴ εἶναι ἡ πηγὴ ἐκπορεύσεως, τὸ βασικὸ αἷτιο δημιουργίας τῆς δευτέρης ομάδος: Ἡ ἐξουσία καὶ ἡ θέληση διατηρήσεως καὶ ἐπιβολῆς τῆς. Μὲ τὴν πάροδο τῶν ἔτων ἀπὸ τὴν πρωτοεμφάνιση τῆς ἐξουσιαστικῆς δομῆς μέσα στὶς ἀνθρώπινες κοινωνίες ἄρχισαν νὰ διαμορφώνονται στὴν ὑφήλιο δύο τάσεις, καὶ ἡ ἀόριστη ἔννοια τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο τῆς μικρῆς ομάδας νὰ ἐπεκτείνεται σὲ ἐκεῖνο τῆς κρατικῆς ὀντότητας, τῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ κόσμος χωρίζεται στὰ δύο: Στὶς ἀνατολικὰς αὐτοκρατορίες τοῦ ἐξουσιασμοῦ καὶ στὶς δυτικὰς-ἐλληνικὰς πόλεις-κράτη. Χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν ἀνατολικῶν αὐτοκρατοριῶν εἶναι ἡ συγκεντρωτικὴ ἐξουσία, ὁ ἐξουσιαστὴς μονάρχης, πὺν ταυτίζεται μὲ μία ἄλλη μορφή ἐξουσίας, πὺν καλεῖται θεός, ἡ ἀνυποληψία τοῦ ατόμου, πὺν χάνεται μέσα στὴν ἀπρόσωπη μάζα, ἡ γνώση, πὺν περιορίζεται σὲ κάστες ἐξουσίας καὶ τέλος ὁ φόδος. Τέτοια κράτη ἦταν ἡ Αἴγυπτος, ἡ Ἀσσυρία, ἡ Βαβυλωνία, ἡ Περσία καὶ ἄλλα, πὺν ἀνῆκαν στὸ ἴδιο πρότυπο ἐξουσιοκρατίας.

Στὸν ἀντίποδα, στὸν ἄλλο ἄκρο τοῦ Δύσεως, ἓνα καὶ μόνο «κράτος», μία καὶ μόνο φιλοσοφία ἔρχεται νὰ ἀντιταχθῇ σθεναρὰ στὴν προσπάθεια ἐξουσιασμοῦ τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Ἡ Ἑλλάδα. Ἐδῶ, σ' αὐτὸν τὸν ἄλλο ἄκρο καὶ σὲ ὅσους τόπους ἐπηρέαζε ἀκόμα τὸ Ἑλληνικὸ Πνεῦμα, μετὰ ἀπὸ τοὺς διωγμοὺς πὺν ὑπέστη ἀκόμα καὶ στὸν ἄλλο ἄκρο τῆς Ἀνατολῆς, ὅπου κυριαρχοῦσε πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν ἐξουσιαστικῶν καὶ ἐκφυλιστικῶν τάσεων πὺν ἀνέπτυξαν ὅσοι δὲν ἀνέχονταν τὴν ἐλευθερία σχέσεως, λόγου καὶ κατ' ἐπέκτασιν γνώσεως, παρατηροῦμε νὰ ἀναπτύσσονται οἱ ἀκριβῶς ἀντίθετες πολιτισμικὲς ἔννοιες καὶ ἀξίες ἀπὸ αὐτὲς τῆς μετέπειτα ἐξουσιαστικῆς Ἀνατολῆς: Ἀποκέντρωση, ὅπου ἡ πόλις-κράτος κυριαρχεῖ, ἀπουσία ἐπαγγελματικοῦ ἱερατείου, ἐναλλαγὴ στὴν ἐξουσία καὶ συμμετοχὴ τοῦ δήμου ἀκόμα καὶ στὰ ὀνόμαζόμενα ὀλιγαρχικὰ καθεστῶτα στὶς διαδικασίες λήψεως ἀποφάσεων. Ὁ ὅρος πολίτης καθίσταται οὐσιαστικὸς παράγων προόδου καὶ ἀναπτύξεως τῶν Ἑλληνικῶν κοινωνιῶν, ἡ γνώση ἀπλόχερη διασκορπίζεται σὲ ὅλες τὶς κοινωνικὲς τάξεις τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, ἀλλὰ καὶ σὲ ὅσους μὴ Ἑλληνες φυλετικὰ τὴν ζητοῦν, μὲ ἀποτέλεσμα σὺν τῷ χρόνῳ τὸν ἐκ νέου ἐκπολιτισμὸ, ἐξελληνισμὸ τῆς οἰκουμένης. Καὶ λέμε τὸν ἐκ νέου ἐκπολιτισμὸ, γιατί ὁ πρῶτος ἐξελληνισμὸς ἐγίνε, ὅταν στὰ βάθη τῆς προϊστορίας Ἑλληνες ὅπως ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Διόνυσος, οἱ Ἀργοναῦτες καὶ ἄλλοι πολλοὶ εἶχαν ἀναλάβει τὴν ἐξάπλωση τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως σὲ ὁλόκληρη τὴν οἰκουμένη πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν ἐν δυνάμει ἐξουσιαστικῶν στοιχείων, πὺν ἐνδύσκοντο στοὺς τόπους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι, φοβούμενοι τὸ ζωογόνο ἐλληνικὸ φῶς

καὶ τὴν ἐλευθερίᾳ πὺν παρῆχε γιὰ ἔρευνα, ἀναζήτησιν τῆς ἀλήθειας, γνώση καὶ πρόοδος τοῦ ἀνθρώπου-ἀτόμου, ἐπανεστάτησαν φέροντας τὸν σκοταδισμό, τὸν φόβο, τὴν ἀμάθεια. Αὐτὰ τὰ ὀνόμασαν σοφία. Τὰ δύο αὐτὰ μεγέθη μέσα στοὺς αἰῶνες πὺν παρῆλθαν, συγκρούστηκαν ἀνηλεῶς σ' ἓναν ἀγῶνα, πὺν μέχρι σήμερον συνεχίζεται.

Οἱ Ἕλληνες δὲν εἶχαν τίποτα ν' ἀλλάξουν, τίποτα νὰ διαστρεβλώσουν καὶ μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς αἰῶνες ἀγωνίστηκαν πάντα τὸν ἀγῶνα τῆς ἀλήθειας, τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν. Ἦταν καὶ εἶναι πάντα Ἕλληνες. Χωρὶς ἐπιθετικούς προσδιορισμούς καὶ παραπλανητικὰ προσωπεῖα. Οἱ σκοταδιστὲς ὅμως καὶ οἱ ἐξουσιοκράτες, σὰν τὸν χαμαιλέοντα πὺν ἀλλάζει χρῶμα ἀνάλογα μὲ τις συνθήκες, ὁλοένα καὶ ἀλλάξαν τὸ προσωπεῖο πὺν ἐμφάνιζαν, χωρὶς ὅμως ποτὲ ν' ἀλλάξουν τὰ χαρακτηριστικὰ τοὺς γνωρίσματα, αὐτὰ πὺν εἶχαν πλέον, παρελθόντος τοῦ χρόνου, θρεῖ τὸ ἰδανικὸν προστατευτικὸ ἐνδύμα, πὺν ἀκούει στὸ ὄνομα Σιών. Γιατὶ αὐτὴ τοὺς παρῆχε τὰ πάντα. Ἀπὸ αὐτὴν ξεκίνησε ἡ ἔννοια τοῦ μονοθεϊσμοῦ, ὅπου ἓνα σημαίνει ἀπόλυτο, ἀλάθητο, ἀπολυταρχία, αὐθεντία, σὲ ἀντιδιαστολὴ μὲ τὸν πολυθεϊσμό, πὺν ἐκφράζει τὴν πολυπλοκότητα, τὴν ἐπιλογὴ, τὴν ἀναζήτησιν, τὴν μὴ αὐθεντία. «Γεννήματα» τῆς Σιών ὅλες οἱ ἄλλες μονοθεϊστικὲς θρησκείες πὺν ἐπακολούθησαν: Μουσουλμανισμός, Χριστιανισμός καὶ τὰ παρακλάδια τους. Ὅταν δὲ συνδέθηκε ἡ θρησκεία μὲ τὸ κράτος, τότε πλέον εἶχαμε τὴν ἀπόλυτη μορφή ἐξουσίας, αὐτὸ πὺν ἐπιζητοῦσαν ἀπὸ τὴν πρώτη τους ἀπόπειρα ἐξουσιασμοῦ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Αἰγυπτίων, Βαβυλωνίων καὶ τῶν ἄλλων. Γιατὶ καὶ ἐκεῖ εἶχαμε τὴν σύνδεση κράτους καὶ θρησκείας, ἀλλὰ ἡ «συνταγὴ» δὲν τοὺς πέτυχε, ἀφοῦ τὸ δικαίωμα ἐκλογῆς ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν λαὸ τοὺς ἀνέτρεψε τὰ σχέδια καὶ οἱ θεοὶ τοὺς χάθηκαν, ἀπορροφήθηκαν ἀπὸ τὸ διάφορο στὴν ἰδιουսστασία του καὶ δυναμικὴ Ἑλληνικὸ Πάνθεο. Ἐπειδὴ ἐλληνίζουσιν δὲ ἐπικίνδυνα οἱ θεοτήτες τους, ἄρχισαν καὶ πάλι νὰ ἐλληνίζουσιν καὶ οἱ κάτοικοι, οἱ πληθυσμοὶ τῶν ἐξουσιαστικῶν κρατῶν τους. Κάτι ἔπρεπε νὰ κάνουν. Καὶ ἰδοὺ, γεννήθηκε ὁ μονοθεϊσμός στὶς ἐρήμους κυριολεκτικὰ καὶ μεταφορικὰ τοῦ Ἰσραὴλ. Ἐκεῖ, πὺν τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ ἀνθήσῃ, ὕλικὸ ἢ πνευματικόν. Ὁ σκοταδισμός σὲ ὅλο του τὸ μεγαλεῖο.

Τὸ τί ἐπακολούθησε εἶναι γνωστό, τὸ διώκουμε καὶ σήμερον. Ἡ ἴδια ἡ Σιών στὸ παρασκήνιο· τὰ ἰδεολογικὰ τέκνα τῆς ἀνέλαβαν τὸ ἔργο τῆς καταστροφῆς. Σφαγές, καταστροφές τοῦ πνεύματος καὶ τῶν ἔργων τέχνης, καταστροφάντησις τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, ἀντιστροφή τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν καὶ ταπείνωσις τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἐλευθέρης σκέψεως. Καὶ ἂν ὀρισμένοι ἀπὸ σὰς ἀναρωτιοῦνται ἀκόμα, πῶς φτάσαμε στὰ γεγονότα τῆς καταστροφῆς βιβλίων καὶ τοὺς δανδαλισμούς στὴν Ἐκθεσὴ Βιβλίου στὸ Πεδίον τοῦ Ἀρεως, γιατί χτυπήσανε τὸν «Δαυλόν», οἱ ἀπαντήσεις ὑπάρχουν στὰ παραπάνω ἀναφερόμενα. Ὅταν ἡ ἐντολὴ ἀπὸ τὴ «μαμά» Σιών ἔβαλε τὰ τέκνα νὰ χτυπήσουν, μὲ τὴν συνδρομὴ δεδαίως καὶ τῶν ὑπόλοιπων κέντρων, ὅπου τὰ «παιδιά» μας ἀνήκουν. Θρησκεία καὶ κράτος.

Τὸ μοντέλλο ἀκόμα λειτουργεῖ, ἀκόμα ἀποδίδει καρπούς. Κάτι τοὺς ἐνοχλεῖ· κάτι ἀκόμα τοὺς καίει ὅμως. Ἔτσι, ἀφοῦ ὁ «Δαυλός» ἔγινε «μασονικός», ἐν συνεχείᾳ «παγανιστικός», ὕστερα «ἀνατρεπτικός», τώρα ἤρθε ἡ σειρὰ νὰ γίνῃ καὶ «φασιστικός». Ποτὲ ὅμως δὲν θὰ τὸν ποῦν «Ἑλληνικό», γιατί ἀπλούστατα αὐτὸ καὶ μόνο εἶναι. Ἐπαιξαν ἴσως τὸ τελευταῖο τους χαρτί. Τὸ χαρτί τῆς βίας, τῆς σπασμωδικῆς ἀντίδρασης. Ἐκάναν τὸ λάθος. Ἡ ἀντίστροφή μέτρησις ἄρχισε.

Νέμεσις

ΛΕΙΨΑΝΑ ΑΡΧΑΙΟΥ ΝΑΟΥ ΚΑΙ ΛΑΤΡΕΙΑ ΠΟΥ ΕΠΙΒΙΩΝΕΙ ΣΤΗΝ ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΤΑΪΓΕΤΟΥ

Ἀγαπητέ κ. Λάμπρου,

Ἄνθρωπος ἔχει ἀσχοληθεῖ πρῶτος καὶ κατ' ἐπανάληψιν μὲ τὴν Πυραμίδα τοῦ Ταΐγету (τεύχη 148, 149, 156, 159). Ἐπὶ παίρνω τὸ θάρρος νὰ καταθέσω καὶ τὴν προσωπικὴ μου μαρτυρία, ποὺ προκύπτει ἀπὸ μιὰ πρόσφατη ἐπίσκεψή μου στὸν χώρο αὐτό.

Λίγο πρὶν τὴν εἰσοδοὶν τὴν πόλιν τῆς Σπάρτης ἀπὸ τὸ δρόμο Τριπόλεως-Σπάρτης μπορεῖ νὰ δεῖ κανεὶς καθαρά τὸ πυραμιδικὸ σχῆμα τῆς δευτέρας κορυφῆς τοῦ Ταΐγету. Ὅμως καθαρότερα φαίνεται, διὰ πηγαινέας πρὸς τὸ Ξηροκάμπι, ἓνα χωριὸ μετὰ τὴ Σπάρτη. Ἐκεῖ βρίσκεται κάτω σχεδὸν ἀπὸ τὸν κῶνο τῆς κορυφῆς καὶ ἀντικρύζει ἓνα ἰδιαίτερα ἐπιβλητικὸ θέαμα, ποὺ δὲν ἀφήνει ἀμφιβολίες ὅτι πρόκειται περὶ λαξευμένης πυραμίδας. Ἡ εἰκόνα ποὺ ἀπλώνεται στὰ μάτια τοῦ παρατηρητῆ θυμίζει τὴν γνωστὴ Πυραμίδα τῆς Γκίζας- ἀλλὰ σὲ μεγαλύτερο μέγεθος- νὰ στέκει πάνω στὸν Ταΐγετο.

Ἡ πυραμίδα αὕτη ἀποτελεῖ τὴν ὑψηλότερη κορυφὴ τοῦ Ταΐγету μὲ 2.408 μ. ὑψόμετρο. Ὀνομάζεται Ταλετὸν ἀπὸ τὴ «μυθολογία» καὶ Προφῆτης Ἡλίας σήμερον. Στους ἀρχαίους χρόνους ὑπῆρχε ἐκεῖ ἱερό τοῦ θεοῦ Ἡλίου, ὅπου συνήθιζαν νὰ θυσιάζουν λευκοὺς βόες ἢ λευκοὺς ἄμνους, τοὺς ὁποίους μετέφεραν κυρίως ἀπὸ τὸν Πάρωνα. Στὶς ἡμέρες μας λοιπὸν ἑκατοντάδες προσκυνητὲς κάθε χρόνο στὶς 19 Ἰουλίου, παραμονὴ τῆς μνήμης τοῦ Προφῆτη Ἡλία, ἀνεβαίνουν στὴν ἴδια κορυφὴ, γιὰ νὰ διανυκτερεύσουν, νὰ «λατρεύσουν» καὶ νὰ «θυσιάσουν», ὥπως θὰ διηγηθῶ πρὶν κάτω.

Θεωρώντας τὸ σὰν πρόκληση ἀποφασίσανε τὸ περασμένο καλοκαίρι ὁ σύζυγός μου, ἓνας φίλος μας κι ἐγὼ νὰ ἀνεδοῦμε τὴν κορυφὴ καὶ νὰ βρεθοῦμε στὸν πανάρχαιο αὐτὸ ἱερὸν χώρο. Ὑπάρχουν δύο βασικὲς διαδρομὲς, γιὰ νὰ φτάσει κανεὶς τὴν κορυφὴ τῆς πυραμίδας. Ἡ μία ἀπὸ τὴ Σπάρτη μὲσω Παλαιοπαναγιάς, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ στὴ βορειοανατολικὴ πλευρὰ καὶ ἡ ἄλλη ἀπὸ τὴν Καλαμάτα, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ στὴ νοτιοδυτικὴ πλευρὰ τῆς πυραμίδας. Φυσικὰ οἱ ντόπιοι μποροῦν νὰ προσεγγίσουν ἀκολουθώντας καὶ ἄλλες τοπικὲς διαδρομὲς ἀπὸ τὰ γύρω χωριά τοῦ Ταΐγету.

Ὁ δρόμος τῆς Παλαιοπαναγιάς εἶναι ἀσφαλτοστρωμένος σχεδὸν μέχρι τὴν θέσιν Ἁγία Βαρβάρα, ἓνα μεγάλο πλάτωμα μὲ πλατάνια καὶ μιὰ δρύση, ὅπου ὁ ταξιδιώτης μπορεῖ νὰ καθίσει καὶ νὰ ξεποστάσει. Ἀπὸ τὴν θέσιν αὕτη ξεκινᾷ ἓνας πολὺ ἀσημῶς ἀνηφορικὸς καὶ ἐλικοειδὴς χωματόδρομος γιὰ 13 περίπου χιλιόμετρα μέχρι τὸ καταφύγιο. Ἡ διαδρομὴ λοιπὸν μπορεῖ νὰ συνεχισθεῖ γιὰ ὅσους ἐπιβαίνουν σὲ τρακτέρ, τζιπ, κάποιο ψηλὸ καὶ δυνατό ὄχημα ἢ διαθέτουν ζῶα, ἐκτὸς βέβαια ἂν ἔχουν πρόθεσιν νὰ περπατήσουν. Ὅμως ἀπὸ τὸ καταφύγιο καὶ μετὰ ἡ ἀνάβασις εἶναι δυνατὴ μόνον μὲ τὰ πόδια ἢ μὲ μουλάρι.

Στὸ καταφύγιο φτάσαμε ἀπόγευμα, ὅπου ἀφήσαμε τὸ αὐτοκίνητο. Ἐμπεριόριστες, ποὺ μᾶς ὑποδέχτηκαν, μᾶς ὑπέδειξαν νὰ ξεκινήσουμε τὸ γρηγορώτερον, ὥστε νὰ φτάσουμε τὴν κορυφὴ, πρὶν πέσει ὁ ἥλιος. Ξεκινήσαμε λοιπὸν νὰ ἀνεβαίνουμε μὲ τὰ πόδια ἐφοδιασμένοι μὲ ὑπνόσακκους καὶ βασικὲς προμήθειες. Κατὰ τὴν ἀνάβασις δὲν ἀντιμετώπισαμε ἰδιαίτερα προβλήματα. Βέβαια χρειάστηκε πολλὲς φορὲς νὰ ἀναρριχηθοῦμε σὲ βράχους καὶ νὰ κάνουμε πολλὰ στάσεις. Συναντηθήκαμε ἀρκετὲς φορὲς μὲ ἄλλους προσκυνητὲς, ἄνδρες, γυναῖκες, νέους, ἡλικιωμένους, μερικὸς ἰδιαίτερα ἐξοικειωμένοι μὲ τὴν διαδρομὴ, ὥστε νὰ μᾶς προσπερνοῦν καὶ νὰ ἀπομακρύνονται γρήγορα. Ἐπρεπε νὰ εἴμαστε σὲ ἐτοιμότητα, ὥστε νὰ ἀκολουθοῦμε τοὺς ὀρειβατικὸς δείκτες, οἱ ὁποῖοι εἶναι τοποθετημένοι κατὰ μεγάλα διαστήματα καὶ σηματοδοτοῦν τὴν κορυφὴ. Ἡ τραχύτητα τοῦ τοπίου καὶ τῶν καιρικῶν συνθηκῶν ἔχει καταστρέψει μερικὸς ἀπ' αὐτοὺς, ἔτσι ὑπάρχει πάντα ὁ κίνδυνος γιὰ κάποιον νὰ λοξοδρομήσει.

Ἀντικρύζοντας τὴν πυραμίδα ἀπὸ τὸ καταφύγιο ἔχει κανεὶς τὴν ἐντύπωση ὅτι μπορεῖ νὰ βρῇ τὴν κορυφὴν σὲ μισή-μιὰ ὥρα. Ὅσο ὅμως ἀνεβαίναμε, τόσο ἔμοιαζε νὰ ἀπομακρύνεται. Ἀνεβαίναμε γιὰ δύομισιν περίπου ὥρες, ὅταν παρατηρήσαμε ἀριστερὰ στὸ μονοπάτι μᾶς σὲ ἀπόσταση 20-25 μέτρων ἓνα ἀνοιγμα σὰν καταπακτὴ ἢ εἰσοδο διαμορφωμένη σὲ κεκλιμένο ἑδαφός, ὅμως ἡ κόπωση τῆς στιγμῆς καὶ ἡ δυσκολία προσέγγισις μᾶς ἀπέτρεψαν ἀπὸ τὴν ἐξερεύνησίν της. Βράχοι καὶ ἑδαφὸς ἐμπόδιζαν τὴν ἐπίσκεψή μας στὸ ἀνοιγμα αὐτό, ὅμως φαινόταν ὅτι εἶναι τεχνητό καὶ μὲ ἱκανὸ μέγεθος, ὥστε νὰ περνάει ἓνας ἄνθρωπος ὀρθός. Ἀργότερα, ὅταν ρωτήσαμε ντόπιους καὶ ὀρειβάτες, κανεὶς δὲν γινώριζε τί ἦταν καὶ ἂν ὁδηγοῦσε κάπου.

Ὅταν συμπληρώσαμε τρεισὶς μισιν ὥρες ἀνάβασις, φτάσαμε σ' ἓνα κακοτράχαλο σχεδὸν κάθετο μονοπάτι, ποὺ κατέληγε σ' ἓνα στενὸ πέρασμα, ἓνα πέρασμα ποὺ θύμιζε πύλη σχηματισμένη ἀπὸ δύο βράχους δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ. Τὴν πύλη αὕτη οἱ ντόπιοι τὴν ὀνομάζουν «Πόρτες». Αὐθόρμητα συμφωνήσαμε καὶ οἱ τρεῖς, ὅτι κάτι πρόκειται ν' ἀλλάξει, ὅτι κάτι σημαίνει αὕτη ἡ πύλη. Καὶ πράγματι, μόλις τὴν περάσαμε, μᾶς ὑποδέχθηκε ἓνας ἐντελὸς διαφορετικὸς τόπος. Πίσω μας ἔμεναν οἱ βράχοι καὶ ἡ τραχύτητα. Ἐμπρός

μας άνοιγόταν ένα ήρεμο και πράσινο τοπίο, πού έμοιαζε με λιβάδι. Άριστερά μας δέσποζε ή κορυφή τής πυραμίδας, μεγαλειώδης, ασύλληπτη και άρχέγονη.

Η άνάδαση στήν κορυφή ήταν σχεδόν κατακόρυφη, ίσως ή δυσκολώτερη τής διαδρομής. Η μέχρι στιγμής κόπωση και οι πάμπολλες μικρές πέτρες, πού κατακυλούσαν, δυσκόλευαν τά δημάτ' μας. Η φθορά πού έχει ύποστει από τόν χρόνο και τίς καιρικές συνθήκες είναι τόσο μεγάλη, πού πολλές φορές άνεβαίνοντας άναρωτηθήκαμε, άν πράγματι είχε έπέμβει ποτε ανθρώπινο χέρι ή μήπως βρισκόμαστε μπροστά σ' ένα ιδιαίζοντα φυσικό σχηματισμό. Ωστόσο και μόνο ή ύπαρξη τής πύλης μαζί με τήν έντυπωσιακή άλλαγή τού τοπίου ύποβάλλουν τήν άπάντηση. Κάπου στό μέσο τής βορειοανατολικής πλευράς τής κορυφής προσπεράσαμε μιá δεύτερη τεχνητή προφανώς έσοχη σάν μεγάλο κανονικό τετράγωνο πηγάδι, γιά τόν όποιο έπίσης κανείς δέν γνώριζε τί ήταν και άν οδηγούσε κάπου. Μόνό ό όρειβατικός σύλλογος τής περιοχής είχε φροντίσει νά τοποθετήσει ένα μεταλλικό στόλο σάν σημάδι, γιά ν' άποφευχθούν άτυχήματα.

Τέλος μετά από τέσσερις συνολικά ώρες πορείας από τόν καταφύγιο φτάσαμε έπί τέλους στήν κορυφή. Οι κεραυνοί, τά χιόνια, οι άπότομες θερμοκρασιακές άλλαγές, οι σφοδροί άνεμοι και ή φθορά τού χρόνου έχουν διαμορφώσει τήν κορυφή σ' ένα μικρό πλάτωμα από άγονη γή και θρυμματισμένες πέτρες. Ένα χαμηλό κτίσμα από ξερολιθιά, κάπ' σάν χονδρός τοίχος, βρίσκεται στό βορεινό άκρο τής κορυφής, έμποδίζοντας τή θέα από τόν μονοπάτι πρós τόν πλάτωμα. Μόλις περάσει κανείς στό πλάτωμα, βλέπει ότι αυτός ό «τοίχος» σχηματίζει ένα-δύο «κουφώματα», πού θυμίζουν κελλιά. Τό εύρύχωρο χρησιμοποιείται αúτην τή μέρα σάν ύποτυπώδης καντίνα, πού διαθέτει τσάι τού βουνού και κονιάκ. Άπέναντι τής ύπάρχει ένα πηγάδι, στήν πραγματικότητα μιá θαθεία κυκλική στέρνα, τήν όποία γεμίζει με νερό ό άνθρωπος πού έχει τά δικαιώματα τής «καντίνας». Περισσότερες λεπτομέρειες δέν μπορεί νά δεί κανείς, διότι τόν πηγάδι αυτό είναι σκεπασμένο με λινάτσες, γιά νά προστατευτεί τόν καθαρό νερό.

Αúτá είναι τά μοναδικά έξόδια, πού θά βρεί κανείς στήν κορυφή· έτσι θά πρέπει νά φροντίσει μόνος του γιά τή διαμονή του, τόν φαγητό του, άκόμα και τίς πρώτες βοήθειες. Η μέριμνα από πλευράς πολιτείας, πού γνωρίζει ότι τóσος κόσμος επισκέπτεται τήν κορυφή, είναι έγκληματικά άνύπαρκτη. Άνοιγω μιá παρένθεση, γιά νά σάς περιγράψω τόν άκόλουθο περιστατικό, πού συνέβη και δείχνει τόν μεγέθος τής γενικής άπρονοησίας:

Κάποιος έλαβε διάστρεμμα και έπρεπε νά μεταφερθεί με φορείο κάτω στή Σπάρτη. Έγινε μιá πρώτη προσπάθεια νά προσεγγίσει έλικόπτερο, γιά νά τόν παραλάβει, άλλα ήταν άδύνατη ή προσεδάφισή του, δέν διέθετε έξοπλισμό και προσωπικό κατάλληλο γιά τήν περίπτωση, έτσι έγκατέλειψε τήν προσπάθεια και έφυγε. Στή συνέχεια προέκυψε, ότι ό ασύρματος, πού είχε μαζί του στήν κορυφή ό έπόπτης τής Δασικής, έπασχε... από μπαταρίες! Έτσι ήταν άδύνατη ή έπικοινωνία με τή Σπάρτη ή με τόν έλικόπτερο. Έλαστικό επίδεσμο τού δώσαμε έμεις, έπειδή ήταν ό μοναδικός πού βρέθηκε μέσα σέ τόσο πλθθος ανθρώπων! Τέλος χρειάστηκε νά περάσουν άλλες τέσσερις ώρες, γιά νά φτάσει στό καταφύγιο κάποιος άπ' όσους δέν θά διανυκτέρευαν στήν κορυφή και νά ενημερώσει γιά τόν άτύχημα. Φυσικά ό καθ' ένας άνεβαίνει με δική του εύθυνη, όμως αúτ' ή άνάδαση είναι ένα μεγάλο γεγονός γιά τή Σπάρτη και οι άρχες θά έπρεπε νά τόν ύποστηρίξουν με τήν άνάλογη σοδαρότητα και ύπευθυνότητα. Κλείνω τήν παρένθεση και συνεχίζω τήν περιγραφή τού χώρου.

Στό μέσο τού πλατώματος ύπάρχει ένας άνισόπεδος σχηματισμός με χωρίσματα από ξερολιθιά, τά όποια έχουν στήσει οι όρειβάτες, γιά νά προστατευόνται από τόν άέρα. Η μεγαλύτερη άπ' αúτες τίς κατασκευές, στό κέντρο τού σχηματισμού, έχοντας ένα καραβόπανο γιά στέγη, άποτελεί τήν αúτοσχέδια έκκλησία τού Προφήτη Ήλία. Πλησιάζοντας όμως διαπιστώνει κανείς, ότι ή έκκλησία είναι σχηματισμένη πάνω στά έρείπια κάποιου άρχαίου ναού. Φαίνονται καθαρά μερικές μαρμαρίνες πλάκες, πού σχηματίζουν σκαλοπάτια μπροστά στήν είσοδο τής έκκλησίας και ένας μαρμαρίνος όγκος, πού χρησιμοποιείται γιά «Άγία Τράπεζα».

Άφου δειπνήσαμε με παξιμάδι, σταφίδες και καρύδια, άπλώσαμε τούς ύπνόσακκους μας μέσα σ' ένα από τά πέτρινα και χωρίς στέγη διαμερίσματα. Αυτό πού βρήκαμε έλεύθερο, είχε πλάτος δύο μέτρα και μήκος όχι πάνω από πέντε. Ό μακρύτερος τοίχος του ήταν και ό βορεινός τοίχος τής έκκλησίας. Έκει κατ'ύψος έξι άτομα.

Πολύ σύντομα ό ήλιος άρχισε νά δύει και τότε στόν ανατολικό όρίζοντα, πάνω στήν πεδιάδα, διαγράφηκε ή έπιδητική σκιά μιás κανονικής, τέλεια γεωμετρικής πυραμίδας. Τήν ίδια περίπου ώρα άρχισε ή καθιερωμένη λειτουργία με ιερέα έναν όρεσειδίο καλόγηρο τής περιοχής, ό όποιος, όπως μάθαμε, σ'νηθίζει νά διασχίζει με τά πόδια όλη τήν κορυφογραμμή τού Ταύγету και νά λειτουργεί σέ διάφορα μέρη όλο τόν χρόνο.

Με τή δύση τού ήλιου ή θερμοκρασία έπεσε δραματικά. Πολύ σύντομα άναγκαστήκαμε νά κωθούμε στούς ύπνόσακκους, φορώντας μάλλινα και μπουφάν. Άργότερα μάθαμε, ότι σταθήκαμε τυχεροί εκείνην

Φωτογραφία της πυραμίδας του Ταΰγγετον ληφθείσα κατά το ήλιοδασύλεμα της 21ης Ιουλίου 1993. Η κατατομή της κορυφής και των πλευρών δεν αφήνει καμμία αμφιβολία για το γεγονός ότι πρόκειται περί τεχνητού έργου, κανονικώτατου γεωμετρικού, κατασκευασθέντος από τους πανάρχαιους Έλληνες. (Φωτογραφία του κ. Κωνσταντίνου Μιχαλοπούλου, κατοίκου Σπάρτης: βλ. και «Δανλόν», τ. 148).

τὴ νύκτα, διότι ἡ θερμοκρασία κρατήθηκε στους +5°C. Τὴν προηγούμενη φύσαγε καὶ ἡ θερμοκρασία εἶχε φθάσει τοὺς -2°C. Λίγες μόνο ὥρες πρὶν στὸ καταφύγιο εἶχαμε +30°C.

Τὸ πλῆθος τῶν προσκυνητῶν συνέχισε νὰ καταφθάνει, μέχρι πού σκοτείνιασε γιὰ καλὰ. Τελικὰ συγκεντρωθήκαμε περίπου τετρακόσια άτομα. Αὐτὸ πού μᾶς ἔκανε ἰδιαίτερη ἐντύπωση ἦταν, ὅτι οἱ περισσότεροι ἔφερναν μαζί τους μεγάλες ποσότητες ἀπὸ λιβάνι, 5 κιλά, 10 κιλά, 15 κιλά, ἐκπληρώνοντας κάποιο τάμα. Τὸ στοίβαζαν σὲ σωρούς στὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα, καὶ ἄρχισαν νὰ τὸ καίνε μετὰ τὴ δύση τοῦ ἡλίου καὶ σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς νύκτας. Ὅταν ρωτήσαμε, μᾶς ἀπάντησαν, ὅτι ἔτσι ἐξαγνίζεται καὶ καθαγιάζεται ὁ τόπος γύρω ἀπὸ τὸν Ταῦγετο. Ἀργότερα ὅσοι δὲν εἶχαν βρεῖ κατάλυμα ἀλλὰ καὶ πολλοί, ἐπειδὴ τὸ εἶχαν τάμα, ἐμείναν ἀγρυπνοὶ ὅλη τὴ νύκτα χορεύοντας καὶ τραγουδώντας κοντὰ στὶς φωτιές ἀπὸ λιβάνι μὲ τὴ συνοδεία δύο κλαρίνων.

Οἱ φωτιές στὰ τέσσερα σημεῖα καὶ ἡ ὁλονύκτια ἐορτὴ μὲ τὰ δύο αὐτὰ πνευστὰ ὄργανα ἐπιβεβαίωσαν τὴν ἐντύπωσή μας, ὅτι ἀναδίδωσαν πανάρχαια προχριστιανικὰ ἔθιμα. Ἡ ἔξαψη στὰ πρόσωπα αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, πού ἴσως δὲν γνώριζαν τίποτα ἀπὸ τὸ μακρυνὸ παρελθόν, ὁ χορὸς τους, τὰ τραγούδια τους, οἱ ἀστεῖομοὶ τοὺς δύθιζαν τὴν ἐπιφάνεια τῆς μνήμης στὴν ἀδυσσο τοῦ χρόνου, κάνοντάς τους νὰ φαντάζονταν πανάρχαιοι λάτρεις τοῦ Πανός.

Κάπου μετὰ τὰ μεσάνυχτα σηκώθηκε μιὰ-δυὸ φορὲς ἕνα ἐλαφρὺ ἀεράκι, ἀρκετὸ γιὰ νὰ μᾶς θυμίσει ὁ Ταῦγετος τὴ δύναμή του, παγώνοντας καὶ τὸ τελευταῖο κύτταρό μας, ὅσο ντυμένοι καὶ σκεπασμένοι κι ἂν ἦμασταν. Περίπου στὶς 2.30 ἄρχισε ἡ πρωινὴ λειτουργία, καὶ οἱ χοροὶ καὶ τὰ τραγούδια ἔπαψαν. Ἦταν μιὰ μοναδικὴ ἐμπειρία. Βρισκόμασταν σὲ ὑψόμετρο 2.408 μέτρων κάτω ἀπὸ ἕναν ἐκπληκτικὸ ἑναστόρο οὐρανὸ – συνθηκὲς ἀπὸ μόνες τους ὑποβλητικὲς καὶ μυσταγωγικὲς – καὶ τὴν ἴδια στιγμή ἡ προσευχὴ τῶν ἀνθρώπων νὰ ἐνώνεται καὶ νὰ ὑψώνεται πρὸς ὅ,τι ἀνώτερο ὁ καθένας πίστευε, ὅπως καὶ νὰ τὸ ὀνόμαζε, Προφῆτὴ Ἡλία, Ἡλιο, Πᾶνα, Ἀπόλλωνα, Δία, Χριστό. Ἦταν μιὰ πραγματικὴ ἔκσταση καὶ ἀνάταση τῶν ψυχῶν, καὶ δὲν ἔξωρο, ἂν θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει μεγαλύτερος ἐξαγνισμὸς καὶ καθαγιασμὸς ἀπ' αὐτόν.

Ὅταν τελείωσε ἡ λειτουργία, μερικοὶ συνέχισαν τὸν ἐορτασμό, μερικοὶ στριμώχτηκαν στὴν ἐκκλησία, γιὰ νὰ ζεσταθοῦν καὶ ὅσοι μπορούσαν προσπάθησαν νὰ κοιμηθοῦν. Περίπου στὶς 6:00 τὸ πρωὶ ἄρχισαν νὰ μαζεῦουν τὸ καρβόπανο, πού ἦταν ἡ «στέγη» τῆς ἐκκλησίας, καὶ ὅλοι μας τὰ πράγματά μας. Τὸ κρὺ ἦταν πολὺ τσουχτερό, ἕνα τέταρτο πρὶν καὶ μετὰ τὴν ἀνατολὴ εἶναι ἡ πιὸ κρύα ὥρα τῆς νύκτας πού φεύγει καὶ τῆς ἡμέρας πού ἐρχεται. Ὅμως ἀποζημιωθήκαμε μὲ τὸ νέο θέαμα πού ἀντίκρισαν τὰ μάτια μας.

Μόλις ὁ ἥλιος πρόβαλε ἀπὸ τὸν Πάρωνα, ἡ πελώρια σκιά τῆς πυραμίδας ἄρχισε νὰ διαγράφεται στὸν δυτικὸ ὀρίζοντα πάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα τῆς Κалаμάτας! Θέαμα ἀπερίγραπτο, ἐκπληκτικὸ καὶ μοναδικό. Καμμιὰ φωτογραφία καὶ κανένας λόγος δὲν μποροῦν νὰ ἀποδώσουν αὐτὸ πού ζεῖ κανεὶς ἐκείνη τὴν ὥρα. Εἶναι ἡ στιγμή πού δίνονται ὅλες οἱ ἀπαντήσεις καὶ ἴσως-ἴσως ἡ στιγμή, πού θὰ πρέπει νὰ ὑποκλιθοῦμε μπροστὰ στὴν ἀρχαία σοφία...

Ἀπέναντί μας μετέωρη πάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα ἡ σιλουέττα μιᾶς γιγάντιας τετράπλευρης καὶ ἀπόλυτα κανονικῆς πυραμίδας! καὶ μάλιστα τρισδιάστατης! προβαλλόμενη πάνω στὴν ἀχλὺ τοῦ τοπίου γιὰ ἀρκετὰ λεπτὰ τῆς ὥρας. Τόσο ἀνάγλυφη καὶ πραγματικὴ, πού ἔκανε καὶ τοὺς πιὸ ἐπιμονοὺς ἀνάμεσά μας ἀρνητὲς τῆς «τεχνητῆς πυραμίδας», νὰ σταθοῦν μὲ ἀπορία καὶ θαυμασμό. Ποιὸς ἦ τὸ δημιουργὸς αὐτοῦ τὸ ἔργο... ποῖο εἶναι τὸ μήνυμα τῆς πυραμίδας;

Γρήγορα ὁ ἥλιος ὑψώθηκε στὸν ὀρίζοντα, τὸ τοπίο πῆρε τὴν συνηθισμένη του ὄψη καὶ ἡ θερμοκρασία ἄρχισε ν' ἀνεβαίνει κατακορυφα. Ἀρχίσαμε τὴν κατάβαση – καὶ σ' αὐτὸ συμφωνοῦν καὶ οἱ ἐμπειροὶ ὀρειβάτες –, μιὰ κατάβαση δυσκολότερη ἀπὸ τὴν ἀνάβαση. Περνώντας ἀπὸ τὶς «Πόρτες» αὐτὴ τὴ φορὰ, γιὰ νὰ φύγουμε, εἶχαμε τὴν αἴσθηση, ὅτι περνοῦμε τὴν πύλη πού χωρίζει τὸν ἱερό καὶ μυστηριακὸ τόπο τῆς πυραμίδας ἀπὸ τὸν ἄχαρο κόσμο τῆς καθημερινότητος. Νοιώθαμε, ὅτι εἶχαμε δεχθεῖ μιὰ μύηση, καὶ τώρα τὸ ἱερὸ ἀσφάλιζε τὶς θύρες του καὶ ἐκλείνε καὶ πάλι μέσα του τὸ μυστικὸ. Μυστικὸ, πού αἰῶνες τώρα φυλάει καὶ ἀποκαλύπτει μόνο σ' ἐκείνους πού γνωρίζουν νὰ τὸ ἐπισκέπτονται μὲ σεβασμὸ, ὁραματισμὸ καὶ κατανύξη.

Ἡ κάθοδός μας συμπληρώθηκε μὲ τὴ συγκομιδὴ τῆς μέντας καὶ τοῦ περίφημου τσαγιοῦ τοῦ Ταῦγετο. Λιτὰ καὶ σεμνὰ ἐνθύμια αὐτοῦ τοῦ ὁδοπορικοῦ στὸν Ταῦγετο, πού στέκει ἐκεῖ αἰώνιος, ἀγέρωχος, γεμάτος ἀπὸ τὴν σοφία τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν ὑπερφάνεια τῶν Ἑλλήνων, πρόθυμος νὰ φιλοξενήσει καὶ νὰ διδάξει τὸν ἐπισκέπτη πού τὸν προσεγγίζει μὲ σεβασμὸ, ἀλλὰ κι ἐτοιμος νὰ κατακηρηνίσει ὅποιον ἀποπειραθεῖ νὰ τὸν βεδηλώσει.

Μὲ πολλὴ ἐκτίμηση

Δέσποινα Κληρονόμου-Τορτορέλη

Περσιτέρι

ΚΩΝ. Β. ΚΟΥΤΡΟΥΒΕΛΗΣ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ: Παρελθόν, παρόν, δέον

1. ΓΕΝΙΚΑ

Σήμερα οί γονείς, τὸ συγγενικὸ καὶ τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον, ἡ γειτονιά, ἡ παιδική χαρὰ καὶ οἱ κάθε εἶδους κοινωνικὲς σχέσεις μᾶς μαθαίνουν νὰ μιᾶμε χωρὶς γραμματικούς κανόνες καὶ συντακτικό. "Ολοὶ αὐτοὶ ποὺ μᾶς περιβάλλουν, κάθε φορὰ μᾶς ἐξηγοῦν κατὰ τὴν νηπιακὴ καὶ τὴν προσχολικὴ περίοδο τῆς ζωῆς μας, γιὰ ὅ,τι γίνεται γύρω μας, ἀνάλογα μὲ τὶς γνώσεις καὶ τὴν πείρα ποὺ ἔχει ὁ καθένας τους. Ἀλλὰ ἐὰν ἡ μάθηση καὶ ἡ παιδεία τῆς κάθε νέας γενεᾶς περιωρίζοντο σ' αὐτὰ καὶ μόνο, τότε ὁ ἄνθρωπος θὰ εἶχε μείνει στὴν ἐμπειρικὴ μόρφωση τοῦ σπηλαίου. Σήμερα ὁ ἄνθρωπος ἔχει ξεφύγει ἀπὸ τὴν περίοδο ἐκείνῃ τῆς παρουσίας του ἐπάνω στὴ Γῆ καὶ ἔχει φτιάξει ἓνα πολιτισμένο κόσμον, μέσα στὸν ὁποῖο ὁ νέος πρέπει νὰ μορφώνεται συνεχῶς. Γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸν δὲν ἐπαρκεῖ τὸ παραπάνω περιβάλλον, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὁδηγηθῇ μαζὶ μὲ τοὺς συνομηλίκους του στὸ σχολεῖο, γιὰ νὰ «μάθῃ γράμματα» καὶ νὰ πλουτίσῃ τὸ μυαλό του μὲ γνώσεις.

Τὸ σχολεῖο εἶναι ἐπιφορτισμένο ἀπὸ τὴν σημερινὴ πολιτεία, τὸ κράτος, νὰ μεταφέρῃ διὰ τῶν διδασκάλων τῆς κάθε βαθμίδος στὸν νοῦ τῶν παιδιῶν ἐκτὸς τῆς ἀναγνώσεως, τῆς γραφῆς καὶ τῶν ἀριθμητικῶν πράξεων γνώσεις, πολλὲς γνώσεις, προκειμένου νὰ καταταγοῦν στὰ ἐνεργὰ μέλη τῆς κοινωνίας ὡς τίμιοι, ἀγαθοὶ καὶ χρήσιμοι πολῖτες. Ἐνεκα τούτου τὸ σχολεῖο ἔχει διαιρεθῇ σὲ διάφορες βαθμίδες, οἱ ὁποῖες παρέχουν ἓνα συγκεκριμένο φάσμα μορφώσεως τοῦ νέου. Ἡ πρώτη βαθμίδα ἀποτελεῖ τὸ στάδιο τῆς ὑποχρεωτικῆς παιδείας καὶ διαρκεῖ ἐννέα συνολικὰ χρόνια, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν πέμπτου ἢ ἔκτου χρόνου τῆς ἡλικίας τοῦ παιδιοῦ. Μὲ τὸ δεδομένο ὅτι τὸ στάδιο αὐτὸ τῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι ὑποχρεωτικὸ γιὰ ὅλα τὰ μέλη τῆς κάθε νέας γενεᾶς, θὰ ἔπρεπε ἓνας νέος τελειώνοντάς το νὰ διαθέτῃ ἓνα ποσὸν γνώσεων ἱκανό, γιὰ νὰ λύνῃ τὰ καθημερινὰ του προβλήματα καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ διακρίνῃ τὸ δίκαιο ἀπὸ τὸ ἀδίκον. Καὶ ὅλα αὐτὰ, γιὰ νὰ διαμορφώσῃ τὸ προσωπικὸ δάθρο τῆς ἀρετῆς του, τὴν ὁποία θ' ἀκολουθῇ σὲ δλόκληρῃ τὴν πορεία τῆς ζωῆς του.

Γιὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ὁ σκοπὸς αὐτός, ὁ νέος ὑφίσταται ἀπὸ τὰ πρῶτα δήματα τῆς ζωῆς του τὴν ἀνε-

Σχόλια γιὰ τὰ σχολεῖα

Μιὰ ἀκόμη σχολικὴ χρονιά ἔχει φθάσει στὸ τέλος τῆς. Οἱ δάσκαλοι καὶ οἱ καθηγητές, οἱ πνευματικοί, ὑποτίθεται, καθοδηγητὲς τῶν μαθητῶν, ἐγκατέλειψαν τοὺς ἄχαρους σχολικοὺς χώρους μὲ πολλὴ ἀνακούφιση καὶ μεγάλους προβληματισμούς. Ἀνακουφισμένοι ἔφυγαν οἱ ἐκπαιδευτικοὶ στὸ σύνολό τους, γιὰτὶ ἐγκατέλειψαν τοὺς ἄθλιους αὐτοὺς χώρους καὶ σταματοῦν –γιὰ ἓνα μικρὸ ἔστω διάστημα– νὰ παίζουν τὸ ρόλο τοῦ ἀποπροσανατολιστοῦ, τοῦ παραπληροφορητοῦ καὶ διαστροφέως τῶν ψυχῶν τῶν νέων διὰ τῆς γνωστῆς μεθόδου τοῦ ἐγκλεισμοῦ καὶ τῆς ἐνστάλαξης. Προβληματισμένοι ἔφυγαν οἱ πιὸ συνειδητοποιημένοι γιὰ τὸ κατὰ πόσον πρέπει νὰ ἐπιτελοῦν τὸ καθήκον τους, ἐφαρμόζοντας τοὺς πολιτειακοὺς νόμους, τὰ προγράμματα καὶ τὶς ὑποδείξεις τοῦ ψευδεπίγραφου «Υπουργείου Παιδείας», ποὺ ἐκπορεύονται ἀπ' τοὺς δεινοὺς φοινικιστὲς, οἱ ὁποῖοι, κρυμμένοι στὰ ἄδοντα τῶν ἀδύτων, ἀπεργάζονται τὴν ἠθικο-πνευματικὴν κάμψη καὶ τὸν ἀφελληνισμό τῶν Ἑλληνοπαίδων διὰ τῶν ἐξαπατητικῶν καὶ ἀποπροσανατολιστικῶν δογμάτων τους.

Ἀλήθεια, ποιὲς ἐπιστημονικὲς ἀλήθειες διδάχτηκαν τὰ Ἑλληνόπουλα κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος ποὺ πέρασε; Ποιὲς δεξιότητες καὶ ἱκανότητες ἀπέκτησαν στὰ σχολικὰ θρανία; Ποιὰ ἦσαν τὰ πρότυπα, ποὺ οἱ δάσκαλοι καὶ οἱ καθηγητὲς –κατὰ διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου Ἑθνικῆς (;) Παιδείας ἀσφαλῶς– τοὺς ἔδωσαν; Τὰ Ἑλληνόπουλα δομαρδίστηκαν καὶ ἐφέτος, ὅπως καὶ ὅλες τὶς προηγούμενες χρονιές, μ' ὅλα τὰ ἐξ-ουσιαστικὰ δόγματα καὶ δέχτηκαν

ξάρτητη άτομική ανατροφή της οικογενείας του, την ιδιόμορφη ένδοικογενειακή προσωπική αγωγή και την προγραμματισμένη σχολική εκπαίδευση. Είναι ικανές αυτές οι τρεις μορφές εκπαίδευσης του ατόμου να επιτύχουν τον σκοπό που έτεθη στην προηγούμενη παράγραφο; Δυστυχώς όχι.

Πέραν της υποχρεωτικής παιδείας ή μορφώσεως του νέου υπάρχουν και τα στάδια της προαιρετικής, κατά ένα λόγον, παιδείας. Το πρώτο στάδιο καλύπτεται από το Λύκειο, το οποίο είναι υποχρεωμένο να δώσει στους μαθητές του ένα ποσόν γνώσεων, που θα τους καταστήσει ικανούς ν' αντεπεξέλθουν στις εξετάσεις των Ἀνωτάτων Σχολών και να δυνηθούν πιο εύκολα να παρακολουθήσουν τις ειδικευμένες σπουδές των Πανεπιστημιακών Σχολών. Βέβαια το στάδιο αυτό το παρακολουθούν και μαθητές, οι οποίοι δεν σκέπτονται τις περαιτέρω σπουδές, αλλά επιθυμούν να συμπληρώσουν ένα στάδιο μορφώσεως μεγαλύτερο της υποχρεωτικής παιδείας. Είναι ικανό το στάδιο αυτό της μορφώσεως του νέου ανθρώπου στο Λύκειο να του δώσει περισσότερες και ανώτερες γνώσεις εκείνων που άφομοίωσε, αν άφομοίωσε, στο στάδιο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης; Ἐργαίει για όλους; Μάλλον όχι.

Μέχρις εδώ ο νέος άνθρωπος έχει ήδη συμπληρώσει τα πρώτα δεκαοκτώ χρόνια της ζωής του και με την παιδεία που του παρέχεται δεν έχει κατορθώσει να διαμορφώσει στην ψυχή του και στο νοῦ του το προσωπικό βάθος της ἀρετῆς του. Μήπως όμως στο διάστημα τώσων χρόνων ἐπέτυχαν ὅλοι οἱ εκπαιδευόμενοι νέοι να πλουτίσουν το λεξιλόγιο της ἐκφράσεώς τους σὲ τέτοιο βαθμό, ὥστε να εἶναι ικανοὶ νὰ διατυπώνουν ἀνετα προφορικὰ καὶ γραπτὰ τὰ διανοήματα τῶν γνώσεών τους με σαφήνεια καὶ πληρότητα; Δυστυχῶς μᾶλλον όχι.

...

«Συνυπεύθυνοι» της παιδείας καὶ μορφώσεως τῶν Ἑλληνοπαίδων εἶναι:

1. Οἱ ἴδιοι οἱ μαθητευόμενοι.
2. Οἱ γονεῖς καὶ οἱ κηδεμόνες των.
3. Οἱ νηπιαγωγοί, διδάσκαλοι καὶ καθηγητές μέσης καὶ ἀνωτάτης παιδείας.
4. Τὸ Ὑπουργεῖο Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, ὅπως εἶναι ὁ πλήρης τίτλος του.

Τὸ πῶς πρέπει νὰ ἐκπληρώσουν ὁ καθένας τῶν ὑπευθύνων τὸ ἀνάλογο μερίδιό της εὐθύνης του τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔλαβε τὸν κόπο νὰ τὸ καθορίσῃ. Τὸ ἄφησε ἐλεύθερο,

καταιγισμό ψευδῶν πληροφοριῶν καὶ ἀμφιδόλου χρησιμότητος γνώσεων: Διδάχτηκαν, ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἦσαν αὐτόχθονες ἀλλ' ἐπὶ λυδές, «Ἰνδοευρωπαῖοι», φθασμένοι ἀπὸ τὸ Βορρᾶ. Αὐτὸ μαρτυρεῖ ἡ γλῶσσα τους, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἀνθύπαρκτη καὶ αὐτοτελής ἀλλὰ παρακλάδι τῆς «Ἰνδοευρωπαϊκῆς ὁμογλωσσίας». Τὸ γεγονός ὅτι τὰ ἀρχαιολογικά, ἀνθρωπολογικά, γλωσσολογικά καὶ γεωλογικά δεδομένα δοῶν περὶ τοῦ ἀντιθέτου καὶ ἀποδεικνύουν τοὺς μὲν Ἕλληνες αὐτόχθονες, τοὺς δὲ «Ἰνδοευρωπαῖους» ἀνύπαρκτον λαὸν, λαὸ φάντασμα, οὐδόλως πτοεῖ τὰ φαντάσματα τῶν Ἰνδοευρωπαίστων. Οἱ μαθητές ὥστόσο καλοῦνται νὰ λύσουν τὸ αἶνιγμα, πῶς γίνεται αὐτοὶ «νὰ ζοῦν καὶ νὰ ἐλπίζουν» (Καρτεσιανὰ), ἀφοῦ οἱ πρόγονοί τους εἶναι ἀνύπαρκτοι...

Διδάχτηκαν, ὅτι οἱ πρόγονοί τους σὰν ἐπὶ λυδές κατάγονται ἀπ' τὸν Ἀβραάμ. Στὰ σχολικὰ ἐγχειρίδια φιλοξενοῦνται ὡς ἀδιάφενστα τεκμήρια οἱ ἐπιστολὲς τοῦ βασιλιᾶ τῆς Σπαρτῆς Δαρείου (!), ὁ ὁποῖος «βεβαιώνει τοῦ λόγου τὸ ἀληθές». Αὐτὸ γνωρίζοντας ὁ Σπαρτιάτης βασιλεὺς Δαρεῖος ζητοῦσε ἱκετευτικὰ τὴ φιλία τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀβραάμ, οἱ ὁποῖοι ὥστόσο τοῦ τὴν παρέσχον μὲν πολὺ σκεπτικισμό καὶ πολλὰ ἐπιφυλάξεις... Αὐτὸν τὸ Δαρεῖο, θαρρῶ, μμουμενος κι ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, ἔπαθε δισκοπάθεια, ζητώντας γονυκλινῆς τὶς ἐνλογίες τοῦ ἐκπρόσωπου τοῦ Γαχδέ, προκειμένου νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἀσία. Ἡ εἰκόνα, πὺν φιλοξενεῖται στὰ σχολικὰ ἐγχειρίδια, δὲν ἀφήνει περιθώρια ἀμφισβήτησης. Τοιοῦτοτρόπως τὰ Ἑλληνόπουλα πληροφοροῦνται μὲ τὸν καλύτερο τρόπο τόσο τὰ περὶ τῆς καταγωγῆς τους –ἀπαραίτητο στοιχεῖο γιὰ τὴν αὐτογνωσίαν τους– ὅσο καὶ περὶ τοῦ δέοντός τους, τὸ ὁποῖο ἐπιτάσσει γονυκλισίαις, ὑποκλίσεις καὶ προπαντὸς ὑποταγὴν στὴ Σιών ἢ στὸ διεθνὲ ἐξ-

για να μην νοιώθουν οι συνυπεύθυνοι «καταπιεσμένοι και χωρίς άτομικά δικαιώματα». Έχουν όμως ασχοληθεί με το θέμα αυτό πάρα πολύ οι αρχαίοι Έλληνες σοφοί και συγγραφείς, και οι απόψεις τους, όπως καταχωρούνται στη συνέχεια, θα φανούν πολύ χρήσιμες και στην σημερινή εποχή, αν ληφθούν σοβαρά υπ' όψιν από τους σημερινούς συνυπεύθυνους της παιδείας.

2. ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΥΟΜΕΝΟΙ

Πρώτοι υπεύθυνοι εκ των συνυπευθύνων είναι οι έχοντες «ανάγκη» ή «δικαίωμα» ή «ύποχρέωση» αγωγής και μορφώσεως κατά τās επιταγās του Συντάγματος τής Ελλάδος. Και αυτοί είναι τὰ παιδιά τών Ἑλλήνων και τὰ παιδιά ὅσων ξένων ζοῦν στήν Ἑλλάδα, δηλαδή ὅλοι οἱ νέοι ἄνθρωποι, πού κατατάσσονται στήν κατηγορία τών «μαθητευομένων». Γι' αὐτούς ὁ Πλάτων στοὺς *Νόμους* (μετ. Κ. Ζάμπα, ἐκδ. Γ. Φέξη, σελ. 41) γράφει: «ἡ πρώτη αἴσθησις τῶν παιδιῶν εἶναι ἡ χαρὰ καὶ ἡ λύπη, καὶ αὐτὰ εἶναι τὰ αἰσθήματα, μετὰ τὰ ὁποῖα εἰσέρχεται στήν ψυχὴ τῶν παιδιῶν ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία. Τὸ δέβαιον ὅμως εἶναι, ὅτι ὁ ἄνθρωπος γίνεται τέλειος, ὅταν ἀποκτήσῃ αὐτὰ καὶ ὅσα ἀγαθὰ ὑπάρχουν σ' αὐτὰ. Θεωρῶ λοιπὸν τὴν ἐκπαίδευσιν ὡς τὴν πρώτην ἀρετὴν, ἡ ὁποία πρέπει νὰ εἰσέλθῃ στήν ψυχὴν τῶν παιδιῶν. Ἡ χαρὰ καὶ ἡ φιλία καὶ ἡ λύπη καὶ τὸ μῖσος, ἂν εἰσέλθουν σωστά στὶς ψυχὰς τῶν παιδιῶν, τὰ ὁποῖα (λόγω τῆς ἡλικίας τους) δὲν μποροῦν νὰ ἀποδώσουν σωστά τὸν λόγον (καὶ τὴν αἰτίαν) καὶ ἂν, ἀφοῦ φθάσουν στήν περίοδο (τῆς ἡλικίας) πού θὰ ἔχουν τὸν λόγο, συμφωνήσουν δι' αὐτὸ ὅτι ἐξασκήθηκαν (διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως) στὰ σωστά ἦθη, αὕτη ἡ συμφωνία τους στὸ σύνολό της εἶναι ἡ ἀρετὴ (τὴν ὁποῖαν ἀπέκτησαν διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως)». Ἀρα ἡ παιδεία εἶναι τὸ ἐπίκτητο ἀγαθόν, πού ἀποδίδει στήν ἀρετὴ, ὅταν τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ συναισθήματα καλλιεργηθοῦν καὶ εἰσχωρήσουν στὶς ψυχὰς τῶν νέων ἀνθρώπων μὲ ἓνα σωστὸ τρόπο, τὸν ὁποῖο καθορίζει ἡ πολιτεία διὰ τοῦ Συντάγματός της.

Στὴν Πολιτεία του ὁ Πλάτων (μετ. Ι.Ν. Γρυπάρη, ἐκδ. Γ. Φέξη, 1911, σελ. 72) καθορίζει, ὅτι: «οἱ ἐκπαιδευόμενοι πέραν τῶν σωματικῶν προτερημάτων καὶ τῆς εὐγενείας τῶν αἰσθημάτων πρέπει νὰ ἔχουν τὴν ἀναγκαίαν ἀγχίνον (εὐθυΐαν) γιὰ τὴν σπουδὴν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τὴν εὐκολίαν νὰ μαθαίνουν. Διότι πολλὸν περισσότερον κορυάζονται οἱ ψυχὰς (ὁ νοῦς) ἀπὸ τὴς δυσκολίας τῶν ἀφηρημένων ἐπιστημῶν παρὰ ἀπὸ τῶν κόπων τῆς γυμναστικῆς. Ἐπειδὴ ὁ κόπος αὐτὸς ἀνήκει ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο στήν ψυχὴ (στὸν νοῦ) καὶ δὲν τὸν συμμερίζεται καὶ μετὰ τοῦ σώματος. Ἀκόμη

ονσιασμό, ἂν προτιμᾷτε.

Διδάχτηκαν, ὅτι τὸ ἑλληνικὸ ἀλφάβητο εἶναι φοινικικῆς προελεύσεως. Οἱ «εὐεργέτες» τῆς ἀνθρωπότητος Φοῖνικες δὲν λησμόνησαν καὶ τοὺς Ἕλληνες –οἱ ὁποῖοι, «ἂν καὶ λαὸς εὐφυῆς ἐν πᾶσι, διέμενον βεβηθισμένοι ἐν τυφλότητι, ἄμοιροι καὶ ἄγευστοι ὄντες τῶν θείων εὐεργετημάτων» τοῦ Γιαχδέ–, ἀλλὰ τοὺς χάρισαν ἓνα ἀλφάβητο, ἔτσι γιὰ νὰ κάνουν τὴ δουλειὰ τους. Τὸ γεγονός ὅτι οἱ Φοῖνικες –«ἄνδρες τρώκται, πολλὰ ἀπατήλια εἰδότες»– ὑπῆρξαν ὁ πῶ ἀντιπνευματικὸς καὶ ἀντιπολιτιστικὸς λαὸς τοῦ κόσμου ἀποκρύπτεται ἐπιμελῶς ἀπ' τοὺς δύσμοιρους μαθητῆς, οἱ ὁποῖοι συνηθίζουν νὰ θαυμάζουν τοὺς πολιτισμοποιούς Φοῖνικες. Ὅτι προέχει εἶναι, νὰ ἐθισθοῦν τὰ παιδιά στὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀπάτη καὶ –γιατὶ δχι– στὸ «φοινικίζειν» (= ἀσελεγεῖν παρὰ φύσιν), οὕτως ὥστε ἀσφαλτὰ νὰ ἀφανισθοῦν τόσο ὡς Ἕλληνες ὅσο καὶ ὡς ἄνθρωποι.

Διδάχτηκαν, ὅτι τ' ἀριθμητικὰ στοιχεῖα πού χρησιμοποιοῦν –οἱ πυθαγόρειοι ἀριθμοί– ἀποτελοῦν ἐπινόηση τῶν Ἰνδῶν ἢ Ἀράβων, ὅτι ἡ ἀστρονομία εἶναι βαβυλωνιακὴ, ἡ φυσικὴ χαλδαϊκὴ, ἡ ἱστορία αἰγυπτιακὴ ὅτι τὸν τροχὸ ἐφεῦρον οἱ Ἀσσύριοι, τὴν τροχαλίαν οἱ Πέρσες, τὴν σφήνα οἱ Ἰνδοί, τὴν σκαπάνη οἱ Πάρθοι κ.ο.κ. Ὅσον ἀφορᾷ στοὺς Ἕλληνες, αὐτοὶ μόνο δανεικὰ ἐλάμβαναν, ξαπλωμένοι ὑπὸ τὴν βαθεῖαν σκιὰν τῶν πλατάνων. Δὲν ἔχουν λοιπὸν τίποτε νὰ καυχηθοῦν γιὰ τοὺς προγόνους τους, οὔτε φυσικὰ καὶ νὰ ἐμπιστεύονται τὸν ἑαυτό τους, τέκνα καθὼς εἶναι τοιοῦτων προγόνων. Ἡ θέσι τους εἶναι νὰ παραμένουν οὐραγοὶ σὲ ὅλα καὶ νὰ μὴν ζητοῦνε πρωτιές.

Τὰ Ἑλληνόπουλα ἔλαβαν ἀσφαλῶς καὶ κατὰ τὸ σχολικὸ ἔτος πού πέρασε τὰ πρότυπα

ἐκτὸς τούτων (οἱ ἐκπαιδευόμενοι) πρέπει νὰ ἔχουν ἰσχυρὰν θέλησιν καὶ φιλοπονίαν σὲ ὅλα. Ἀλλιωὺς πῶς νομίζεις ὅτι θὰ συγκατετίθετο ὁ ἐκπαιδευόμενος ἐκτὸς τῶν ἄλλων σωματικῶν ἐργασιῶν νὰ ἐπιβαρύνεται καὶ μὲ τὴν μελέτην καὶ πνευματικὴν ἐργασίαν, ἐὰν δὲν ἦτο τελειότατα προικισμένος ἀπὸ τὴν φύσιν;».

Ἡ πολιτεία τοῦ σήμερα παρέχει στοὺς νέους τὸ «ὑποχρεωτικὸ δικαίωμα» μέσα σὲ ἑννέα χρόνια νὰ μάθουν τίς ἐμπειρίες τῶν προηγουμένων γενεῶν καὶ ὅ,τι αὐτὲς ἐδίδαξαν στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, ἀφοῦ ἡ γνώση πηγάζει ἐκ τοῦ παρελθόντος. Οἱ συλλογισμοί, οἱ διαλογισμοὶ καὶ οἱ ἐμπειρίες τῶν προγόνων κατασταλάζουν στὸ πηγᾶδι τῆς ἐθνικῆς ὑπάρξεως, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ὁ νέος ἄνθρωπος καλεῖται νὰ ἀντλήσῃ ὅ,τι μπορεῖ περισσότερο. Ἀντὶ τούτου, καθὼς λέγει ὁ Πλάτων στοὺς *Νόμους* (βιβλ. Ε', σελ. 144): «μόλις τὸ παιδί γίνῃ ἄνθρωπος, νομίζει πάντοτε (σὲ ὅλους τοὺς αἰῶνες), ὅτι εἶναι ἱκανὸς νὰ γνωρίζῃ τὰ πάντα καὶ νομίζει ὅτι τιμᾷ (καὶ ἱκανοποιεῖ) τὴν ψυχὴν του, ὅταν τὴν ἐπαινεῖ καὶ γιὰ τὴν περιποιηθῇ, τῆς ἐπιτρέπει νὰ κάνῃ ὅ,τι θέλει. Ἀλλὰ ὅσα εἶπαμε μέχρι τώρα ἀπέδειξαν, ὅτι, ὅταν κάμνῃ αὐτὰ, βλάπτει τὴν ψυχὴν του (τὸ νοῦ του) καὶ δὲν τὴν τιμᾷ (ὅπως νομίζει)». Πότε ὅμως τὸ παιδί γίνετα ἄνθρωπος; Σὲ ἡλικία 18 ἐτῶν, ὅταν ἀποκτᾷ τὸ δικαίωμα νὰ ψηφίζῃ, ἢ σὲ ἡλικία 25 ἐτῶν, ὅταν ἀποκτᾷ καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγεται; Ἄνθρωπος γίνετα ἀπὸ τὴν στιγμήν ποῦ θὰ γεννηθῇ, καὶ οἱ παραπάνω τάσεις του ἐκδηλώνονται καὶ πρὶν ἀπὸ τίς ἀναφερόμενες ἡλικίες ἀκόμη καὶ σήμερα.

Ἡ πορεία τοῦ παιδιοῦ πρὸς τὴν ἐνηλικίωση περνáει ἀπὸ πολλὰ στάδια καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ ξεκινήματος περιγράφεται ἀπὸ τὸν Πλάτωνα στὸ βιβλ. Ζ', σελ. 31 τῶν *Νόμων*, ὅπου λέγει: «ὅταν ἔλθῃ ἡ ἡμέρα, τὰ παιδιά πρέπει νὰ πηγαίνουν στὰ σχολεῖα. Τὰ παιδιά ὅμως ἀπ' ὅλα τὰ θηρία εἶναι τὰ πλέον δυσκολομεταχειρίσιμα. Διότι, ἐν ὅσῳ ἀκόμη ἡ πηγὴ τῆς φρονήσεώς τους (τῆς σκέψεως) δὲν εἶναι κατηρτισμένη, γίνονται ἐπικίνδυνα καὶ σφοδρὰ καὶ ἀγερωχότερα ἀπ' ὅλα τὰ ζῶα. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ δεσμεύονται μὲ πολλὰ δεσμὰ ὡς εἶδη χαλινῶν κατὰ πρῶτον, ὅταν ἀποχωρίζονται ἀπὸ τίς τροφούς καὶ τίς μητέρας τους, ὑπὸ τῶν παιδονόμων μὲ παιγνίδια χάριν τῆς ἀνηλικιότητός τους καὶ ἔπειτα ὑπὸ τῶν διδασκόντων ὅτιδήποτε σ' αὐτὰ, καὶ ὑπὸ τῶν μαθημάτων τους, ὡς ἐλεύθερα ἄτομα».

«Τὰ δεσμὰ τῶν παιδιῶν» στὰ πρῶτα δῆματα τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς ἀγωγῆς τους ἐκπροσωποῦνται ἀπὸ τὴν μητέρα καὶ τὴν τροφόν. Ἀκολουθοῦν τὰ δεσμὰ τοῦ «παιδονόμου» μὲ τὴν σημερινή

τους. Βέβαια δὲν ἦσαν ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεύς, ὁ Ἰάσων ἢ ὁ Μιλιτιάδης, ὁ Λεωνίδας, ὁ Θεμιστοκλῆς ἢ ὁ Ἡράκλειτος, ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης. Τὰ Ἑλληνόπουλα διδάχτηκαν τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ζωὴ καὶ τ' ἀθλήματα τοῦ Σαμουήλ, τοῦ ἁγίου Βαρβάρου καὶ προπαντὸς τοῦ Δρίμακου. Ὁ βαρβαρικῆς καταγωγῆς λήσταρχος, ὁ δουλαγωγός, ὁ παραχαράκτης σταθμῶν καὶ νομισμάτων, ὁ ἐκδιστὴς καὶ κίναιδος κρῖθηκε ἀπ' τοὺς φοινικιστὲς τοῦ Υ.Π.Ε.Π.Θ. κατὰλληλο πρότυπο γιὰ τοὺς μαθητὲς καὶ δοῖκε φιλοξενία στὰ σχολικὰ ἐγχειρίδια. Ὅ,τι προέχει λοιπὸν γιὰ τοὺς φοινικιστὲς εἶναι, νὰ καταστοῦν τὰ Ἑλληνόπουλα «Δρίμακοι», ὥστε νὰ δικαιώσουν τὴν ὑπαρξὴ τῶν ἐξουσιαστῶν.

Ἀσφαλῶς ἀπέκτησαν ἱκανότητες ζηλευτὲς καὶ μοναδικὲς δεξιότητες στὰ ἔδρανά τους. Ἐμαθαν γιὰ παράδειγμα, νὰ παπαγαλίζουν ὅσα ἐπιβάλλει τὸ πρόγραμμα, νὰ ψευδολογοῦν ἀνευθρόιστα στοὺς δασκάλους τους, νὰ «κλέδουν» κατὰ τίς ἐξετάσεις, νὰ ὑποδύονται τοὺς ἀσθενεῖς, ὥστε νὰ φεῖγον κατὰ τίς ὥρες τῶν προφορικῶν ἐξετάσεων, νὰ κραυγάζουν ὑπὸ μορφὴν ποιημάτων συνθήματα, νὰ φανατίζονται... Εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον τὸ θέαμα τῆς συνάντησης τῶν μαθητῶν ὁὐδὲ διαφορετικῶν σχολείων: Τὰ μελωδικὰ δίστιχα ἀκολουθοῦνται ἀπὸ ὕβρεις καὶ ἐκείνες ἀπὸ γρονθοκοπήματα ἔτσι, ὥστε σοὺ δίδουν τὴν ἐντύπωση, ὅτι πρόκειται περὶ «Βορείων» καὶ «Νοτίων».

Οἱ κραυγές, ποῦ γίναν ἀφορμὴ νὰ γραφοῦν οἱ ἀράδες ἐτοῦτες, δὲν ὠφείλοντο σὲ «κακὸ συναπάντημα». Ἐπρόκειτο περὶ τῆς καθιερωμένης τελετῆς ἐπὶ τῇ λήξει τῶν μαθημάτων, ποῦ, ὡς γνωστὸν, συνοδεύεται μὲ τὸ κάψιμο τῶν σχολικῶν ἐγχειριδίων. Τὸ δίστιχο ποῦ τραγουδοῦσαν, ἀκουγόταν εὐκρινῶς: «Σχολεῖο ποῦ φωτίζει, εἴν' αὐτὸ ποῦ καίγεται!»!

Πάν-Αἶολος

έννοια του νηπιαγωγού. Διότι, όπως λέγει ο Πλάτων (*Νόμοι*, βιβλ. Β', σελ. 44): «*ἡ πρώτη ἐκπαίδευση τῶν παιδιῶν γίνεται μετὰ τὰς Μοῦσας καὶ τὸν Ἀπόλλωνα*». Δηλαδή παιγνίδια και τραγούδια. Ἡ μέθοδος τοῦ Πλάτωνος, ἡ ὁποία ἐφαρμόζεται πρὶν ἀπὸ 2500 χρόνια, ἐξακολουθεῖ νὰ χρησιμοποιοῦται ἀκόμη καὶ σήμερα, ἀποδεικνύοντας σὲ κάθε ἀφελῇ ἢ καὶ ἐμπαθεῖ, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι μας πρόγονοι εἶχαν σπουδάσει ἀκόμη καὶ τοὺς τρόπους ἀγωγῆς τῶν νηπίων τους. Στὴν συνέχεια ἐρχεται «σὰν δεσμώτης τῶν παιδιῶν» ὁ δάσκαλος οἰουδήποτε μαθήματος. Τέλος ἡ μελέτη τῶν μαθημάτων τους ἀποτελεῖ ἀκόμη ἓνα δεσμώτη τῶν παιδιῶν, ἡ ὁποία διαρκεῖ καθ' ὅλο τὸ διάστημα τῶν τριῶν πρώτων σταδίων τῆς ζωῆς τους, ποὺ εἶναι ἡ νηπιακή, ἡ παιδική καὶ ἡ ἐφηβική ἡλικία.

Ὅμως, γιὰ ν' ἀποτελῇ ἡ μητέρα, ἡ τροφός, ὁ παιδονόμος, ὁ δάσκαλος καὶ τὰ πρὸς μελέτην μαθήματα «δεσμώτην τῶν ἀγρίων θηρίων», σημαίνει, ὅτι ὅλοι αὐτοὶ οἱ δεσμῶτες ἀπὸ κοινοῦ καὶ μετὰ κάποιο πρόγραμμα παρακολουθοῦσαν καὶ ἤλεγχαν τὶς ἐκδηλώσεις καὶ τὶς ἐνέργειες τῶν θηρίων καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας. Διότι ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη στὰ *Πολιτικά* (Ζέμπ., *Ὁ βίος τοῦ Ἀριστοτέλη*, σελ. 70) μαθαίνουμε: «*εἶναι πολὺ σαφές, ὅτι πρέπει κανεὶς νὰ ἐκπαιδεύῃ τοὺς νέους ὅχι μὲ ἀπλὴ διασκέδαση, ἐπειδὴ ἡ μάθησις δὲν εἶναι παιγνίδι, ἀλλὰ σοβαρὸς κόπος... οἱ νέοι ἐξαιτίας τοῦ ἀνωριμίου τῆς ἡλικίας τους δὲν ὑποβάλλονται ἐκουσίως σὲ κανένα πρᾶγμα (κόπο), τὸ ὁποῖο δὲν τοὺς προκαλεῖ χαρά*».

Γιὰ νὰ ἐξημερωθοῦν τὰ «ἄγρια θηρία» τοῦ Πλάτωνος, χρειάζεται δεσμώτης, ὁ ὁποῖος στὴν ἀρχὴ ξεκινάει τὸ ἔργο τῆς διαπαιδαγωγήσεως τῆς ψυχῆς μετὰ τὰς Μοῦσας καὶ τὸν Ἀπόλλωνα. Γρήγορα ὁμως διαπιστώνεται, ὅτι ἡ ἀρχικὴ διασκεδαστικὴ παιδεία γίνεται κουραστικὴ καὶ ἀπαιτεῖ «*ἰσχυρὴ μνήμη, ἐπίμονη θέλησις καὶ φιλοπονία σὲ ὅλα*», ὅπως λέγει ὁ Πλάτων. Καὶ ἀφοῦ οἱ νέοι κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη «δὲν ὑποβάλλονται ἐθελοντικὰ σὲ κανένα κόπο», τί πρέπει νὰ κάνῃ ἓνας ἕκαστος τῶν ὑπευθύνων, ποὺ ἀναφέρθηκαν πρὶν ὅλα;

Ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς εἶναι, νὰ ἀφομοιώσῃ ἡ ψυχὴ τῶν νέων ὅλα τὰ διανοήματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐρεθίσουν τὰ ἐσωτερικὰ συναισθήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ εὐδοκίμησῃ ἡ ἀρετὴ, τόσον ἡ ἀτομικὴ ὅσο καὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Γιὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦτου πρέπει νὰ καταβληθῇ κόπος ἀπὸ τοὺς μαθητεύοντες. Διπλάσιος κόπος ἀπὸ τοὺς δασκάλους καὶ τριπλάσιος ἀπὸ τοὺς καθηγητές. Ἡ ἀγρυπνὴ παρακολούθησι καὶ τακτικὸς ἔλεγχος μαθητῶν καὶ διδασκόντων ἀπὸ τοὺς γονεῖς, οἱ ὁποῖοι στὸ κάτω-κάτω πληρώνουν γιὰ τὰ καλὰ καὶ γιὰ τὰ στραβά τῆς πολιτείας. Δυστυχῶς ἀντὶ τοῦτου ὅλοι οἱ ὑπεύθυνοι συναγωνίζονται, ποῖος θὰ προσφέρῃ τὸν λιγώτερο κόπο, παρ' ὅλο ποὺ εἶναι καταφανές, ὅτι οἱ νέοι ἔχουν πάντοτε τὰ ἴδια γνωρίσματα συμπεριφορᾶς καὶ ἀντιδράσεως. Σήμερα γονεῖς καὶ διδάσκοντες, γιὰ νὰ ἐλαφρώσουν τὸ φορτίο τῆς εὐθύνης τους, διακηρύσσουν τὴν ὠριμότητα τῶν νέων, παρ' ὅλες τὶς διαβεβαιώσεις τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ τοῦ ἀντιθέτου. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς προσφερομένης παιδείας στὰ Ἑλληνόπουλα εἶναι γνωστά: «*ἔχει τὰ χάλα της*». Τοῦτο ὅλοι τὸ ἀναγνωρίζομε καὶ ἀποδεχόμεθα, ὅτι ὅλοι φταίμε, πλην ἑνὸς ἐκάστου ἐξ ἡμῶν. Οἱ κάμπιες τῶν πενύκων τὴν ἀνοιξή, ὅταν πέφτουν στὸ χῶμα, ἢ μία ἀκολουθεῖ τὴν οὐρὰ τῆς προηγούμενης, ἀλλὰ καμμιὰ τους δὲν γνωρίζει, ποῦ πηγαίνουν. Εἶναι ἄλλωστε γνωστόν, ὅτι βαδίζουν πρὸς τὸ ἄγνωστο, ὅπως καὶ ἡ παιδεία τῶν Ἑλλήνων.

3. ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ

Οἱ γονεῖς κατὰ φυσικὴν συνέπειαν εἶναι οἱ πρῶτοι διδάσκαλοι τῶν παιδιῶν τους. Γι' αὐτὸ κατατάσσονται στὴν δευτέρα θέσιν συνυπευθυνότητος στὴν ἀνατροφή, ἀγωγή καὶ μόρφωση τῶν νέων ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους φέρουν στὴ ζωὴ. Δυστυχῶς ὁμως δὲν διαθέτουν ὅλοι τ' ἀναγκαῖα προσόντα καὶ στὸν ἴδιο βαθμὸ, γιὰ νὰ ἀποτελέσουν τὸν ἓνα καὶ μοναδικὸ διδάσκαλο τῶν παιδιῶν τους. Κατ' ἀνάγκην, ὅπως ἀπέδειξαν οἱ αἰῶνες, εἶναι ἀπαραίτητὴ ἡ κατασκευὴ σχολείων καὶ ἡ ἀποστολὴ τῶν παιδιῶν σ' αὐτὰ, ὅπου εἰδικευμένοι διδάσκαλοι ἀναλαμβάνουν τὴν εὐθύνη νὰ διδάξουν τὶς γενικὲς καὶ τὶς εἰδικὲς γνώσεις τους στὰ παιδιά σύμφωνα μετὰ κάποιο πρόγραμμα μαθημάτων.

Ἡ ἐνέργεια αὐτὴ δὲν ἔχει σὰν νόημα, ὅτι ἡ εὐθύνη τῆς μορφώσεως τῶν παιδιῶν φεύγει ἀπὸ τοὺς γονεῖς καὶ φορτώνεται ἐξ ὁλοκλήρου στὸν δάσκαλο καὶ στὸν καθηγητὴ. Κάθε ἄλλο. Ὁ Πλούταρχος στὸ βιβλίο του *Περὶ Παιδῶν Ἀγωγῆς* (μετ. Βικτ. Κρητικοῦ, ἐκδ. Πάπυρος 1975, παρ. 16, σελ. 73) λέγει περὶ τοῦτου, ὅτι: «*πολλὰς φορὰς κατηγορήσα ἐκείνους, ποὺ εἶχαν γίνῃ εἰσηγητὲς κακῶν συνηθειῶν, διότι, ἀφοῦ ἐπέβαλαν στὰ μικρὰ παιδιά παιδαγωγούς καὶ δασκάλους, ἔπειτα τὴν ὁρμὴν*

τῶν ἐφήδων ἄφησαν νὰ ἐξελιχθῇ χωρὶς περιορισμούς, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ φροντίζουν καὶ νὰ ἐπιτηροῦν τοὺς ἐφήδους περισσότερον τῶν μικρῶν παιδιῶν. Ποιὸς δὲν γνωρίζει, ὅτι τὰ σφάλματα τῶν παιδιῶν, ὅπως ἡ ἀδιαφορία πρὸς τοὺς παιδαγωγούς, ἡ παραπλάνηση καὶ ἡ ἀνυπακοή τῶν διδασκάλων, εἶναι μικρά καὶ εὐκολοθεράπευτα; Τὰ ἀδικήματα ὅμως τῶν νεανιζόντων (ἐφήδων) γίνονται πολλές φορές ὑπερβολικὰ καὶ φρικτά. Ὅπως π.χ. κατάχρηση φαγητοῦ καὶ ποτοῦ, καὶ κλοπὲς χρημάτων ἀπὸ τοὺς γονεῖς, καὶ τυχερὰ παιχνίδια, καὶ ἄσεμνα γλέντια, καὶ κραιπάλες, καὶ ἔρωτες παρθένων, καὶ μοιχεῖες μὲ παντρεμένες γυναῖκες κ.λπ. Λοιπὸν τίς ὁρμὲς αὐτὲς τῶν νεαρῶν θὰ πρέπει νὰ τίς περιορίζωμε μὲ μέτρα προνοίας καὶ νὰ τίς συγκρατοῦμε, διότι ἡ σφριγηλότης τῆς ἡλικίας αὐτῆς εἶναι ἀκόρεστος στὶς ἡδονὲς καὶ ἀνυπότακτος καὶ ἔχει ἀνάγκη χάλινου, εἰς τρόπον ὥστε ἐκεῖνοι πού θὰ παραμελήσουν νὰ δαμάσουν ἀποτελεσματικὰ τὴν ἡλικίαν αὐτήν, ἐπιτρέπουν στὴν τρέλλα νὰ διαπράττει παντὸς εἶδους παρεκτροπές. Οἱ φρόνιμοι γονεῖς στὴν περίοδο αὕτη περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην φορὰν πρέπει νὰ προσέχουν καὶ νὰ ἐπιτηροῦν ἀγρυπνὰ καὶ νὰ σωφρονίζουν τὰ νεαρὰ παιδιά μὲ συμβουλές, μὲ ἀπειλές, μὲ παρακλήσεις, μὲ ὑποσχέσεις καὶ νὰ προβάλλουν σ' αὐτὰ παραδείγματα ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἔνεκα τῆς φιληδονίας καὶ τῆς ἀσωτίας περιέπεσαν σὲ συμφορές, καὶ ἄλλων οἱ ὅποιοι μὲ τὴν ἐγκράτειά τους ἀπέκτησαν ἐπαινον καὶ ὑπόληψη, διότι τὰ θεμέλια τῆς ἀρετῆς εἶναι ἡ ἐλπίδα τῆς τιμῆς καὶ τῆς δόξας, καθὼς καὶ ὁ φόδος τῆς τιμωρίας».

Δὲν παραλείπει ὅμως ὁ Πλούταρχος στὴν παρ. 14 τοῦ ἀναφερθέντος βιβλίου του νὰ συμπληρώσῃ: «ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν αἰσχρολογίαν πρέπει νὰ προφυλάσσουν τὰ παιδιά τους οἱ γονεῖς. Γιατί, ὅπως λέγει καὶ ὁ Δημόκριτος, ὁ λόγος εἶναι ἡ σκιά τοῦ ἔργου. Ἐπειτα πρέπει νὰ τὰ προετοιμάσουν, γιὰ νὰ εἶναι κοινωνικὰ καὶ καταδεκτικὰ. Γιατί, ὅπως ἡ μὴ συμμετοχὴ στὰ ἥθη εἶναι ἀξιωματικός, ἔτσι καὶ τὰ παιδιά δὲν προκαλοῦν μίση, ἐὰν συναινοῦν στὶς συζητήσεις καὶ δὲν γίνονται τελείως ἀνυποχώρητα. Γιατί ὄχι μόνον ἡ νίκη, ἀλλὰ καὶ ἡ ἥττα πρέπει νὰ γνωρίζουν ὅτι εἶναι καλὴ, ὅπου ἡ νίκη θὰ ἦταν βλαβερή».

Ἀλλὰ ὁ Πλούταρχος δὲν περιορίζεται σὲ ὅσα ἀναφέρθηκαν πρὶν πᾶν. Στὴν παρ. 18 τοῦ ἰδίου βιβλίου συμπληρώνει: «ὅσα εἶπα πρὶν πᾶν εἶναι καλὰ καὶ ὠφέλιμα, ἂν καὶ κάπως δύσκολα στὴν ἐφαρμογὴ τους. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὅμως ἐγὼ δὲν ἀπαιτῶ καθόλου, οἱ γονεῖς νὰ συμπεριφέρονται πρὸς τὰ παιδιά τους κατὰ τρόπον σκληρόν καὶ δάνανσον, ἀλλὰ σὲ πολλὰς περιπτώσεις οφείλουν νὰ συγχωροῦν μερικὰ ἀπὸ τὰ μικρότερα σφάλματα τῶν παιδιῶν καὶ νὰ ὑπενθυμίζουν στοὺς ἐαυτούς τους, ὅτι καὶ αὐτοὶ κάποτε ὑπῆρξαν νέοι. Καὶ καθὼς οἱ γιατροὶ τὰ πικρὰ φάρμακα τὰ ἀνακατεῦνουν μὲ γλυκοὺς χυμούς καὶ δοῖκαν τὴν εὐχαρίστηση σὰν μέσον, γιὰ νὰ πετύχουν τὴν θεραπείαν, ἔτσι πρέπει καὶ οἱ γονεῖς τὸν ἀπότομον τρόπον τῶν ἐπιπλήξεων νὰ τὸν ἀναμειγνύουν μὲ πραότητα καὶ ἄλλοτε νὰ χαλαρώνουν τὰ λουριά (τῆς ἐπιτηρώσεως καὶ τῆς τιμωρίας) καὶ νὰ ὑποχωροῦν στὶς θελήσεις τῶν παιδιῶν (σὲ θέματα ἐφικτὰ καὶ ὀρθὰ) καὶ ἄλλοτε νὰ τὰ σφίγγουν καὶ ν' ἀντιστέκονται στὶς ὀρέξεις τους. Πρὸ πάντων ν' ἀνέχονται ἡρεμα τὰ σφάλματά τους, καὶ ἂν δὲν μποροῦν, ὕστερα ἀπὸ τὸ ξέσπασμα τῆς ὀργῆς τους γρήγορα νὰ ξεθυμῶνουν, καὶ νὰ ἡρεμοῦν, καὶ νὰ συμφιλιώνονται μαζί τους».

Κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Πλουτάρχου δὲν ὑπῆρχαν «ψυχολόγοι» καὶ «παιδοψυχολόγοι», καὶ ἡ πρώτη ἀνατροφή καὶ ἡ ἀγωγή τῶν παιδιῶν ἀποτελοῦσε βασικὴ ὑπόθεση τῶν γονέων καὶ κυρίως τῆς μητέρας καθ' ὅλο τὸ εἰκοσιτετράωρο. Σήμερα τὸ ἔργον αὐτὸ στὴν περίοδο τῆς πρὶν τρυφερῆς ἡλικίας τοῦ παιδιοῦ τὸ ἀναλαμβάνει ὁ παιδικὸς σταθμός, δημόσιος ἢ ἰδιωτικὸς. Καὶ ἀντὶ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος ἀγάπης, θαλπωρῆς, ζεστασιᾶς καὶ μητρικοῦ χαδιοῦ τὸ παιδί εἰσπράττει ὅ,τι μπορεῖ νὰ δώσῃ ἓνα παγωμένο περιβάλλον ὁμαδοποιημένων κατασκευῶν, ὅπου χάνονται οἱ ἀτομικὲς εὐαισθησίες καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν πηγάζοντα συναισθήματα, μὲ ἀποτέλεσμα τὸν πρόωρο θάνατο τῆς προσωπικῆς ἀτομικότητος, πρὶν ἀναπτυχθῇ.

Ὁ Πλούταρχος δὲν ἀρκεῖται σὲ ὅσα ἀναφέρθηκαν πρὶν πᾶν. Στὴν παρ. 13 τοῦ παραπάνω βιβλίου του λέγει: «ἐπίσης ἀξίζει νὰ καταδικάσῃ κανεὶς μερικοὺς γονεῖς, οἱ ὅποιοι, ἀφοῦ ἐμπιστευθοῦν στοὺς παιδαγωγούς καὶ στοὺς δασκάλους τὰ παιδιά τους, ἐπειτα δὲν φροντίζουν καθόλου μῆτε νὰ δοῦν μῆτε νὰ μάθουν οἱ ἴδιοι, πῶς τὰ ἐκπαιδεύουν, ὁπότε ἔτσι ἀμαρτάνουν περισσότερο τοῦ δέοντος. Διότι πρέπει αὐτοὶ οἱ ἴδιοι κατὰ διαστήματα ὀλίγων ἡμερῶν νὰ λαμβάνουν γνῶσιν τῆς προόδου τῶν παιδιῶν τους καὶ νὰ μὴν στηρίζουν ὅλες τίς ἐλπίδες στὴ διάθεση ἐνός μισθωτοῦ (σημερινοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου). Γιατί ἔτσι καὶ οἱ δάσκαλοι θὰ φροντίζουν περισσότερο γιὰ τὴν ἀγωγή

καὶ τὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν, ἀφοῦ κατὰ διαστήματα θὰ δίνουν λόγο τῶν εὐθυνῶν τους. Κι ἐδῶ ταιριάζει αὐτὸ ποῦ εἶπε ὁ ἵπποκόμος – τίποτα δὲν παχαίνει τόσο τὸ ἄλλο, ὅσο τὸ μάτι (ἡ προσοχή καὶ τὸ ἐνδιαφέρον) τοῦ νοικοκύρη».

Ἐὰν συγκρίνῃ κανεὶς τὴν περιγραφομένη κατάσταση μετὰ τὴν σημερινή πραγματικότητα, ἡ υπόθεση τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν νέων δοῖσεται ἀκριβῶς στὸ σημεῖο αὐτὸ τῆς καταπτώσεως. Ἄρα εἶναι δεδομένον ἀπὸ χέρι, ὅτι ἡ ἀνατροφή, ἡ ἀγωγή, ἡ μόρφωση καὶ ἡ εἰδίκευση τῶν Ἑλληνοπαίδων καὶ τῶν νέων ἐπιστημόνων εἶναι σήμερα προβληματικές. Γιὰ ὅλα αὐτὰ εὐθύνεται ἡ ἀδιαφορία, ἡ μηδενική προσφορά, ἡ ἐλάχιστη κόπωση καὶ ἡ παντελὴς ἔλλειψη ἐλέγχου, καταλογισμοῦ εὐθυνῶν καὶ τιμωρίας. Ὑπάρχει ὅμως ἡ δικαιολογία, ὅτι σήμερα ἐργάζονται καὶ οἱ δύο γονεῖς. Σωστά. Κερδίζουν ὅμως χρήματα γιὰ τὴν εὐημερία τῆς οἰκογενείας καὶ χάνουν ἀπὸ τὴν ἀγωγή καὶ τὴν μόρφωση τῶν παιδιῶν τους. Αὐτοὺς εἶναι ὁ αἰώνιος νόμος τοῦ «κέρδους καὶ τῆς ζημίας», γιὰ τὰ ὅποια ὁ Πλάτων στοὺς *Νόμους* του (μετ. Κ. Ζάμπα, ἐκδ. Γ. Φέξη, διδλ. Α', σελ. 13) εἶχε πει: «τὰ ἀγαθὰ εἶναι δύο εἰδῶν, ἄλλα μὲν εἶναι ἀνθρώπινα, ἄλλα δὲ θεῖα, ἐξαρτῶνται ὅμως ἀπὸ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἄλλα (τὰ ἀνθρώπινα). Ἐὰν ἡ πόλις παραδεχθῇ τὰ μεγαλύτερα (τὰ θεῖα), τότε ἀποκτᾷ καὶ τὰ μικρότερα (τὰ ἀνθρώπινα), εἰδὲμὴ στερεῖται καὶ τὰ δύο. Τ' ἀνθρώπινα (τὰ μικρότερα) κατὰ σειρὰν εἶναι ἡ ὑγεία, τὸ κάλλος, ἡ σωματικὴ δύναμις καὶ ὁ ὀξυδερκής πλοῦτος, ὅχι ὁ τυφλός, ἐὰν συνοδεύεται (χαλινωγέται) ἀπὸ τὴν φρόνησιν (τὴ γνώσιν καὶ τὴ σκέψιν), μετὰ τὴ σωφροσύνη τῆς ψυχῆς· καὶ ὅταν αὐτὰ ἀναμιχθοῦν μετὰ τὴν ἀνδρεία, παράγουν σάν τρίτο τὴν δικαιοσύνην καὶ σάν τέταρτο τὴν πραγματικὴν ἀνδρεία (τῆς ὑπευθυνότητος), καὶ ὅλα μαζὶ στηρίζουν τὴν ἰσότητα καὶ τὴν ἐλευθερία τῶν ἀτόμων μέσα στὴν κοινωνία τους». Εἶναι λοιπὸν δεδομένο ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χρόνια καὶ τὸ ἔχουν διαπιστώσει ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Πλούταρχο καὶ ἄλλοι Ἕλληνες σοφοί, ὅτι ἡ ἀγωγή καὶ ἡ μόρφωση τῶν παιδιῶν δὲν ἀφήνεται στὴν καλὴ θέλησιν τῶν μαθητευομένων καὶ τῶν διδασκάλων, ἀλλὰ ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῶν γονέων διὰ τῆς παρακολούθησός, τοῦ ἐλέγχου καὶ τῆς συνεχοῦς παρουσίας στὸ πλευρὸ τῶν παιδιῶν τους.

4. ΟΙ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ

Εἶναι γνωστὸν καὶ παραδεκτόν, ὅτι ἡ βιολογικὴ ζωὴ τῶν παιδιῶν ὀφείλεται στοὺς γονεῖς, ἀλλὰ ἡ καλὴ καὶ ἡ ἀγαθὴ ζωὴ, δηλαδὴ «τὸ εὖ ζῆν», ὀφείλεται στοὺς διδάσκοντες τὰ παιδιά σὲ ὅλες τῖς ἐκπαιδευτικὲς βαθμίδες. Τὸ πόσον ἀποδίδουν οἱ διδάσκοντες γιὰ τὸ εὖ ζῆν τῶν σημερινῶν Ἑλληνοπαίδων φαίνεται καὶ ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ ὅσα γράφουν μερικοὶ εἰδικοί, δηλαδὴ μερικοὶ καθηγητὲς τῶν παιδιῶν.

Μία νεαρὰ πρωτοδιορισμένη καθηγήτρια τῆς φιλολογίας μετὰ τὴν ἀγνότητα τῆς νεοφωτίστου καὶ μετὰ τὴν θέλησιν γιὰ δράσιν καὶ ἀπόδοση γράφει στὴν φίλη τῆς «Ἰωάννα» μία ἐπιστολή, ἡ ὅποια δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸ «Δαυλός» (τεύχος 88/1989, σελ. 5055): «ἀπὸ πέρουσι (1988) διδάσκω στὸ Γυμνάσιο καὶ στὸ Λύκειο. Ἡ κατάσταση εἶναι ἀπερίγραπτη. Οἱ μαθητὲς τῆς τρίτης Γυμνασίου δὲν ἔχουν μάθει ἀκόμη νὰ διαβάσουν καὶ νὰ γράφουν!! Ὅσοι προχωροῦν γιὰ ἀνώτερες σπουδὲς εἶναι ὑποχρεωμένοι, γιὰ νὰ μάθουν κάτι, νὰ πληρώνουν πάνω ἀπὸ 2.000 δραχμὲς τὴν ὥρα σὲ καθηγητὲς-φροντιστὲς. Καὶ πάλι μαθαίνουν τὰ ἀπολύτως ἀπαραίτητα. Ἐχω καὶ ἐγὼ μερικοὺς μαθητὲς κυρίως στὴν ἔκθεσιν. Φαντάσου, ὅτι ἀρχίζω ἀπὸ τοὺς κανόνες τῆς γραμματικῆς σὲ παιδιά τῆς τελευταίας τάξης τοῦ Λυκείου!!! Δὲν μποροῦν νὰ ἀρθρώσουν ἢ νὰ γράψουν μιὰ σωστὴ πρότασιν». Αὐτὸ καὶ μόνον ἀποδεικνύει καὶ ἐπισφραγίζει, ὅτι οἱ τρεῖς πρώτες βαθμίδες τῆς υποχρεωτικῆς καὶ δωρεάν παιδείας τῶν Ἑλληνοπαίδων δὲν προσφέρουν ἀπολύτως τίποτα, καὶ γι' αὐτὸ μποροῦν ὅλοι οἱ ἐμπλεκόμενοι ἁρμόδιοι νὰ εἶναι «ὑπερήφανοι ἀπὸ ντροπῇ», ἐὰν διαθέτουν τέτοιο συναίσθημα.

Γιὰ νὰ παρουσιάζεται μία τέτοια «ἐκπαιδευτικὴ κατάντια» στὴ σημερινὴ Ἑλλάδα, ἀποδεικνύεται χωρὶς ὑπολογισμοὺς καὶ στατιστικὰ στοιχεῖα, ὅτι ἡ προσφορὰ τῶν διδασκόντων ἀπὸ τὴν πρώτη τάξιν τοῦ Νηπιαγωγείου μέχρι καὶ τὴ τρίτη τάξιν τοῦ Λυκείου – διδάσκημα δεκατριῶν ἢ δεκατεσσάρων ἐτῶν – εἶναι ἀπλᾶ «ἓνα μηδενικό». Τὸ «μηδέν» μετὰ ὅποιον ἀριθμὸν ἐτῶν ἐκπαιδεύσεως καὶ ἂν τὸ πολλαπλασιάσετε, θὰ σᾶς βγάλῃ «μηδὲν ἀποτέλεσμα». Ἄρα σὲ πρώτη φάσιν ἀποδεικνύεται, ὅτι οἱ συνυπεύθυνοι μαθητὲς, γονεῖς, νηπιαγωγοί, διδάσκαλοι καὶ καθηγητὲς δὲν ἀνταποκρίθηκαν καθόλου στὶς εὐθύνες τῆς ἀποστολῆς τους.

Ἡ «ἐκπαιδευτικὴ κατάντια» ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ ἓνα σχόλιο στὸ ἀπὸ 11-5-1993 φύλλο τῆς

έφημερίδας «Μεσημβρινή», σύμφωνα με το όποιο σέ μία έρευνα για τó σύμπαν πού μās περιβάλλει επί 20 διδασκάλων τού Δημοτικού Σχολείου απέδειχθη, ότι τελούσαν σέ πλήρη σύγχυση επί στοιχειωδών γνώσεων για τó ήλιακόν σύστημα και τó σύμπαν. Δώδεκα, ποσοστόν 60%, πίστευαν, ότι τ' άστέρια πού φαίνονται στόν ούρανό τήν νύκτα είναι μέρος τού ήλιακού μας συστήματος. Δύο δέν ήσαν βέβαιοι, άν ό "Ήλιος ανατέλλει στήν ανατολή ή στή δύση (!!) και άλλοι έννέα, ποσοστόν 45%, δέν ήξεραν νά δείξουν με τó χέρι τους τήν πορεία τού 'Ήλιου στόν ούρανό κατά τήν διάρκεια τής ημέρας. Τέλος δύο διδάσκαλοι πίστευαν, ότι ή Γή περιστρέφεται γύρω άπό τόν "Ήλιο σέ 24 ώρες. Δυστυχώς, παρ' όλο πού δέν είχαν ποτέ τήν περιέργειαν νά διαβάσουν κάτι για τó θαύμα τού στερεώματος, τó όποιο μās περιβάλλει, κρίθηκαν ίκανοί ν' αναλάβουν τήν ευθύνη, για νά οδηγήσουν τά παιδιά «στόν θαυμαστό κόσμο τών γνώσεων», και άς μñ έχουν οί ίδιοι τίς στοιχειώδεις γνώσεις.

Τό πρόβλημα όμως δέν περιορίζεται μόνο στα παραπάνω πλαίσια, γιατί στή συνέχεια τής αναφερθείσης έπιστολής τής πρωτοδιορισθείσης καθηγητρίας αποκαλύπτεται, ότι: «στό Πανεπιστήμιο έχει δημιουργηθή μία έντελώς απαράδεκτη –άπό άποψη άνθρωπιās, για νά μñ πώ για τά υπόλοιπα– κατάσταση. Οί άλλοτε "δοηθοί" έχουν γίνει τώρα "καθηγητές". Τελείωσαν τίς διατριβές τους σέ χρόνο μηδέν (ένω πριν τους παίδευαν επί δεκαετίες), και άλλοι χωρίς εργασίες ανέβηκαν στήν κλίμακα "λέκτωρ", "έπίκουρος" κ.λπ. ή "καθηγητής Α, Β" κ.ο.κ. Με αυτό τόν τρόπο άπό τó 1984 και μετά πήραν στα χέρια τους τήν τύχη τών Σχολών και τών Τμημάτων κι άκόμη χειρότερα τών "Τομέων".

« Εκεί μέσα (στόν κάθε Τομέα) –συνεχίζει ή καθηγήτρια– έχουν μεταφέρει και έδραϊώσει τή χρόνια μιζέρια, κακία, καθυστέρηση και τίς επιβάλλουν με τή σειρά τους στούς νεωτέρους. Τώρα ή "μάζα" τού Τομέα έχει καταργήσει κάθε "προσωπικότητα". 'Η άνύπαρκτη "συλλογική ευθύνη" είναι έλευθερη νά "έγκληματñ" όσο θέλει, χωρίς νά δίνη λόγο πουθενά. Φυσικά, έφ' όσον πρόκειται για μάζα, άγεται και φέρεται άπό "έπιτηδείους άρχηγούς", δηλαδή άρχηγούς κλικών, οί όποιοι είναι έντεταγμένοι σέ κόμματα και είναι έγκάθετοί τους στα Πανεπιστήμια, με κύριο στόχο τόν άποπροσανατολισμό τής νεολαίας, έκτός βέβαια άπό τήν επιδίωξη τών προσωπικών συμφερόντων (κονδύλια, τιμές, έξυπηρετήσεις κ.λπ.) τών ιδίων τών άρχηγών και τής παρέας τού καθενός. Θά ρωτήσης όμως, γιατί δέν έντάσσονται στήν κλίμακα; Για νά γίνη αυτό, πρέπει σώνει και καλά ν' άρρωστήσης, ν' άσχημñης, νά γυρνάς σάν λέτσος, νά μιλάς σάν άλήτης και νά τó γυρίσης στήν κραιπάλη και στήν άνωμαλία. Έννοείται δέ, ότι σέ όσο ψηλότερης βαθμίδας κλίμα θέλεις νά ένταχñς, τόσο πιό πρόστυχος και "κουσασμόδος" πρέπει νά καταντήσης. Δηλαδή τó αντίθετο τού "καλού κάγαθοϋ". Αύτά πού σου γράφω –συνεχίζει ή νεοδιορισμένη καθηγήτρια– είναι ένα μικρό δείγμα άπό τά πιό έλαφρώς πάσχοντα τής έλληνικής ζωής». Κάθε κρίση και σχόλιο δικό σας, εάν μπορήτε νά συγκρατήσετε τήν όργή σας. Άλλά εάν αύτά είναι τά «έλαφρώς πάσχοντα», σκεφñτε τά «σοβαρώς πάσχοντα» και άρχιστε νά τρέχετε για νά σωñτε, εάν εισθε «ευθυνόφοβοι», άλλως δρθώσατε τó άνάστημά σας σάν φράγμα πρós τήν πνευματική κατάπτωση ή σάν δόρυ επιθέσεως εναντίον τών τρωκτικών τού Έλληνισμού.

Τό τί περιλαμβάνει τó Σύνταγμα τής πολιτείας τών Έλλήνων για τήν εκπαίδευση τής νεολαίας συνοψίζεται σέ τέσσαρες γραμμές τής δευτέρας παραγράφου τού 16ου άρθρου. Τόση συμπύκνωση έννοιών και τέτοια λακωνικότης για τó θεμελιώδες αγαθό τής Έθνικής Έλληνικής Παιδείας!!! Τό τί λένε οί νόμοι τού Έλληνικού Κράτους για τήν εκπαίδευση τής νεολαίας διαπιστώνεται άμέσως άπό τόν τίτλο άρθρου –«'Η Έσχάτη Κατάπτωση τής Παιδείας»– τού κ. Λ. Ντόκα (καθηγητού τού Πανεπιστημίου τών Πατρών), πού δημοσιεύτηκε στό τεύχος 72/1987 τού περιοδικού «Δαυλός», άρθρο πού καταλήγει: «άπό τήν (παραπάνω) άνάλυση τού προβλήματος άπό έναν πού δέν είναι θαυός γνώστης τών εκπαιδευτικών πραγμάτων (όπως ό καθένas έξ ήμών) διαπιστώνεται:

α. 'Η άνυπαρξία έρευνητικού-εκπαιδευτικού έργου.

β. 'Η συστηματική διαφθορά τών καλυτέρων νέων μας.

γ. 'Η εκπαίδευση είναι καθαρή άπάτη, γιατί έχει μετατραπή σέ διομηχανία άγραμμάτων πτυχιούχων, πού πυκνώνουν τίς τάξεις τών άνεργων.

δ. Δυστυχώς οί υπέθυνοι προσπαθούν νά πείσουν τούς άφελείς, ότι έχουμε τó καλύτερο και τó πιό ριζοσπαστικό εκπαιδευτικό σύστημα, γιατί ίσοπεδώνει κλητήρες, δασκάλους και μαθητές.

‘Αφού ό ένας μπορεί να ύποστηρίξει τις άπαιτήσεις του άλλου ή και να τον αντικαταστήση».

Τό πώς αναπτύσσεται «τό μικρόδιο της φθοράς», τό όποιο όδηγει στην καταστροφή ή στον άφανισμό ένός λαού, τό περιγράφει ό Πλάτων στην Πολιτεία του (μετ. Ι.Ν. Γρυπάρη, έκδ. Γ. Φέξη 1911, διδλ. Η', σελ. 107) λέγοντας: «ή άπληστία της έλευθερίας θα εισόδωση και εις τούς κόλπους της οικογενείας, και εις τό τέλος-τέλος θα μεταδοθή τό μίσημα της άναρχίας και εις αυτά τά κατοικίδια ζωα. Οί πατέρες (οί γονείς) θα συνηθίσουν να θεωρούν τά τέκνα ως ίσους και όμοίους τους και θα φοβούνται τά παιδιά τους, τό ίδιον πάλιν τά παιδιά τούς γονείς, κι ούτε θα τούς σέβωνται, ούτε θα τούς φοβούνται, διά να είναι όλοι έλευθεροι. Οί μέτοικοι θα έξισωθούν με τούς πολίτες, οί πολίτες με τούς μετοίκους, ώσαύτως δέ και οί ξένοι. Αυτά γίνονται σ' αυτήν την πολιτεία κι ακόμη ό διδάσκαλος φοβάται και περιποιείται τούς μαθητές του, οί μαθητές δέν δίνουν καμμία σημασία στους δασκάλους και τούς παιδαγωγούς τους. Γενικά οί νέοι έννοούν να περνούν ως όμοιοι με τούς γεροντιότερους και να συνερίζονται με αυτούς και εις τούς λόγους και εις τά έργα, οί δέ γέροντες πάλιν συγκατερχόμενοι μέχρι τών νέων σπονδάζουν και μιμούνται τούς τρόπους τους και κάμνουν τόν χαρίεντα και τόν ευτράπελον, γιά να μήν θεωρούνται φορτικοί και δεσποτικοί. Έπίσης ή επικρατούσα ίσονομία και έλευθερία στις σχέσεις μεταξύ άνδρών και γυναικών. ‘Η ψυχή τών πολιτών (πού άπολαμβάνουν όλα τά παραπάνω) γίνεται τόσον ευπαθής, ώστε και εις την έλαχίστην ύποψίαν καταναγκασμού (πίεσεως), πού θα ήθελε κάποιος να τούς επιβάλει, άγανακτούν και έξεγειρόνται. ‘Οπότε στο τέλος καταλήγουν, να μήν λαμβάνουν καθόλου ύπ' όψιν τους και τούς νόμους, είτε τούς γραπτούς είτε τούς άγράφους, γιά να μήν έχουν κανέναν άπολύτως κυρίον και άφέντη. Αυτή είναι ή τόσον καλή και χαριτωμένη μορφή της πολιτείας, έκ της οποίας κατά την ιδέαν μου λαμβάνει την άρχήν (την άφετηρία) ή τυραννίδα (ή δικτατορία). ‘Ενεκα της γενικής άμερμνησίας επιφέρει την ύποδούλωση της δημοκρατίας. Διότι πραγματικά ή ύπερβολή σέ κάθε πράγμα (άκόμα και στην έλευθερία) επιφέρει συνηθως την μετάπτωση στην αντίθετη ύπερβολή, όπως παρατηρείται στις έποχές του έτους, στα φυτά, στα σώματά μας και μάλιστα και στις πολιτείες πρò πάντων. ‘Η ύπερβολική έλευθερία, είτε στους ιδιώτες είτε και στα κράτη, φαίνεται, ότι σέ τίποτε άλλο δέν όδηγει παρά εις την δουλείαν. Είναι φυσικόν να μήν προέρχεται έξ άλλης πολιτείας (πολιτεύματος) ή τυραννίς (ή δικτατορία) παρά έκ της δημοκρατίας, έκ της άκροτάτης δηλαδή έλευθερίας ή μεγαλυτέρας και ή άγριωτέρας δουλείας».

Τά παραπάνω είναι μία άμετάβλητη ύποθήκη του Πλάτωνος πρòς τούς ‘Έλληνες της έποχής του, και όποιος δέν βλέπει με τά μάτια του ότι όλα τά στοιχεία της ύποδόσκουν και στην σημερινή ‘Ελληνική Πολιτεία, άσυνειδήτως βοηθάει στην επικράτηση της τυραννίδος ή της άναρχίας, ή όποία τώρα τελευταία έξαπολύει τις άγριες διαθέσεις της σέ κάθε κοινωνικό χώρο. ‘Εάν τά προηγούμενα και κυρίως όσα γράφει ό Πλάτων, μέσα στα όποια πνίγεται σήμερα ή έλληνική ζωή, δέν αποτελούν μέρος τών καθηκόντων και τών ευθυνών τών διδασκόντων άπέναντι τών ‘Ελλήνων και της ίστορίας τους, τότε άς αναλογισθούν αυτά πού γράφει ό Πλάτων στους Νόμους (μετ. Κ. Ζάμπα, έκδ. Γ. Φέξη, διδλ. Α' σελ. 31): «έκείνοι πού εκπαιδύτηκαν σωστά, γίνονται σχεδόν αγαθοί κι έπομένως την παιδείαν ποτέ δέν πρέπει να την περιφρονούμε, διότι έρχεται πρώτη άπ' όλα τ' αγαθά εις τούς καλύτερους ανθρώπους. Κι άν κάποτε μάς ξεφεύγει, κι είναι δυνατόν να την έπαναφέρωμεν, αυτό πρέπει να κάμνι πάντοτε ό καθένας μας όσο μπορεί σέ όλη του τη ζωή».

5. ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Τό κύριον όργανο του σημερινού ‘Ελληνικού Κράτους, πού έχει την ευθύνην ύλοποιήσεως τών περι παιδείας της νεολαίας τεσσάρων γραμμών του Συντάγματος της ‘Ελλάδος, είναι τό ‘Υπουργείον ‘Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Αυτό όργανώνει, προγραμματίζει και φυσικά πρέπει να έλέγχει την παρεχόμενη παιδεία, ή όποία κατά τό Σύνταγμα είναι βασική άποστολή του Κράτους. Κατά την παράγραφο 1 του άρθρου 16 του Συντάγματος της ‘Ελλάδος του 1975 «ή τέχνη και ή έπιστήμη, ή έρευνα και ή διδασκαλία είναι έλευθερα, ή δέ άνάπτυξις και ή προαγωγή αυτών άποτελεί ύποχρέωσιν του Κράτους. ‘Η ακαδημαϊκή έλευθερία και ή έλευθερία της διδασκαλίας δέν άπαλλάσσον άπό του καθήκοντος της ύπακοής εις τό Σύνταγμα».

‘Η τέχνη, ή έπιστήμη, ή έρευνα και ή διδασκαλία είναι έλεύθερες, άλλα άμέσως δεσμεύονται και χειραγωγούνται άπό την έμπλοκή στην έξέλιξη τους του άπροσώπου κράτους, τό όποιον έχει μέν

τὴν ὑποχρέωση γιὰ τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴν προαγωγή τους, ἀλλὰ δὲν ἔχει τοὺς τρόπους καὶ τὰ ἀναγκαῖα χρήματα γιὰ τὴν ἐπίτευξή τους. Οἱ τρεῖς πρώτες κυρίες (τέχνη, ἐπιστήμη καὶ ἔρευνα), ὅταν εἶναι ἐλευθερές, ἔχουν τὴν δυνατότητα ἐξ ἀποστολῆς νὰ δημιουργήσουν καὶ νὰ ἀποδοῦν ὠφέλιμες στὸ κοινωνικὸ σύνολο. Ἡ ἐλευθερία ὁμῶς τῆς «διδασκαλίας» πρέπει νὰ ἔχη συγκεκριμένα ὅρια καὶ νὰ ἐπιτρέπεται μόνο στὴν ἀνωτέρα καὶ στὴν ἀνωτάτη βαθμίδα ἐκπαίδευσως, ὅπου ἡ κρίση τῆς υἱοθετήσεως ἢ τῆς ἀπορρίψεως τῶν ἐλευθέρως διδασκομένων εἶναι κατὰ κάποιον τρόπον ἀνεπτυγμένη.

Ἡ ἀκαδημαϊκὴ ἐλευθερία (ποιῶν;) καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς διδασκαλίας (ἀπὸ ποίους; σὲ ποίους;) δὲν ἀπαλλάσσουν ἀπὸ τὸ καθήκον τῆς ὑπακοῆς στὸ Σύνταγμα, λέγει τὸ Σύνταγμα. Τὸ καθήκον τῆς ὑπακοῆς στὸ Σύνταγμα εἶναι πρωταρχικὴ ὑποχρέωση ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ ὅλοι οἱ Ἕλληνες δὲν ἔχουν δικαίωμα διδασκαλίας. Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος προβλέπει τὸ ὅριον ἡλικίας τῶν καθηγητῶν τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν, τὴν διδασκαλίαν ὁμῶς τὴν ἀφήνει ἀπροσάστατη στὰ χεῖρα ἐκείνων, ποὺ μποροῦν νὰ ὑπακούουν στὸ Σύνταγμα, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, καὶ νὰ παρανοοῦν ἢ νὰ ἀγνοοῦν τοὺς ὅρους καὶ τὶς ἀρχές διαπλάσεως τῶν Ἑλληνοπαίδων ὡς ἐλευθέρων καὶ ὑπευθύνων πολιτῶν, χωρὶς νὰ παρανομοῦν. Διότι, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει συγκεκριμένο συνταγματικὸ ἢ νομικὸ πλαισίον ὁρίων καὶ κατευθύνσεων στὴν διδασκαλίαν τῶν ἐννέα ἐτῶν τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως τουλάχιστον, τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος δὲν ἐκπληρώνει καθόλου τὴν βασικὴ του ἀποστολὴν ὡς πρὸς τὴν παιδείαν.

Κατὰ τὸν Πλάτωνα (Νόμοι, βιβλ. Ζ', σελ. 38): «ὁ ἐπιμελητὴς τῶν παίδων (δηλ. ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας τοῦ σήμερα) πῶς ν' ἀνταποκριθῇ σὺν τόσας δυσκολίες καὶ σὺν ἀναγκαῖες φροντίδες, ἀφοῦ πρέπει νὰ εἶναι ὁ γεροντότερος; Ὁ νόμος τοῦ ἐπιτρέπει καὶ θὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ προσλαμβάνῃ σ' αὐτὴν τὴν ἐργασίαν ὅσους θέλει ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἀπὸ τοὺς πολῖτες. Θὰ γνωρίζῃ δὲ ποίους πρέπει νὰ ἐκλέξῃ καὶ θὰ θελήσῃ νὰ μὴν κάνῃ λάθος σ' αὐτὰ ἔχοντας τὴν ἐντροπὴ τῆς φρονιμάδας, καὶ γνωρίζων τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἀξιώματός του, καὶ σκεπτόμενος καλῶς, ὅτι, ἐὰν μὲν ἀνατραφοῦν (καὶ διαπαιδαγωγηθοῦν) καλὰ οἱ νέοι, ὅλα μᾶς πηγαίνουν καλὰ, ὅταν ὁμοῦ δὲν ἀνατραφοῦν (ἐκπαιδευτοῦν) καλὰ, τότε οὔτε πρέπει νὰ τὸ ποῦμε οὔτε τὸ λέμε, γιὰ νὰ μὴν γίνουμε μάντιες (κακῶν)».

Τὸ πῶς ἐκλέγονται οἱ καθηγητὲς τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν ἀναφέρθηκε πρὸ πάντων. Γιὰ τὶς ὑπόλοιπες βαθμίδες τῆς ἐκπαίδευσως δὲν ὑπάρχει ἐκλογή. Ὑπάρχουν ὁμοῦ πύνακες προτεραιότητος, κατὰ σειρὰν ἀποφοιτήσεως ἐκ τῶν ἀντιστοιχῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν. Τὸ ἂν κάνῃ γιὰ ἐκπαιδευτικὸς ὁ καθένας αὐτῆς τῆς σειρᾶς δὲν ἀπασχολεῖ κανέναν. Κατὰ τὸν Πλάτωνα (Νόμοι, μετ. Κ. Ζάμπα, ἐκδ. Γ. Φέξη, βιβλ. Ζ', σελ. 31): «ὁ ἐπιμελητὴς τῶν παίδων (ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας) εἶναι ὁ νομοφύλακας καὶ πρέπει νὰ εἶναι διορατικὸς καὶ νὰ φροντίζῃ ὑπερβολικὰ διὰ τὴν ἀνατροφὴν καὶ παιδείαν τῶν παίδων καὶ νὰ διορθῶναι τὶς φύσεις αὐτῶν, μετατρέπων αὐτοὺς πάντοτε πρὸς τὸ ἀγαθὸν σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους». Δὲν σταματᾷ ὁμῶς σ' αὐτὰ ὁ Πλάτων, γιατίι στὸ ΣΤ' βιβλίον τῶν Νόμων, σελ. 191, συμπληρώνει: «ὁ ἄνθρωπος, καθὼς νομίζομεν, εἶναι ἡμερος, καὶ ὁμοῦ, ἐὰν μὲν λάβῃ ὀρθὴν ἐκπαίδευσιν καὶ φυσικὰ ἐπιτυχημένη, γίνεται συνήθως θειότατον καὶ ἡμερώτατον ἀπ' ὅλα τὰ ζῶα, ἐὰν ὁμοῦ δὲν ἀνατραφῇ ἀρκετὰ ἢ καλὰ (μ' ἐπιτυχίαν), τότε γίνεται τὸ ἀγριώτερον ἀπὸ ὅσα τρέφει ἡ Γῆ. Γι' αὐτὸ ὁ νομοθέτης δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέψῃ νὰ γίνῃ ἡ ἀνατροφὴ (καὶ ἡ ἀγωγή) τῶν παίδων δευτερευούσης σημασίας ἢ πάρεργον. Πρῶτον πρέπει ν' ἀρχίσῃ καλὰ ἡ ἐκλογή τοῦ ἐκπαιδευτοῦ ὁ ἐκείνους ποὺ εἶναι ὁ καλύτερος σὲ ὅλα, ὅσον τὸ δυνατόν, αὐτὸν πρέπει νὰ διορίσουν προϊστάμενον εἰς αὐτοὺς καὶ ἐπιμελητὴν». Ἐκ τῶν παραπάνω ἀποσπασμάτων τοῦ Πλάτωνος προκύπτει, ὅτι ἡ παιδεία τῶν Ἑλληνοπαίδων ἐδασίζετο σὲ νόμους, ποὺ εἶχαν γιὰ στόχον τὴν ὀρθὴ καὶ ἐπιτυχημένη ἐκπαίδευσιν τῶν παίδων πρὸς τὸ ἀγαθόν, χωρὶς τοῦτο νὰ εἶναι δευτερευούσης σημασίας ἢ πάρεργο. Εἶναι φανερόν, ὅτι οἱ περὶ τῆς παιδείας νόμοι τῆς ἐποχῆς τοῦ Πλάτωνος ἀποσκοποῦσαν στὴν ἐξύψωση τῆς παιδείας καὶ ὄχι στὴν ἐσχάτη κατάρτισή της, ὅπως συμβαίνει σήμερα.

Καὶ ἂν σήμερα δὲν ὑπάρχει νόμος, ποὺ νὰ καθορίζῃ τὸ κρατικὸ πρόγραμμα ἀγωγῆς καὶ ἐκπαίδευσως τῶν Ἑλληνοπαίδων, ἐπειδὴ οἱ ἀρμοδιότητες τῶν ὑπευθύνων φορέων ἀλληλοσυγκρουόμενες δὲν παράγουν τίποτα, καλὸν εἶναι νὰ βασισθῇ ἡ παιδεία τῶν νέων στὰ λεγόμενα τοῦ Λουκιανοῦ πρὸς τὸν Ἀνάχαριν (μετ. Ι. Κονδυλάκη, ἐκδ. Γ. Φέξη, τόμος Δ', σελ. 66): «τὴν πρώτην ἀνατροφὴν τῶν παιδιῶν τὴν ἀναθέτομεν σὺν μητέρες, σὲ τροφούς καὶ παιδαγωγούς, γιὰ νὰ τὰ εἰσαγάγουν

στον δρόμο της ἀρετῆς καὶ τῶν εὐγενικῶν τρόπων. "Όταν ἀρχίσουν νὰ ἐννοοῦν τὰ καλὰ καὶ τὰ πρέποντα καὶ ἀναπτύσσεται στὶς ψυχές τους ἡ ἐντροπή, ὁ φόβος καὶ ἡ εὐγενὴς φιλοδοξία, συγχρόνως δὲ τὰ σώματά τους ἔγιναν στερεώτερα καὶ δυνατώτερα καὶ φαίνονται ἱκανὰ νὰ ὑποφέρουν κόπους, τὰ παραλαμβάνουμε καὶ προσθέτουμε στὴν ἀνατροφή τους ἄλλα μαθήματα γιὰ τὶς ψυχές τους (τὸν νοῦ) καὶ ἄλλες ἀσκήσεις γιὰ τὰ σώματά τους, ὥστε νὰ συνηθίζουν στὶς κακοπάθειες.

»Γιὰ νὰ μορφώσουμε τοὺς χαρακτήρες καὶ τὰ ἦθη τῶν νέων, τοὺς διδάσκουμε τοὺς κοινούς νόμους, οἱ ὅποιοι ὀρίζουν, ποῖα πρέπει νὰ πράττουμε καὶ ποῖα ν' ἀποφεύγουμε. Τοὺς παραδίδουμε στὴν διδασκαλίαν χρηστῶν (καλῶν καὶ ἀγαθῶν) ἀνθρώπων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους μαθαίνουν νὰ λέγουν τὰ πρέποντα καὶ νὰ πράττουν τὰ δίκαια καὶ νὰ φέρονται πρὸς ἀλλήλους (μεταξὺ τους) ὡς ἴσοι καὶ νὰ μὴν ἐπιθυμοῦν τὰ κακά, ἀλλὰ νὰ ἐπιδιώκουν τὰ καλὰ, ν' ἀποφεύγουν δὲ σὲ ὅλα τὴν βίαν καὶ τὴν αὐθαιρεσίαν. Τοὺς διδασκάλους αὐτοὺς τοὺς ὀνομάζουμε σοφιστὲς καὶ φιλοσόφους. Ἀλλὰ καὶ σὸ θέατρο ὁδηγοῦμε τοὺς νέους καὶ τοὺς διδάσκουμε δημοσίως διὰ τῶν κωμωδιῶν καὶ τῶν τραγωδιῶν, εἰς τὶς ὁποῖες βλέπουν ἀρετὲς καὶ κακίες παλαιῶν ἀνθρώπων καὶ ἔτσι συνηθίζουν, ὥστε τὶς μὲν κακίες νὰ τὶς ἀποφεύγουν καὶ νὰ ρέπουν πρὸς τὶς ἀρετές.

»Ὅτε τὰ τραγούδια καὶ ἡ μουσικὴ εἶναι ἀσκοπα καὶ ἀνωφελῆ, διότι δι' ὧν αὐτῶν καὶ ἄλλων παρομοίων παροτρύνουμε τὶς ψυχές καὶ τὶς κάνουμε καλύτερες. Ἡ δύναμη τοῦ σώματος, ὅσο περισσότερο ἐξαντλεῖται στοὺς κόπους τῶν ἀσκήσεων (τῆς ἀθλήσεως) καὶ στὴ διαβίωση ὑπὸ οἷον· ὅποτε καιρὸν, τόσο περισσότερο αὐξάνει».

Τὸ σχέδιο τοῦ Λουκιανοῦ τὸ χρησιμοποιοῦν σχεδὸν ὅλα τὰ σχολεῖα τοῦ κόσμου καὶ μερικὰ ἰδιωτικὰ σχολεῖα τοῦ ἐσωτερικοῦ. Εἶναι δοκιμασμένο καὶ ἐπιτυχημένο. Γιὰ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος, δὲν φθάνει τὸ ἐλάχιστο ὥραριο τῶν διδασκόντων καὶ τῶν διδασκομένων. Χρειάζεται ἀφοσίωση τῶν μὲν στὸ διδασκαλικὸ τοῦς λειτούργημα, γιὰ νὰ λέγεται λειτούργημα, καὶ προσήλωση τῶν δὲ στὴν ὅσο τὸ δυνατόν ἐπέκταση τῶν γνώσεών τους. Ἡ ἐπιτυχία αὐτοῦ τοῦ στόχου δὲν χρειάζεται ὥραρια δουλειᾶς. Χρειάζεται αὐταπάρνηση, φιλαλληλία καὶ κόπο, τὰ ὁποῖα δυστυχῶς ἔφαγε ὁ συνδικαλισμὸς γονέων, διδασκάλων καὶ διδασκομένων. Ἡ ἀπόδειξη τούτου κυκλοφορεῖ γύρω μας καὶ τὰ ἀποτελέσματά τους ἐπιδροῦν ἅμεσα τόσο στὸ οἰκογενειακὸ μας περιβάλλον ὅσο καὶ στὸ σύνολο τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας καθὼς καὶ στὸ ταλαιπωρημένο ἔθνος μας.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στὰ προηγούμενα ἔγινε προσπάθεια παραλληλισμοῦ τῶν περὶ παιδείας καὶ ἐκπαιδεύσεως ἀπόψεων καὶ θέσεων τῶν περιόδων τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς τῆς ἀρχαιότητος μὲ τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς παιδείας. Στοιχεῖα συγκρίσεως πέραν τῶν ἀναφερθέντων ὑπάρχουν πολλὰ, ἀλλὰ σὲ καμμὶὰ περίπτωσιν δὲν προκύπτει τίποτε τὸ θετικὸ γιὰ τὴν σημερινὴν ἐποχὴ. Ὅλα τῆς εἶναι ἀρνητικά. Κατὰ συνέπειαν ἡ παιδεία ποὺ προσφέρεται σήμερα στοὺς Ἑλληνοπαίδες δὲν εἶναι Ἑλληνικὴ, παρ' ὅλον ποὺ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες σοφοὶ εἶχαν καθορίσει τὶς προδιαγραφές τῆς, τὶς ὁποῖες ἀκολουθεῖ ὁλος ὁ κόσμος, ὑπερφηανεύμενος γιὰ τοῦτο.

Κατὰ τὸν Πλάτωνα («Φαῖδρος», μετ. Κ. Γούναρη, ἔκδ. Γ. Φέξη, σελ. 50): «ἡ ἀληθὴς οὐσία τῆς ψυχῆς, ἡ χρωμάτιστη, ἀσχημάτιστη καὶ ἀψηλάφητη (ἀγνή) εἶναι θεατὴ μόνον ἀπὸ τὸν κυδερνήτην τῆς ψυχῆς, τὸν νοῦν. Γύρω ἀπὸ αὐτὴν τὴν οὐσίαν ἔχει τὴν ἔδρα τῆς ἡ τελεία ἐπιστήμη, ἡ ὁποία περιλαμβάνει ὁλόκληρη τὴν ἀλήθειαν». Καὶ ὁ Πλούταρχος στὸ βιβλίο του *Περὶ Παίδων Ἀγωγῆς* (μετ. Βίχτ. Κρητικοῦ, ἔκδ. Πάπυρος 1975, παρ. 8, σελ. 41) συμπληρώνει: «μόνον ἡ παιδεία, ἀπ' ὅσα ἔχει ὁ ἄνθρωπος, εἶναι ἀθάνατη καὶ θεϊκὴ. Στὴν ἀνθρώπιν φύσιν μεταξὺ τῶν πάντων δύο εἶναι τὰ κυριώτερα, ὁ νοῦς καὶ ὁ λόγος. Καὶ ὁ μὲν νοῦς εἶναι ὁ ἀρχικὸς κυρίαρχος τοῦ λόγου, ὁ δὲ λόγος εἶναι ἡ ἐξυπηρέτησις τοῦ νοῦ, ὅποτε στὴν τύχην εἶναι ἀπόρθητος, στὴν συκοφαντίαν ἀναφαίρετος, στὴν ἀσθένειαν ἀφθαρτος καὶ στὰ γεράματα ἀπείρακτος. Γιατὶ μόνον ὁ νοῦς ὅσο παλιώνει ξανανιώνει, καὶ ὁ χρόνος, ποὺ ὅλα τ' ἄλλα ἀφαιρεῖ, στὰ γηρατεῖα προσθέτει σοφίαν».

Σήμερα ὁ ἄνθρωπος ὁποιαδήποτε ἡλικίας βάλλεται καθημερινὰ ἀπὸ τὴν τηλεόραση, τὸ ραδιόφωνο, τὸν ἡμερήσιο καὶ περιοδικὸ τύπο, τὶς διαλέξεις καὶ τὰ πάσης φύσεως σεμινάρια. Ἡ ἀντοχή του ἔχει ἐκμηδενισθῇ, ἐπειδὴ ἡ παιδεία του δὲν εἶναι ἐπιπέδου σκέψεως, κρίσεως καὶ ἀποφάσεως. Λειτουργεῖ καθ' ὑποβολὴν τῶν θέσεων ὧν παραπάνω μέσων μαζικῆς ἐπικοινωνίας καὶ παρασύρεται ὑπὸ τῆς ἀφανοῦς ἰδιοτελείας τῶν περιστασιακῶν ἀρχηγῶν σὲ πράξεις φανατισμοῦ

ή καταλήγει σὲ παρατεταμένη σύγχυση.

Ὁ J.M. Jemp στὸ ἔργο του «*Ἀριστοτέλης*» (μετ. Κ. Τσελεμέγκος, ἔκδ. Ὁργ. Κλασ. Ἐκδ. 1970, σελ. 190) λέγει: «Ὅλες οἱ ἐπιστήμες καὶ οἱ τέχνες ἔχουν σάν σκοπὸ ἓνα καλὸ, ἢ πιὸ ὑψηλὴ ὁμῶς, ἢ σπουδαιότερη ἀπ' ὅλες, εἶναι ἡ ἐπιστήμη τοῦ κράτους. Τὸ πιὸ ὑψηλὸ ἀγαθὸ εἶναι ἡ δικαιοσύνη... Τὸ σύμμετρα θακτὸ εἶναι λοιπὸν αὐτό, τὸ ὁποῖον συμβάλλει στὴν ὠφέλεια ὅλου τοῦ κράτους καὶ στὸ κοινὸ καλὸ τῶν πολιτῶν» («*Πολιτικά*» 3,12). Καὶ πιὸ κάτω συνεχίζει: «γὰρ τὴν ἀνάπτυξη τῆς μορφῆς τοῦ κράτους ἕνας εἶναι ὁ κανὼν, ὁ ὁποῖος γενικὰ μέχρι τώρα (τότε καὶ μέχρι σήμερα) δὲν ἐτηρήθη, ἡ παιδεία στὸ πνεῦμα τοῦ Συντάγματος... μιὰ ζωὴ κατευθυνομένη στὰ πλαίσια τοῦ Συντάγματος πρέπει νὰ ἐκλαμβάνεται ὄχι σάν δουλικὴ, ἀλλὰ σάν σωτηρία» («*Πολιτικά*» 5,9).

Γιὰ νὰ εἶναι ὁλοκληρωμένο ἓνα τέτοιο Σύνταγμα, ἀσφαλῶς ἡ παιδεία δὲν θὰ κατελάμβανε τέσσαρες μόνον γραμμές, ἀλλὰ θὰ ἔδινε τουλάχιστον μία ἐξουσιοδότηση γιὰ τὴ σύνταξη ἐνὸς νόμου, ὅπου θὰ καθοριζέτο ὁ τρόπος τῆς ἠθικῆς, πνευματικῆς, ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς μορφώσεως τῶν Ἑλλήνων, ὅπως κάνει τὸ σημερινὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος γιὰ τοὺς φοιτητικοὺς συλλόγους.

Ὁ Πλάτων στοὺς *Νόμους* (μετ. Κ. Ζάμπα, ἔκδ. Γ. Φέξη, βιβλ. Δ', σελ. 121) γράφει: «*κανεῖς ἄνθρωπος ποτέ του δὲν νομοθετεῖ τίποτα, ἀλλὰ τύχες καὶ συμπτώσεις ποικιλόμορφοι, ἐρχόμενες ποικιλοτρόπως μᾶς νομοθετοῦν ὅλα τὰ πράγματα. Δηλαδή κάποιος πόλεμος ἀνατρέπει τὰ πολιτεύματα καὶ μεταβάλλει τοὺς νόμους, ἢ ἡ ἀνυπόφορη φτώχεια. Οἱ ἐπιδημίες, ἢ συνεχὴς κακοκαιρία καὶ λοιπά*». Εἶναι ἓνα σημαντικό στοιχεῖο τοῦ καιροῦ μας, πὺ ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Ἕλληνας βρῖσκεται πάντοτε σὲ πόλεμο μὲ τὸν νόμο. Ὅμως στὴν σελ. 131 ὁ Πλάτων συμπληρώνει: «*τοὺς ἄρχοντες (προέδρους, πρωθυπουργοὺς, ὑπουργοὺς, βουλευτές, στρατηγοὺς κ.λπ.) τώρα τοὺς ὀνόμασα ὑπηρετὲς τῶν νόμων, ἐπειδὴ νομίζω, ὅτι μὲ αὐτὸ πρὸ πάντων ὑπάρχει σωτηρία τῆς πόλεως (τοῦ κράτους) ἢ καὶ τὸ ἀντίθετον. Δηλαδή σ' ὅποια πόλη κυριαρχεῖται (ὑπὸ ἀρχόντων) καὶ ἀκυρώνεται ὁ νόμος (ἢ ἀλλάσσει κάθε λίγο καὶ λιγάκι) ἢ καταστροφή εἶναι ταχεῖα. Σὲ ὅποιαν ὁμως πάλιν ὁ νόμος εἶναι κυρίαρχος τῶν ἀρχόντων, οἱ δὲ ἄρχοντες δοῦλοι τῶν νόμων, ὑπάρχει σωτηρία καὶ ἀναπτύσσονται ὅσα καλὰ ἔδωσαν οἱ θεοί*».

Ἡ εὐθύνη τῆς παιδείας τῶν Ἑλλήνων, ὅπως εἶδαμε, μοιράζεται σὲ τέσσαρες ἀλληλοεξαρτημένους φορεῖς. Γιὰ νὰ καρποφορήσῃ τὸ δένδρο τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας, πρέπει νὰ φροντίσουν καὶ οἱ τέσσαρες συνυπεύθυνοι μὲ ἓνα τρόπον, ὁ ὁποῖος θὰ καθορίζεται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα καὶ δὲν θὰ ἀφήνεται στὰ φιλελληνικὰ ἢ ἀνθελληνικὰ αἰσθήματα τῶν εἰδικῶν ἢ τῶν παραιδικῶν. Τὸ πρόγραμμα ἐκπαιδεύσεως πρέπει νὰ ἔχῃ σαφὴ καὶ συγκεκριμένα στοιχεῖα ἀγωγῆς καὶ μορφώσεως, ὥστε νὰ ἐδραιωθοῦν στὶς ψυχῆς τῶν νέων οἱ ἀρετές, ὅπως τίς προσδιόρισαν οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας μετὰ ἀπὸ σύγκριση, σκέψη, κρίση τῶν ἀντιαρετῶν, γιὰ νὰ προκύψῃ ἡ ὀρθὴ ἀπόφαση αὐτοπροσανατολισμοῦ. Γιὰ νὰ ἀναπτυχθοῦν ὁμως τὰ ἀνωτέρω, ἡ διδασκαλία πρέπει νὰ εἶναι πλήρης ἀληθείας καὶ ὄχι μὲ ἀποσιωπητικά, διαστρεβλώσεις, παραλείψεις καὶ νὰ ἐλέγχεται σὲ ὅλα τὰ στάδιά της. Ὅπως ἐκδίδονται ἐγχειρίδια τῶν διδασκαλικῶν παραδόσεων, θὰ πρέπει νὰ καθιερωθῇ καὶ ἐγχειρίδιο γονικοῦ ἐλέγχου τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἔτσι ὁ σύλλογος γονέων καὶ κηδεμόνων θὰ ἔχῃ καὶ μίαν ἀκόμη συγκεκριμένην ἀποστολή, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ βοηθήσῃ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας καὶ νὰ εἶναι σύμφωνος μὲ τίς παγκόσμιες διακηρύξεις ἢ τουλάχιστον μὲ ὅσα λέγει ὁ Πλούταρχος.

Ἄλλωστε μὴν ξεχνᾶμε αὐτὰ πού λέγει ὁ Πλάτων στοὺς *Νόμους* (τόμος Δ', βιβλ. Ι, σελ. 132): «*λένε καὶ διὰ τὴν πολιτικὴν, ὅτι μετέχει τῆς φύσεως κατὰ ἓνα πολὺ μικρὸ μέρος, τὸ περισσότερον ὁμως ἀνήκει στὴν τεχνικὴ. Ἐπομένως ὁλόκληρη ἡ νομοθεσία δὲν ἀνήκει στὴ φύση, ἀλλὰ στὴν τεχνικὴ. Γι' αὐτὸ τὰ θεσπίσματα της δὲν εἶναι ἀληθινά*». Καὶ ἀφοῦ τότε ἦσαν «*ψευτικά*», σκεφθῆτε τί εἶναι σήμερα μὲ τὴν ἀποδεδειγμένη καθημερινὴ πρακτικὴ τῆς «*ἀλλαγῆς*» καὶ τῆς ρουσφετολογικῆς νομοθετικῆς «*τροπολογίας*» δι' ἄρθρων ἀσχετῶν σὲ ἄσχετα νομοθετήματα.

Οἱ γονεῖς δίνουν τὴν ζωὴ στὰ παιδιά τους. Οἱ διδάσκαλοι διαμορφώνουν τοὺς παράγοντες τῆς γνώσης γιὰ μία καλύτερη ζωὴ. Τί ἔργο παράγει τὰ ἀναγκαῖα γιὰ τὴν ἰσορροπημένη ζωὴ; Κατὰ βάσιν τὰ ἀναγκαῖα γιὰ τὴν συντήρηση τῆς ζωῆς προέρχονται ἀπὸ τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς. Αὐτὴ χρειάζεται δυνατὰ χέρια, κι αὐτὰ τὰ διαθέτουν μόνον οἱ νέοι ἄνθρωποι. Ἡ καταπολέμηση τῆς παρουνισιομένης σήμερα ἀνεργίας τῶν νέων θὰ εἶχε ἐκλείψει, ἐὰν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐστρέφето πρὸς τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς, ἢ ὅποια καὶ ἐκ τῆς ἐγκαταλείψεως μαράζωνει, παράγοντας ἀχρηστὰ ζιζάνια.

ιγ. Ἐκκλησιαστής

Ποῦ ἦταν κρυμμένος τόσο καιρὸ αὐτός; Ἐχει καὶ ὠραῖο ὄνομα, μεγάλῳρεπο. Ὁ προπάτοράς μας λοιπὸν αὐτός, ὁ Ἐκκλησιαστής, ἦταν γνιὸς τοῦ Δαβὶδ καὶ βασιλιάς τῆς Ἱερουσαλήμ. Μιὰ μέρα, πὺν εἶχε τὶς μαῦρες του, εἶχαν πέσει τὰ κοπάδια του ἔξω, κάθισε καὶ ἔγραψε ἓνα βιβλίον, πὺν δέβαια εἶναι καὶ αὐτὸ πιά σήμερον «ἱερὸν» μας βιβλίον, βιβλίον-ὁδηγὸς τοῦ τεμπέλη. Καὶ ἀρχίζει: «Ματαιότης ματαιότητων, εἶπεν ὁ Ἐκκλησιαστής· ματαιότης ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιότης» («Ἐκκλ.», ἀ' 2). Τὸ σκέφτηκε πολὺ, γιὰ νὰ τὸ γράψῃ: Στὶς ἑπτὰ λέξεις οἱ πέντε εἶναι ἡ ματαιότης. Τί μαυρίλα, θρὲ παιδί μου! Πρέπει νὰ ἔχασε πολλὰ πρόδοτα. «Τὶς ὠφέλεια εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκ παντὸς τοῦ μόχθου αὐτοῦ, τὸν ὅποιον μοχθεῖ ὑπὸ τὸν ἥλιον;» («Ἐκκλ.», ἀ' 3). Ποῦ εἶσαι, θρὲ παρὰδεις, μὲ τὶς ξάπλες σου καὶ τὸ ἀραλίκι. Τί τὸθελε καὶ αὐτὸς ὁ Γιαχβέ, νὰ φυτέψῃ μηλιές στὸν παρὰδεις; Ἀκόμα ἀραχτοὶ θάμασαν. Δὲν χόρταινε καὶ αὐτὴ ἡ λιγούρα ἡ Εὐά, ἡθελε νὰ φάῃ καὶ μῆλα. Καὶ μετὰ ἤρθε ἡ καταστροφή. Μιὰ ζωὴ μόχθος. Γιατί, ὅπως λέει μιὰ παλιὰ παροιμία: «Ἐνα μῆλο τὴν ἡμέρα τὸν Γιαχβέ τὸν κάνει πέρα». Καὶ μᾶς ἄφησε ἔτσι μὲ τὴν γλύκα ὁ Γιαχβέ.

Ὁ προπάτοράς μας ὅμως ἦταν καὶ πολὺ μετριόφρων: «Ἰδού, ἐγὼ ἐμεγαλύνθην καὶ ηὐξήνθην εἰς σοφίαν ὑπὲρ πάντας τοὺς ὑπάρξαντας πρὸ ἐμοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἡ καρδιά μου ἀπῆλυνσε πολλὴν σοφίαν καὶ γνῶσιν» («Ἐκκλ.», ἀ' 16). Ἀφοῦ λοιπὸν ἐγινε τόσο σοφός, κάποια στιγμή κατανοεῖ τὸ σφάλμα του: «Διότι ἐν πολλῇ σοφίᾳ εἶναι πολλὴ λύπη· καὶ ὅστις προσθέτει γνῶσιν, προσθέτει πόνον» («Ἐκκλ.», ἀ' 18).

Ἀχ, θρὲ προπάτορα, τί τὴν ἡθελες τὴν γνώση, καλὰ δὲν εἶναι τὰ προδατάκια καὶ τὰ γίδια; Βγάζουνε τυράκι, προδιές, κρέας, ἀκίνδυνα πράγματα, καὶ ὄχι μῆλα καὶ ἄλλους ἐπικίνδυνους καρπούς. Ποιὸς ξέρει, πόσα μῆλα θάφαγε ὁ προπάτορας, γιὰ νὰ γίνῃ τόσο σοφός. Κι ἀφοῦ τᾶφαγε ὅλα μαζεμένα, λυπήθηκε, γιὰτὶ δὲν ἄφησε τίποτα γιὰ μετὰ, καὶ στὴν συνέχεια, ἀφοῦ βαρυστομάχιασε, τὸδγαλε τὸ συμέρασμα: «ὅστις προσθέτει γνῶσιν, προσθέτει πόνον». Ἐ, τί ἄλλο μποροῦσε νὰ περιμένῃ; Ἐδῶ ἔφαγε ὅλα τὰ μῆλα τοῦ Ἰσραήλ, εἶναι νὰ μὴν πονάει τὸ στομάχι; Καὶ λέγαμε λιγούρα τὴν Εὐά, ποῦφαγε ἓνα μηλαράκι, καὶ αὐτὸ μισό.

Καὶ συνεχίζει: «Εγὼ εἶπα ἐν τῇ καρδίᾳ μου. Ἐλθέ τώρα, νὰ σὲ δοκιμάσω δι' εὐφροσύνης, καὶ ἐντρύφα εἰς ἀγαθὰ· καὶ ἰδού, καὶ τοῦτο ματαιότης» («Ἐκκλ.», β' 1). Τί στομάχι εἶναι αὐτό, θρὲ παιδί μου; Ἀφοῦ ξεπάτωσε τὶς μηλιές, πεινάει καὶ ἄλλο. Τρώει καὶ ὅλα τὰ ὑπόλοιπα ἀγαθὰ πὺν θρίσκει μπροστά του, καὶ στο τέλος καταλήγει: «Τὰ πάντα ματαιότης», πάλι δὲν χόρτασε. Ἄν εἶναι δυνατόν! Μὰ τί εἶναι τέλος πάντων, προπάτορας ἡ ἀχόρτατος; Ὑστερα: «Ἐσκέφθην ἐν τῇ καρδίᾳ μου νὰ εὐφράνω τὴν σάρκα μου μὲ οἶνον, ἐνῶ ἔτι ἡ καρδιά μου ἡσχολεῖτο μὲ τὴν σοφίαν» («Ἐκκλ.», θ' 3). Ἐνῶ ἔτρωγε λοιπὸν, σκέφτηκε νὰ πιῇ καὶ λίγο κρασάκι, μήπως καὶ σταματήσῃ κάποια στιγμή νὰ τρώῃ. Γιατί, ὅπου λέει καρδιά, ὅπως καὶ στο παραπάνω ἀπόσπασμα, ἐννοεῖ κοιλιὰ καὶ τὰ δύο ἀρχίζουν ἀπὸ κάππα. Τί κοιλιὰ, τί καρδιά. Αὐτὰ ὅμως εἶναι ἀλληγορικά πράγματα καὶ πρέπει νὰ τὰ ἐξηγοῦμε, γιὰ νὰ γίνονται κατανοητά. Ἐτσι, ὅταν λέει ὅτι ἡ καρδιά του ἡσχολεῖτο μὲ τὴν σοφίαν, ἂν ἀντικαταστήσουμε ὅπου καρδιά=κοιλιά καὶ ὅπου σοφία=μῆλα, τότε μόνο βγαίνει τὸ νόημα. Ἐνῶ ἀσχολεῖτο τὸ στομάχι του μὲ τὰ μῆλα, τότε σκέφτηκε νὰ πιῇ κρασί. Ἀλλὰ εἶπαμε, αὐτὰ εἶναι ἀνώτερα πράγματα. Μόνο ὁ ἐκλεκτὸς λαὸς τοῦ Γιαχβέ μπορεῖ νὰ τὰ σκεφτῇ.

Δὲν σταμάτησε ὁμως ἐδῶ ὁ προπάτοράς μας (ἡμῶν, τῶν Ἑλλήνων): «Ἐκαμον πράγματα μεγάλα εἰς ἑμαυτὸν ὥκοδόμησα εἰς ἑμαυτὸν οἰκίας· ἐφύτευσα δι' ἑμαυτὸν ἀμπέλωνας. Ἐκαμον δι' ἑμαυτὸν κήπους καὶ παραδείσους, καὶ ἐφύτευσα ἐν αὐτοῖς δένδρα παντὸς καρποῦ» («Ἐκκλ.», β' 4-6).

Ἐδῶ γίνεται καὶ κτίστης – κάτι μοῦ θυμίζει αὐτό, ἀλλὰ τί ἀκριβῶς; Μετὰ φυτεύει καὶ ἀμπέλια, γιὰ νὰ χωνεύῃ εὐκόλα τὴν πολλὴ γνώση, καὶ ὕστερα καὶ δέντρα πολλά, γιὰ νὰ τρώῃ πολλὴ γνώση. Στὴν συνέχεια, γιὰ νὰ μὴν μακροηγοῦμε, μάζεψε χρυσάφι καὶ ἀσήμι, δούλους καὶ δοῦλες, παλλακίδες καὶ ὅ,τι λαχταροῦσε ἡ ψυχὴ του. Καὶ τότε πιά, ὅταν τὰ εἶχε ὅλα, «Καὶ παρετήρησα ἐγὼ ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις μου, τὰ ὅποια ἔκαμον αἱ χεῖρες μου, καὶ ἐν παντὶ τῷ μόχθῳ, τὸν ὁποῖον ἐμόχθησα, καὶ ἰδοὺ, τὰ πάντα ματαιότης, καὶ θλίψις πνεύματος, καὶ οὐδὲν ὄφελος ὑπὸ τὸν ἥλιον» («Ἐκκλ.», β' 11).

Ἔχει λοιπὸν σοβαρὸ πρόβλημα ὁ προπάτοράς μας! Πρέπει νὰ τὸν δοθῇ σὺν τὸν ἄνθρωπο. Καὶ ἀπολογεῖται: «Διὰ τοῦτο ἐμίσησα τὴν ζωὴν, διότι μοχθηρία ἐφάνησαν εἰς ἐμέ τὰ ἔργα τὰ γινόμενα ὑπὸ τὸν ἥλιον· ἐπειδὴ τὰ πάντα ματαιότης καὶ θλίψις πνεύματος» («Ἐκκλ.», β' 17). Τώρα ἀρχίζω νὰ καταλαβαίνω τὸ πρόβλημά του. Κουράγιο, προπάτορά μου. Περίμενε καμμιά πεντακοσαριὰ χρόνια, νὰ ἐφευρεθῇ ὁ Μωαμεθανισμὸς καὶ νὰ μπορῇς νὰ τρῶς ἔτσι τὸ βράδν στοῦ ραμαζάνι ἀφοδᾶ, ἀφοῦ, ὅταν τρῶς μὲ ἥλιο, ἔχεις δυσπεψία. Οἱ πρῶτοι αἰῶνες εἶναι δύσκολοι. Πρῶτα καὶ τοὺς Ἕλληνες. Αὐτοὶ ξέρον.

Ἀλλὰ ἐπειδὴ κι αὐτὸς ὁ προπάτοράς μας εἶναι μπροστὰ ἀπ' τὴν ἐποχὴ του καὶ πανέξυπνος, ὅπως κι ὅλοι οἱ ἄλλοι, τῷπιασε ἀπὸ μόνος του τὸ μήνυμα: «Ἐπειδὴ πᾶσαι αἱ ἡμέραι αὐτοῦ εἶναι πόνοι καὶ οἱ μόχθοι αὐτοῦ λύπη· καὶ τὴν νύκτα ἔτι ἡ καρδιά αὐτοῦ δὲν κοιμᾶται· εἶναι καὶ τοῦτο ματαιότης» («Ἐκκλ.», β' 23). Ἀρχισε λοιπὸν ἡ καρδιά=κοιλία του νὰ γεμίζει καὶ τὸ βράδν καὶ νὰ μὴν ξεκουράζεται. Ἀλλὰ κι αὐτὸ δὲν τὸν χόρταινε. Εἶναι κι αὐτὸ ματαιότης, ξαναλέει. Γι' αὐτό: «ὄθον ἐγὼ ἐμακάρισα τοὺς τελευτήσαντας, τοὺς ἤδη ἀποθανόντας μᾶλλον παρὰ τοὺς ζῶντας, ὅσοι ζῶσιν ἔτι» («Ἐκκλ.», δ' 2). Ἔτσι πέστα μας λοιπὸν, μόνο ἢ ἀγκαλίτσα τοῦ Γιαχβὲ εἶναι καλὴ, ἐνῶ ἡ ζωὴ στὴν γῆ κόλαση, βασανιστήριο. Παρακάτω ὁμως μᾶς λέει ἄλλα: «Ἰδοὺ τί εἶδον ἐγὼ ἀγαθόν· εἶναι καλὸν νὰ τρώγῃ τις καὶ νὰ πίνῃ καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃ τὰ ἀγαθὰ ὅλου τοῦ κόπου αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον κοπιᾷ ὑπὸ τὸν ἥλιον, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ὅσας ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν· διότι τοῦτο εἶναι ἡ μερίς αὐτοῦ» («Ἐκκλ.», ε' 18). Τί ὠραία πὺν τὰ λέει ὁ προπάτοράς μας! Ζῆτε, γιὰ νὰ τρῶτε. Ὅσο ζήσετε, φάτε μέχρι σκασιμοῦ, γιατί αὐτὴ εἶναι ἡ μερίδα πὺν σᾶς σερβίρει ὁ Γιαχβὲ. Δὲν ἔχει ἄλλο. Ἄμα πεθάνετε, φαί γιόκ.

Πρέπει νὰ ἔχῃ διχασμένη προσωπικότητα ἐτοῦτος ὁ προπάτοράς μας. Παράπάνω λέει, ὅτι εὐτυχισμένοι εἶναι οἱ πεθαμένοι, πὺν δὲν τρῶνε, καὶ ἐδῶ, φάτε ὅσο προλάβετε, γιατί, ἅμα πεθάνετε, τὸ κλείνει τὸ ἐστιατόριο γιὰ σᾶς ὁ Γιαχβὲ. Κύττα κάτι πράγματα. Μπερδεμένα, ἀλληγορικά, ἀλλὰ μὲ βαθὺ νόημα. Τέλος πάντων, ὅ,τι καὶ νᾶναι, ἔνα εἶναι σίγουρο. Αὐτὰ τὰ κείμενα εἶναι, πὺν θὰ δώσουν στὰ παιδιὰ μας, τὴν νεολαία μας, τὰ ὁράματα γιὰ τὸν καινούργιο κόσμον πὺν θὰ δημιουργήσουν. Φάτε, σκάστε, ὕστερα τελειώσατε, πεθάνετε. Τί σοφία, γνώση, ἐργασία, μόχθος καὶ κούραση; Ὅλα ματαιότης. Μόνο ὁ Γιαχβὲ σώζει. Ἔχει ἐφεύρει τὸ καθαρτικὸ γιὰ τὴν δυσπεψία τῆς γνώσης. Τὸν φόβο. Ἀρχὴ σοφίας φόδος Γιαχβὲ.

Ὁ Ἀπόγονος

ΔΗΜ. ΟΔ. ΣΤΑΘΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ καταγωγή τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς ἀπὸ τὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ μουσικὴ

ΑΝΤΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ κ. ΣΤ. ΒΑΣΔΕΚΗ

Ὅταν τὸ 1993 ξεκίνησα ν' ἀναφέρομαι ἔστω καὶ περιληπτικὰ στὴν ἐνιαία καὶ διαχρονικὴ Ἑλληνικὴ μουσικὴ μας παράδοση, μὲ εἶχε ἀπασχολήσει καὶ ἐμένα ὁ ἴδιος προβληματισμὸς μὲ αὐτὸν τοῦ κ. Σταύρου Βασδέκη («Δαυλός», τ. 161), δηλαδὴ τὸ ἐὰν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναφέρομαι περισσότερο σὲ τεχνικοὺς μουσικολογικοὺς ὁρους ἢ θὰ ἔπρεπε νὰ κάνω μία προσέγγιση τοῦ ὅλου θέματος περισσότερο ἱστορικὴ, κοινωνιολογικὴ, λαογραφικὴ καὶ τέλος μουσικολογικὴ οὕτως, ὥστε οἱ μὴ εἰδικοὶ ἀναγνώστες νὰ ἀντιληφθοῦν πληρέστερα καὶ ἀπὸ ἐλεγχόμενες πηγές (ἱστορικὴ βιβλιογραφία) τοὺς ἰσχυρισμούς μου. Τελικῶς κατέληξα καὶ ἐγὼ σὲ μία σφαιρικότερη ἀναφορὰ/καταγραφή.

Τὸ κίνητρο γιὰ ν' ἀσχοληθῶ μὲ μία τέτοιου εἶδους ἀρθρογραφία μοῦ ἐδόθη, ὅταν στὶς προσωπικὲς μου ἐρευνες διεπίστωσα μία ἔντονη ἀντιπαλότητα μεταξὺ τῶν εἰδικῶν μουσικολόγων ἐρευνητῶν, ὅπου οἱ μὲν ὑποστήριζαν τὴν ἀρχαία μουσικὴ καὶ οἱ δὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴ βυζαντινὴ, ἄλλοι τὸ δημοτικὸ τραγούδι καὶ πολεμοῦσαν ὡς περιθωριακὸ τὸ ρεμπέτικο, ἐνῶ οἱ «ρεμπετολόγοι» σταματοῦσαν τὶς ἐρευνὲς τους στὶς ἀρχές τοῦ αἰῶνα μας. Τεραστία ἐντύπωση ἐπίσης μοῦ εἶχε κάνει ὁ ἔντονος διαξιφισμὸς ποὺ εἶχε ἀρχίσει στὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰῶνος μέσω τῶν ἐφημερίδων «Ἀκρόπολις», «Ραμπγαῶς», «Ἐστία», «Τὸ Ἄστυ», «Ἐθνοφύλαξ», «Αὐγή», «Αἰὼν» κ.τ.λ. μετὰ τῶν Ἰσιδώρου Σκυλίτη, Ἀλεξάνδρου Καντακουζηνοῦ, Νικολάου Πολίτη, Ἀγγέλου Βλάχου, Βλάση Γαβριηλίδη, Κλεάνθη Τριανταφύλλου, Ἰωάννη Καμπούρογλου, Δροσίνη, Καμπά, Παλαμᾶ καὶ τῶσων ἄλλων λογίων τῆς ἐποχῆς περὶ τῆς ἀρχαίας, βυζαντινῆς, δημοτικῆς, λαϊκῆς, ἀνατολίτικης καὶ δυτικῆς μουσικῆς καὶ τῶν ἐπιρροῶν τους στὴν τότε σύγχρονη μουσικὴ καὶ πολιτιστικὴ ζωὴ τῆς Ἑλλάδος.

Ἀπὸ ὅλα τ' ἀνωτέρω ἐλάβαναι μὲν πάρα πολλὰ στοιχεῖα γιὰ τὶς ἐρευνές μου, πλὴν ὅμως δὲν διέ-

Ἡ παρασημαντικὴ καὶ ἡ μουσικὴ διδασκαλία

Ἀγαπητὲ κ. Λάμπρου,

Μὲ ἀφορμὴ τὰ ἄρθρα στὸ τεῦχος 161 τοῦ «Δαυλοῦ» μὲ τίτλους «Περὶ Ἑλληνικῆς καὶ Βυζαντινῆς Μουσικῆς» καὶ «Ἡ ἀπάρνηση τῆς ἑλληνικῆς παγκόσμιας μουσικῆς ὁρολογίας ἀπὸ τοὺς Ρωμιούς» τοῦ ἀγαπητοῦ μου φίλου Σταύρου Βασδέκη θὰ ἤθελα νὰ προσθέσω τὶς προσωπικὲς μου ἐνστάσεις καὶ προβληματισμούς, πιστεύοντας ὅτι θὰ συμβάλω στὸν γόνιμο καὶ ἐποικοδομητικὸ διάλογο ἐπὶ τοῦ θέματος, ποὺ ἔχει ἀνοιχθῇ στὶς σελίδες τοῦ Ἑλληνος «Δαυλοῦ». Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ βιβλιογραφικὰ δεδομένα, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦ παρακάτω, παραθέτω καὶ ἐμπειρικὰ δεδομένα, τὰ ὁποῖα προέρχονται καὶ ἀπὸ τὴν «κλασσικὴ» μουσικὴ μου μόρφωση, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἐμπειρία μου ὡς λαϊκοῦ (παραδοσιακοῦ) ὀργανοπαίκτη.

Ἡ πρώτη ἐνσταση ἀφορᾷ τὴν χρῆση καθὼς καὶ τὴν χρησιμότητα τῆς μουσικῆς σημειογραφίας ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μέχρι σήμερα. Πράγματι ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα εἶναι δεδομένη ἡ ἀδυναμία τῆς παρασημαντικῆς νὰ περιγράψει καὶ νὰ καθορίσει ἀπόλυτα τὸ μουσικὸ κείμενο. Ὁ Ἀριστοτένης (375/360 π.Χ.) στὰ «Ἀρμονικὰ Στοιχεῖα», II 39, 15 γράφει: «οὐ γὰρ ὅτι πέρας τῆς ἀρμονικῆς ἐπιστήμης ἐστὶν ἡ παρασημαντικὴ» [γιατί

κρίνα τὸ τελικὸ συμπέρασμα ὅλων αὐτῶν τῶν διαξιφισμῶν, οἱ ὅποιοι τελικὰ ἐστηρίζοντο καὶ ἐξαντλοῦντο σὲ ὑποκειμενικὲς ἀξιολογήσεις τῶν συγγραφέων τῶν βάσει τῆς ἀντιστοίχου μουσικῆς τους καὶ εὐρύτερας παιδείας, τῶν μὲν ὡς δυτικοτραφῶν, τῶν δὲ ὡς ἀνατολικοβυζαντινοτραφῶν, χωρὶς νὰ δίδεται εὐκρινὴς ἢ οὐσία.

Θέλησα λοιπὸν πιὸ πολὺ πειραματιζόμενος –παίζοντας δηλαδὴ διάφορα μουσικὰ ὄργανα– καὶ λιγότερο στριζόμενος στὴν ἐν γένει θεωρητικὴ μουσικὴ μου παιδεία (δυτικὴ καὶ βυζαντινὴ) καὶ πάντοτε μὲ τὸ βλέμμα τοῦ ἐρασιτέχνη (μὲ τὴν ἀρχαιοελληνικὴ ἔννοια τοῦ ὄρου) καὶ ἐρευνητῆ, δεδομένου ὅτι ἡ ἐπιστῆμη ποὺ ἔχω σπουδάσει καὶ ἀσκῶ εἶναι ἐντελῶς διάφορη τῆς μουσικῆς, νὰ συμβάλω κι ἐγὼ ἔστω καὶ ἐλάχιστα στὸν διάλογο ποὺ ἔχει ἀνοίξει ἐδῶ καὶ 150 περίπου χρόνια στὰ περὶ Ἑλληνικῆς μουσικῆς, γράφοντας μέσω τῶν φιλοξένων στηλῶν τοῦ «Δαυλοῦ».

Ἄφου λοιπὸν ἐξέφρασα κάποιες γενικὲς καὶ συνοπτικὲς συνάμα ιδέες μου βάσει τῶν προσωπικῶν μου ἐμπειριῶν γιὰ τὸ ἐνιαῖον καὶ διαχρονικὸν τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς παραδόσεως, θέλησα νὰ ἐξετάσω τὰ ἐπὶ μέρους εἶδη καὶ ἐκφάνσεις τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς παραδόσεως, ὅπως αὐτὴ εὐρίσκεται ἀτόφως ἢ μεταλλαγμένη σὲ διάφορες ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τόσο τῶν Ἑλλήνων ὅσο καὶ ἄλλων λαῶν οὕτως, ὥστε ἀφ' ἑνὸς νὰ ἐξαχθεῖ ἀθροιστικὰ/ἐπαγωγικὰ τὸ συμπέρασμα τοῦ ἐνιαίου τῆς μουσικῆς μας παραδόσεως, ἀφ' ἑτέρου νὰ μπορεῖ ὁ κάθε μὴ εἰδικὸς ἐπὶ μουσικῶν θεμάτων ἀναγνώστης τοῦ «Δαυλοῦ» νὰ κάνει αὐτὸ ποὺ ὀνομάζεται συγκριτικὴ ἐθνομουσικολογία, ἐλέγχοντας πάντα τίς πηγές μου.

Ὅταν δημοσίευσα στὸν «Δαυλὸ» ἕνα μικρὸ ἄρθρο περὶ τοῦ τεραστίου θέματος τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς μουσικῆς παραδόσεως, στὸ συμπέρασμα μου ἀνέφερα, ὅτι ἐπὶ τῆς θεωρητικῆς βάσεως τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς μουσικῆς ἐστηρίχθη ἡ μετέπειτα λεγομένη βυζαντινὴ. Τὸ ἄρθρο μου αὐτὸ προφανῶς ἐγίνετο ἡ ἀφορμὴ ἐνὸς ἀρθροῦ τοῦ κ. Στ. Βασδέκη ὑπὸ τὸν βαρύγδουπο τίτλο «*Ἀσχετὴ ἢ ἀρχαία Ἑλληνικὴ μουσικὴ πρὸς τὴν Βυζαντινὴν*». Τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Βασδέκη παρὰ τὸν τίτλο τοῦ ἐπικεντρώθη στὴν χριστιανικὴ βυζαντινὴ ποίηση καὶ εἰδικὰ στὸν ἀνθελληνικὸ τῆς στίχο, ὅπως αὐτὸς ἐκφράζεται μέσω τῶν ψαλμῶν, ἐνῶ ἀνεφέρετο ἐλάχιστα στὰ περὶ μουσικοῦ μέλους. Παρότι δὲν τὸ εἶχα προγραμματίσει καὶ παρότι ἡ ἀρχικὴ θέλησίς μου ἦταν ν' ἀναφερθῶ περισσότερο στὴν κοσμικὴ καὶ δημοτικὴ μουσικὴ τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ Βυζαντίου καὶ στὴν σχέση τῆς μὲ τὴν ἀρχαϊό-

ἡ παρασημαντικὴ δὲν εἶναι τὸ τέλος τῆς ἀρμονικῆς ἐπιστήμης!¹.

Παρὰ τίς ἐκφραστικὲς ἀδυναμίες τῆς ἡ μουσικῆς σημειογραφία φαίνεται ὅτι χρησιμοποιοῦντο εὐρύτατα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα γιὰ δύο κυρίως σκοποὺς. Τὸν παιδευτικόν, καθὼς αὐτὸν τῆς καταγραφῆς καὶ συστηματικῆς μελέτης τοῦ τρόπου, τοῦ ἥθους, τοῦ ρυθμοῦ, τῆς ἀρμονίας ἐνὸς μουσικοῦ κειμένου. Σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν παιδευτικὸν χαρακτήρα τῆς παρασημαντικῆς, οἱ ἀρκετὲς ἀγγειογραφίαι μὲ θέμα τὴν μουσικὴ ἐκπαίδευση μποροῦν νὰ πείσουν τὸν ὅποιονδήποτε. Σὲ πολλὰς ἀπὸ αὐτὰς ὁ διδάσκων ἐμφανίζεται κρατῶντας ἀπύρρο, δείχνοντας στοὺς μαθητὰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ ἐκτελέσουν (τὰ ἀγγεῖα αὐτὰ ἐκτίθενται στὸ Ἑθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο καθὼς καὶ σὲ ἄλλα μουσεῖα ἀνὰ τὴν ὑφήλιο). Τὸ γνωστὸ σὲ ὅλους «ἐν τῇ μουσικῇ παιδεύειν» σήμαινε ὑποχρεωτικὰ καὶ τὴν ὑπαρξὴ τῶν κατάλληλων ἐποπτικῶν μέσων διδασκαλίας.

Σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν χρῆση τῆς παρασημαντικῆς ὡς μέσου καταγραφῆς καὶ ἐπιστημονικῆς μελέτης καὶ ἐρευνας τῆς μουσικῆς, μποροῦμε νὰ ἀναφέρουμε τὰ ἑξῆς:

1) Ὁ Πυθαγόρας πρῶτος (Ν. Κυπουργός, περιοδικὸ «Μουσικολογία», τεῦχος 2, 1985) μὲ τὴν βοήθεια τοῦ μονόχορδου κατάφερε νὰ τυποποιήσῃ τὰ μουσικὰ διαστήματα ἐκφρά-

τητα και από εκεί να συνεχίσω με το ακριτικό, κλέφτικο, δημοτικό, σμυρναίικο και ρεμπέτικο τραγούδι, τους χορούς και τα όργανα των Ελλήνων καθώς και τις επιρροές της μουσικής μας παραδόσεως σε άνατολη και δύση, το ανωτέρω άρθρο του κ. Βασδέκη με όδηγησε, τόνον έμένα όσον και τους κ. 'Ασπιώτη και Σταυρόπουλο, σ' ένα διάλογο με τον κ. Βασδέκη («Δαυλός», τ. 157), ό όποιος κατά την ταπεινή μου άποψη, εάν συνεχιστεί, μόνον στο θέμα της δυζαντινής/έκκλησιαστικής μουσικής τουλάχιστον έμένα θά με άποπροσανατολίσει από τον άρχικό σκοπό μου της άποδείξεως του ένιάιου και της διαχρονικότητας της μουσικής μας παραδόσεως και θά με άναγκάσει να καταναλώνομαι σε προσωπικές άντεγκλήσεις με τον κ. Βασδέκη έπι του θέματος αυτού, πού όσο θά περνάει ό καιρός, θά γίνονται όλο και πιο έξειδικευμένες, με άποτέλεσμα στο τέλος να έπικεντρώσουμε την προσοχή μας στο «δένδρο χάνοντας την μαγεία του δάσους».

Ουδέποτε έθεσα έαυτόν ύπέρμαχον του άλφα ή του βήτα είδους Έλληνικής μουσικής, είτε ιερής είτε κοσμικής είτε δημοτικής ή ρεμπέτικης ή έκκλησιαστικής κ.τ.λ., άφού είμαι λάτρης της έν γένει Έλληνικής μουσικής και θεδαίως δέν δέχομαι από κανέναν να με τάσσει ύπέρμαχο της μίας ή της άλλης μουσικής και να θέτει μονοπωλιακά τον έαυτό του ύπερασπιστή του άρχαίου Έλληνικού μουσικού πνεύματος, άναγκάζοντάς με να έπικεντρώσω την άρθρογραφία μου σ' ένα και μόνον είδος μουσικής, τό όποιο, όπως προάνέφερα, είχα σκοπό να περάσω έξ άπαλών όνύχων, δεδομένου ότι δέν με ένδιέφερε να τό άναφέρω έκτενώς στην παρούσα άρθρογραφία μου στον «Δαυλό».

Δεδομένου ότι με την έως και σήμερα άρθρογραφία του κ. Βασδέκη συμφωνώ άπολύτως, πλήν των θεμάτων της έκκλησιαστικής μουσικής και για όσα έξήγησα στο σχετικό άρθρο μου στον «Δαυλό», τ. 157, μηνός Ιανουαρίου 1995, τον συγχάιρω δέ για τό άρθρο του στον «Δαυλό», τ. 161, Μαΐου 1995 με τίτλο «Η άπάρνηση της Έλληνικής παγκόσμιας μουσικής όρολογίας από τους Ρωμιούς», όπου πρόλαβε να γράψει ένα θέμα πού είχα σκοπό να άναφερθώ και έγώ, καθώς και για τον τρόπο διδασκαλίας της παραδοσιακής μας μουσικής, πού έφαρμόζει, βάσει των Έλληνικών όνομάτων των μουσικών κλιμάκων (Δώριος, Αΐολικός κ.τ.λ.), θά έπιθυμούσα στο έξής, ή άρθρογραφία μας μέσω των στηλών του «Δαυλού» να έπικεντρώνεται στα στοιχεία έκείνα πού άποδεικνύουν την ζωντανή συνέχεια της κοσμικής/δημώδους και λαϊκής μουσικής μας παραδόσεως στον

ζοντάς τα σε δυνάμεις του 2 και του 3. Δηλαδή: οκτάβα $\frac{2}{1}$, πέμπτη $\frac{3}{2}$, τετάρτη $\frac{2^2}{3}$, μείζων τόνος $\frac{3^2}{2^3}$, έλάσσων τόνος $\frac{2^{16}}{3^{10}}$, μείζων ήμιτόνιο $\frac{3^7}{2^{11}}$, έλάσσων ήμιτόνιο $\frac{3}{2^8}$, πυθαγόρειον κόμμα $\frac{3^{12}}{2^{19}}$. Η τυποποίηση αυτή κατά τον Alain Danielou ("Semantique musicale", Paris 1978) φαίνεται πως έχει σημασία στην άποκωδικοποιητική λειτουργία του έγκεφάλου². Προσωπικά θεωρώ άπίθανη την μή χρήση παρασημαντικής και ίσχυρών μαθηματικών «έργαλείων» στην όλοκλήρωση της παραπάνω μελέτης.

2) Μετά τον Πυθαγόρα έχουμε πάρα πολλούς φιλοσόφους και θεωρητικούς της Μουσικής. Μπορούμε να άναφέρουμε' τον 'Αρχύτα (400-350 π.Χ.), τον 'Αριστόξενο (375/360 π.Χ.-), τον 'Ηρακλείδη τον Ποντικό (4ος αΐων π.Χ.), τον 'Αλύπιο (3ος-4ος αΐων π.Χ.), τον Δίδυμο τον 'Αλεξανδρέα (63 π.Χ.-10μ.Χ.), τον 'Αριστείδη τον Κοϊντιλιανό (1ος αΐων μ.Χ.), τον Βακχείο τον Γέροντα (3ος αΐων μ.Χ.) και άλλους πολλούς. Στα έργα αυτών όχι μόνο φαίνεται ή χρήση της παρασημαντικής, αλλά δίνονται και έπιπλέον πληροφορίες. Χαρακτηριστικά άναφέρουμε, ότι ύπήρχαν δύο είδη μουσικής γραφής, ένα για την όργανική και ένα για την φωνητική μουσική. «Και ότι ού ρητῶ παραλείπεται ή στίξεις» [και ότι ή σημειογραφία είναι άνεξάρτητη από τό κείμενο: 'Ανώνυμος, Bell 79,68].

χώρο και στον χρόνο ούτως, ώστε να κατανοηθεί αυτό άπαξ δια παντός τουλάχιστον από τους αναγνώστες του «Δαυλοῦ», μιᾶς και τὸ φάντασμα πού θέλει τὴν μουσική μας παράδοση εἴτε ὡς δυτική εἴτε ὡς ἀνατολίτικη ἔκφανση, ἀλλὰ ποτέ ὡς γνήσια Ἑλληνική, παραμονεύει ἀκόμα ζωντανὸ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν ἀντεγκλήσεων τοῦ Σκυλίτη, τοῦ Καντακουζηνοῦ, τοῦ Πολίτη, τοῦ Παλαμᾶ καὶ τῶσων ἄλλων. Δὲν θὰ μπορούσα ὅμως νὰ μὴν σχολιάσω τὸ ἄλλο ἄρθρο τοῦ κ. Βασδέκη στὸν «Δαυλὸ» μηνὸς Μαΐου 1995 μὲ τίτλο «Περὶ Ἑλληνικῆς καὶ Βυζαντινῆς Μουσικῆς ἢ: Μουσικὴ εἶναι ὁ τρόπος», ὅπου σχολιάζονται τόσο τὸ δικό μου ἄρθρο περὶ βυζαντινῆς μουσικῆς, ὅσο καὶ τοῦ κ. Ἀσπιώτη.

Ἀντιπαρέρχομαι τὸ ἐλαφρῶς εἰρωνικό ὕφος καὶ τὸ ἀτυχεῖς παράδειγμα περὶ χωροφύλακος καὶ μπουζουκιῦ καὶ ἐπικεντρώνομαι στὴν οὐσία. Εἶμαι κι ἐγὼ ὑποστηρικτὴς τῆς προφορικῆς μουσικῆς παραδόσεως καὶ τοῦ ὕφους, πού μεταδίδεται προφορικὰ ἀπὸ τὸν δάσκαλο στὸν μαθητὴ (εἶται ἐδιδάχθηκα τὸ μπουζούκι, τὸ λαοῦτο, τὸ οὔτι κ.τ.λ.), πλὴν ὅμως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες αἰσθάνθησαν τὴν ἀνάγκη νὰ ἀποτυπώσουν τὰ μουσικὰ μέλη καὶ ἐγγράφως («παρασημαντική») οὕτως, ὥστε νὰ μὴν ὑπάρχουν ὑποκειμενικὲς διαφοροποιήσεις ἀπὸ τὸν τόνο καὶ τὴν γραμμὴ τοῦ κάθε τρόπου/κλίματος καὶ ὁ μουσικὸς εἰσάγοντας προσωπικὰ στοιχεῖα ἀλλοιώνει τὸ μέλος, δεδομένου ὅτι οἱ πρόγονοί μας ἦταν πολὺ αὐστηροὶ σὲ αὐτὰ τὰ θέματα (μὴν ξεχνάμε τὴν ρῆσιν τοῦ Πλάτωνος, ὅτι, ἐὰν ἀλλάξουν οἱ μουσικοὶ νόμοι, ἀλλάζουν καὶ αὐτοὶ τῆς πολιτείας· ἡ τὸ γεγονὸς τῆς κοπῆς τῶν δύο χορδῶν ἀπὸ τὴν κιθάρα τοῦ Τέρπανδρου, ὅταν αὐτὸς πῆγε νὰ λάβει μέρος σὲ μουσικοὺς ἀγῶνες μὲ κιθάρα δικῆς του ἐπινοήσεως).

Δὲν θέλω κι ἐγὼ νὰ δώσω δυνατότητες στὴν μουσικὴ γραφὴ, τίς ὁποῖες δὲν ἔχει, δεδομένου ὅτι ἡ μουσικὴ γραφὴ (παρασημαντική) εἶναι τὸ ἐλάχιστο μέρος τῆς μουσικῆς, τὸ ὁποῖο μπορεῖ ν' ἀποτυπωθεῖ, ἔχει δὲ καὶ τὸ πρόβλημα ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ μεταφέρει ἀτόφουο τὸ συναισθημα τοῦ δημιουργοῦ, πλὴν ὅμως, ἐὰν οἱ πρόγονοί μας δὲν εἶχαν αἰσθανθεῖ τὴν ἀνάγκη αὐτῆς τῆς καταγραφῆς (Πυθαγόρας, Ἀριστοτέλης, Ἀριστοξένος, Βακχυλίδης, Νικόμαχος Γερασινός, Βακχεῖος ὁ Γέρων, Πτολεμαῖος, Ἀλύπιος κ.τ.λ.), σήμερὰ δὲν θὰ ξέραμε κἀν, τί μπορεῖ νὰ ἦταν ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ μουσική.

Ὅντως πιστεύουμε, ὅτι ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ μουσικὴ πρέπει νὰ διατηρήθηκε ἀνὰ τοὺς αἰῶνες

3) Ἀπὸ τὰ διασωθέντα λείψανα τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Μουσικῆς αὐτὰ πού κατέχουν τὴν σημαντικώτερη θέσιν εἶναι οἱ δύο Ὕμνοι στὸν Ἀπόλλωνα, γνωστοὶ καὶ σὰν Δελφικοὶ Ὕμνοι. Ἦταν χαραγμένοι σὲ πέτρινες στήλες στὸν Θησαυρὸ τῶν Ἀθηναίων στοὺς Δελφοὺς (σήμερὰ ἐκτίθενται στὸ Μουσεῖο τῶν Δελφῶν). Ἀπὸ τὴν στιγμή πού οἱ Ὕμνοι αὐτοὶ ἦταν ἐκτεθειμένοι δημόσια, καὶ μάλιστα στὸν κατ' ἐξοχὴν χώρῳ συγκέντρωσης τῶν Πανελλήνων, μπορούμε νὰ συμπεράνουμε καὶ ὅτι τὸ εὐρὺ κοινὸ ἦταν ἐξοικειωμένο μὲ τὴν χρῆσιν τῶν συμβόλων αὐτῶν καὶ ὅτι τὰ σύμβολα αὐτὰ ἦταν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πανελλήνια.

Σχετικὰ μὲ τὸ κατὰ πόσον «ἄχρουν, ἄοσμον καὶ ἄγευστον» εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῶν συγχρόνων ἐκτελέσεων ἔχω νὰ παρατηρήσω τὰ ἀκόλουθα:

Οἱ κατὰ καιροὺς ἐπιτυχημένες ἐργασίες πολλῶν (Π. Ταμπούρης, Χ. Χάλαρης, Γ. Πολύζος κ.ἄ.) κατάφεραν νὰ ἀναγεννήσουν καὶ νὰ ἀποτυπώσουν σὲ δίσκους, κασέττες καὶ C.D. τὸ ἄκουσμα μουσικῶν κομματιῶν ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μέχρι τὸ Βυζάντιο. Ἡ ἀνάπλαση τῶν ἀκουσμάτων αὐτῶν μὲ τὴν χρησιμοποίησιν αὐθεντικὰ κατασκευασμένων μουσικῶν ὀργάνων στίς περισσότερες περιπτώσεις ὑπῆρξε πολὺ πετυχημένη. Τὸ ἐρώτημα πού τίθεται εἶναι εὐλόγο. Γιὰ ποιὸν λόγο τὰ αὐθεντικὰ αὐτὰ ἀκούσματα δὲν εἶναι ἰδιαίτερα εὐχάριστα σὲ εἰδικούς καὶ μὴ; Ἡ ἀπάντησις, θὰ ἔλεγα, πρέπει νὰ ἀναζητηθεῖ στὰ παρακάτω καὶ νὰ ἀποτελέσει ἀντικείμενο ἰδιαίτερου προβληματισμοῦ.

Ὁ Δίας ὡς Βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ δίνει ζωὴν στὸ Διόνυσσο, ποὺ θγαίνει ἀπὸ τὸ μηρό του. Στὸ κάτω μέρος τῆς εἰκόνας ἡ λατρεῖα τῆς Σεμέλης. Κώδ. 6 φ. 163 β.

μέ την προφορική παράδοση και τὸ δημοτικὸ τραγούδι, δὲν νομίζω ὅμως ὅτι μᾶς κακοπέφτουν οἱ μουσικεῖς πραγματεῖες τῶν ἀρχαίων ἀρμονικῶν συγγραφέων, ἀλλὰ καὶ τῶν βυζαντινῶν μαϊστόρων καὶ μελωδῶν, οὔτε θεβαίως οἱ φιλότιμες προσπάθειες ἀναπαραγωγῆς τῆς ἀρχαίας καὶ κοσμικῆς βυζαντινῆς μουσικῆς τοῦ Γκρεγκόριο Πανιάγκουα, τοῦ συγκροτήματος «Κηρύλος», τοῦ Χρ. Χάλαρη, τοῦ Π. Ταμπούρη καὶ τοῦ Λυκ. Ἀγγελόπουλου, ὅσο καὶ ἂν αὐτὲς εἶναι ἄχρωμες, ἀνοστες ἢ ἀγευστές καὶ παρὰ τὰ προβλήματα ποὺ παρουσιάζουν καὶ τὸ ἔντονο ὑποκειμενικὸ ὕψος τῶν δημιουργῶν τους, ἀφοῦ ἔστω καὶ στὸ 20 ἢ 10% νὰ εἶναι κοντὰ στὴν πραγματικότητα, εἶναι πολὺ καλύτερα ἀπὸ τὸ νὰ ἤμασταν ἐντελῶς ἄσχετοι μὲ τὸ ἄκουσμα τῆς λύρας, τῆς κιθάρας ἢ τῆς βαρβίτου. Ἐξ ἄλλου, ἂν δὲν ὑπῆρχαν αὐτὲς οἱ ἐργασίες καὶ εἰδικὰ αὐτὴ τοῦ Ἀλύπιου (*Εἰσαγωγή μουσικῆς*, 3ος μ.Χ. αἰώνας), πῶς θὰ ἤξερε ὁ κ. Βασδέκης, τί ἦταν ἢ δὲν ἦταν ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ μουσικὴ, ὥστε νὰ θέτει σήμερα τοὺς προβληματισμούς του, ἢ μήπως ἔχει κάποιο προνόμιο νὰ διακρίνει ἢ νὰ ξέρει τὴν ἀρχαιοελληνικὴ μουσικὴ –ἐκτὸς ἀπὸ τὸ δημοτικὸ τραγούδι–, ποὺ οἱ ὑπόλοιποι παγκοσμίως ἀναγνωρισμένοι ἐθνομουσικολόγοι ἀγνοοῦν;

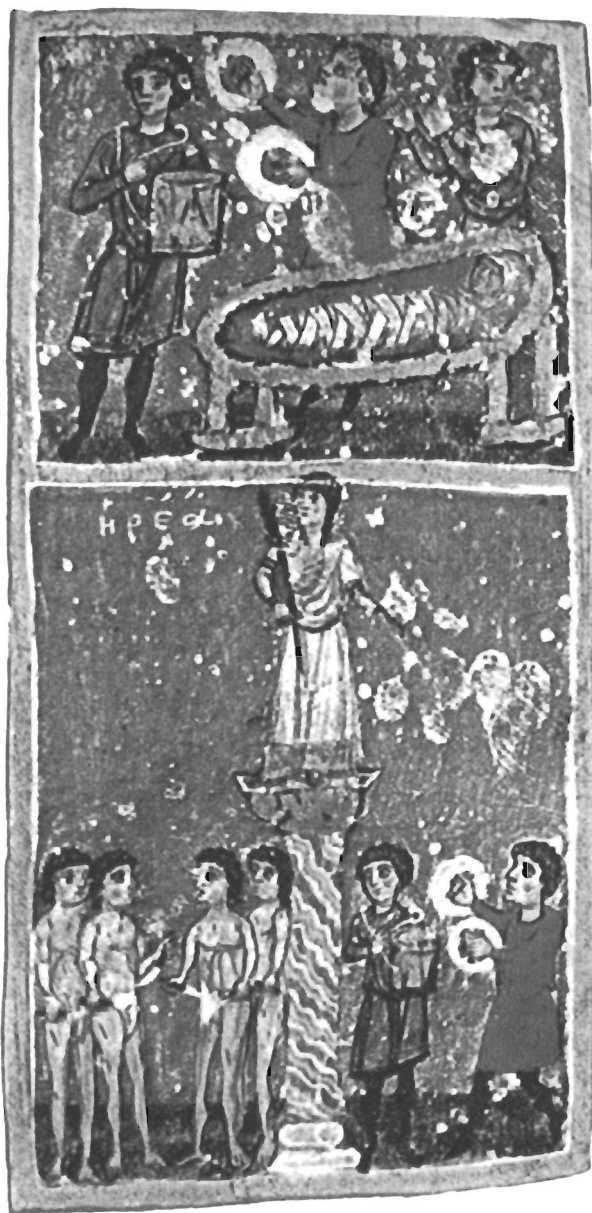
Μὴ διαζόμεστε λοιπὸν νὰ δώσουμε ὀρισμούς ἢ ἀφορισμούς σ' ἓνα τόσο σημαντικὸ θέμα ὅπως ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ μουσικὴ.⁴ Ἐρευνες γίνονται καὶ πειράματα καὶ στὴν προσπάθεια αὐτὴ πρέπει νὰ ἐλεγχθοῦν καὶ νὰ ἀξιολογηθοῦν τὰ πάντα, καὶ ἡ ἀρχαία παρασημαντικὴ, καὶ οἱ ἀρμονικοὶ συγγραφεῖς, καὶ τὸ δημοτικὸ τραγούδι, καὶ ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ, καὶ τὸ συμφωνιακό, καὶ τὸ ρεμπέτικο, οἱ χοροὶ καὶ τὰ μουσικὰ ὄργανα, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα, τὰ ἀποκριάτικα δρώμενα κ.τ.λ. οὕτως, ὥστε νὰ ἐξαχθοῦν σωστὰ συμπεράσματα. Τὰ μέχρι σήμερα συμπεράσματα, ποὺ ἔχουν ἐξαχθεῖ ἀπὸ μουσικολόγους τοῦ κύρους καὶ τοῦ ὕψους ἐνὸς Κ. Ψάχου, ἐνὸς Σ. Καρᾶ, ἐνὸς Σ. Μπώ-Μποδὺ μέχρι καὶ τοῦ σύγχρονου Λ. Λιάβα, εἶναι, ὅτι ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ μουσικὴ, εἴτε ἱερὴ (μουσικὴ τῶν θεῶν) εἴτε κοσμικὴ (μουσικὴ τῶν ἀνθρώπων), διετηρήθη καὶ ἐχρησιμοποιήθη ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς, ἔστω καὶ μὲ διαφορετικὴ ὁρολογία, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸ ἀκριτικὸ καὶ δημοτικὸ τραγούδι ἕως τὸ λεγόμενο συμφωνιακό καὶ ρεμπέτικο.

Ἀναφέρει ἐπίσης στὸ ἄρθρο του ὁ κ. Βασδέκης, ὅτι ἡ ἀποψή μου περὶ τῆς χριστιανικῆς ἀρχουσας τάξης καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἢ Ἑλλαδικοῦ λαοῦ καὶ τῆς συντηρήσεως τοῦ ἀρχαίου πνεύματος στοὺς κόλπους του εἶναι πρωτότυπη, ἐξάγει δὲ ὅλως ἀυθαιρέτως τὸ συμπέρασμα, ὅτι: «...τὸ ἐπό-

Ὡς γνωστόν, ἡ μουσικὴ μνήμη καθὼς καὶ τὸ μουσικὸ αἰσθητήριο ἀρχίζουν νὰ διαμορφώνονται ἀπὸ τὴν περίοδο τῆς ἐγκυμοσύνης⁴. Μὲ τὴν γέννηση ἔχουμε κατὰ ἓνα μεγάλο ποσοστὸ διαμορφωμένο καὶ τὸ μουσικὸ «γοῦστο» στὸ νεογέννητο παιδί, καὶ τὰ ἀκούσματα τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἔρχονται ἀπλῶς νὰ ὀλοκληρώσουν τὴν ἤδη ὑπάρχουσα κατάσταση. Οἱ ἀλλαγές ὅμως στὸν τρόπο ἐκτέλεσης ἐνὸς μουσικοῦ κομματιοῦ εἶναι ραγδαῖες. Στὸν 20ὸ αἰῶνα, ποὺ εἴχαμε τὴν τύχη νὰ ἡχογραφοῦμε μουσικὴ, αὐτὲς οἱ ἀλλαγές καταγράφηκαν, ἀποτελοῦν τὸ πειστήριο διὰ τοῦ λόγου τὸ ἀληθές. Στὸ ρεμπέτικο τραγούδι γιὰ παράδειγμα⁵ ἀλλιῶς ἐκτελοῦσαν ἓνα κομμάτι στὶς ἀρχές τοῦ αἰῶνα (χρήση διολιοῦ καὶ κιθάρας στὰ σολιστικά μέρη), ἀλλιῶς κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ μεσοπολέμου (σολιστικά ὄργανα μπουζούκι-μπαγλαμάς, μπάσσο καὶ συγχορδίες ἢ κιθάρα), ἀλλιῶς μεταπολεμικὰ (πολυμελὲς ὀρχήστρα, στοιχειώδης ἐνορχήστρωση). Ἔτσι στὶς μέρες μας ἀκοῦμε περισσότερο εὐχάριστα τὸ μεταπολεμικὸ ρεμπέτικο τραγούδι, λιγώτερο εὐχάριστα τὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ μεσοπολέμου καὶ ἀντιμετωπίζουμε ὡς μουσειακὸ εἶδος ἢ ὡς εἶδος πρὸς μελέτην τὸ τραγούδι τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνα. Ἡ διαβάθμιση αὐτὴ ὀφείλεται κατὰ κύριο λόγο στὴν διαφοροποίηση τοῦ μουσικοῦ μας «γοῦστου», ποὺ πηγάζει μὲ τὴν σειρά του ἀπὸ τὴν διαφορὰ τῶν μουσικῶν ἀκονισμάτων μας κατὰ τὴν ἐμβρυϊκὴ καὶ παιδικὴ ἡλικία.

⁵ Ἀραγε πόσο εὐχάριστα καὶ γιὰ πόση ὥρα θὰ μπορούσε ὁ νεοέλληνας νὰ ἀκούσει θρα-

Μονή Παντελεήμονος ("Αγιο Όρος), κώδ. 6 φ. 162 β, 12ος αιών. Ὁ Δίας θρέφει
 περιβάλλεται ἀπὸ «Κορύθαντες», πὸν παίζον μονοικὴ, γιὰ νὰ καλύψουν τὰ κλάμματα
 του. Διακρίνουμε ἓνα μουσικό, πὸν παίζει πλαγιάνλο, ἓναν πὸν χειρίζεται εἶδος
 κροτάλων καὶ ἓνα τυμπανιστή. Στὸ κάτω μέρος τῆς εἰκόνας διακρίνουμε λατρεντικὸ
 δρώμενο τῆς Ρέας ὑπὸ τοὺς ἤχους τυμπάνου καὶ κροτάλων. Ἀπὸ εἰκονογράφηση
 ἀποτρεπτικοῦ λόγου (λίθελου) κατὰ τῶν «Ἑλληνιζόντων» Χριστιανῶν.

μενο δῆμα, πού θά ἐδικαιοῦτο νά κάνη κανείς, εἶναι νά ὑποστηρίξη, ὅτι τὸ Βυζάντιο πορεύτηκε σύμφωνα μὲ τὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα. Πού καταλήγουμε λοιπόν; Μιὰ ἀπὸ τὰ ἴδια...». Μακάρι ἡ ἀποψὶς μου νά ἦταν πρωτότυπη καὶ μόνον δική μου, διότι τότε θά ζητοῦσα δάφνες πρωτοπορίας. Ἡ ἀποψὶς μου ὅμως αὐτὴ στηρίζεται σὲ ἱστορικές γνώμες καὶ σὲ συνδυασμούς ποικίλων καὶ παλαιότερων πηγῶν (ἱστορικών, λαογραφικών, κοινωνιολογικών, μουσικολογικών).

Ὑπῆρχαν ἢ δὲν ὑπῆρχαν οἱ Ἑλληνίζοντες χριστιανοὶ στὸ Βυζάντιο; Ἐλατρεῦετο ἢ ὄχι τὸ Δωδεκάθεο στὴν Μάνη τουλάχιστον μέχρι τὸ 1000 μ.Χ.; Διετερήθη ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ λύρα τοῦ Ἀπόλλωνος ἕως καὶ τὸν 10ο μ.Χ. αἰῶνα ἢ ὄχι; Ὑπῆρχε θέατρο ἢ ὄχι ἐπὶ Βυζαντίου; Ποία γλώσσα ὁμιλεῖτο μαζί μὲ τὰ Λατινικά καὶ στὴν συνέχεια τὰ ἐκτόπισε; Τί γλώσσα ὁμιλοῦσαν οἱ Ἑλληνογενεῖς; Διετερήθησαν τὰ ἀρχαιοἙλληνικά ἤθη καὶ ἔθιμα ἀπὸ τοὺς Ἑλλαδίτες ὑπηκόους τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους, ὅπως τὰ τάματα, οἱ ἀναιμακτες ἀλλὰ καὶ αἱματηρὲς θυσιές, τὰ ταφικά ἔθιμα καὶ οἱ σπονδές, τὰ γλέντια, τὰ ἔθιμα τοῦ γάμου, οἱ χοροί, τὸ δημοτικὸ τραγούδι κ.τ.λ.; Ὑπῆρχε κοσμικὴ μουσικὴ, πού ἔγραφαν οἱ Ἑλληνίζοντες χριστιανοὶ γιὰ θεατρικὲς παραστάσεις ἢ ὄχι; Ὑπῆρχε λογία μὴ θρησκευτικὴ μουσικὴ τόσο στὸ Βυζάντιο, ὅσο καὶ στὸ μεταΒυζάντιο; Παρέμειναν οἱ ἀρχαιοἙλληνικοὶ τρόποι/κλίμακες στὴν ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ἔστω καὶ μὲ ἄλλα ὀνόματα ἢ ὄχι; Ἡ δυζαντινὴ παρασημαντικὴ (μουσικὴ γραφὴ) ἀποτελεῖ ἐξέλιξη τῶν προσωδιακῶν συμβόλων τοῦ Ἀριστοφάνη τοῦ Βυζαντίου ἢ ὄχι; Τὸ τερερέμ εἶναι ἢ δὲν εἶναι ἀσημος μουσικὸς φθόγγος, πού συναντᾶται καὶ στοὺς ἀρχαίους Ἑλληνες; Ἐγίνοντο ἀνιγογραφίες χριστιανικῶν ναῶν ἀπὸ Ἑλληνίζοντες χριστιανούς μὲ θέματα ἀπὸ τὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ θρησκεία καὶ μυθολογία ἢ ὄχι; (παραθέτω σχετικὲς φωτογραφίες). Ὁ Ἑλληνας ἱερέας τοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου καὶ σὲ ἀντιδιαστολὴ μὲ τοὺς ὑπολοίπους Ρωμιούς ἱερεῖς σέρνει μέχρι καὶ σήμερα στὰ χωριά μας πρῶτος τὸν χορὸ ἢ ὄχι; Οἱ ψαλτάδες λόγω τῆς καλλιφωνίας τοὺς δὲν εἶναι αὐτοὶ πού τραγουδοῦσαν καὶ τραγουδοῦν στὰ πανηγύρια τῶν χωριῶν περνώντας τὸ ὕψος τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ στὴν ἐκκλησία, ὅπως λέει καὶ ὁ Σ. Μπῶ Μπῶ, καὶ ἐπὶ τέλους ὅλοι οἱ σύγχρονοι μεγάλοι παραδοσιακοὶ ἐρμηνευτὲς τοῦ δημοτικοῦ μας τραγουδιοῦ πρῶτα δὲν πέρασαν ἀπὸ τὴν δυζαντινὴ μουσικὴ καὶ μετὰ πῆγαν στὸ δημοτικὸ τραγούδι (Χρ. Ἀηδονίδης, Δόμ. Σαμίου κ.τ.λ.); Δρῶμενα σὰν τὰ *μωμοέρια* τῶν Ποντίων, τίς *μποῦλες* τῆς Νάουσας, τοὺς *κουδουνάτους* τῆς Λέσβου, τ' *ἀναστενάγια* τῆς Θρά-

κικὴ λύρα στὰ τραγούδια πού συνοδεύουν τὸ πατριό ἔθιμο τῆς πυροδασίας ἢ ποντιακὴ λύρα στὸν πολεμικὸ χορὸ πυρρίχιο; Καὶ στίς δύο περιπτώσεις ἔχουμε σχεδὸν ἴδιες ἐκτελέσεις μὲ αὐτές πού εἶχαμε πρὶν 2000 χρόνια, ἀλλὰ οἱ σύγχρονοι νεορρωμιοὶ στὴν πλειοψηφία τοὺς θά τὰ χαρακτηρίζαν μονότονα καὶ ἀνιαρά. Σίγουρα, γιὰ νὰ φτάσουμε σ' αὐτὴν τὴν κατάσταση, κάποιοι ἀνέλαβαν εἰδικὰ τὰ τελευταῖα χρόνια νὰ «διαφθεῖρουν τὰ ὦτα μας». Ποιοὶ καὶ πῶς, εἶναι «ἄλλωνων παπάδων εὐαγγέλιο».

Ἀραγε πόσοι γνωρίζουν ἢ μποροῦν νὰ ἀντιληφθοῦν, ὅτι οἱ κλίμακες τῆς μουσικῆς τζάζ εἶναι στὴν συντριπτικὴ τους πλειοψηφία κλίμακες τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Μουσικῆς⁶, ὅπως φαίνεται στὸ ἐξαίρετο διδλίο τῶν Μ. Ἀλεξίου-Σ. Ραντόπουλου; Ὅμως μακροσκοπικὰ ἡ τζάζ δὲν φαίνεται νὰ μοιάζει οὔτε μὲ δημοτικὴ μουσικὴ οὔτε μὲ ρεμπέτικο.

Ὁ ρυθμὸς καὶ οἱ κλίμακες εἶναι τὰ στοιχεῖα τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Μουσικῆς, πού κατάφεραν νὰ ἐπιβιώσουν αὐτούσια μέχρι τίς μέρες μας χάρις στὸν παγανιστὴ, λάτρη τοῦ Διόννου, λαό. Χρέος μας εἶναι, πέρα ἀπὸ τὸ πόσο ἀκουστικὰ εὐχάριστο συναίσθημα μᾶς δημιουργοῦν, νὰ σκῶσουμε εὐλαδικὰ πάνω στὸ μουσικὸ μας παρελθόν, νὰ μελετήσουμε, νὰ συστηματοποιήσουμε τίς γνώσεις μας. Αὐτὰ τὰ ὁποῖα δὲν χρειάζονται, εἶναι οἱ ὀγκωτισμοί, οἱ ὑπεραπλουστεύσεις καὶ οἱ αὐθαίρετες ἐξαγωγὲς συμπερασμάτων.

Ἔτσι σὲ θετικὴ κατεύθυνση πιστεύω, ὅτι κινεῖται καὶ ἡ πρόταση τοῦ Σ. Βασδέκη⁷ μὲ τὴν μέθοδο διδασκαλίας ἑλληνικῆς μουσικῆς μὲ βάση τὸ ἀρχαιοἑλληνικὸ σύστημα. Ἡ μέ-

κης, τὸν «Βασίλη» τῶν Καλογερειανῶν Ἀμαρίου Κρήτης καὶ τόσα ἄλλα ἀποτελοῦν ἢ ὄχι ζωντανὴ συνέχεια τῶν ἀρχαιοελληνικῶν τελετῶν καὶ μουσικῆς;

Βεβαίως καὶ μείναμε ἀλώθητοι ὡς Ἕλληνες μέσα ἀπὸ τὴν πάροδο τῶν αἰώνων, ἀφοῦ διετηρήσαμε τὸ ἀρχαιοελληνικὸ πνεῦμα μέσα ἀπὸ τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμά μας, καθὼς καὶ τὸ τραγούδι μας, εἴτε δημῶδες, εἴτε λόγιον, καὶ παρότι οἱ Ἕλληνες προσεύχονται σήμερον στὸν Χριστὸ γιὰ τὸν ἄλφα ἢ θῆτα λόγο, εἴτε συνειδητὰ εἴτε ἀσυνείδητα, ὁ Ἀπόλλων συνεχίζει νὰ γεωμετρεῖται καὶ νὰ ἐκστασιάζεται ὁ Διόνυσος σὲ τελετὲς ὅπως τ' ἀναστενάρια, ὁ δὲ Ἀδωνις ἔστω καὶ μὲ ἄλλο ὄνομα συνεχίζει νὰ ἀνασταίνεται κάθε ἀνοιξη.

Καὶ ἐνῶ λοιπὸν ὁ κ. Βασδέκης θεωρεῖ ὅλες αὐτὲς τὶς ἀπόψεις μου, οἱ ὁποῖες στηρίζονται σὲ ἀδιάφευστα στοιχεῖα καὶ πλουσία βιβλιογραφία, ὡς πρωτότυπες, παρακάτω γίνεται ὑπερμαχὸς τοὺς ἀναφέροντας: «...Τὸν Διόνυσον τὸν λάτρευε ...ὁ λαός..., οἱ πολιτικοθησκαευτικὲς ἐξουσίαι καὶ τὰ ὄργανά τους οἱ λόγοι μουσικοσυνθέτες ὅμως ἐλάτρευαν τὸν Γιαχβέ». Τί τὸ διαφοροτικὸ εἶπα ἐγώ; Καὶ δέβαια ἡ πολιτικοθησκαευτικὴ ἡγεσία τοῦ Βυζαντίου δὲν πορεύθηκε μὲ τὸ ἀρχαιοελληνικὸ πνεῦμα, οὔτε εἶπα ἐγὼ ποτὲ κάτι τέτοιο, αὐτὸ δὲν εἶναι δικό μου συμπέρασμα. Τὸ Βυζάντιο ὅμως ἐχρησιμοποίησε τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, τὴν ἀρχαιοελληνικὴ μουσικὴ ἔστω καὶ μεταλλαγμένη ἢ μὲ ἄλλη μουσικὴ ὁρολογία. Ὅντως ἡ πολιτικοθησκαευτικὴ ἐξουσία προσπάθησε νὰ στραγγαλίσει κάθε τι ἀρχαιοελληνικὸ καὶ νὰ τὸ κάνει Ρωμαῖκο, πλὴν ὅμως σὲ πείσμα τῶν καιρῶν οἱ Ἑλληνογενεῖς εἴτε μέσω τῆς μουσικῆς τοὺς εἴτε μέσω τῶν ἐθίμων τοὺς καὶ τῆς θυμῆλς (θεάτρου) ἐπέζησαν καὶ συνεχίζουν νὰ ἐπιζοῦν, ὅσο θὰ θέλουν νὰ λέγονται Ἕλληνες καὶ ὄχι Ρωμαῖοι.

Δὲν μοῦ ἀπῆντησε ὅμως εὐθέως ὁ κ. Βασδέκης γιὰ τὸ ποῦ εὗρηκαν τὴν μουσικὴ τοὺς οἱ χριστιανοὶ μελωδοί, εἴτε ἱερῇ εἴτε κοσμικῇ. Τοὺς ἤρθε θεόσταλη ἢ τὴν δημιουργήσαν μὲ παρθενογένεση; Ὁχι δέβαια. Ἐξηγήσα ἐκτενῶς στὸ ἄρθρο μου στὸ «Δαυλό», τ. 157, μηνὸς Ἰανουαρίου ὅλες τὶς μετονομασίαι καὶ ἀντιγραφές τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς μουσικῆς. Χαίρω ὅμως, ποῦ ἔστω καὶ ἐμμέσως ὁ κ. Βασδέκης στὸ ἄρθρο του «Ἡ ἀπάρνηση τῆς Ἑλληνικῆς παγκόσμιας μουσικῆς ὁρολογίας ἀπὸ τοὺς Ρωμιοὺς» παραδέχεται ὅσα εἶχα ἀναφέρει, ὅτι δηλαδὴ οἱ χριστιανοὶ γιὰ δικoὺς τοὺς λόγους πῆραν τὶς ἀρχαῖες κλίμακες καὶ ἄλλαξαν τὰ ὀνόματά τους παρουσιάζοντάς τες ὡς δικές τους.

Ἡ ἀρχαιοελληνικὴ μουσικὴ θεωρία ἐφθασε νὰ ἐπηρεάσει λαοὺς ὅπως τοὺς Πέρσες καὶ τοὺς

θοδος αὐτὴ ἀξίζει ἰδιαίτερης προσοχῆς, μελέτης καὶ ἔρευνας. Ἴσως μιὰ περισσότερη εὐρεῖα χρησιμοποίησης μουσικῆς σημειογραφίας νὰ δοθεῖται περισσότερη.

Μὲ τιμὴ
Χρῆστος Πολατίδης

Ἑνδεικτικὴ Βιβλιογραφία:

- 1) Σ. Μιχαηλίδης, «Ἐγκυκλοπαίδεια τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Μουσικῆς», ἐκδόση Μορφωτικοῦ Ἰδρυμάτος Ἑθνικῆς Τραπεζῆς, Ἀθῆνα 1981.
- 2) Ν. Κυπουργός, «Μερικὲς παρατηρήσεις πᾶν ὅτὰ βασικὰ διαστήματα τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ἀνατολικῆς μουσικῆς», περιοδικὸ «Μουσικολογία», τεῦχος 2, 1985.
- 3) Σ. Βασδέκης, «Κλίμακες τῆς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς. Πρόταση κατὰ τάξεως καὶ ὀνομασίας», «Σερραϊκά Ἀνάλεκτα», Σέρρες 1992.
- 4) Ι. Μαρῆς, «Δελτία Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας Προγενετικῆς Ἀγωγῆς», Ἀθῆνα 1994.
- 5) Κ. Χατζηδουλῆς, «Ρεμπέτικη Ἱστορία», Ἀθῆνα 1976.
- 6) Μ. Ἀλεξίου-Σ. Ραντόπουλος, «Jazz», Ἀθῆνα 1984.

Ἰνδοὺς ἢ τοὺς δυτικούς καὶ δὲν θὰ ἐπηρέαζε τοὺς χριστιανούς τοῦ Βυζαντίου; Τὸ μόσχευμα λοιπὸν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς μουσικῆς ἔπεσε καὶ στὸν χριστιανικὸ κόσμον· καὶ ἐὰν ὁ στίχος ἄλλαξε, ἐὰν τὸ ὕψος ἐπικεντρώθηκε στὸ αὐστηρὸ μέτρο, ποὺ ἀπευθύνετο κάποτε στοὺς θεοὺς, προσανατολιζόμενο πλέον στὸν Γιαχβὲ καὶ ἐὰν τὰ ὀνόματα ἔγιναν ἀπὸ Αἰολικός, Ἰασί κ.τ.λ. «πλάγιος πρῶτος» ἢ «λέγετο», ἡ οὐσία παρέμεινε ἡ ἴδια, ὅτι δηλαδή τόσο ἡ ἱερὴ ὅσο καὶ ἡ λόγια κοσμικὴ βυζαντινὴ μουσικὴ τῶν μαϊστόρων καθὼς καὶ τὸ δημῶδες τραγοῦδι ἐστηρίχθησαν καὶ συνεχίσθησαν κατὰ βάσιν ἔστω καὶ μεταλλαγμένα ἐπάνω στὴν μουσικὴ θεωρίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Πρέπει ἐπιτέλους νὰ διαχωρίσουμε τὶς ἰδέες τοῦ χριστιανισμοῦ ἢ τὸν λόγο/ποίησι ἀπὸ τὸ μουσικὸ μέλος· καὶ ἐπαναλαμβάνω, ἐννοῶ μόνον τὸ μουσικὸ μέλος. Αὐτό, ὅπως παραδέχεται καὶ ὁ κ. Βασδέκης, ἀποτελεῖ μόσχευμα ἀρχαιοἙλληνικῆς μουσικῆς, ποὺ ἀναπτύχθηκε ἐντὸς τοῦ κόλπου τοῦ χριστιανισμοῦ. Δὲν εἶχαν λοιπὸν μουσικὴ οἱ χριστιανοὶ καὶ ἐστηρίχθησαν στὴν ἀρχαιοἙλληνικὴ. Ἐμένα προσωπικῶς στὴν παρούσα ἀρθρογραφία δὲν με ἐνδιαφέρει τὸ πῶς τὴν ἀνέπτυξαν, δηλαδή ἑλληνοπρεπῶς ἢ χριστιανοπρεπῶς, με ἐνδιαφέρει νὰ καταδειχθεῖ ἡ μία καὶ μοναδικὴ ἀλήθεια, ποὺ ὅλοι οἱ γράφοντες περὶ μουσικῆς στὸν «Δαυλὸ» παραδεχόμαστε –ἀκόμα καὶ ὁ κ. Βασδέκης–, ὅτι δηλαδή καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ/λόγια βυζαντινὴ μουσικὴ εἶναι «μόσχευμα» ἀρχαιοἙλληνικὸ καὶ ὄχι χριστιανικὴ δημιουργία. Τώρα τὸ ἐὰν αὐτὴ ἢ μουσικὴ πρέπει νὰ «ξεδοτανισθεῖ» καὶ πόσο, εἶναι ἕνα ἄλλο τεράστιο θέμα, ποὺ δὲν ἐπιλύεται μόνον με τὴν ἀρθρογραφία καὶ τὴν ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων. Γιὰ νὰ φθάσουμε σὲ τέτοια σημεία, πρέπει πρῶτα ν' ἀλλάξουν ἔκ βάθρων ἄλλα σημαντικώτερα πράγματα καὶ τότε ἀπὸ μόνῃ της ἐνδεχομένως ν' ἀλλάξει καὶ ἡ μουσικὴ.

Τέλος, ὁ κ. Βασδέκης, ἐνῶ ἔχει διαχωρίσει τὴν θέσιν του ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ καὶ τὴν θεωρεῖ ζιζάνιο, τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ ξεδοτανίσουμε, με μέμφεται καὶ με ἐλέγχει, διότι, ἐνῶ δίνω τὴν ἐντύπωση τοῦ ἀνοιχτοχέρι, ὅπως λέει, ὑποδεικνύω ὅτι δὲν πρέπει νὰ χαρίζουμε τὰ πράγματά μας στοὺς μὲν ἢ τοὺς δέ, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες πάντοτε χάριζαν στοὺς ἄλλους λαούς. Θὰ με συγχωρεῖτε ἐκ νέου ὁ κ. Βασδέκης, ἀλλὰ πάλι θγάζει λάθος συμπεράσματα. Ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλι: τὸ συμπέρασμα τοῦ ἀρθρου μου ἦταν τὸ ἑξῆς: Ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ μουσικὴ ἀπετέλεσε τὸ θεωρητικὸ βάθος τῆς λεγομένης βυζαντινῆς μουσικῆς, εἴτε τὴν ἔκαναν χριστιανοὶ εἴτε Ἕλληνες μουσικοὶ εἴτε ἦταν ἐκκλησιαστικὴ εἴτε λόγια εἴτε δημῶδες. Ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ, καὶ ἐννοῶ τὸ μουσικὸ μέλος καὶ τὴν θεωρίαν, δὲν ἀποτελεῖ παρθενογένεση ἢ ἐμπνευση τῶν χριστιανῶν μελωδῶν, ἀλλὰ ἀντιγραφὴ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς. Διάφορο εἶναι τὸ θέμα τοῦ χριστιανικοῦ σὲ πολλὰ σημεία ἀνθελληνικοῦ στίχου, ποὺ διανθίζει τὴν βυζαντινὴν μουσικὴ. Ὅταν εἶπα, νὰ μὴν χαρίζουμε τὴν μουσικὴ αὐτὴ, δηλ. τὸ μουσικὸ μέλος καὶ ὄχι τὸν στίχο, στοὺς χριστιανούς μελωδοὺς, ἐννοοῦσα, νὰ μὴν τὴν θεωροῦμε ὡς δική τους δημιουργία καὶ τὴν χρεώνουμε σ' αὐτοὺς, ἀφοῦ πρόκειται περὶ ἀντιγραφῆς τῆς ἀρχαιοἙλληνικῆς μουσικῆς θεωρίας. Τοὺς χαρίζουμε τὸν ἀνθελληνικὸ στίχο ὡς δική τους δημιουργία, τὸ μουσικὸ μέλος ὅμως, ἔστω κι ἂν ἀναπτύχθηκε με χριστιανικὸ ὕψος καὶ ἦθος, παραμένει γένεσις ἀρχαιοἙλληνικὴ. Ἄλλο εἶναι τὸ θέμα τῆς ἀκούσιας ἢ ἐκούσιας προσφορᾶς τοῦ ἀρχαιοἙλληνικοῦ πνεύματος, μουσικῆς καὶ γλώσσας, στὸν χριστιανισμό· ἐπομένως θεωρῶ ἄτοπη τὴν μομφὴ τοῦ κ. Βασδέκη, ἀφοῦ τελικὰ συμφωνοῦμε, ὅτι οἱ Ἕλληνες πάντοτε ἔδιναν στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ τους στοὺς ἄλλους λαούς καὶ πολιτισμούς.

Τελικῶς μήπως αὐτὸς ὁ διάλογος εἶναι φαινομενικὰ ἀντικρουόμενος καὶ οὐσιαστικὰ σύμφωνος, ἀφοῦ καταλήγουμε σὲ κοινὰ συμπεράσματα, τὸ γεγονὸς δὲ ὅτι ἐπικοινωνοῦμε μέσω ἐντύπων ἄνευ προσωπικῆς ἐπαφῆς, γιὰ νὰ διαλευκάνουμε τὶς ἀπόψεις μας, μᾶς διχάζει πλάσματικά καὶ πρὸς τέρψιν ἄλλων κύκλων, κουράζει δὲ τοὺς ἀναγνώστες τοῦ «Δαυλοῦ», οἱ ὅποιοι μᾶλλον θέλουν πληροφόρηση γιὰ τὰ ὑπόλοιπα εἶδη τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς παραδόσεως στὸ τρίπτυχο ποίησις-μουσικὴ-χορὸς καὶ γιὰ τὸ πῶς ἡ ἀρχαιοἙλληνικὴ μουσικὴ θεωρία γονιμοποίησε καὶ σὲ τί βαθμὸ τὶς μουσικὲς παραδόσεις ἀνατολῆς καὶ δύσης;

Ἦδη με ἄλλο ἀρθρο μου ξεκινᾷ αὐτὴ τὴν προσπάθεια, ἐλπίζω δὲ τὸ αὐτὸ νὰ πράξουν καὶ οἱ λοιποὶ συγγραφεῖς/γνώστες μουσικῶν θεμάτων τοῦ «Δαυλοῦ».

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΩΤΟΥΛΑΣ

Πανάρχαια εξάπλωση έκπολιτιστών Ἑλλήνων στὸν Εὐρωπαϊκὸ Βορρᾶ

«Ἡ διαφορὰ μεταξύ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἱστορικῶν συνίσταται κυρίως στὸ ὅτι ὁ Θεὸς δὲν μπορεῖ πιά νὰ ἀλλάξη τὸ παρελθόν». (Σάμουελ Μπάτλερ, 1835-1902)

Ἡ ἀκτινωτὴ ἐξάπλωση τῶν Ἑλλήνων ἀνὰ ὁλόκληρον τὴν ὑφήλιον ἤδη ἀπὸ τὰ συμβατικῶς ἀποκαλούμενα «πρὸϊστορικά» χρόνια [χαρακτηρισμὸς λανθασμένος, καθὼς ὑπῆρχε ἤδη γραφή, ὅπως δείχνουν τὰ εὐρήματα τοῦ Γκλοζέλ («Δαυλὸς»/127) καὶ τοῦ Μά ντ' Ἀζίλ] ἀποτελεῖ μία ὑπαρκτὴ καὶ ἀδιάψευστη πραγματικότητά ἐπιβεβαιουμένη καὶ ἐκ τῶν εὐρημάτων τῆς ἀρχαιολογικῆς σκαπάνης. Μία ἀπὸ τίς πορεῖες τῆς πολιτιστικῆς ἐξάπλωσως, ποὺ ἐπιμελῶς ἀποσιωπᾶται ἀπὸ τὴν κατεστημένην ἀρχαιολογίαν, εἶναι αὐτὴ πρὸς τὸν ἀπώτατον Βορρᾶν καὶ δὴ τίς χώρες τῶν Ὑπερβορείων. Μὲ τὴν ὀνομασίαν Ὑπερβόρειοι ἐννοοῦντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τὰ φύλα, ποὺ κατοικοῦσαν στὴν σημερινή περιοχή τῆς Σκανδιναβίας, μὲ τὰ ὁποῖα εἶχαν ἔλθει σὲ ἐπαφὴ οἱ ἀρχαιότατοι Ἕλληνες ἤδη ἀπὸ τὴν «μυθικὴ» ἐποχὴ τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων. Ἀς ἐξετάσουμε ὁμῶς τὰ πράγματα μὲ τὴν σειρά.

Τὸ Μεσογειακὸν (Ἑλληνικὸν) φύλον ἐξηπλώθη κατὰ τὴν μεσολιθικὴ καὶ νεολιθικὴ περίοδο πρὸς τὸν Βορρᾶν μὲ σταδιακὴ ἀπομάκρυνσιν, ὅπως μαρτυροῦν τὰ εὐρήματα τοῦ πολιτισμοῦ τῶν οἰκισμῶν τοῦ Starchevo, τοῦ Karanovo, τοῦ Kerez καὶ τοῦ Starchevo-Kris!, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται στὴν Γιουγκοσλαβίαν, Βουλγαρίαν, Οὐγγαρίαν καὶ Ρουμανίαν ἀντίστοιχα. Εἰδικὰ γιὰ τὸ Kerez τῆς Οὐγγαρίας οἱ γνώμες τῶν εἰδικῶν ἀνθρωπολόγων συμφωνοῦν, πῶς «ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς εἰσῆλθε στὴν Οὐγγαρίαν ἀπὸ τὸν Νότο»² καὶ ἔχει σαφῶς Μεσογειακὴ (Ἑλληνικὴ) καταγωγὴ. Ἡ ἐπέκτασις τοῦ Ἑλληνικοῦ Φύλου συνεχίσθηκε, ἀφοῦ εἶχε προηγουμένως καταλάβει τὴν χερσόνησον τοῦ Αἰμου, καὶ πρὸς δύο ἄλλες κατευθύνσεις: πρὸς τὰ δυτικὰ, στὴν Ἰταλικὴν Χερσόνησον, ὅπου φθάνουν οἱ Πελασγοὶ καὶ μετονομάζονται σὲ Τυρρηνοὺς (Ἑτρού-

Ἑλληνικὴ ἐπίδραση στοὺς Κέλτες

Κύριε διευθυντά,

Οἱ Κέλτες εἶναι ἕνας λαὸς γνωστὸς ἀπὸ παλιὰ στοὺς Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἔδωσαν τὸ ὄνομα «Γάλλοι» ἢ «Γαλάτες». Οἱ σχέσεις μας μὲ τοὺς Κέλτες ὁμῶς ἔχουν βαθύτερους δεσμούς. Εἶναι γνωστὸ ἀπὸ τὴν «Μυθολογία», ὅτι ἡ Κελτίνη, κόρη τοῦ βασιλέως τῆς Βρεταννίας Βρεταννοῦ, κατακράτησε τὰ δόδια τοῦ Γηρυνόη ἀπὸ τὸν Ἡρακλῆ –ὅταν ὁ τελευταῖος περνοῦσε ἀπὸ τὴν Βρεταννίαν –ἀναγκάζοντάς τον νὰ τὴν παντρευτῇ. Καρπὸς αὐτοῦ τοῦ γάμου ἦταν ὁ Κελτός, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ὀνομάστηκαν οἱ Κέλτες. Ἀλλὰ καὶ ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης στὸ Δ' βιβλίον του καὶ στὸ κεφάλαιον 19 περιγράφει τὴν ἐκπολιτιστικὴν δράσιν τοῦ Ἡρακλέους στοὺς Κέλτες.

Ὅμως καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Κέλτες ἀναγνωρίζουν τὴν συμβολὴ τῶν Ἑλλήνων. Στὸ βιβλίον τους «Τῶν Εἰσβολῶν» ἀναφέρεται καθαρὰ ὅτι τὸ 2.640 (πρὸ Χριστοῦ) ὁ πρίγκιψ Παρθολὼν ἀποδιδάσθηκε στὴν Ἰρλανδία μαζί μὲ εἴκοσι τέσσερις οἰκογένειες, προερχόμενος ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, μένοντας στὸ νησί γιὰ τριακόσια χρόνια. Ἐπίσης εἶναι γνωστὸ τὸ ἔπος τοῦ Μιλησίου (ἢ Μιλε) καὶ τῶν Δαναῶν (Ντανάν). Ὁ Μιλησίους μαζί μὲ ἄλλους συμπατριῶτες του ἔφθασε στὴν Ἰρλανδία μέσω Ἰσπανίας. Στὸ νησί βοήθη τὸν λαὸ τῶν Δαναῶν ἢ Ντανάν, οἱ ὁποῖοι προέρχονταν ἀπὸ κάποια μυστηριώδη δυτικὰ νησιά, καὶ συγκρούστηκε μαζί τους (πολὺ πιθανὸν τὸ ἐπεισοδιὸ νὰ εἶναι ἀπόηχος τοῦ ἑλληνοατλαντικοῦ πολέμου, ποὺ ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Πλάτωνα στὸν «Τίμαιον»).

Ἡ ἐνεργητικὴ ἐπίδρασις τῶν Ἑλλήνων στοὺς Κέλτες δὲν περιορίζεται μονάχα σὲ ἱστορικὰ μαρτυρεῖς. Ἔχουμε καὶ τεκμήρια ἀπ'αὐτά. Συγκεκριμένα στὸ βιβλίον τοῦ «Ἡ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος» τῶν ἐκδόσεων Πελικαν ὁ Ἀ.Ρ. Μπέρν (A.R. Burn, *The Pelican History of Greece*), ἂν καὶ ὁ ἴδιος ἰνδοευρωπαϊστής, ἀναφέρει ἀποψι τοῦ καθηγητοῦ Πίγγοτι, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία: «Στὴν πεδιάδα τοῦ Σαλί-

σκους) και προς τα βορειοανατολικά, στην Σκυθία (σημερινή Ουκρανία), όπως επιβεβαι-
οί και η παράδοση περί της επισκέψεως του Ἡρακλέους σ' αὐτὴν τὴν περιοχήν. Ἐκεῖ δημι-
ουργήθηκε ὁ λεγόμενος «πολιτισμὸς τῆς Τριπόλεως», ὁ ὁποῖος «ἦταν γεωργικός, φαίνεται δὲ
πὺς εἶχε σχέσεις μὲ τοὺς φορεῖς τῆς γραπτῆς κεραμικῆς τῶν παραδουνάβιων χωρῶν»³. Ἡ κε-
ραμικὴ ἀνεπτύχθη τὸ πρῶτον στὴν Ἑλλάδα (ἤδη ἀπὸ τὸ 7.000 π.Χ.), γιὰ νὰ ἐξαπλωθῇ ἀργό-
τερον καὶ πρὸς Βορρᾶν. Ἔτσι τόσο στὴν νῆσο τῆς Κρήτης, ὅσο καὶ στὴν ὑπόλοιπον Ἑλλάδα
ἀνεπτύχθη πρῶτον ἡ Γραπτὴ Ταινωτὴ Κεραμικὴ καὶ κατόπιν ἡ Ἐγχάρακτη ἢ Ἐμπίεστη Κε-
ραμικὴ. Ὁ οἰκισμὸς τοῦ Σέσκλου δεικνύει ἀκριβῶς τὴν ἐξέλιξιν τῆς κεραμικῆς, στὴν ὁποίαν
οὐδεμία ἐξωτερικὴ ἐπιρροὴ ἠσκήθη. Ὁ διάσημος Ἀγγλὸς ἀρχαιολόγος Colin Renfrew ἀνα-
φέρει, πὺς «ἡ γραμμωτὴ κεραμικὴ προωθήθηκε πρὸς βορρᾶν καὶ στὰ 3.000 π.Χ. στὴν Σκαν-
διναβίαν μετελλάγη σὲ «κυλικοειδῆ», ἐνῶ ἡ προώθησις πρὸς ἀνατολὰς ἔφερε τὸν πολιτισμὸν
τῆς Τριπόλεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἐγχάρακτος κεραμικὴ τῆς Ἑλλάδος ἔφθασε διὰ θαλάσσης
στὴν Ἰταλία, στὴν νότιο Γαλλία καὶ στὶς Ἰβηρικὰ ἀκτὺς»⁴. Ἡ ἐξάπλωσις πρὸς τὸν Βορρᾶν πι-
στοποιεῖται καὶ ἀπὸ ἀνθρωπολογικὰ δεδομένα, καθὼς, ὅπως διαβεβαιοῦν ἐπιφανεῖς ἐπιστή-
μονες⁵, τὰ κρανία τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Γραμμωτῆς Κεραμικῆς στὴν Κεντρικὴν καὶ Νοτιοανα-
τολικὴν Εὐρώπην διαφέρουν ριζικὰ ἀπὸ τὰ κρανία τῆς Σκανδιναβίας, πού εἶναι νορδικῆς
κατηγορίας σὲ ἀντίθεσιν μὲ τὰ πρῶτα, πού ἀνήκουν στὸ Μεσογειακὸν Ἑλληνικὸν Φῦλον.
Ἄλλωστε στὰ Ἀργοναυτικά τοῦ Ὀρφῆως διαβάζουμε τὴν ἐξῆς μαρτυρίαν:

«καίρα πανημερίῃσι πονεῦμενοι εἰρεσίῃσιν, Μαιώτας πρῶτους ἀφικάνομεν
ἀδροχίτωνας· ἡδὲ Γελωνὸν ἔθνος, θαυχαίτων τ' ἄπλετα φύλα, Σαυρομάτας
τε, Γέτας καὶ Γυμναίους, Κέρυφάς τε, Ἀρσωπάς τ', Ἀρμασπά τ' ἔθνη,
πολυπάρματα λαόν, ὧν περὶ ναιετάει γενεὴ Μαιώτιδα λίμνην» (στ. 1063-1068)
καὶ ἐπίσης:

«ἂν δ' ἄρ' Ὑπερβορέους, Νομάδας καὶ Κάσπιον ἔθνος» (στ. 1081).

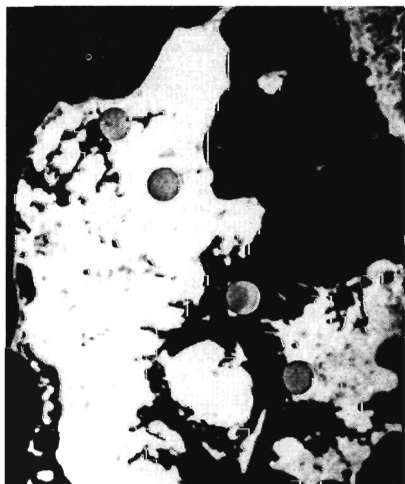
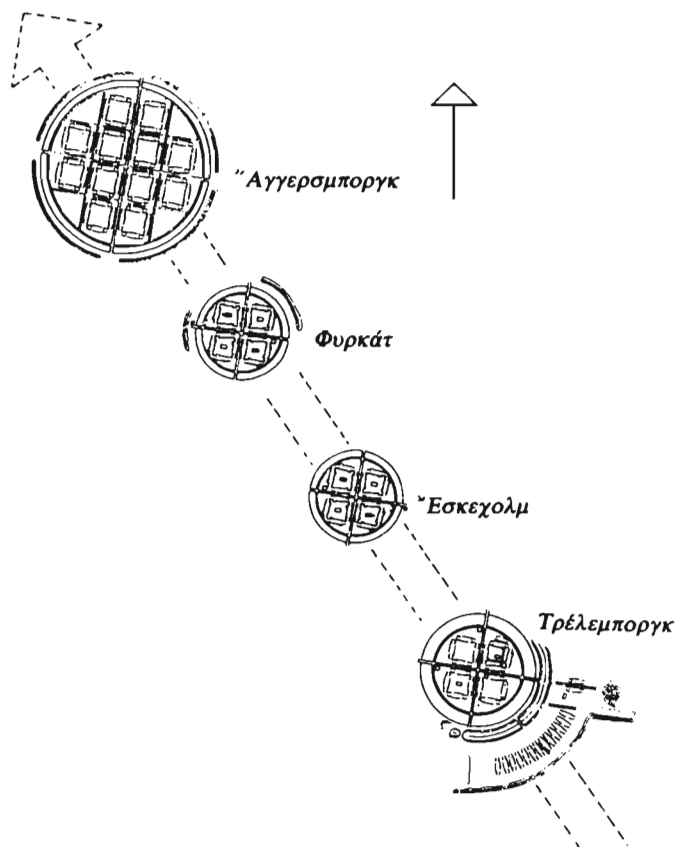
Σύμφωνα πάντοτε μὲ τὶς ἀρχαῖες ἑλληνικὲς παραδόσεις οἱ λαοὶ τοῦ μακρυνοῦ Βορρᾶ, αὐτοὶ
δηλαδὴ πού ὠνομάσθησαν Ὑπερβόρειοι, δέχονταν κατὰ συχνὰ διαστήματα τὶς ἐπισκέψεις
τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖες παριστάνονταν συμβολικῶς μὲ τὶς ἐπισκέψεις τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ
κατ' ἐξοχὴν ἑλληνικοῦ θεοῦ. Στὴν Βόρειον Εὐρώπην πῆγαινε κάθε χρόνον ὁ Ἀπόλλων. «Ἐπ'

σμπονρ (Αγγλία) ὁ τάφος ἐνὸς ἀρχηγοῦ περιεῖχε ἓνα πεποικιλμένο σκήπτρο, τὸ ὁποῖο
σύμφωνα μὲ τὸν καθηγητὴ Πίγγοττ «μπορεῖ νὰ παραλληλισθῇ μόνον μὲ ἓνα στοὺς πρῶ-
τους θολωτοὺς τάφους τῶν Μυκηνῶν». Ὁ ἴδιος (ὁ Πίγγοττ) προσθέτει: «Στὴν Βρεταν-
νία ἐπίσης τὸ τελικὸ μνημεῖο τοῦ Στόουνχεντζ, δεῖγμα ἀρχιτεκτονικῆς ἱκανότητος καὶ πο-
λυπλοκότητος, μπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ μόνον ὑπὸ τὸν ὅρο τῆς στιγμιαίας εἰσαγωγῆς ἀνωτέ-
ρων ἱκανοτήτων ἀπὸ μιὰ περιοχὴ ὑψηλοτέρου πολιτισμοῦ, ἡ ὁποία ὑπ' αὐτὲς τὶς συν-
θῆκες δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὶς Μυκῆνες» (σελ. 37). (Μήπως ὑπὸ τὸ πρῶτον τῶν
ἀπόψεων τοῦ καθηγητοῦ Πίγγοττ καὶ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν παράδοσι τοῦ Παρθολῶνος πρέπει νὰ μετα-
τοπισθῇ καὶ ἡ χρονολόγησις τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς – πού περιέργως ἔχει «κολλήσει» στὸ 1.500 π.Χ. – του-
λάχιστον χίλια χρόνια πρὸς τὰ πίσω;). Στὴν Σύγχρονον Ἑγκυκλοπαίδειαν Ἐλευθερουδάκη διαβάζουμε:
«Ἐπὶ τῆς Μεσογείου δὲν εἶχον (οἱ Κέλται) λιμένας, διότι τὸ ἐμπόριον αὐτῶν ἐξυπηρετεῖτο
ὑπὸ τῶν Μασσαλιωτῶν (δηλαδὴ τῶν Φωκαῶν ἰδρυτῶν τῆς πόλεως), πρὸς οὓς ἀνέκαθεν συνε-
δέοντο διὰ φιλίας, ἐξ οὗ φιλέλληνες ἀπεκλήθησαν... Βέβαιον εἶναι, ὅτι οἱ Κέλται μετε-
χειρίζοντο ἑλληνικὴν γραφὴν» (τόμ. 7, σελ. 496). Ἄν κρίνουμε καὶ ἀπὸ τὸ ἐπος τῶν Μιλησίων καὶ
ἀπὸ τὴν ὥς ἄνω ἀναφορὰν γιὰ τὶς σχέσεις Κελτῶν-Ἰώνων, ἐπιβεβαιώνεται ἡ ἰωνικὴ ἐπιρροή, ἡ ὁποία ἐμφα-
νίζεται καὶ στὴν γλῶσσα τῶν Κελτῶν (π.χ. ἀντικατάστασις στὴν ἐρωτηματικὴ ἀντωνυμία ποῖος τοῦ π-
ἀπὸ τὸ κ-, ὁπότε κοῖος καὶ κελτικά cō).

Κάτωθι παρατίθεται ἓνας κατάλογος τῶν λέξεων, πού πέρασαν ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ στὰ κελτικά. Ὅπως
δήποτε εἶναι ἓνα μικρὸ δεῖγμα, χωρὶς νὰ ἐπιχειρηθῇ ἐπέκτασις σὲ γραμματικὰ ἢ συντακτικὰ φαινόμενα. Ἡ
διάλεκτος πού χρησιμοποιοῦται εἶναι ἡ γαελικὴ (νησιωτικὰ κελτικά). Ἄς δοῦμε λοιπὸν τὶς ἑλληνικὰς λέ-
ξεις τῆς γλώσσας αὐτοῦ τοῦ «πελασγικοῦ λαοῦ» κατὰ τὸν F. Guirand (Παγκ. Μυθολ., τόμ. Α', σελ. 254):

A: acair (ἀγκυρά), adhar (οὐρανός, ἀήρ), ainm (ὄνομα), airgead (ἀργυρὸς), aran (ἄρτος), ardaich

Τρέλεμποργκ-Εσκεχολμ-Φυρκάτ-
Αγγερσμποργκ. Όλα βρίσκονται πάνω σὲ μιὰ
εὐθεῖα γραμμὴ. Ἀπόσταση: 218,5 χιλιόμετρα.
Ἡ γραμμὴ τῶν τεσσάρων «πύργων τῶν
Βίκινγκς» ὁδηγεῖ κατευθείαν στοὺς Δελφούς,
στὴν Ἑλλάδα.

Εἰκόνα: Βλέπε στὸ κείμενο.

εὐκαιρία δὲ τῆς ἀποδημίας του ταύτης ἔψαλλαν ᾠσματα καὶ ὕμνοῦσαν τὸ ταξίδι του. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του τὸ καλοκαίρι τραγουδοῦσαν χαρούμενους παιᾶνας ἐορταστικούς διὰ τὴν ἐπαύριον τοῦ εὐεργέτου θεοῦ. Ὡς πιστευόταν, ἡ ἐπιστροφή γινόταν μὲ ἄρμα, πού τὸ ἔσερναν κύνες καὶ γοῦρες.⁷ Ἡ στενὴ πολιτιστικὴ σύνδεσις μεταξύ Ἑλλάδος καὶ τῆς γῆς τῶν Ὑπερβορείων καταφαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι οἱ Ὑπερβόρειοι ἔστελναν συχνὰ προσφορὰς τόσο στοὺς Δελφοὺς ὅπως καὶ στὴν Δῆλον μετὰ ἀποστολῆς νεανίδων, ὧν πρῶτες μνημονεύονται ἡ Ὑπερόχη καὶ ἡ Λαοδίκη. Ἀλλὰ ὀνόματα πού ἀναφέρονται εἶναι Ὡπς καὶ Ἑκαέργη –ἢ Ἑκαέργος κατὰ τοὺς κώδικες Laurentianus, Vaticanus Graecus, Vindobonensis καὶ Parisinus καὶ κατὰ τὸν Στοβαῖον–, ὅπως μνημονεύει ὁ Πλάτων (ἢ τις ἄλλος) στὸν «Ἀξίον» (371A-B). Ὁ Πανσαςίας ἐπίσης ἀναφέρει («Φωκικά» Ε', ζ'-θ') τὸν Παγασὸν καὶ ἀλλοῦ τὸν ποιητὴν Ὡλῆνα:

«Ἐνθα τοι εὐμνηστον χρηστήριον ἐκτελέσαντο

παῖδες Ὑπερβορέων Παγασὸς καὶ Ἀγνιεύς.

Ἐπαριθμοῦσα δὲ καὶ ἄλλους τῶν Ὑπερβορέων, ἐπὶ τελευτῇ

τοῦ ὕμνου τὸν Ὡλῆνα ὠνόμασεν».

Οἱ παραδόσεις μας ἀναφέρουν πρὸς τούτοις, πὼς ὁ Ἀπόλλων ἀπέστειλε ἕνα ναόν του στοὺς Ὑπερβορείους, μία πιθανῶς συμβολικὴ ἀναπαράστασις τῆς μεταφορᾶς τῆς λατρείας του καὶ κατ' ἐπέκτασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ στὴν Βόρειον Εὐρώπῃ. Ὡστόσο, ὅσο πειστικά καὶ ἂν φαίνονται ταῦτα, μία ἀπὴν πραγματικότητα θὰ μπορούσε κάλλιστα –καὶ τὸ κάνει ἀναμφιδόλως– νὰ ἀποδείξῃ τοῦ λόγου τὸ ἀληθές. Μία ἐξέτασις τῶν σημαντικότερων ἱστορικών μνημείων τῆς Ὑπερβορείων γῆς θὰ καταδείξῃ μὲ σαφήνεια, ὅτι ἡ ἐπαφὴ τῶν φύλων ἐκείνων ἀποτελεῖ συμβάν καὶ οὐχὶ ἀπλῶς ὑπόθεσιν.

Στὴν γῇ τῆς σημερινῆς Δανίας (ἐκ τοῦ *Δαναός*): ὑπάρχουν τέσσερα μνημεῖα, λατρευτικοὶ χώροι τοῦ Ἑλληνικοῦ θεοῦ. Τὰ ὀνόματά τους εἶναι Angersborg, Firkat, Eskeholm καὶ Traelleborg. Θὰ ἀσχοληθῶ ἰδιαίτερος μὲ τὸ τελευταῖον, διότι εἶναι τὸ πλέον ἀντιπροσωπευτικόν. Κατὰ τὴν ἐπίσημον ἐκδοχὴν, πού ὁμως, ὅπως δεικνύεται παρακάτω, ἐπιτρέπει τὴν ἀναίρεσίν της, «τὸ Traelleborg εἶναι ἕνα φρούριο ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Βίκινγκς (800-1.000 μ.Χ.: σ.σ.)»⁸. Ἡ χρονολογικὴ διαφορὰ δείχνει τεράστια, ὅμως ὅλα ὀφείλονται σὲ μία παρεξήγησιν. Τὸ Traelleborg δὲν εἶναι φρούριο, οὐδέποτε ἐχρησιμοποιήθη πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν. Δὲν ἔχει τείχη, δὲν

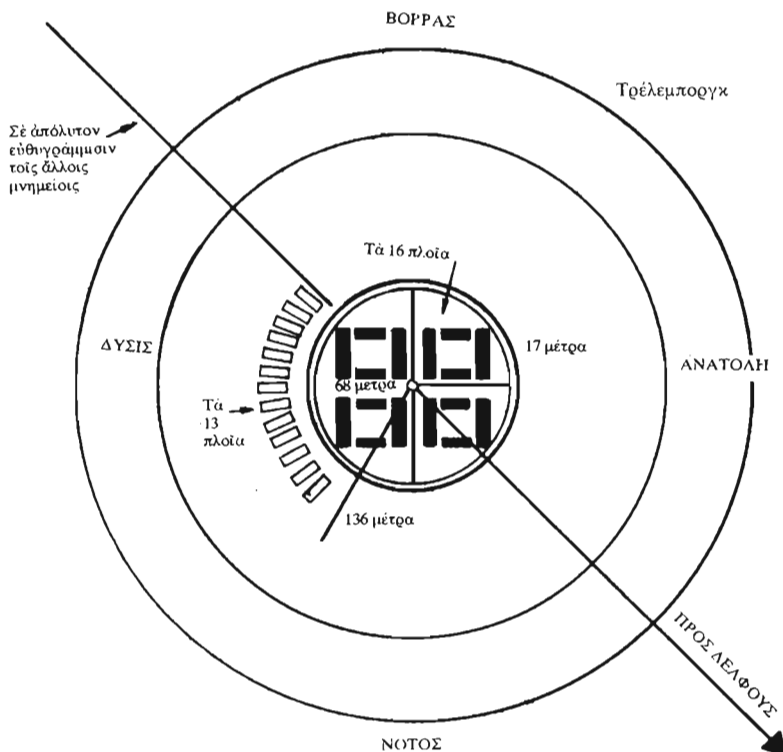
(αἶρω). B: baile (πόλις), beinn (δουνό), béo (ζωηρός>βίος), bho (ἀπό), bō (δοῦς), bosca (πυξίς, κιβώτιον), buail (δάλλω, κτυπῶ). C: cadal (καθεύδω), caibidil (κεφάλαιον), cas (πούς), cathair (καθέδρα), cha (οὐχί), ciste (κίστη), cō (κοῖος, ποῖος), cia (ποῖον, κοῖον), cōrr (περισσότερος>κόρος), cridhe (καρδίη, καρδία), cū (κύων), cuan (ὠκεανός). D: Dunatis (θεότης τῶν ὄχυνων πόλεων>δυνατός), dé (τί), deur (δάκρυον), doigh (δόδος), dorus (θύρα). E: each (ἵππος), eaglais (ἐκκλησία), earrach (ἔαρ), eile (ἄλλος), éirich (αἶρω), eun (οἰωνός, πτηνόν). F: fairge (πέλαγος), fear (φῶς, ἀνὴρ), fion (οἶνος), fo (ὑπό), fuaim (θόρυβος, ἤχος>φωνή). G: glas (κλεῖς). I: iarr (ἔρομαι, ἐρέω), iasg (ἰχθύς), is (ἐστίν, εἰσίν), iih (ἔσθω, ἐδω). L: las (σέλας). M: Macha (θεότης τοῦ πολέμου>μάχη), mathair (μήτηρ), am measg (μεταξύ, μέσῳ), mil (μέλι), míle (χιλιάδες>μύριοι), milis (γλυκός, μελι-), mios (μῆν). N: nach (οὐχί, νη-), nan (ἐάν), neul (νεφέλη), nis (νῦν). O: ola (ἐλαιον). P: pòs (παντρεύομαι>πόσις=σύζυγος). S: sallan (ἄλας), salt (ψαλμός), seas (ἵσταμαι), seim (σύριγμα), solus (σέλας), stand (ἵστημι), suidh (ἔζομαι), suidheachan (ἔδος), sgoil (σχολεῖο), sgrìobh (σκαριφάομαι). T: tarbh (ταῦρος). U: uair (ῥα), uan (ἀνμός), ugh (ῥών, αὐγό), uile (ὅλοι), u'isge (ὑετός, ὕδωρ).

Προσωπικὲς ἀντωνυμίες: mi (ἐγώ, ἐμέ), thu (σύ), e (οὗτος, ἐ-αυτός), i (αὕτη, ἐαυτή), sinn (ἡμεῖς, νῶι), sibh (ὑμεῖς, σεῖς), iad (οὗτοι, ἐαυτοί).

Ἀριθμητικά: aon (έν), dà (δύο), trì (τρία), ceithir (τέτταρα), coig (πέντε), sia (ἕξ), seachd (σεπτὰ, ἐπτὰ), ochd (ὀκτώ), naoi (ἐννέα), deich (δέκα), ceud (ἐκατόν), míle (χίλια>μύρια). [Σύνολο λέξεων: ἑκατόν].

Ἡ ἀσσημειωθεῖ ἰδιαίτερος, ὅτι ἡ κελτικὴ γραφὴ διατηρεῖ καὶ τοὺς τόνους καὶ τὸ δασύ πνεῦμα (πού ἐμεῖς διαστήκαμε –σχοπίσαμε– νὰ ἀπορροῖψουμε καὶ κατακλυῶμε ὁλοταχῶς στὰ ἐκτρώματα τοῦ ἀτονικοῦ συστήματος, τῆς φωνητικῆς (sic) ὀρθογραφίας καὶ τοῦ ἐκλατινισμοῦ τῆς γραφῆς).

Φιλικά
Ἰωάννης Τσαμαλῆς
Μεταμόρφωση Ἀττικῆς

Σχῆμα 1: Βλέπε στὸ κείμενο.

ἔχει πολεμίστρες, δὲν ἔχει παρατηρητήριο. Τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτά. Οὐσιαστικά πρόκειται γιὰ ἓναν τεράστιον ἐσχηματισμένον κύκλον, ποὺ ἀποτελεῖται καὶ ἀπὸ ἄλλους ὁμοκέντρους, ποὺ ὀρίζονται μὲ τρία κυκλικά ἀναχώματα δακτυλιδωτῆς μορφῆς. Ὁ ἐσώτατος κύκλος ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα ἀνάχωμα πάχους 17 μέτρων καὶ ὕψους 6 μέτρων, κατεσκευασμένο ἀπὸ μικρὲς πέτρες καὶ χωμάτινους σωρούς. Ἡ ἐσωτερικὴ ἀκτὶς ἔχει μῆκος 68 μέτρα. Ἀκολουθεῖ μία τάφρος πλάτους 17 μέτρων καὶ ἔπειτα ἄλλο ἓνα κυκλικὸν ἀνάχωμα μὲ διπλάσια ἀκτῖνα ἀπὸ τὸ πρῶτο, δηλ. 136 μέτρα. Ὅλα ταῦτα περικλείονται ἀπὸ μίαν μικρὰν τάφρον καὶ ἔπειτα ἀκολουθεῖ ἄλλος ἓνας κύκλος. Σημειωτέον, πὼς τὸ πρῶτον ἀνάχωμα ἔχει τὸ αὐτὸ πλάτος μὲ τὴν τάφρον, ἥτοι 17 μέτρα καὶ πὼς ἡ ἐσωτερικὴ ἀκτὶς εἶναι τετραπλασία αὐτῶν ($4 \times 17 = 68$) (ἰδὲ σχῆμα 1):

Μεταξὺ τοῦ τρίτου καὶ τοῦ τετάρτου κύκλου εὐρίσκεται ἡ θέσις, ὅπου ἦσαν ἄλλοτε 13 πλοῖα-ἄρια, ἐλλειπτικῶς στρογγυλευμένα καὶ ὅπου τώρα μόνον τὰ ἀπλᾶ σχεδιαγράμματά τους κεῖνται. Οἱ ἄξονες ὧν αὐτῶν τῶν πλοιαρίων συγκλίνουν πρὸς τὸ κέντρον τοῦ ἐσώτατου κύκλου. Ὁ τελευταῖος χωρίζεται σὲ τέσσερα ἴσου ἐμβαδοῦ τμήματα μὲ δύο διασταυρούμενους πῆχεις. Σὲ κάθε τμήμα εὐρίσκονται τέσσερα πλοιαρία, σύνολον δηλαδὴ 16, μὲ κατεύθυνσιν ἀνά δύο ΒΟΡΡΑΣ-ΝΟΤΟΣ, ΔΥΣΙΣ-ΑΝΑΤΟΛΗ. Ὁ σταυρὸς συνεπῶς εὐρίσκεται ἀκριδῶς στὸν ἄξονα τῶν κατευθύνσεων τούτων.

Ἡ ὑπόθεσις ὅτι τὸ Tralleborg ἦταν φρούριο τῶν Βίκινγκς δὲν εὐσταθεῖ, διότι αὐτὸ ἀπέχει

τρία χιλιόμετρα σ' ευθεία γραμμή από την ακτή, στην τοποθεσία Grossen Belt, στο ίδιο νησί με την Κοπεγχάγη. Όρισμένα υπολείμματα ξύλου, που εύρεθησαν, χρονολογούνται στα 980 μ.Χ. Αυτό δέδαια δεν σημαίνει τίποτε, καθώς πολλές φορές στην ιστορία διάφορα οικοδομήματα έχουν χρησιμοποιηθεί για έντελως διαφορετικούς σκοπούς από πολύ μεταγενέστερους. Ο υπέρλαμπρος Παρθενών μήπως δεν έχει χρησιμοποιηθεί ως πυριτιδαποθήκη από τους πρωτογόνους Τούρκους;

Οί δάσκαροι Βίκινγκς ποτέ δεν κατεσκεύασαν τίποτε τέτοιο. Ήσαν παντελώς απολίτιστοι, άγριοι πολεμιστές, που άγνοούσαν την ήθικη και έκαναν επιδρομές όπουδήποτε έρημώνοντας, ληλατώντας, σπέρνοντας τον τρόμον και την καταστροφή. Χαρακτηριστικό είναι, πώς είχαν ληστέψει και διαλύσει τόσες πολλές εκκλησίες και μοναστήρια της Δυτικής Ευρώπης (έδώ οι εκκλησίες κάνανε το ίδιο στα χωριά της επαρχίας), «ώστε ένας μεταγενέστερος χρονικογράφος έγραψε, ότι στην χριστιανική λατρεία προσετέθη μία νέα προσευχή: "Από τον θυμόν των Βορείων, ω Κύριε, λύτρωσέ μας"»⁹. Απλώς οι Βίκινγκς κατώλισαν την περιοχή, όταν οι Έλληνες άποικοι είχαν φύγει έδώ και εκατοντάδες χρόνια. Ο επί κεφαλής των άνασκαφών στο Traelleborg Δανός καθηγητής αρχαιολογίας Poul Norlund λέγει: «Η εγκατάστασις είναι πολύ περισσότερο σαφής και κανονική απ' όσο θα μπορούσαμε να περιμένουμε από τους βορείους προγόνους μας, που, απ' όσα ξέρουμε για αυτούς, ήσαν άπολύτως ξένοι με έναν τέτοιον σχεδιασμό»¹⁰.

Τό όλον θέμα έρευνήσε και ό άεροπόρος Preben Hannson, ό όποιος παρατήρησε κατά την διάρκεια μιας πτήσεώς του πώς τό Traelleborg εύθυγραμμίζταν άπόλυτα και με τά άλλα τρία παρόμοια μνημεία, τό Esleholm, τό Firkat και τό Angersborg, τά όποια παρουσιάζουν την ίδιαν τακτική κατασκευής. Η εύθυγράμμισις αυτή όμως δεν περιορίζεται μόνον έντός Δανίας. Η συνταραχτική αποκάλυψις: ή εύθεία Angersborg-Firkat-Eskeholm-Traelleborg όδηγει απ' εύθείας στους Δελφούς, τό ιερόν μνημείον του 'Απόλλωνος (εικόν σελ. 9791). Άνευ τινος παρεκκλίσεως: Δανία-Δελφοί. Επιβεβαιώνεται κατ' αυτόν τον τρόπον ή πολιτιστική διασύνδεσις: Ελλάδα και 'Υπερβορέας. Έρευνήτες βεβαιώνουν^{11,12}, πώς ήταν άδύνατον οι Βίκινγκς να κατεσκεύασαν ένα τέτοιο έργο και πώς αυτό είναι άναμφιδόλως προϊόν της δημιουργικής πολιτιστικής δυνάμεως κάποιου άλλου λαού και παραπέμπουν στους Δελφούς. Άλλωστε τέτοιου είδους γεωδαιτικές γνώσεις ήσαν γνωστές μόνο στους Έλληνες, όπως άπεκάλυψε έδώ και άρκετά χρόνια ό Δρ. Θεοφάνης Μανιάς¹³.

Τά μνημεία αυτά του 'Υπερβορείου παρελθόντος και ή άπόλυτος εύθυγράμμισις τους με τους Δελφούς υπάρχουν, για να μάς υπενθυμίζουν, πώς οι άρχαιότατοι Έλληνες ταξίδευαν είτε διά τριών είτε διά θαλάσσης στα άκρα του κόσμου πολύ πριν ή κοιμωμένη άνθρωπότης μάθη την ύπαρξιν των λαών τούτων, των 'Υπερβορείων, που προσεύχονταν στους ίδιους ήρωες-θεούς μ' έμάς (Όντιν-Δίας, Θώρ-Άρης, Λόκι-Ήφαιστος, Φρέν-Διόνυσος, Φρέγια-Άφροδίτη κ.ά.), στα όροσερά τοπία της Σκανδιναβίας, πέρα από τον βορείον άνεμον.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ:

1. Gavrilovic Z., *Jugoslavien, Rassengeschichte der Menschheit*, 1979.
2. Kiszely I., *Ungarn, Rassengeschichte der Menschheit*, 1979.
3. Bunak V., *Rassengeschichte Osteuropas*, 1976.
4. Δ. Θεοχάρης, *Νεολιθικός Πολιτισμός*, Μ.Ι.Ε.Τ., 1989.
5. Colin Renfrew, *The Emergence of Civilisation*, 1972.
6. Torgersen J., *Rassengeschichte von Skandinavien*, 1976.
7. 'Ιωάννης Ρισπέν, *Έλληνική Μυθολογία*, έκδ. Δαρεμά, 1977.
8. Norlund Poul, *Traelleborg, The National Museum*, Kopenhagen 1968.
9. Time-Life Books, *Fury of the Northmen*, 1988.
10. Norlund Poul, *Traelleborg, Nordiske Fortidsminder*, Kopenhagen 1968.
11. Dänikenvan Erich, *Die Steinzeit warganz orders*, München 1991.
12. Hannson Preben, *Und sie waren docunda*, München 1990.
13. Δρ. Μανιάς Θεοφάνης, *Τά άγνωστα μεγαλουργήματα των άρχαίων Έλλήνων*, 1970.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΑΡΑΝΤΟΣ

Τελετουργικές ανθρωποθυσίες

[Η εργασία αυτή έγινε «θεωρίας είνεκεν», και ως τοιαύτη παρέμενε «ξεχασμένη» στα έρμαριά μας· άλλωστε τὸ θέμα «άνθρωποθυσίες» εἶναι ἐντελῶς ἀδιάφορο στοὺς «μετέχοντας τῆς ἑλληνικῆς παιδείσεως» ἀναγνώστες μας. Οἱ ἀνθρωποθυσίες ἀλλὰ καὶ οἱ θυσίες γενικώτερα ἀποτελοῦν χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, τῶν βαρβάρων ἐν γένει. Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι τὸ ἄρθρο αὐτὸ ποτὲ δὲν θά'῔γαινε στὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, ἂν ἔλειπαν οἱ προκλήσεις· προκλήσεις ποὺ θυμίζουν τὸ δημῶδες: «φωνάζει ὁ κλέφτης, γιὰ νὰ φοδηθῇ ὁ νοικοκύρης»!.. Γιατί, ποιοὺ νόημα ἔχουν οἱ προσπάθειες δίκην Σακελλαράκη νὰ ἐμφανίσουν τοὺς Ἕλληνες ὡς ἀνθρωποθυσιαστές;

Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ τελευταῖα χρόνια γίνεται προσπάθεια νὰ μεταφυτεύσουν τὴ νόσο τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν καὶ στὸν ἱερὸ τοῦτο χώρο, ποὺ ἐπιτέλους θὰ ἦτο συμφέρον τοὺς νὰ τὸν ἀφήσουν ἀμόλυντο ὄχι τόσο γιὰ λόγους ἱστορίας, ὅσον ὡς σημεῖο ἀναφορᾶς καὶ ἐπιστροφῆς στὸ κατὰ φύσιν ζῆν τῶν «ἀσώτων» καὶ ἐπειδὴ πιθανὸν οἱ προσπάθειες αὐτὲς νὰ ἀποσκοποῦν στὴ δημιουργία ἡθικο-πολιτικοῦ ἄλλοθι πρὸς δικαιολόγησιν τῶν «πομπῶν» τοὺς μὲ τὸ σκεπτικὸ: «... καὶ οἱ πολιτισμένοι Ἕλληνες θυσιάσαν...», γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς καὶ μόνον δημοσιεύεται ἡ ἐργασία αὐτή.]

Τὸ περιοδικὸ «Ζάπινγκ», Νο 17 στὴ στήλη «Τὸ θέμα», μᾶς πληροφόρησε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς: «Στὴν Ἑλλάδα, ὅπως μᾶς πληροφοροῦν οἱ γνῶστες τοῦ κυκλώματος, λειτουργοῦν ἐπὶ κέντρα σατανισμοῦ... Στὴν Ἰταλία τὰ στοιχεῖα εἶναι ἀνατριχιαστικά: Διακόσιες χιλιάδες Ἰταλοὶ λατρεύουν τὸ Σατανᾶ, ἐνῶ στὸ Τορῖνο, ποὺ θεωρεῖται ἡ Μέκκα τῶν σατανιστῶν, οἱ μνημένοι φθάνουν τὶς 70.000 καὶ οἱ ἱερεῖς τοῦ διαδόλου τὶς 15.000. Τελετὲς μαύρης μαγείας μὲ ὁμαδικὸ σέξ, διασμούς μικρῶν παιδιῶν καὶ ἀνθρωποθυσίες γίνονται καθημερινὰ στὴν Λυών, στὴν Πράγα καὶ τὴ Ν. Ἀφρική, ἐνῶ στίς Η.Π.Α. καὶ ἰδίως στὸ Σικάγο ἡ συμμετοχὴ σὲ ὁργανώσεις μαύρης μαγείας ἔχει πάρει ἀνησυχητικὲς διαστάσεις...».

Σήμερα, ποὺ οἱ πόλεις εἶναι πολυπληθεῖς καὶ δαιδαλώδεις, οἱ δὲ ἀνθρωποὶ ἀνώνυμες-κοινοτοποιημένες μᾶζες, εἰν' ἀδύνατο νὰ γνωρίζῃ κανεὶς τί συμβαίνει γύρω του. Μοναδικὸς τρόπος πληροφόρησης εἶναι τὰ Μ.Μ.Ε., ποὺ κατὰ κανόνα ἐλέγχονται ἀπ' τοὺς ἐξ-ουσιαστές καὶ τὶς ποικίλες ὁργανώσεις τοὺς. Ἄρα οἱ πληροφορίες ποὺ φθάνουν σὲ μᾶς εἴτε διοχετεύονται σκόπιμα εἴτε διαστρεβλώνονται γιὰ διάφορους λόγους. Φυσικὸ εἶναι λοιπὸν, νὰ στεροῦμεθα τὸν τελευταῖο καιρὸ τέτοιων πληροφοριῶν, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ ἐκφυλιστικά καὶ βαρβαρικά φαινόμενα τοῦ σατανισμοῦ καὶ τῶν ἀνθρωποθυσιῶν ἔχουν πάρει ἀνησυχητικὲς διαστάσεις καὶ φθάνουν ὠριμένα ἀπ' αὐτὰ στὸν ἔντυπο καὶ ἠλεκτρονικὸν τύπο.

Τὸ φαινόμενο τοῦ σατανισμοῦ καὶ τῶν συνακόλουθων ἀνθρωποθυσιῶν εἶναι παμπάλαιο, ἐντοπίζεται δὲ στίς χώρες τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, καθὼς ἐπίσης καὶ στίς χώρες τῶν ἀγρίων λαῶν τῆς Ἀφρικής, ὅπως τῶν Ζουλοῦ γιὰ παράδειγμα. Σύμφωνα μὲ τὴν «Στήλη τοῦ Μεσῶ», ποὺ ἀνεκαλύφθη στὴν Διδῶνα τῆς Μ. Ἀνατολῆς τὸ 1869 καὶ βρίσκεται στὸ Μουσεῖο τοῦ Λούβρου, ὁ βασιλεὺς Μωᾶδ Μεσᾶ ἀπέτρεψε τὸν ἐκ τῶν ἐχθρῶν κίνδυνον θυσιάσας τὸν υἱόν του: «Οὗτος (ὁ Μεσᾶ) ἀπελπισθεὶς κατέφυγεν εἰς τὴν θρησκευτικὴν δεισιδαιμονίαν. Ἐθυσίασεν εἰς τὸν θεὸν Καμὸς τὸν υἱόν του, καύσας αὐτὸν ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ἐνώπιον τῶν πολιορκητῶν. Οὗτοι, δέδωται ὅτι ὁ Ἰεχωῶδς των θὰ ἀπεδεικνύετο ἀνίσχυρος ἐνώπιον τοῦ Καμὸς κατόπιν τῆς θυσίας ταύτης, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν». Τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ Ἰσραηλίτες ἐτράπησαν εἰς φυγὴν μετὰ τὴν ἐν λόγῳ θυσίαν, μαρτυρεῖ ὅτι, ὅπως οἱ Φοίνικες, ἦσαν καὶ αὐτοὶ μνημένοι στὴν θρησκευτικὴ αὐτὴ τελετουργία, τῆς ὁποίας δὲν ἀμφισβητοῦσαν τὰ ἀποτελέσματα.

Σύμφωνα με τὸν Ἀρριανὸ (᾿Αλεξάνδρου ᾿Ανάβασις», Α', 5) καὶ οἱ Μακεδόνες ἀντιμετώπισαν μιὰ ἀνάλογη κατάσταση μετὰ τοὺς Ἰσραηλίτες· ἀγνοώντας ὅμως τὰ θρησκευτικὰ ἔθιμα τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, ἀδιαφόρησαν πλήρως γιὰ τὶς ἀνθρωποθυσίες τῶν βαρβάρων. Ὡς δοῦμε, πῶς περιγράφει τὸ γεγονός ὁ ἴδιος ὁ Ἀρριανός: «Οἱ Ταυλάντιοι (φῦλον ἰλλυρικόν, ποὺ κατὰ τὸν Ἡρόδοτο ἦτο βαρβαρικὸν καὶ δυσπολίτιστο· ὁμοίαιζε τόσο κατὰ τὰ λοιπὰ ἔθιμα ὅσο καὶ τὶς ἀνθρωποθυσίες μετὰ τοὺς Βαβυλωνίους), ἀφοῦ ἐθυσίαν τοὺς θεοὺς τοὺς τρία ἄγρια, τρία κορίτσια καὶ τρεῖς μέλανας κριοὺς, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν πολιορκητῶν τοὺς Μακεδόνων. Πλὴν ὁμως ἀμέσως δειλίασαν καὶ τράπηκαν εἰς φυγὴν, ἐγκαταλείποντας καταγῆς καὶ τὰ σφάγια τῶν θυσιῶν τοὺς».

Ὁ καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Μ. Βέλλας (᾿Εβραϊκὴ Ἀρχαιολογία», Ἐκδόσεις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθήνα 1980, σελ. 191) ἰσχυρίζεται, ὅτι «οἱ ἀνθρωποθυσίες ἀποτελοῦσαν κατ' ἀρχὰς λατρευτικὸ ἔθιμο τῶν Φοινίκων, ἀπ' τοὺς ὁποίους μετεπήδησε κατόπιν καὶ στὴν Ἰσραηλιτικὴ λατρεία». Γεγονὸς πάντως εἶναι, ὅτι οἱ ἀνθρωποθυσίες συναντῶνται ἀπὸ τὴν ἀγῆ τῆς ἱστορίας τοῦ ἐβραϊκοῦ ἔθνους. Ἔτσι στὸ «Βασιλειῶν Β'» 21 διαβάζουμε τὰ ἑξῆς: «δότω ἡμῖν (εἶπον οἱ Γαβαωνῖται τῷ Δαυιδ) ἐπὶ ἄνδρας ἐκ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ ἐξηλιάσωμεν αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ... καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς· ἐγὼ δώσω... καὶ αὐτοὶ ἐθανατώθησαν ἐν ἡμέραις θερисμοῦ ἐν πρώτοις».

Στὸ «Κριτῶν ΙΑ'», 29-40, ἀναφέρεται τὸ ἑξῆς περιστατικόν: «Καὶ ἐγένετο ἐπὶ Ἰεφθάε πνεῦμα Κυρίου... καὶ ἠΐξατο Ἰεφθάε εὐχὴν τῷ Κυρίῳ καὶ εἶπεν· ἐὰν διδοὺς δῶς μοι τοὺς υἱοὺς Ἀμμὼν ἐν χειρὶ μου, καὶ ἔσται ὁ ἐκπορευόμενος, ὃς ἂν ἐξέλθῃ ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ οἴκου μου εἰς συναντήσιν μου ἐν τῷ ἐπιστρέφειν με ἐν εἰρήνῃ ἀπὸ υἱῶν Ἀμμὼν, καὶ ἔσται τῷ Κυρίῳ ἀνοίσω αὐτὸν ὀλοκαύτωμα... Καὶ ἦλθεν Ἰεφθάε εἰς Μασσηφά εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἰδὼν ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ ἐξεπορεύετο εἰς ὑπάντησιν ἐν τυμπάνοις καὶ χοροῖς. Καὶ αὕτη ἦν μονογενὴς καὶ οὐκ ἦν αὐτῷ ἕτερος υἱὸς ἢ θυγάτηρ... καὶ ἐγένετο ὡς εἶδεν αὐτὴν αὐτός, διέορρηξεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ... Καὶ ἐποίησεν ἐν αὐτῇ εὐχὴν αὐτοῦ, ἣν ἠΐξατο· καὶ αὕτη οὐκ ἔγνω ἄνδρα...». Στὸν ᾿Αμὼς», Ε25, πληροφοροῦμαστε τὰ ἑξῆς: «Τάδε λέγει Κύριος· Μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνεγκατέ μοι, οἶκος Ἰσραὴλ, τεσσαράκοντα ἔτη ἐν ἐρήμῳ; Καὶ ἀνελάβατε τὴν σκηνὴν τοῦ Μολὸχ καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ ὑμῶν Ραϊφάν, τοὺς τύπους αὐτῶν, οὓς ἐποίησατε ἑαυτοῖς». Τὰ παραπάνω ἀποσπάσματα ἐκ τῆς Π. Διαθήκης μαρτυροῦν, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι τελοῦσαν ἀνθρωποθυσίες ἀλλὰ καὶ ἄλλες αἱματηρὲς θυσίες. Ὁ Κύριος τοὺς μάλιστα, ὁ Γιαχβέ, παραπονεῖται ὅτι κατὰ τὰ σαράντα ἔτη ποὺ ἦσαν οἱ Ἑβραῖοι στὴν ἐρημο μετὰ τὴν Ἐξοδόν, δὲν τοῦ προσέφεραν καθόλου θυσίες αἱματηρὲς· τοὺς κατηγορεῖ ὅτι τὸν λησμόνησαν παντελῶς, καὶ ὅτι λάτρευαν μόνο τοὺς θεοὺς Μολὸχ καὶ Ραϊφάν.

Μελετώντας κανεῖς τὴν Π. Διαθήκην καὶ τὸ Ταλμούδ, ἀνακαλύπτει ὅτι ὁ Σολομών, ὁ γιὸς τοῦ Δαυὶδ καὶ βασιλεὺς τῶν Ἑβραίων –γνωστός καὶ ἀπ' τὸ ἔργο «Σοφία Σολομωνῶντος» ποὺ γράφτηκε τὸ 2ο π.Χ. αἰῶνα περίπου– ἦτο πολυθεϊστὴς-εἰδωλολάτρης καὶ κατεγίνετο μετὰ τὴ μαύρη μαγεία καὶ τὸν ἀποκρυφισμό, μιὰ «τέχνη» ποὺ φέρει τὸ ὄνομά του («Σολομωνική»). Μιὰ καὶ μιλοῦμε ὁμως περὶ τοῦ Σολομώντος, ἀξίζει νὰ σημειώσουμε καὶ τὰ ἑξῆς: «Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1980 ὁ Ἑβραῖος ἀρχαιολόγος Γιαγκάλ Σαῦλὼν ἐπραγματοποίησε ἀνασκαφὲς εἰς τὸν Λόφον τοῦ Ναοῦ, ὅπου ὑπῆρχε παλαιὸς ναὸς καὶ ὀγκρωματικὰ ἔργα. Κατὰ τὴν πορείαν ὁμως τῶν ἀνασκαφῶν ἀνεκαλύφθη πενταδρόφον ἀνάκτορον τοῦ βασιλέως Σολομωνῶντος, ὡς καὶ μία ὀλόκληρος συνοικία κατὰ πολὺ ἀρχαιοτέρα... Εἰς τὰ ὑπόγεια τοῦ ἐν λόγῳ ἀνακτόρου ἀνευρέθησαν λατρευτικὰ ἀγάλματα τοῦ Ἑωσφόρου μετὰ μορφήν τράγον, μετὰ τράστιον φαλλόν καὶ μετὰ ἐπιγραφὰς προσβαλόντας τὸν θεόν, ὅπως καὶ ἀγάλματα τοῦ θεοῦ-τράγον εἰς ἀκατονόμαστους στάσεις μετὰ ἀγγέλους καὶ μικρὰ παιδιὰ καὶ παραστάσεις ἐπὶ τοῦ θεοῦ-ὄφeos. Ἡ ἀρχαιολογικὴ αὕτη ἀνακάλυψις μαρτυρεῖ ὅτι... καὶ ὁ θεὸς-Μπαθμετ τῶν Ναϊτῶν, καὶ ὁ θεὸς-ὄφεις τῶν Θεοσο-οφιστῶν καὶ ὁ φαλλὸς ἔχουν ἐβραϊκὴν προέλευσιν, συνθέτουν δὲ τὴν “τριαδικὴν” θεότητα τῶν Ἑβραίων. Ἡ σπουδαία αὕτη ἀρχαιολογικὴ ἀνακάλυψις ἐξετιμήθη “δεόντως” ὑπὸ τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Ἰσραὴλ, ποὺ ἐσπευσαν νὰ καλύψουν μετὰ πλείον μυστικότητος τὴν ὅλην ὑπόθεσιν καὶ ν' ἀπα-

Ὁ θύτης προσφέρει τὸ πρὸς θυσίαν θρέφος στὸν εἰδωλο τοῦ τραγόμορφου θεοῦ.
(Χαλκογραφία τοῦ ΙΗ' αἰ.)

γορεύσουν τὴν παροχὴν πληροφοριῶν εἰς δημοσιογράφους καὶ ξένα εἰδησεογραφικὰ πρακτορεῖα. Ἦδη ὁμως ὅλοι σχεδὸν αἱ λεπτομέρειαι καὶ αἱ φωτογραφίαι τῶν εὐρημάτων εὐρίσκονται εἰς χεῖρας ὑπηρεσιῶν, μὴ φιλικῶς προσκειμένων πρὸς τὰς ἐν λόγῳ ὑπηρεσίας» (Δρ. D.C. Yermak, «Καὶ πάλιν τὸ τέρμα», τρίτη ἔκδοσις, 1984, σελ. 65 κ.έ.).

Μέσα στὸ ναὸ-ἀνάκτορο τοῦ Σολομώντος ἔλαβε χώραν καὶ ἓνα περίεργο γεγονός, τὸ ὁποῖο πληροφοροῦμαστε ἀπ' τὸν Ἰουδαῖο Φλάβιο Ἰώσηπο («Κατ' Ἀπίωνος», VIII, 89-96, ἔκδοσις Ζαχαροπούλου, σελ. 183-185). «Ὁ Ἀντίοχος [(δ' Ἐπιφανής, 164-129 π.Χ.) ἐπισκεφθεὶς τὸν ναὸ] ὄρῃκε μέσα ἓνα κρεβάτι καὶ ἓναν ἄνθρωπο πλαγιασμένο ἐπάνω του, μπροστὰ του δὲ ἓνα τραπέζι γεμᾶτο μετὰ φαγητὰ θαλασσινά, στεριανά καὶ πετούμενα. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἦταν κατατρομαγμένος. Χαιρέτισε μ' εὐλάβεια τὸ βασιλιᾶ ἔτσι, σὰν νὰ τοῦ 'φέρνηε ὁ ἔρχομός του τὴ λύτρωσιν. Καὶ πέφτει στὰ γόνατα καὶ ἀπλώνει τὸ δεξιὸν χεῖρ, ζητώντας του νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ. Ὁ βασιλιᾶς τοῦ 'δωσε νὰ καταλάβῃ, πὼς ἔπρεπε νὰ 'ναι δέδιος γι' αὐτό, ἀρκεῖ νὰ τοῦ 'λεγε ποιὸς εἶναι, γιατί καθόταν ἐκεῖ καὶ τί ζητοῦσαν ἐκεῖνα ἐκεῖ τὰ φαγητὰ. Τότε ὁ ἄνθρωπος, μετὰ δάκρυα καὶ στεναγμούς, τοῦ διηγήθηκε θρηνηλογώντας τὸ πάθημά του. Ὅτι δηλαδὴ εἶναι Ἕλληνας, καὶ ὅτι ἐνῶ γύριζε στὴν ἐπαρχίαν νὰ δγάλῃ τὸ ψωμί του, ξαφνικὰ πιάσθηκε ἀπὸ κάτι ἀλλόφυλους καὶ ὠδηγήθηκε μέσα στὸ ναὸ, ὅπου τὸν ἐκλείσαν μὴ ἀφήνοντας κανέναν νὰ τὸν δῇ, καὶ τὸν ἐταΐζαν λογιῆς-λογίης φαγητὰ μετὰ σκοπὸ νὰ τὸν παχύνουν. Στὴν ἀρχή, εἶπε, ἡ ἀπροσδόκητη αὐτὴ περιποίησις τοῦ 'φέρνηε εὐχαρίστησιν, κατόπιν ὁμως ὑποψιάσθηκε πὼς κάτι κακὸ συμβαίνει καὶ κατελήφθη ἀπὸ φόβον, ὥσπου στὸ τέλος ρώτησε ἐμπιστευτικὰ τοὺς ὑπηρετεῖς πού τὸν φρόντιζαν, καὶ ἔμαθε ἀπ' αὐτοὺς τὸν ἀπόρρητον νόμον τῶν Ἰουδαίων, σύμφωνα μετὰ τὸν ὁποῖον θὰ τὸν θανάτωναν, ὅπως κάνουν κάθε χρόνον σὲ μιὰ ὠρισμένη ἐποχὴ. Πιάνουν δηλαδὴ ἓναν Ἕλληνα μικροπωλητὴ καὶ τὸν θρέφουν ἓνα ὠρισμένο διάστημα, κατόπιν τὸν ὀδηγοῦν σ' ἓνα δάσος, ὅπου τὸν σκοτώνουν, θυσιάζουν τὸ σῶμα του σύμφωνα μετὰ τίς θρησκευτικὰς διατάξεις καὶ τρῶνε τὰ σπλάγχνα του, ὅρκει-

ζόμενοι μῖσος ἐναντίον ὅλων τῶν Ἑλλήνων κατόπιν πετοῦν τ' ἀπομεινάρια μέσα σ' ἓνα λάκκο. Στὸ τέλος, ἀναφέρει ὁ Ἀπίων, ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶπε πὼς τοῦ ἔμεναν λίγες ἀκόμη μέρες νὰ ζήσει καὶ παρεκάλεσε τὸ βασίλει, ἀπὸ σεβασμὸ στοὺς θεοὺς τῆς Ἑλλάδος καὶ γιὰ νὰ ματαιώσει τις ἐνέδρες ποὺ στήνουν οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τῶν Ἑλλήνων, νὰ τὸν σώσει ἀπ' τὰ κακὰ ποὺ τὸν περίμεναν...». Βέβαια ὁ Ἰώσηπος διαψεύδει τὸ γεγονός στὴν συνέχεια κατηγορώντας τὸν Ἀπίωνα ὡς παραμυθολόγο, συκοφάντη, τερατολόγο καὶ ἀντισημίτη. Ὁ τρόπος του ὅμως, καὶ ἰδίως τὸ ὕφος του, καὶ τὰ ἐπιχειρήματά του, δὲν πείθουν τὸν ἀναγνώστη.

Σύμφωνα μὲ τὸν I.B. Pranaitis («Τὸ Ξεσκέπασμα τοῦ Ταλμούδ», Ἐκδόσεις «Στερέωμα», σελ. 172): «Οἱ Ἑβραῖοι ἄρπαξαν ἓνα παιδί, ποὺ ἀνῆκε στὸν δοῦκα Λουδοβίκο ντ' Ἀλμάντσα, καὶ ἀφοῦ τὸ ὠδήγησαν σ' ἓναν ἐρημότοπο, τὸ ἔσφαξαν, τὸ τεμάχισαν καὶ ἔλαβαν τὴν αἰμάσσουσαν καρδιά· κατόπιν συγκεντρωθέντες εἰς κάποια οἰκίαν ἔκαψαν τὴν αἰμοσταγὴ καρδιά τοῦ παιδιοῦ καὶ ἔρριψαν τὴ στάχτη τῆς στοῦ κρασί, ἀπ' τὸ ὁποῖο ἤπιαν ὅλοι τους... Ἔγιναν δικαστικὲς ἐρευνες καὶ τὸ ἐγκλημα ἐξιχνιάσθηκε. Οἱ Ἑβραῖοι ὅμως δωροδόκησαν τοὺς ἀξιωματοῦχους καὶ ἐπὶ μίαν πενταετίαν ἀνεβάλλετο ἡ ἐκτέλεση τῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως. Στὸ τέλος ἡ δικαιοσύνη θριάμβευσε καὶ οἱ μὲν κύριοι δράστες θανατώθηκαν, οἱ δὲ λοιποὶ Ἑβραῖοι ἐξεδιώχθησαν ἀπ' τὴν Ἰσπανία».

Οἱ δύο αὐτὲς περιπτώσεις, ὅσο καὶ ἂν ἀπέχουν χωροχρονικὰ ἢ μὴ ἀπ' τὴν ἄλλη, μοιάζουν καταπληκτικὰ ἢ δευτέρη μάλιστα δίδει ἀπάντηση καὶ στοῦ ἐρώτημα-ἐπιχείρημα τοῦ Ἰωσήπου, ποὺ ἀναρωτιέται «πὼς θὰ μπορούσαν ν' ἀρκέσουν τὰ ἐντόσθια ἐκεῖνα γιὰ νὰ φᾶνε τόσες χιλιάδες Ἰουδαῖοι». Γιατί δὲν ἐπρόκειτο περὶ «γεύματος», ἀλλὰ περὶ τελετουργικῆς «μετάληψης», θὰ λέγαμε. Βέβαια, θὰ παρατηρήσει κανεὶς, ἀπουσιάζει ἀπ' τὴν περίπτωσή τῆς Ἰσπανίας τὸ στοιχεῖο «τῆς πάχυνσης τοῦ παιδιοῦ», ὅμως καὶ αὐτὸ συναντιέται σ' ἄλλην περίπτωση ἀνθρωποθυσιᾶς, ποὺ γίνε στὴν Βρεσλὼ τῆς Πρωσίας τὸ 1451.

* * *

Ὁ τρόπος ἀνθρωποθυσιῶν ποὺ περιγράψαμε, δὲν εἶναι ἀσφαλῶς ὁ μόνος· ὁ ἴδιος συγγραφεὺς, ὁ I.B. Pranaitis, ἀναφέρει μετὰ τῶν ἄλλων καὶ μιὰ περίπτωσι σταυρικῶς θανάτου, τὴν ὁποία ἀντλεῖ ἀπ' τὴν «Histoire de Brême», βιβλ. XVIII τοῦ Jean Duodaine: «Στις 15-4-1181, στὴν πόλὴ τῆς Βραϊόνης, κοντὰ στοῦ Παρίσι, οἱ Ἑβραῖοι θυσίασαν ἓναν χριστιανό. Τοῦ δέσανε τὰ χέρια ὀπισθάγκωνα, τοῦ ἔβαλαν στοῦ κεφάλι ἀκάνθινο στεφάνι καὶ τὸν περιέφεραν στὴν πόλὴ γυμνός, μαστιγώνοντάς τον ἀνηλεῶς. Μετὰ τὸν καθήλωσαν σὲ σταυρὸ καὶ βασανίζοντάς τον τὸν θανάτωσαν, συλλέγοντάς τον τὸ αἷμα. Ὁ νεαρὸς βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, μόλις πληροφορήθηκε τὸ γεγονός, κατέφθασε ἔφιππος στὴ Βραϊόνη καὶ συνεκρότησε δικαστήριον, τὸ ὁποῖο κατεδίκασε στὸν διὰ πυρᾶς θάνατον 80 Ἑβραίους, ποὺ ἀπεδείχθησαν ἐνοχοί...» (ὁ.π. σελ. 164).

Μὲ σταυρικὸ θάνατον ἔγιναν ἀνθρωποθυσιᾶς ἀπ' τοὺς σατανιστὲς στὴ Σαραγόσσα καὶ στὴ Σεπουλβέδη τῆς Ἰσπανίας καὶ στὴ Γουάρδια καὶ στὴ Βικεντία. Ἡ τελευταία περίπτωση (τῆς Βικεντίας) ὑπῆρξε ἀφορμὴ τῆς ἐκδόσεως τῆς Βούλλας «Beatus Andreas» ἀπ' τὸν Πάπα Βενέδικτο 14ο, διὰ τῆς ὁποίας γίνεται παραδεκτὸ ὡς γεγονός τὸ ἐβραϊκὸ ἔθιμο τῶν ἀνθρωποθυσιῶν.

* * *

Τὸ 1911 ὁ πολιτισμένος κόσμος συνταράχθηκε ἀπὸ ἓνα γεγονός ἐξαιρετικὰ ἀποτρόπαιο, ποὺ ἔλαβε χώραν στὴ Ρωσία: Πρόκειται γιὰ τὴ γνωστότατη «ὕποθεσι Μπέλις». Ἡ Ρωσικὴ ἀστυνομία ἐρευνώντας τὴν ὑπόθεσιν ἐξαφάνισεν ἓνα Ρωσοπαῖδος, ἀνεκάλυψε μαζί μὲ τὸ πτώμα καὶ μιὰ περίεργη «τελετουργικὴ συσκευή», ποὺ προκάλεσε τὴν ἀγανάκτηση, τὸ θυμὸ καὶ τὸν τρόμο στοὺς ἀνθρώπους: «Ἐπρόκειτο γιὰ ἓνα ἀσημένιον θαρῆλι μὲ εἰδικὴν θυρίδα γιὰ τὴν τοποθέτηση τοῦ θύματος μέσα του. Ὁλόκληρη ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τῆς συσκευῆς αὐτῆς ἔφερε πικνὲς σειρὲς ἀπὸ καρφιά καὶ δέξυτατες λεπίδες. Τὸ θαρῆλι ἦτο τοποθετημένο ἐπὶ εἰδικῆς δάσεως, ἡ ὁποία ἐπέτρεπε τὴν περιστροφή του, ὅποτε προξενούσε θαυμάτες πληγὰς εἰς τὸ ἐντὸς αὐτοῦ θῦμα, οἱ ὁποῖες εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀκατάσχετον αἱμορραγίαν καὶ τὴν ἀφαίμαξη. Διὰ εἰδικῶν ὁπῶν, ἐν τῷ μεταξύ, τὸ αἷμα ἐξήρχετο ἀπ' τὴ συσκευή

καὶ συνηθροίζει· ο ἐντὸς τελετουργικοῦ δοχείου. Ὡς ἀπέδειξαν οἱ ἀνακρίσεις, ἡ ἐν λόγῳ συσκήνῃ ἀριθμοῦσε ὑπαρξίν πολλῶν ἐτῶν κι εἶχε χρησιμοποιηθεῖ πολλάκις κατὰ τὸ παρελθόν» (Δρ. D.C. Yermak, δ.π., σελ. 71).

Ὁ Vincenzo Manzini ἀναφέρει περὶ τὶς 150 ἀνθρωποθυσίες, ποὺ ἔγιναν, οἱ περισσότερες, μὲ τὸν τελευταῖον αὐτὸ τρόπο· ἀπ' τὸ βιβλίον του σταχυολογοῦμε τὴν παρακάτω περίπτωση, ποὺ ἄφησε ἀνεξίτηλα σημάδια στὴν πόλιν τῆς Βενετίας: «Τὸ ἔτος 1480 στὸ *Portobuffole* τῆς Βενετίας θανατώθηκε παιδί ἑφτά χρονῶν, ὁ Νοβέλλο, τὴν ἡμέρα τῆς Μ. Παρασκευῆς. Οἱ Ἑβραῖοι, ποὺ κατηγορήθηκαν, ὡμολόγησαν τὴν ἐνοχὴ τους καὶ κατεδικάσθησαν εἰς τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον. Ἐκτελέσθησαν στὴν πλατεία τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς Βενετίας. Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος αὐτοῦ ὑπάρχει στὴ γέφυρα τοῦ *Riallo* ἡ εἰκόνα τοῦ θυσιασθέντος παιδιοῦ χαραγμένη ἐπὶ μιᾶς πλάκας...» («Sacrificio Umani e Amiciadi Virtuali nell' Antichità», Ἱταλικὴ ἔκδοσις «Dioscuri», Genova 1988, σελ. 119).

Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ ἐξ Ἑβραίων μοναχοῦ Νεοφύτου «Τὰ Ἰουδαϊκὰ-Ἀνθρωποθυσίες τῶν Ἑβραίων», Ἐκδόσεις «Μορφές», σελ. ιβ'-ιγ', παραθέτουμε τὸ ἐξῆς περιστατικό, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ ἀκριβῆ ἀναδημοσίευση ἀπ' τὴν ἐφημερίδα τῆς Σμύρνης «Ἀμάλθεια» τῆς 10-4-1859: «Τῇ 31 ἁρτίως παύσαντος καὶ περὶ ὥραν 5 μ.μ. τρία παιδιὰ ἡλικίας δέκα ἕως δώδεκα ἐτῶν ἐξερχόμενα τοῦ σχολείου τους, διήρχοντο πλησίον τῆς ἑβραϊκῆς συναγωγῆς. Τὰ δύο ἐξ αὐτῶν προεπορεύοντο, τὸ δὲ ἄλλο ἔμεινεν θήματα τινα ὀπισθεν... Ἐξῆλθον λοιπὸν οἱ Ἑβραῖοι τῆς συναγωγῆς, συνέλαβον τὸ τρίτον παιδίον... καὶ τὸ ἔσυρον ἐντὸς ὑπογείου τινος· τοῦ ῥοριψαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὕδωρ τι, ὅπερ τὸ ἐξάλισεν. Μετὰ προέδωκαν εἰς τὴν αἰμοδόρον αὐτῶν πρᾶξιν, ἀλλὰ μόλις ἠνέωξαν τὴν φλέβα τῆς μιᾶς χειρὸς, ἔφθασαν ἀμέσως ἄνθρωποι εἰδοποιηθέντες ἀπ' τοὺς συμμαθητὰς τοῦ θύματος, καὶ τὸ ἠλευθέρωσαν... Κατόπιν εἰσῆλθον εἰς τὴν συναγωγὴν Γραικοὶ τινες, θραύσαντες τὰς θύρας διὰ λακτισμάτων. Φαντάζεσθε εἰς ποίαν κατάστασιν παρέδωσαν τοὺς Ἑβραίους εἰς τὴν ἀστυνομίαν...».

* * *

Στὴ Ζάκυνθο κατὰ τὶς ἡμέρες τοῦ Πάσχα τραγουδοῦσαν τὸ κάτωθι ᾠσμα:

«Τὴν ἡμέραν τῶν Βαΐων χάν' ἡ μάνα τὸ παιδί,
κλαίει ἡ κατακαυμένη καὶ τὴν κεφαλὴν μαδεῖ...
Μέρες ἐξ τὸ 'χουν κρυμμένο κι οἱ Ἑβραῖοι τὸ χαλοῦν,
κι ἔπειτα αὐτοὶ τὸ ρίχνουν εἰς τὰ δάθη τοῦ γιालοῦ».

Τὸ τραγούδι ἀναφέρεται σὲ πραγματικὸ γεγονός: στὴν θυσία τοῦ πενταετοῦς Ἰωάννη Ζερβοῦ, ποὺ στίς 20 Ἀπριλίου 1712, ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς, θανατώθηκε ἀπ' τοὺς Ἑβραίους. Τὸ γεγονός εἶναι καταχωρημένο μ' ὅλες τὶς λεπτομέρειες στὸ Ἀρχιεπιφυλάκιο τῆς Ζακύνθου, τὸ δὲ λείψανό τοῦ παιδιοῦ βρίσκεται στὸν ναὸ τοῦ Ἑσταυρωμένου καὶ ἀπολαμβάνει τῆς λατρείας τῶν χριστιανῶν, ποὺ τὸ συναριθμοῦν μεταξὺ τῶν μαρτύρων.

Ἐρευνώντας τὸ θέμα, ἀνεκαλύψαμε ὅτι στὰ Ἑπτάνησα ἐγίναν ἀρκετὲς ἀνθρωποθυσίες κατὰ τὰ ἔτη 1784, 1812, 1891, 1911, 1951, πάντοτε κατὰ τὶς ἡμέρες τοῦ Πάσχα. Τὰ ἐγκλήματα αὐτὰ ἔχουν ἀπασχολήσει τὶς τοπικὲς ἐφημερίδες, ἕνα μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἀπασχόλησε καὶ τὸν ἀθηναϊκὸ καὶ τὸν διεθνῆ τύπον. Ἀνατρέχοντας κανεὶς στὴν ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα «Ἀκρόπολις» τῆς 4ης Μαΐου 1891, διαβάσει τὰ ἐξῆς: «Τὴν νύκτα τῆς 1 πρὸς 2 Ἀπριλίου ἐ.ἔ. ἀνεκαλύφθη ἐντὸς σάκκου τὸ πτώμα ἐπταετοῦς κόρης, Ἑβραίας κατὰ τοὺς μὲν, Χριστιανῆς κατὰ τοὺς δέ». Στὴν ἴδια ἐφημερίδα τῆς 8ης Μαΐου ἀναφέρονται τὰ κάτωθι: «Ἡ φονευθεῖσα καὶ χριστιανῇ ἦτο καὶ θύμα θρησκευτικῆς δεισδαμονίας ἐγένετο. Ἀν αἱ ἀρχαὶ ἐνόμιζον, ὅτι ἡ πεποίθησις τοῦ λαοῦ εἶναι ἐσφαλμένη –καὶ τὴν πεποίθησιν αὐτὴν ἔχουσιν οὐ μόνον οἱ ἀπλοῦστεροι, ὁ ὄχλος, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀνεπτυγμένοι, καὶ οἱ ἐπιστήμονες καὶ ἡ ἀνωτέρα τάξις–, ὥφειλον νὰ διαφενεύουν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἰατροὺς, οἵτινες ἀπὸ κοινοῦ ἰσχυρίζονται ὅτι ἐν τῷ πτώματι τῆς κόρης οὐδὲ σταγὼν αἵματος εὐρέθη, καὶ νὰ συλλάβουν τοὺς σπονδαιοτέρους τῶν μαρτύρων, οἵτινες διατυμπανίζουν τὰς ἐαυτῶν καταθέσεις... Τί δύναται νὰ ὑποθέσῃ ὁ λαός, ἀφοῦ βλέπει ὅτι κλείονται αἱ συναγωγαὶ καὶ ὁδηγοῦνται δέσμοι εἰς τὰς φυλακὰς οἱ Ἑβραῖοι;».

Τò γεγονός έλαβε, φαίνεται, τεράστιες διαστάσεις και ό οίκος του άρχιρραβίνου Κερκύρας κινδύνευσε άπ' τó έξαγριωμένο πλῆθος έτσι, ώστε χρειάστηκε νά σταλή στην Κέρκυρα όλόκληρο τάγμα υπό την διοίκηση του ταγματάρχου Νοταρά, προκειμένου νά επιβάλει την τάξη. Έν τῷ μεταξύ στόν οίκο του άρχιρραβίνου συνέρρεαν πρós συμπαραστάειν πλῆθος προσωποποιήτων, μεταξύ τῶν όποιων και οί πρόξενοι τῆς Τουρκίας και Ίταλίας, ή πρώην αυτοκράτειρα τῆς Γαλλίας, ό Έπίσκοπος Κερκύρας κ.ο.κ. («Ακρόπολις», 5-5-91). Η άνθρωποθυσία αύτή τῆς Κερκύρας άπησχόλησε και τόν ξένο τύπο (Άγγλίας, Γαλλίας, Ούγγαρίας, Ρωσίας), πού μέ ανταποκρίσεις τους στήν «Ακρόπολη» έτάσσοντο ύπέρ τῶν Κερκυραίων: «Ο έρεθισμός του έλληνικού λαού όφείλεται άποκλειστικῶς εἰς γεγονός έξαιρετικόν, εἰς τήν μυσαράν δολοφονίαν χριστιανῆς κόρης, διαπραχθεῖσαν ύπό τῶν Έβραίων χάριν τελείσεως θρησκευτικῆς έθιμον. Τά τεκμήρια συρρέουσι, ώστε νά πείσωσι πάντας περί τῆς ένοχῆς τῶν Έβραίων...» (Βερολίνον, «Η έφημερίς του Σταυροῦ», 10-5-1891).

Οί έβραϊκοί μηχανισμοί κινήθηκαν παγκοσμίως και Έβραϊοί κεφαλαιοκράτες άπειλοῦσαν μέτρα εναντίον τῆς Ελλάδος (τά «παρεκρική» ή «πατοιφικικά» δέν είχαν εἰσέτι λησμονηθεῖ) και άποστολή ξένων στρατιωτικῶν μονάδων στην Κέρκυρα. Η τηλεγραφική έπικοινωνία έν τῷ μεταξύ μέ τήν Κέρκυρα διεκόπη, ένῶ ό έβραϊκός τύπος επετίθετο σφοδρότατα κατά τῆς Κυβερνήσεως Δηλιγιάννη και του έλληνικού έθνους. Στίς 11-5-1891 οί έλληνικές έφημερίδες φιμώθηκαν ή μάλλον πήραν θέση σαφῶς ύπέρ τῶν Έβραίων, πρᾶγμα πού ένόχλησε τόν ξένον τύπο, πού γράφε τά έξῆς: «Χριστιανοφάγοι Έβραῖοι δημοσιογράφοι και έβραϊόφιλοι φιλελεύθεροι Έλληνες ήθέλουν νά πνίξωσι και τās Ίονίους νήσους και τήν Ελλάδα όλην εἰς τό τέλμα τῆς μισαλλοθησκείας, εἰς τό τέλμα τῆς θαρσαρότητος, εἰς τό τέλμα τῆς ατιμίας» («Η Έφημερίς του Σταυροῦ», στήν «Ακρόπολη» τῆς 11-5-1891). Η «Ακρόπολις» εἰσίγησε τελευταία (13-5-1891) μετά άπό άυστηρή σύσταση του άρχιρραβίνου πρós τόν έντεταλμένο δημοσιογράφο τῆς. Έν τῷ μεταξύ εἶχε δημοσιεύσει πλῆθος ανταποκρίσεων του Ξένου Τύπου, όπως και μία συνέντευξη του τότε βουλευτοῦ Έπανήσων Ιακώβου Πολυλά, ό όποιος μεταξύ τῶν άλλων εἶπε και τά έξῆς: «...Δέν εἶναι χωροψία ήτοι άκριθῆς εξέταση και περιγραφή του μέρους, ένθα εύρέθη ή νεκρά, και δέν ετηρήθησαν τά όριζόμενα μέτρα. Οτε επήγεν ό (άρμόδιος ιατρός) Πολίτης, ήσαν εκεί άλλοι ιατροί. Τό πρόσωπον του θύματος ήτο παραμορφωμένον. Εφερεν εσχάρας έπί του πρόσωπου τῆς και ό δεξιός όφθαλμός ήτο ήλλοιωμένος... Επὶ τῆς κεφαλῆς εφερεν πλῆξιν κατασπαρακτικήν, πιθανῶς διά ξύλον. Επὶ τῶν χειρῶν εφερεν πολλά τραύματα διά μαχαίρας, έπί τῶν παλαμῶν άλλα επιπόλαια και εἰς δάκτυλος μάλιστα εφερεν τραῦμα διά ψαλίδος. – Η κόρη ήτο Χριστιανή ή Έβραία; – Ητο σίγουρα Χριστιανή! – Κρατοῦνται οί ύποπτοι; – Όχι. Τούς τρεῖς ύπόπτους τούς άφησαν ελευθέρους μετ' όλίγας ώρας! – Τί λέγει ό εισαγγελεύς; – Ο κ. Μενσῆς έδέχθη γύρωθεν πιέσεις».

«Τί νά πιστεύση κανείς (άναρωτιέται κι ό Άλ. Παπαδιαμάντης); Προχθές άκόμη ήτο Ρωμιοπούλα, σφαγεῖσα και αίμορροφηθεῖσα άπό Έβραίους, και σήμεραν εἶναι Έβραιοπούλα, διασθεῖσα και φονευθεῖσα άπό Ρωμιούς. Πῶς τόση τύφλωσις; Πόθεν τόση αντίφασις; Άπό κακίαν έπιστεῦθη τό πρῶτον ή άπό κακήν επίδρασιν έπιστεῦθη τό δεύτερον; Η ανάκρισις φωτίζει τά σκοτεινά ή σκοτίζει τά φωτεινά; ...Οί Έβραῖοι προσκυνοῦν τόν Ίεχωδᾶ και τόν Χρυσοῦν Μόσχον ή οί Χριστιανοί δουλεύουν Θεόν και Μαμμωνᾶν; Τί νά εἶναι; Τί νά συμβαῖνη; Δέν έδόθη εἰς τούς άμνήτους νά τά γνωρίζουν αύτά... Ποτέ δέν θά μάθωμεν τήν αλήθειαν;». Άπορεῖ λοιπόν κι ό Παπαδιαμάντης και μένει έμβρόντητος μέ τίς ταχυδακτυλουργίες τῶν άρχῶν, μέ τήν ένδοτικότητα του τύπου, πού οὔτε λίγο οὔτε πολύ έδγαλαν τό κορίτσι Έβραία πρὶν άκόμη στεγνώσουν τά δάκρυα τῶν γονέων τῆς, πρὶν άκόμη σιγήσουν οί πένθιμες καμπανοχορούσις κι οί ψαλμοί τῶν χριστιανῶν ιερέων, πού συνόδευσαν τό παιδί στην τελευταία του κατοικία («Ο άντίκτυπος του Νοῦ»).

Ο Δρ. D.C. Yermak (δ.π., σελ. 78-79 και 85) αναφέρει ένα περιστατικό, πού δημοσίευσε ή έφημερίδα "Women's Voice" (Σικάγο 1955), τό όποιο δείχνει τόν τρόπο και τίς μεθόδους

πού χρησιμοποιήθηκαν, προκειμένου ν' αποκρυφτεί τὸ ἐγκλημα. «Τὸ Σικᾶγον εἰς χεῖρας δαιμόνων! Σήμερον τὸ Σικᾶγον ἴσταται ἐν καταισχύνῃ μπροστά στά μάτια τοῦ κόσμου. Μία σειρὰ ἀπὸ τὰς πλέον κτηνώδεις δολοφονίας παιδῶν εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτῆς τῆς χώρας μένει ἄλυτος... Τρία σώματα παιδῶν εὐρέθησαν ἀφαιματωμένα εἰς ἀπομακρυσμένην περιοχὴν τῆς πόλεως... Ὁ πατέρας τῶν παιδιῶν, ἰσχυρίζομενος ὅτι τὰ παιδιά του ἔχουν δολοφονηθῇ κατὰ τὸν περιγραφόμενον τρόπον εἰς τὸ ἱστορικὸν ἔργον τοῦ Arnold Leese's «Ἑβραϊκὴ τελετουργικὴ δολοφονία», ἀπήχθη εἰς τὸ σανατόριον Στεϊνφελντ τοῦ Des Plaines καὶ ἐδολοφονήθη... Ὁ Dr. Steinfeld, πού ζήτησε νὰ διαλευκανθῇ τὸ ἐγκλημα, πού ἔγινε στὸ ἴδρυμά του, εὐρέθη δολοφονημένος εἰς τὸ ἀποχωρητήριον ξενοδοχείου τῆς Ἑλβετίας, ὅπου οἱ ἀρχεὺς γνωμάτευσαν ὅτι πρόκειται περὶ αὐτοκτονίας».

Ἄν οἱ παραπάνω σκηνές σκιαγραφοῦν τὸ ἀδίστακτο τῶν χαρακτήρων τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, τὸ ἐπόμενο περιστατικὸ δείχνει τὸν τρόπο πού λειτουργοῦν οἱ κρατικοὶ μηχανισμοὶ τῶν χωρῶν: «Τὸ 1955 στὸ Σικᾶγο βρέθηκαν τρία παιδιά νεκρά μ' ἔκδηλα τὰ σημάδια τοῦ τελετουργικοῦ φόνου. Τὶς ἔρευνες ἀνέλαβε ὁ Ἑβραῖος σερίφης Lohman –ὁ ὁποῖος ἀπεφάνθη ὅτι πρόκειται περὶ σεξουαλικοῦ ἐγκλήματος– κατεσκεύασε μάλιστα καὶ τὸν δράστη, ἓνα ἀγράμματο τύπο ὀνόματι Bennie Beowell. Ὅταν οἱ ἱατροδικαστὲς ἀπεφάνθησαν, ὅτι τὰ πτώματα ἦσαν ἀνέπαφα σεξουαλικά, ὁ σερίφης ἀπεφάνθη ὅτι «ὁ φάκελος ἔκλεισε»! Ὁ ἀμερικανικὸς λαὸς ὥστόσο, μὴ ἔχοντας ἄλλον τρόπο αὐτοπροστασίας του, ἔστειλε κραυγὴν ἀπελπισίας στὸν κόσμον, ἀντιληφθεὶς πλέον ὅτι θρίσκει στὸ ἔλεος τῆς σιωνιστικῆς ἀράχης».

* * *

Ἡ ἐργασία αὕτη εἶχε γραφῇ πρὸ ἐνὸς ἔτους. Σήμερα καὶ ἐξαιτίας τῆς δίκης γιὰ τὰ γνωστά γεγονότα τῆς Παλλήνης ἡ δημοσίευσή της ἐπιβάλλεται. Ἄς μὴν ἀρχίσουν πάλι οἱ «σειρήνες» τὶς γνωστὲς κραυγὲς περὶ ἀντισιωνισμοῦ, ἀντισημιτισμοῦ καὶ τὰ τοιαῦτα. Διότι στὸ ἄντρο τῶν δολοφόνων σατανιστῶν πέρα τῶν ἄλλων βρέθηκαν ὅλα τὰ ἑβραϊκὰ σύμβολα: τὸ Ἀστέρι τοῦ Δαυὶδ, πεντάλφες, ὁ θεὸς τράγος τοῦ Σολομώντος Μπαθονέτ, καὶ οἱ ἐπιγραφές IABE ⇔ IEBE –πού ἄλλος δὲν εἶναι ἢ τὸ θεὸ τῆς Π. Διαθήκης–, ἡ Καβαλά κ.λπ.

Καὶ πάλι ὅμως οἱ παραξενιὲς περισσεύουν. Στὰ τηλεοπτικὰ κανάλια ἐμφανίστηκαν, ὡς γνωστόν, πληθὺς προσωπικοτήτων, πού εἶχαν λόγο ἐπὶ τοῦ θέματος. Ὅσῳ ἐντελῶς περὶ ἐργα κανεὶς δὲν εἶδε, κανεὶς δὲν ἄκουσε –ἄρα καὶ κανεὶς δὲ μίλησε– περὶ τοῦ IABE ⇔ IEBE, πού κοσμοῦσε τὸ ναὸ τοῦ σατανισμοῦ, ὅπως κανεὶς δὲν μίλησε περὶ τοῦ τραγομόρφου Μπαθονέτ, τοῦ θεοῦ τοῦ Σολομώντος ἢ περὶ τῶν καθαλιστικῶν μεθόδων. Γιὰ ὅλ' αὐτὰ κατίσχυσε τὸ «Θεὸ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου»... Ἐμφανίστηκε ὅμως καὶ ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς Πεντέλης, ὁ ἀρχιμανδρίτης Τιμόθεος Κιλίφης, ὁ ὁποῖος μὲ πολὺ σοβαρὸ ὕφος ἀπεφάνθη, ὅτι γιὰ τὰ ἐγκλήματα τῶν σατανιστῶν βαρύνονται οἱ «εἰδωλολάτρες» ἀρχαιοέλληνες, λὲς καὶ δὲν ξέρουν ὅτι ὁ Γιαχβὲ δὲν εἶναι ἐλληνικὸς θεός, ἐνῶ τὸν ὕμνοιοιοῦν καθ' ἑκάστην στοὺς χριστιανικοὺς ναοὺς, καὶ ἀναπέμπουν εὐχὲς ὑπὲρ τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου του. Ἐμεῖς τί νὰ ποῦμε πέραν τοῦ λαϊκοῦ «παλιά μου τέχνη κόσκινο»... Διότι οἱ ἀρχαιοέλληνες οὔτε πεντάλφες εἶχαν, οὔτε ἀστεράκια τοῦ Δαυὶδ, οὔτε καβαλά, οὔτε Μπαθονέτ καὶ Γιαχβέ, οὔτε Σατανᾶ καὶ Διάβολο.

Περιέργεια ὥστόσο προκάλεσε καὶ ἡ στάση τῆς ἐπίσημης ἐκκλησίας, πού ἔσπευσε νὰ δώσῃ ἀφεση στοὺς δικαζόμενους σφαγεῖς τῶν τριῶν γυναικῶν, ἐπηρεάζοντας ἔτσι καὶ τὴν κρίση τοῦ δικαστηρίου καὶ νὰ ἐξορκίσῃ καὶ νὰ διώξῃ τὸν Σατανᾶ ἀπ' τὸ ἄθλιο ἄντρο τῶν ἐγκληματιῶν τῆς Παλλήνης, πράγμα πού μαρτυρεῖ ὅτι δέχεται τὴν ὑπαρξὴ καὶ ὄντοτά του, γιὰτὶ κανεὶς, ὡς γνωστόν, δὲν ἀσχολεῖται μὲ κάτι πού θεωρεῖ ἀνύπαρκτο. Στὴν περίπτωσιν αὕτη ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἀθέλητα καὶ ἀπερίσκεπτα, φαντάζομαι, ἔπαιξε τὸ ρόλο τῶν ἐχθρῶν της. Ὅμως τί νὰ σκεφθοῦν πλέον οἱ ἀπλοὶ χριστιανοί; Καὶ τί οἱ μορφωμένοι, πού θ' ἀνασύρουν ἀπ' τὸ ἐρμάριο τῆς μνήμης τους τὸ ἡρακλειτικὸ «ἐναντία ταῦτα»;

Ἡ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Β. ΣΠΑΝΔΑΓΟΣ - Ρ. ΣΠΑΝΔΑΓΟΥ - Δ. ΤΡΑΥΛΟΥ,

Οἱ Ἀστρονόμοι τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος

Τὸ σημαντικό αὐτὸ ἔργο συγκεντρώνει τὰ σωζόμενα βιογραφικὰ καὶ ἐργογραφικὰ στοιχεῖα τῶν ἀστρονόμων τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδας ἀπὸ τὸ 1500 π.Χ. ἕως τὸ 500 μ.Χ., καλύπτοντας δύο χιλιετίες διαρκοῦς ἐπιστημονικοῦ λόγου τῆς ἐπιστήμης τοῦ Οὐρανοῦ. Περιλαμβάνει 188 ἀστρονόμους, ξεκινώντας ἀπὸ τὸν Κένταυρο, τὸν Ἀτλαντα καὶ τὸν Ὀρφέα καὶ φτάνοντας στὴν Ὑπατία, τὴν τελευταία λάμψη τῆς Ἐπιστήμης καὶ τοῦ Λόγου, ποὺ κατακρεουργήθηκε ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς στὶς ἀρχὲς τοῦ θεοκρατικοῦ Μεσαιωνικοῦ σκότους.

Πέρα ἀπὸ τὸν βίο καὶ τὸ ἔργο τῶν Ἑλλήνων ἀστρονόμων τὸ βιβλίο περιλαμβάνει τὴν περιοδολόγηση τῆς Ἑλληνικῆς ἀστρονομίας, τὶς σχολὲς ποὺ ἤκμασαν κατὰ τοὺς κλασσικοὺς καὶ ἀλεξανδρινοὺς χρόνους καθὼς καὶ ἓναν κατάλογο τῶν ἀστρονομικῶν ἔργων ποὺ διασώθηκαν αὐτούσια. Ἀκόμη οἱ συγγραφεῖς καταγράφουν τὶς πρακτικὲς ἐφαρμογὲς τῆς μετεωρολογίας καὶ τῆς ἀστρονομίας στὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα, τὴν ἀστρονομικὴ καὶ μετεωρολογικὴ ὁρολογία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τὶς ἀστρονομικὲς ἐννοιες ποὺ χρησιμοποιήθηκαν. Τὸ ἔργο συμπληρῶνουν ἡ παράθεση καταλόγων τῶν σημαντικότερων ἀστεροσκοπειῶν καὶ τῶν ἀστρονομικῶν - μετεωρολογικῶν ὀργάνων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀστρονόμων.

Τὰ μεγάλα συμπεράσματα γιὰ τὴν Ἱστορία τῆς Ἀνθρωπότητας, ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ συγκεκριμένου ἔργου, εἶναι δύο: Πρῶτον: Οὐδεὶς ἄλλος λαὸς κατὰ τὸ παρελθόν, πλὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀσχολήθηκε μὲ τὴν ἀστρονομία καὶ τὴν κοσμολογία, ἀφοῦ κανένα μὴ ἑλληνικὸ ἔργο ἐπιστημονικὸ ἢ ὄνομα ξένου ἀστρονόμου δὲν ἔχει διασωθεῖ, προστά στοὺς ἑκατοντάδες ἀρχαίους Ἑλλήνες μελετητές, ὥστε νὰ καταρρέει καὶ ἀπὸ αὐτῆς τῆς πλευρᾶς τὸ παραμῦθι τοῦ «ἐξ Ἀνατολῶν τὸ φῶς». Δεύτερον: Ἀτυχῶς οἱ πολῦτιμες ἐργασίαι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀστρονόμων «χάθηκαν» (ὅπως «χάθηκαν» καὶ πλείστες ἄλλες ἐργασίαι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων σοφῶν) κατὰ τὴν καταστροφὴ ἀπὸ τὴν πυρπόληση τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀλε-

Ντὲ Σάντις, ὁ ποιητὴς τῆς Στερνατίας

«Ὅταν γεννιέται ἓνας ποιητής, ἓνα σκοτάδι πεθαίνει. Καὶ ὅταν φεύγει, φωτιά ἀφήνει στὴν ἐστία τῆς ποίησης καὶ μᾶς ζεσταίνει».

Ὁ Καίσαρες Ντὲ Σάντης ἦταν ὁ ποιητὴς τῆς Στερνατίας, τῆς ἑλληνόφωνης πόλεως τοῦ Σαλέντου τῆς Κάτω Ἰταλίας. Ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς τελευταίους, ποὺ ἔγραψαν στὴν ἑλληνικὴ Σαλεντινὴ διάλεκτο. Γεννήθηκε στὴν Στερνατία τὸ 1920. Ἡ ζωὴ του ἦταν γεμάτη στερήσεις καὶ θάσανα. Ξενητεύθηκε στὴ Γερμανία γιὰ ἀρκετὸ χρονικὸ διάστημα ὡς ἐργάτης. Ἐκεῖ συνάντησε πολλοὺς Ἑλλήνες μετανάστες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ κοντὰ τοὺς ἔμαθε καὶ τὴν κοινὴ Ἑλληνικὴ διάλεκτο. Ἡ πρώτη «καλημέρα» καὶ ἡ τελευταία «καληνύχτα» του ἦταν: «Ἀδέλφια, σᾶς ἀγαπῶ!». Εἶχε πάντα στὴν καρδιά του τὴν Στερνατία μὲ τοὺς ἀνθρώπους τῆς καὶ τὴν Ἑλλάδα.

Μὰ πιότερο ἀπ' ὅλα τὸν ἔκαιγε ἡ μητρικὴ του γλῶσσα. Ἡ ἑλληνικὴ Σαλεντινὴ διαλεκτος, ποὺ ἔγραψε καὶ τὰ ποιήματά του. Δὲν μπορούσαν νὰ τὸν κρατήσουν τὰ πλούτη τῆς Γερμανίας. Γι' αὐτὸ σὰν χελιδόνι γύρισε στὴν μητρικὴ φωλιά. Τὰ λίγα τὰ ζέσταινε ἡ γλῶσσα καὶ τὰ ἔκαμε πολλά.

ξάνδρειας, γεγονός που έριξε αιώνες πίσω την εξέλιξη του Πολιτισμού.

Ή έστω και περιορισμένη αναγέννηση του ανθρώπινου πνεύματος, που διαδέχθηκε τον σκοτεινό δογματικό Μεσαίωνα στην Ευρώπη, δεν στερήθηκε φιλοσοφικής και έπιστημονικής βάσης. Κατά τὸ ἀρχαῖο παρελθὸν εἶχε διαμορφωθεῖ ἀπὸ τοὺς Ἑλλήνες τὸ τεράστιο πεδίο ἀναζήτησης τῆς ἀλήθειας. Συκοφαντημένο, πυρπολημένο, κατακρεουργημένο (ὅπως τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Ὑπατίας) καθὼς ἦταν, κατόρθωσε ἔστω καὶ μετὰ χίλια χρόνια νὰ ἀπελευθερώσει τὸν ἀνθρώπινο Λόγο ἀπὸ τὰ χιλιόχρονα δεσμά του.

Παν. Α. Κουβαλάκης

Δ.Ε.Δ.Α.Ε.Ο., Τὰ ὀνόματα τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων

Ἡ Δ.Ε.Δ.Α.Ε.Ο. (Διεθνὴς Ἑνωσις Διάδοσης Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν Ὀνομάτων) εἶναι ἓνα νέο ἐπιστημονικὸ σωματεῖο μὴ κερδοσκοπικοῦ ἢ κομματικοῦ ἢ θρησκευτικοῦ χαρακτήρα, ποὺ μοναδικὸς σκοπὸς ὑπαρξῆς του εἶναι ἡ διάδοση τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν ὀνομάτων. Οἱ τρόποι καὶ τὰ μέσα, ποὺ μετέρχονται τὰ μέλη τοῦ σωματείου πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ καθ' ὅλα ὑψηλοῦ καὶ ὠραίου σκοποῦ τους, εἶναι: Ἐπιστολὲς πρὸς τοὺς συμπολίτες μας, ἐπισκέψεις προσώπων ποὺ ἐπηρεάζουν τὴν κοινὴ γνώμη, πραγματοποίηση ὁμιλιῶν, ἀνακοινώσεων καὶ ἡμερίδων, ἐκδόσεις ἐντύπων κ.ο.κ. Ἡ Δ.Ε.Δ.Α.Ε.Ο. διὰ τοῦ πρώτου ἐντύπου της, ποὺ ἦλθε στὰ χέρια μας, μᾶς καλεῖ νὰ μὴν ξεχνοῦμε τὰ ἑλληνικὰ ὀνόματα, νὰ ἐνώσουμε τὴ φωνή μας μὲ τὴ δική της «*στὸ συγκεκριμένο θέμα τῆς ἐπανελλήνισης τῆς ὀνοματοθεσίας τοῦ γένους τῶν Ἑλλήνων*» καὶ νὰ πάρουμε αὐτὴ τὴν ὑπόθεση, ποὺ μᾶς ἀφορᾷ ὅλους, στὰ χέρια μας. Παράλληλα παραθέτει τὸν πρῶτο πίνακα κυρίων ὀνομάτων, τὰ ὁποῖα ταξινομοῦνται κατὰ γράμμα καὶ ὑπερβαίνουν τὸν ἀριθμὸ τῶν ἑπτακοσίων πενήντα. Ἐνδεικτικὰ λαμβάνουμε τὰ ὀνόματα τοῦ λήμματος Ρῶ: *Ραδάμανθυς, Ραμφίας, Ρέα, Ρηγῖνος, Ρήνη, Ρῆσος, Ρητόριος, Ριανός, Ρίνων, Ροδία, Ροδεία καὶ Ροδείας.*

Θέλοντας νὰ συμβάλουμε καὶ μεῖς κατὰ τι, παραθέτουμε προσθετικὰ τὰ κάτωθι ὀνόματα: I. *Ράκιος*, ἀνὴρ τῆς Μαντουῆς, θυγατρὸς Τειρεσίου, II. *Ράρος*, πατὴρ Τριπτολέμου, III. *Ρέμφις*, υἱὸς τοῦ Πρωτέως, IV. *Ρηγνίδας*, υἱὸς Φάλκου, V. *Ρήνη*, Νύμφη, VI. *Ρηξήνωρ*, υἱὸς τοῦ Ναυσιθοῦ, VII. *Ροδόπη*, γυνὴ τοῦ Αἴμου, VIII. *Ρόδος*, γυνὴ τοῦ Ἥλιου, IX. *Ροδώπις*, διάσημος ἑταῖρα, X. *Ροῖκος*, Κένταυρος, XI. *Ροιτεία*, θυγάτηρ Πρωτέως, XII. *Ροιώ*, θυγάτηρ Σταφύλου,

Τὸ πρῶτο του ποιητικὸ διδλίο ἐκδόθηκε τὸ 1983. Ἔχει δὲ πρὸς ἐκδοσιν τουλάχιστο ἄλλα 4-5 βιβλία. Θὰ βρεθεῖ κανεὶς νὰ τὰ ἐκδώσει;

Τὸ ὄνειρό του ἦταν, νὰ ἐρθῇ στὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἐκεῖ ποὺ τὸ προγραμματίζε για τὸ 1987, πρὶν κἀν μπεῖ ὁ καινούργιος χρόνος, προπαραμονὴ τῆς πρωτοχρονιάς, μᾶς ἀποχαιρέτισε. Τὸ ὄνομα Ἑλλάδα τὸν ἔκαιγε. "Ὅλα ἦταν Ἑλλάδα. Καὶ ὅταν μιλοῦσε γιὰ Ἑλλάδα, δὲν ἐννοοῦσε μόνο ἓνα γεωγραφικὸ χωρὸ. Ἀλλὰ τὴν γλῶσσα καὶ τοὺς ἀνθρώπους της. Τὴν γλῶσσα καὶ τὴν ἱστορία της. Τὴν γλῶσσα καὶ τὸν πολιτισμὸ της. Τὸν Ὀδυσσεά, τὶς θάλασσες, τὸν ἥλιο τῆς ποίησης τοῦ Ὀμήρου. "Ὅλα τοῦ μιλοῦσαν μέσα του. Καὶ τ' ἄφωνα τὰ ἔκαμε τραγούδι.

Ντὲ Σάντη, ὅταν διάλεγες τὸν δρόμο τῆς προσφορᾶς γιὰ τοὺς ἄλλους, ὅταν ξέσταινες στὰ δύο σου στήθη τὴν μητρικὴ Ἑλληνικὴ σου γλῶσσα, ἔδαζες ἓνα λιθάρι στὸ οἰκοδόμημα ζωῆς. Ὅταν ἔγραφες ποιήματα, ὀργωνες τὴν γῆ. Αὐτὸ ἔκαμες, ποιητῆ.

Σήκωνες τὰ ὅρα, γιὰ νὰ ἐρθῇ τὸ αὔριο. Τὸ αὔριο μὲ τὴν παράδοση μαζί. Τὴ γράφῃ εἶναι ὁ μόνος ἄσθητος ἥλιος τοῦ χρόνου, ποὺ διαδοχικὰ περνᾷ ἀπὸ

XIII. *Ρόπαλος*, υἱὸς Φαίστου, XIV. *Ρόπις*, ἐρωμένη Ἀντιφώντος, XV. *Ρῶμος*, υἱὸς Ὀδυσσεώς ἐκ τῆς Κίρκης, XVI. *Ρωξάνης*, σατράπης Ἀρμενίας.

Σαράντος Πάν

ANNA TZIROPOYΛΟΥ-ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ, *Πῶς ἡ ἑλληνικὴ ἐγονιμοποιή-
ησε τὸν Εὐρωπαϊκὸ Λόγο* (μελέτη καὶ λεξικό)

Ἡ παρούσα μελέτη τῆς Ἄννας Τζιροπούλου-Εὐσταθίου μὲ τὸ συγκριτικὸ ἐπτάγλωσσο λεξικὸ πού τὴν συνοδεύει ἀποτελεῖ συμβολὴ στὴν προσπάθεια διάλυσης τῶν ιστορικῶν καὶ γλωσσολογικῶν μύθων, προσπάθεια πού ἀρχισε πρὶν ἀπὸ 10 χρόνια ὁ «Δαυλός», μύθων πού τὰ διάφορα «κέντρα» ἐξουσίας ἐπεχείρησαν νὰ ἐπιβάλουν ὡς ὑπέρτατες ἀλήθειες. Πράγματι μέσα ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς γλώσσας μας καὶ μέσα ἀπὸ τὴν ἐπίδραση πού ἄσκησε αὐτὴ σὲ μακρινούς καὶ ὁμορους λαούς (ὅπως τόσο εὐκόλα συνάγεται ἀπὸ τὰ συγκριτικὰ στοιχεῖα) καταφαίνεται, ὅτι εἶναι ὄχι μόνον ἡ μητέρα τῶν γλωσσῶν, ἀλλὰ παράλληλα ἀναδεικνύεται ἀνάγλυφη καὶ ἡ παγκόσμια διάδοσή της καθ' ὅλο τὸ μῆκος τῆς ἱστορίας. Αὐτὰ τὰ δυὸ στοιχεῖα σωρευτικὰ κοινороτοποιοῦν αὐτομάτως τὴ θεωρία τῆς σανσκριτικῆς γλώσσας καὶ τὴν συνακόλουθη περὶ «ἰνδοευρωπαϊκῆς ὁμοεθνίας» καὶ ἐπισημοποιοῦν τὴν παγκοσμιότητα τῆς πολιτικῆς καὶ πολιτισμικῆς ἐπικράτησης τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς λεγόμενους χρόνους.

Μὲ στοιχεῖα ἀδιάσειστα καὶ μαρτυρίες ἀδιαμφισβήτητες ἡ συγγραφεὺς τεκμηριώνει τίς πιὸ πάνω θέσεις, θέτοντας στὸ περιθώριο κάθε ἀντίθετη ἀποψη, καθὼς τὰ κείμενα δοοῦν ἀπὸ μόνα τους περὶ τῆς ἀληθείας. Ἐδῶ ἐπιστρατεύεται κάθε πρόσφορο μέσον καὶ φυσικὰ ἡ ἐξαντλητικὴ διδλιογραφία, πού καταδεικνύει ἐναργέστατα τὴν συνέχεια τῆς γλώσσας μας ἀπὸ τὴν χαραυγὴ ἀκόμη τοῦ Πολιτισμοῦ μέχρι σήμερα. Ἐνῶ συγχρόνως δίνεται ἄλλη διάσταση σ' αὐτὸ πού μέχρι πρό τιнос ἐκαλεῖτο «Μυθολογία». Ἀφοῦ τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα, οἱ παραδόσεις τῶν λαῶν καὶ οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς μᾶς φανερώνουν μίαν ἄλλη ἀπολύτως Ἑλληνικὴ διάσταση τῆς πρώτης ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ ὁποία βεβαίως, θὰ δόλενε τὰ ὅποια «κέντρα», νὰ ἔμενε θαμμένη στὴν ἀχλὺ τοῦ χρόνου.

Ἐπίπονο τὸ ἔργο τῆς Ἄννας Τζιροπούλου-Εὐσταθίου, πού χωρὶς καμμιά κρατικὴ βοήθεια κατόρθωσε νὰ φέρῃ σὲ αἴσιο πέρας μὲ ἐπιστημονικὴ ἀκρίβεια ἀλλὰ καὶ ξηλῶ. Χάρις στὸ δικὸ τῆς προσωπικὸ στὴν γραφῆς κατάφερε, ἡ ἀνά χεῖρας μελέτη καὶ τὸ συγκριτικὸ λεξικὸ νὰ δια-

μέσα μας.

ἽΟ Ντὲ Σάντης στὸ ποίημα «Antrepo» (ἽΑνθρωπος) γράφει:

Rāpa mi pu anamméni e' nn' arti

fidho zzeró tu novembriu pù o anemo i pérni

dendro xloro ói zzeró pù ó ragano ispanni

zzilo lettó ói xronðó pù foria n' ó cazzi

lino pù annátti ce ánemo tó svinni

cannò pù mòn' anemo pāi ce státti a finni

Tùo ime ivó. Antrepo!

ἽΑνθρωπος

Ράπα (καλαμιὰ) τοῦ σιταριοῦ, πὸν θὰ ξεραθεῖ,

ξερό φύλλο τοῦ Νοέμβρη, πὸν ἄνεμος τὸ παίρνει,

πράσινο δένδρο ἢ ξερό, πὸν τὸ σπᾶ ἀνεμοστρόβιλος,

λεπτὸ ξύλο ἢ χονδρό, πὸν θὰ τὸ κάψει ἢ φωτιά,

λύχνος πὸν ἀνάδει καὶ σθῆνει ὁ ἄνεμος,

καπνὸς πὸν φεύγει μὲ τὸν ἄνεμο καὶ ἀφήνει στάχτη.

Αὐτὸς εἶμαι ἐγὼ. ἽΑνθρωπος.

βάζονται ευχάριστα και να κινούν το ενδιαφέρον του φιλομαθούς αναγνώστη για περισσότερη έρευνα, που υποψιασμένος πλέον απορρίπτει με βδελυγμία τις διάφορες ανθελληνικές και ανιστόρητες αρλούμπες που παπαγαλίζουν οι ἐγχώριοι «σοφοί» μας, την στιγμή που ιστορικοί και γλωσσολόγοι του εξωτερικού υποκλίνονται μπροστά στο Έλληνικό πολιτισμικό θαύμα, ανεβάζοντας την ιστορία μας αρκετές χιλιετίες πιο πάνω απ' ό,τι τα δικά μας φοινοκτραφή επισημονικά κνώδαλα.

Έν κατακλείδι το έν επικεφαλίδι διδλίο τής "Αννας Τζιροπούλου-Εύσταθίου είναι έργο άξιο παντός έπαινου.

Γιώργος Πετρόπουλος

ΝΙΚ. Κ. ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ, Τὰ «γεωγραφικά» όρια τής Μακεδονίας
«Οί κάτοικοι τής γεωγραφικής περιοχής "Μακεδονία" είναι "Έλληνες» σύμφωνα με τον Τσεχοσλοβάκο έθνολόγο J.S. Roucek· «μακεδονικόν δέ κράτος ή εθνότης ουδέποτε ύπήρξεν» κατά τον Βέλγο ιστορικό και έθνολόγο Arnold van Gennep. Το λεγόμενον κατά συνέπειαν κράτος των Σκοπίων αποτελεί ένα τεχνητό κατασκεύασμα των έξουσιαστών, που έξυπηρετεί άλλους σκοπούς, ή δέ «δούλησή» του να όνομασθή κράτος τής Μακεδονίας οίγουρα έκπηγάζει απ' τὰ ανθελληνικά κέντρα του έξ-ουσιασμού.

Παλαιότερα, πρό μισού περίπου αιώνος, μόνο οί κομιτατζήδες - τυφλά όργανα τής λογοκρατίας - ύμνούσαν το έξουσιαστικό αυτό κατασκεύασμα και την άνύπαρκτη αυτή εθνότητα. Σήμερα πολλοί κάνουν λόγο περί αυτών, πράγμα που σημαίνει ότι οί «κομιτατζήδες» έχουν πληθυνθή. Ο καθηγητής Ν.Κ. Μουτσόπουλος, ό συγγραφέας του παρουσιαζόμενου διδλίου, δέν άπευθύνεται προς τους «μη έχοντας ώτα» «κομιτατζήδες», αλλά προς τους άδέσμευτους ανθρώπους - κι ιδιαίτερα στους κατοίκους των Σκοπίων, οί όποιοι, σύμφωνα με παλαιές και πρόσφατες απογραφές, είναι κατά το πολύ "Έλληνες -, στους όποιους αποδεικνύει βάσει των έγκυρων πηγών την Έλληνικότητα τής περιοχής αυτής απ' τὰ πανάρχαια χρόνια μέχρι σήμερα. Ο συγγραφέας σταματά στην ξαφνική και αναπάντεχη όνομασία τής περιοχής αυτής σε «Μακεδονία» και των κατοίκων της σε «Μακεδόνες» και συμπεραίνει, ότι αυτό πηγάζει εκ του πονηρού. Παρατηρεί, ότι οί «Σκοπιανοί» δέν θέλουν να λέγωνται Σέρβοι ή Βούλγαροι - «ίσως γιατί στο ύποσυνείδητό τους διασώζεται ή καταφρόνηση προς το όνομα αυτό...», δέ θέ-

Δέν χρειάζεται να προσθέσω τίποτα. "Όταν μιλά ό ποιητής τόσο καθαρά, τὰ δικά μου λόγια περιττεύουν.

Σέ άλλο ποίημα, «Η ΚΑΡΔΙΑ ΜΟΥ ΚΛΑΙΕΙ ΓΙΑ ΣΕΝΑ», γράφει:

*I cardia mu i cléi já sena
glóssa grica p' agaró;
róssa lója' su i'xhaména!
Antropiázome n'ó pó!*

*Mótte amésa stó paisi
ces'ta spitia ce ci' mbró;
cuato is grica ó travutisi,
a'ttó vradi sto pornó!*

*Oh, ri anóigga sti'ccardia!
ióta ióta, ti xará!
Motte nanna ce anizzia,
Sé milùane catarà!*

*Ή καρδιά μου κλαίει για σένα
Γλώσσα Έλληνική, που αγαπώ;
Πόσες λέξεις σου είναι χαμένες.
Έντροπιάζομαι να το πώ!*

*Όταν μέσα στο χωριό
και έξω από τὰ σπίτια και εκεί έμπρός
άκουόταν το ελληνικό τραγούδι
από το βράδυ ως το πρωί.*

*Ω τί ένοιωθα στην καρδιά
τότε. Τότε τί χαρά,
όταν γιαγιά και ανήψια
σε μιλούσαν καθαρά.*

λουν ὅμως νὰ λέγωνται καὶ Ἕλληνες, ὅπως πράγματι εἶναι. Τοὺς θέτει λοιπὸν ἐνώπιον τοῦ διλήμματος: ἢ νὰ παραδεχοῦν ὅτι εἶναι Σλάβοι καὶ νὰ ὀνομασθοῦν ἔτσι ἢ νὰ ὁμολογήσουν τὴν Ἑλληνικότητά τους καὶ νὰ δεχθοῦν τὴν Ἑλληνικὴ παιδείωση, ὁπότε μόνοι τους θὰ βροῦν τὸ καταλληλότερο ὄνομα, ἂν εἶναι Παῖονες, Πελαγόνες ἢ Δάρδανοι ἢ καὶ Ἕλληνες.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἂς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ κάνουμε τὸν ἐξῆς συλλογισμό. Τὸ ὄνομα πρέπει ν' ἀνταποκρίνεται στὸ πρᾶγμα σ' ὅλες τὶς περιπτώσεις, καὶ ἰδιαίτερα ὅταν πρόκειται περὶ προσώπων ἢ ἐθνότητων, διότι παίξει βασικὸ ρόλο στὴν αὐτογνωσία τους. Ἐνα ἂπ' τὰ χειρότερα ἐγκλήματα τῆς λογοκρατίας εἶναι καὶ αὐτὸ τοῦ ἀποπροσανατολισμοῦ διὰ τῶν θέσει ἢ νόμῳ ὀνομάτων, κάτι τὸ ὁποῖο ἀνήγαγε καὶ σὲ γλωσσολογικὸ νόμο. Κι ὅμως τὰ πράγματα δὲν εἶναι ἔτσι, ἂν ἀναλογισθοῦμε τὴ σχέση τοῦ Σωκράτους, τοῦ Σοφοκλέους, τοῦ Περικλέους κ.ο.κ. σὰν ὀνομάτων μὲ τὶς ιδιότητές τους.

Καιρὸς εἶναι λοιπὸν νὰ ἐγκαταλείψουν οἱ ἐξ-ουσιαστὲς τὸν ἄχαρο αὐτὸ ρόλο, νὰ σταματήσουν τὰ ταξίδια τους ἂπ' τὴ μιὰ χώρα στὴν ἄλλη γιὰ τὸ ὄνομα τῶν «Σκοπίων», γιατί τὸ μόνο ποὺ κάνουν εἶναι, νὰ γελοιοποιοῦνται, ἐνθυμίζοντάς μας τὸ δημῶδες: «Δύο γαῖδαροι μαλώνουνε σὲ ξένον ἀχυράνα»... Οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς, ἀφοῦ ἡρεμήσουν καὶ τὸ κυριώτερο ἀφοῦ παύσουν νὰ δέχωνται τοὺς ἐκδιασμούς τῶν ἐξ-ουσιαστῶν καὶ τῶν «κομιτατζήδων» τους, θὰ βροῦν –εἶναι βέβαιο– τὸ ὄνομα ποὺ τοὺς ταιριάζει, ποὺ τοὺς ἐνοποιεῖ καὶ τὸ κυριώτερο ποὺ τοὺς βοηθεῖ στὴν πρόοδο καὶ τὴν αὐτογνωσία τους.

Σαράντος Πάν

ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ ΣΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ

Ἐπενθυμίζουμε στοὺς ἀναγνώστες τοῦ «Δαυλοῦ», ὅτι, ὅπως καθε χρόνο, τὸ ἐπόμενο τεῦχος 164 μηνὸς Αὐγούστου θὰ κυκλοφορήσῃ συσσωματωμένο στὸ τεῦχος 165 μηνὸς Σεπτεμβρίου στίς 10 Σεπτεμβρίου 1995.

*Isom grico pù s' attia
mena m'ostare glici;
Sa'mmian' òria mmelodia
pù se nglizi si zzixi.*

*I cardia mu i cléi rèna
glòssa òria p'agarò!
tispro andiàrere a'zzé sèna
ce sù ménì alio' ccerò!*

*Ἦταν γλῶσσα Ἑλληνική,
ποὺ μοῦ ἔφτανε γλυκειὰ στ' αὐτιά
σὰν μιὰ ὠραία μελωδία,
ποὺ σ' ἀγγίζει τὴν ψυχή.*

*Ἡ καρδιά μου κλαίει γιὰ σένα
γλῶσσα ὠραία, σ' ἀγαπῶ,
Κανένας δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ σένα
καὶ σὺ θὰ μείνεις λίγο καιρό.*

Ἐδῶ ξεχειλίζει τὸ ποτήρι τοῦ πόνου: *ce sù ménì alio' ccerò* (καὶ σὺ θὰ μείνεις λίγο καιρό). Γιὰ τί ἄλλο μπορεῖ νὰ μιλᾷ; Γιὰ τὴ γλῶσσα. Γι' αὐτὴν ποὺ ἀγάπησε καὶ τὴν ἔκαμε θρησκεία καὶ τὴν ἔβλεπε σιγὰ σιγὰ νὰ σθίνει.

Καίσαρε Ντὲ Σάντη, ποιητὴ τῆς Χώρας. Αὐτὸ τὸ χῶμα ποὺ σὲ σκεπάζει ἂς εἶναι ἐλαφρὺ. Εἶναι ἡ μάνα Ἑλλάδα, ποὺ σ' ἀγκαλιάζει καὶ σὲ φιλᾷ. Ὅποιος περνᾷ ἀπὸ τὴν Χώρα σὲ βλέπει ὄρθιο σ' ὅλη τὴ γῆ. Φύλακας στέκεσαι στὸ χρόνο. Καμπάνα ποὺ ἤχεῖ.

Τὶ εἶσαι τὸ δένδρο, ποὺ ὅλο ἀνθίζει καὶ δίνει στὴ γλῶσσα ζωή.

Παναγιώτης Πιτσελάς